

Projekt

z dnia 13 czerwca 2022 r.

Zatwierdzony przez .....

**UCHWAŁA NR XXXVIII/...../2022
RADY POWIATU SEJNEŃSKIEGO**

z dnia ..... 2022 r.

w sprawie przyjęcia „Strategii Rozwoju Powiatu Sejneńskiego na lata 2021-2027”

Na podstawie art. 12 pkt 4 oraz pkt 9ca ustawy z dnia 5 czerwca 1998 r. o samorządzie powiatowym (t.j. Dz. U. z 2022 r. poz. 528, poz. 583), w związku z art. 3 pkt 3 i art. 4 ust. 1 ustawy z dnia 6 grudnia 2006 r. o zasadach prowadzenia polityki rozwoju (t.j. Dz. U. z 2021 r. poz. 1057, z 2022 r. poz. 1079), Rada Powiatu Sejneńskiego uchwala, co następuje:

§ 1. Przyjmuje się „Strategię Rozwoju Powiatu Sejneńskiego na lata 2021-2027” w brzmieniu określonym w Załączniku do niniejszej uchwały.

§ 2. Wykonanie uchwały powierza się Zarządowi Powiatu Sejneńskiego.

§ 3. Uchwała wchodzi w życie z dniem podjęcia.

Przewodniczący Rady

Ryszard Grzybowski

Załącznik do uchwały Nr XXXVIII/...../2022
Rady Powiatu Sejneńskiego
z dnia ..... 2022 r.

STRATEGIA ROZWOJU POWIATU SEJNEŃSKIEGO NA LATA 2021-2027

Źródło: <http://powiat.sejny.pl>

POWIAT SEJNEŃSKI

SPIS TREŚCI

1. WPROWADZENIE	4
2. DIAGNOZA SYTUACJI SPOŁECZNEJ, GOSPODARCZEJ I PRZESTRZENNEJ POWIATU SEJNEŃSKIEGO	7
2.1. SFERA PRZESTRZENNO-ŚRODOWISKOWA	7
2.1.1. POŁOŻENIE ADMINISTRACYJNE I GEOGRAFICZNE	7
2.1.2. GLEBY ORAZ ZASOBY GEOLOGICZNE	14
2.1.3. POŁOŻENIE KOMUNIKACYJNE	20
2.1.4. WALORY PRZYRODNICZE	23
2.1.4.1. OBSZARY CHRONIONE	23
2.1.4.2. WODY POWIERZCHNIOWE I PODZIEMNE	55
2.1.5. WALORY KULTUROWE	72
2.1.6. TWÓRCZOŚĆ LUDOWA, LOKALNI TWÓRCY	91
2.2. SFERA SPOŁECZNA	94
2.2.1. DEMOGRAFIA	94
2.2.2. WIEK I STRUKTURA WYKSZTAŁCENIA MIESZKAŃCÓW	104
2.2.3. MIESZKALNICTWO	112
2.2.4. STRUKTURA ZATRUDNIENIA I RYNEK PRACY, ŹRÓDŁA UTRZYMANIA MIESZKAŃCÓW ...	117
2.2.5. BEZROBOCIE	121
2.3. SFERA GOSPODARCZA	125
2.3.1. ROLNICTWO	125
2.3.2. PRZEDSIĘBIORCZOŚĆ	127
2.4. INFRASTRUKTURA TECHNICZNA	136
2.4.1. INFRASTRUKTURA TRANSPORTOWA I KOMUNIKACYJNA	136
2.4.2. GOSPODARKA WODNO-ŚCIEKOWA	139
2.4.3. GOSPODARKA ODPADAMI	146
2.4.4. INFRASTRUKTURA ELEKTROENERGETYCZNA, CIEPŁOWNICZA I GAZOWA	148
2.5. INFRASTRUKTURA SPOŁECZNA, JAKOŚĆ ŻYCIA MIESZKAŃCÓW	151
2.5.1. INFRASTRUKTURA EDUKACYJNA, JAKOŚĆ EDUKACJI	151
2.5.2. INFRASTRUKTURA SPORTOWA I REKREACYJNA	161
2.5.3. INFRASTRUKTURA KULTURY, DZIAŁALNOŚĆ KULTURALNA	168
2.5.4. INFRASTRUKTURA OCHRONY ZDROWIA I OPIEKI SPOŁECZNEJ, SYSTEM OPIEKI SPOŁECZNEJ	173
2.5.5. INFRASTRUKTURA BEZPIECZEŃSTWA PUBLICZNEGO	178
2.6. PODSUMOWANIE ANALIZY I DIAGNOZY	179

2.6.1. PODSUMOWANIE WYNIKÓW BADANIA ANKIETOWEGO	179
2.6.2. ANALIZA SWOT	189
3. ROZWÓJ STRATEGICZNY POWIATU SEJNEŃSKIEGO	195
3.1. WIZJA ROZWOJU	195
3.2. MISJA ROZWOJU	196
3.3. CELE STRATEGII	197
3.4. PLANOWANE PROJEKTY	205
4. SYSTEM ZARZĄDZANIA, WDRAŻANIA I MONITORINGU PROGRAMU STRATEGII	212
5. POWIĄZANIE STRATEGII Z INNYMI DOKUMENTAMI STRATEGICZNYMI	215
6. PROCES TWORZENIA STRATEGII	217
7. SPIS TABEL, WYKRESÓW I RYSUNKÓW	220

1. WPROWADZENIE

Strategia rozwoju jednostki terytorialnej jest dokumentem definiującym jej najważniejsze przedsięwzięcia społeczne, gospodarcze i środowiskowe, w tym zawiera kierunki alokacji zasobów, które w możliwie najlepszy sposób powinny przyczynić się do realizacji pożądanej wizji rozwoju.

Niniejsze opracowanie powstało z uwzględnieniem wszelkich standardów metodycznych i merytorycznych, właściwych dla kreowania strategii rozwoju jednostek samorządu terytorialnego.

Dokument Strategii Rozwoju Powiatu Sejneńskiego na lata 2021-2027 obejmuje syntetyczną diagnozę wspólnoty lokalnej, bilans strategiczny w kategoriach sił i słabości oraz szans i zagrożeń (analizę SWOT), a także rozstrzygnięcia strategiczne. Na ostatnią ze wskazanych kategorii składają się: wizja, misja, cele strategiczne, cele operacyjne, kierunki działań. Ponadto, konkretyzacja zaproponowanych zapisów strategicznych następuje poprzez określenie spójności Strategii w relacji do dokumentów planujących rozwój: Polski i Europy, województwa podlaskiego. W dokumencie Strategii zawarto również założenia dotyczące procesu jej wdrażania oraz ustalenia w zakresie monitoringu i ewaluacji.

Strategia Rozwoju Powiatu Sejneńskiego na lata 2021-2027 jest efektem prac zespołu zadaniowego. Dzięki zaangażowaniu przedstawicieli samorządu, organizacji publicznych, przedsiębiorców i lokalnych liderów życia społecznego, Strategia stanowi nie tylko narzędzie prowadzenia polityki rozwoju lokalnego i regionalnego, ale również syntezę świadomych wyborów i rekomendacji przedstawicieli różnych społeczności tworzących wspólnotę samorządową.

W systemie zarządzania polityką rozwoju, Strategia pełni kluczową rolę, jako generalny plan postępowania władz samorządowych, partnerów gospodarczych i społecznych, którzy mogą się na nią powoływać w procesie pozyskiwania środków zewnętrznych oraz w oparciu o nią budować własne plany strategiczne. Dzięki temu dokument ten jest również narzędziem kierowania i intensyfikowania współpracy z partnerami samorządowymi, prywatnymi i pozarządowymi w układzie zarówno lokalnym, jak i regionalnym.

Strategia została opracowana w oparciu o metodę partycypacyjną. W celu jej przygotowania przeprowadzone zostały konsultacje społeczne z mieszkańcami, zorganizowano także

badanie ankietowe mające na celu zebranie informacji na temat oczekiwanych kierunków rozwoju analizowanej jednostki samorządu terytorialnego.

Opracowana w ramach przedmiotowego dokumentu Diagnoza sytuacji społecznej, gospodarczej i przestrzennej Powiatu Sejneńskiego stanowiła punkt wyjścia i bazę dla opracowania założeń strategicznych strategii rozwoju powiatu. Diagnoza została opracowana w oparciu o art. 10a ust. 1 ustawy z dnia 6 grudnia 2006 r. o zasadach prowadzenia polityki rozwoju (t.j. Dz. U. z 2021 r. poz. 1057) pomimo tego, że strategia rozwoju powiatu nie została zaliczona przez ustawodawcę enumeratywnie do strategii rozwoju, do których bezpośrednio odnosi się wskazany przepis.

Diagnoza została podzielona na trzy główne sfery, w ramach których zawarto opis poszczególnych dziedzin życia w powiecie: sferę przestrzenno-środowiskową, społeczną i gospodarczą, ponadto opisano infrastrukturę techniczną oraz społeczną i jakość życia mieszkańców. Diagnoza zawiera także podsumowanie wyników badania ankietowego, które zostało przeprowadzone na terenie Powiatu Sejneńskiego wśród jej mieszkańców.

Diagnoza przygotowana została w dwóch wariantach:

- 1) Dynamicznym – przeprowadzona została analiza trendów/tendencji społeczno-gospodarczych i przestrzennych zachodzących w powiecie i jego otoczeniu w ostatnich latach. Diagnoza została zatem przeprowadzana w układzie dynamicznym (kilkuletnim), który pozwolił na uzyskanie informacji o dokonujących się zmianach.
- 2) Porównawczym – w diagnozie zastosowane zostały porównania, które pozwoliły umiejscowić powiat w szerszym kontekście, a jednocześnie mogą posłużyć jako podstawa do samodoskonalenia. Kluczowy w tym przypadku był dobór tła porównawczego. Powiat przedstawiono na tle województwa oraz kraju. Ponadto dokonano porównań powiatu z jednostkami samorządu terytorialnego wchodzącymi w skład województwa podlaskiego.

Warto wspomnieć, że diagnoza nie jest w procesie planowania celem samym w sobie, ale stanowi podstawę do dalszych prac. Ma ona bowiem umożliwić podejmowanie właściwych decyzji strategicznych, takich jak: określenie wizji rozwoju, ustalenie celów, ukierunkowanie działań i instrumentów realizacyjnych, zdefiniowanie oczekiwanych rezultatów i wskaźników ich osiągnięcia, wskazanie obszarów strategicznej interwencji i do tego celu została wykorzystana w ramach przedmiotowego dokumentu.

Opracowana Strategia Rozwoju Powiatu Sejneńskiego na lata 2021-2027 wraz z stanowiącą jej element diagnozą ma stać się podstawowym narzędziem do zarządzania rozwojem na szczeblu powiatu.

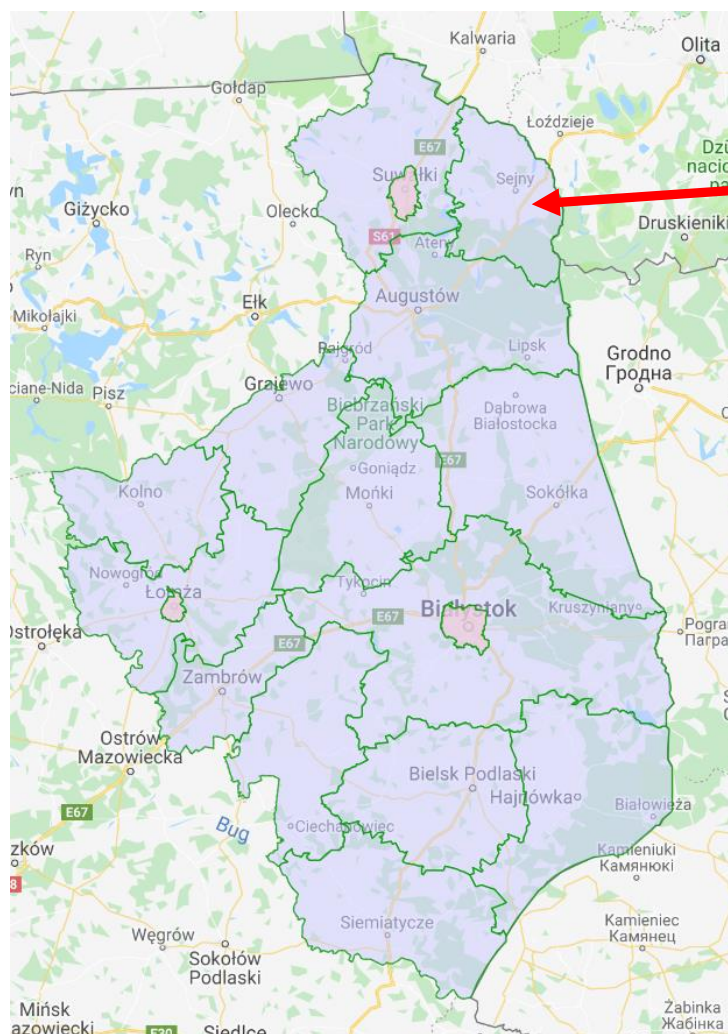
2. DIAGNOZA SYTUACJI SPOŁECZNEJ, GOSPODARCZEJ I PRZESTRZENNEJ POWIATU SEJNEŃSKIEGO

2.1. SFERA PRZESTRZENNO-ŚRODOWISKOWA

2.1.1. POŁOŻENIE ADMINISTRACYJNE I GEOGRAFICZNE

Powiat Sejneński leży w północno-wschodniej części Polski oraz w północno-wschodnim krańcu województwa podlaskiego. Sąsiaduje on z powiatami: augustowskim i suwalskim. Graniczy również z Litwą oraz Białorusią. Jego wschodnia granica jest równocześnie granicą państwa polskiego.

Rysunek 1. Położenie Powiatu Sejneńskiego na terenie województwa podlaskiego

Źródło: www.zpp.pl

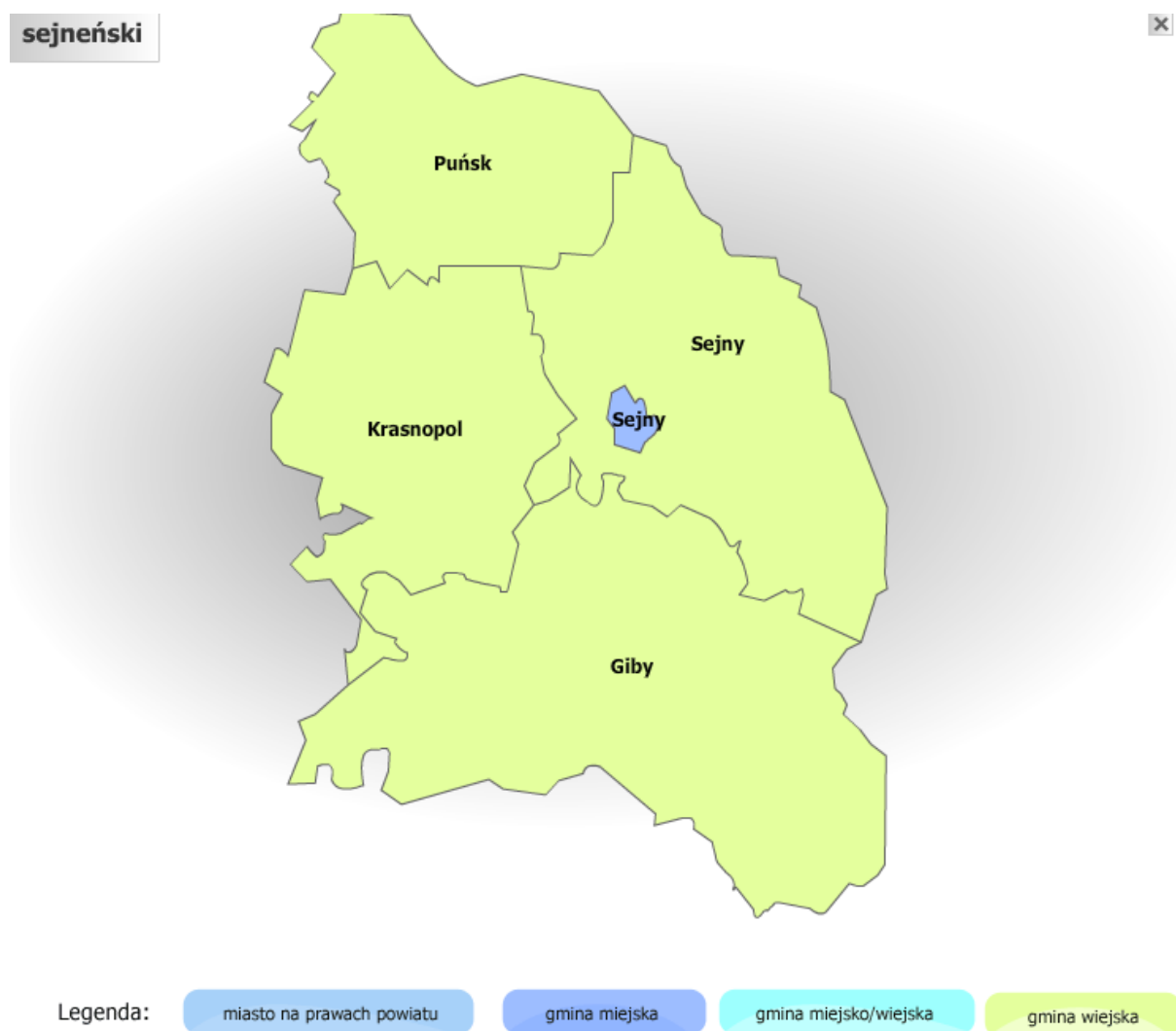
Siedzibą powiatu jest Miasto Sejny. W skład powiatu wchodzi:

- gmina miejska: Sejny;
- gminy wiejskie: Giby, Krasnopol, Puńsk, Sejny.

Na północy powiatu leży Gmina Puńsk, na południu zaś Gmina Giby. W środkowej części powiatu, będące zarazem graniczącymi z innymi jednostkami terytorialnymi nie należącymi do powiatu, leżą: Gmina Krasnopol i Gmina Sejny (wiejska). Wewnątrz gminy wiejskiej Sejny znajduje się Miasto Sejny.

W Mieście Sejny zlokalizowany jest Konsulat Republiki Litewskiej.

Rysunek 2. Gminy wchodzące w skład Powiatu Sejneńskiego

Źródło: <https://administracja.mac.gov.pl>

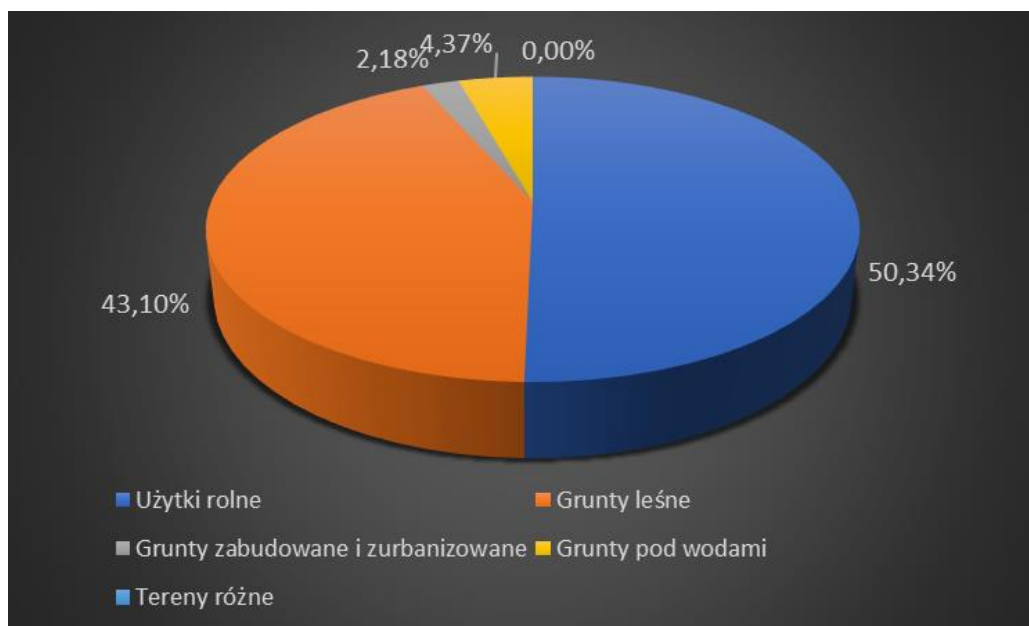
Powierzchnia powiatu wynosi 855,25 km², co stanowi ok. 4,2% obszaru województwa podlaskiego. Szczegółowy podział sposobu zagospodarowania gruntów zaprezentowano w tabeli 1 oraz na wykresie 1.

Tabela 1. Podział sposobu zagospodarowania gruntów w granicach Powiatu Sejneńskiego

Powierzchnia ogólna gruntów	85525
Użytki rolne	43057
grunty orne	28312
sady	102
łąki trwałe	6375
pastwiska trwałe	4328
grunty rolne zabudowane	1149
grunty pod stawami	28
grunty pod rowami	363
grunty zadrzewione i zakrzewione na użytkach rolnych	796
Nieużytki	1604
Grunty leśne	36859
lasy	36842
grunty zadrzewione i zakrzewione	17
Grunty zabudowane i zurbanizowane	1868
tereny mieszk.	137
tereny przemysł.	22
inne tereny zabudowane	118
zurbanizowane tereny niezabudowane lub w trakcie zabudowy	12
tereny rekreacyjno-wypoczynkowe	28
użytki kopalne	0
tereny komunikacyjne	
drogi	1493
tereny kolejowe	46
inne tereny komunik.	12
grunty przeznaczone pod budowę dróg publicznych lub linii kolejowych	0
Grunty pod wodami	3739
morskimi wewnętrznymi	0
powierzchniowymi płynącymi	3496
powierzchniowymi stojącymi	243
Użytki ekologiczne	0
Tereny różne	2

Źródło: dane Starostwa Powiatowego w Sejnach, stan na 01.01.2021 r.

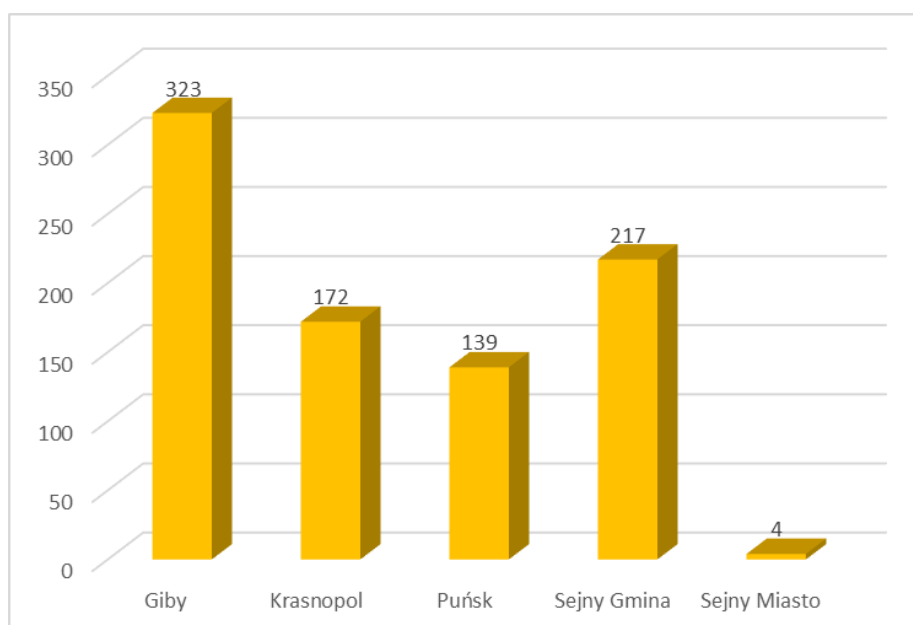
Wykres 1. Sposoby zagospodarowania gruntów na terenie Powiatu Sejneńskiego

Źródło: Opracowanie własne

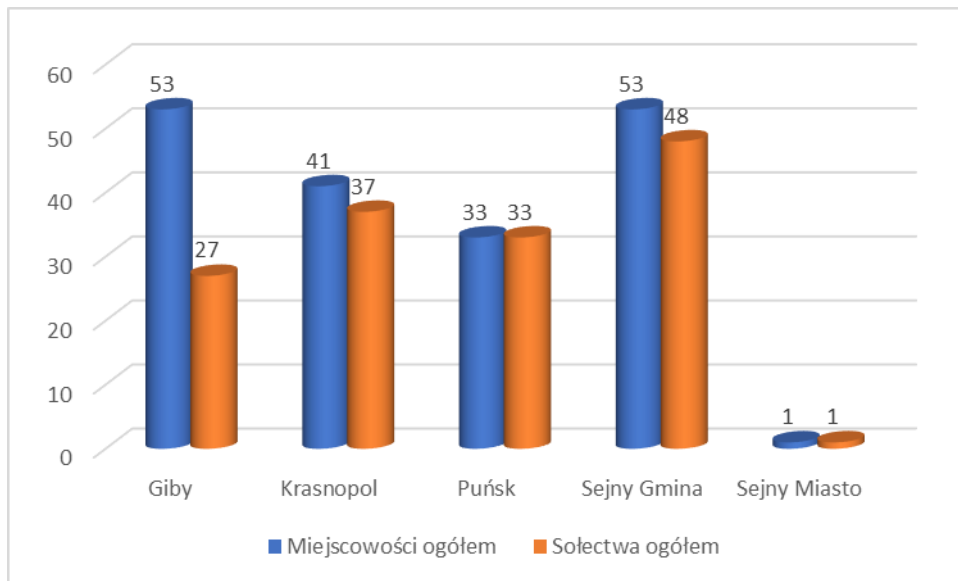
Największą powierzchnię na terenie Powiatu Sejneńskiego zajmuje Gmina Giby, najmniejszą zaś – Miasto Sejny, co zaprezentowano na wykresie 2. Z kolei wykres 3 przedstawia zestawienie miejscowości i sołectw zlokalizowanych w poszczególnych gminach. Pod względem liczby sołectw Gmina Giby zajmuje pierwsze miejsce w powiecie razem z Gminą Sejny, natomiast pod kątem liczby sołectw przeważa Gmina Sejny.

Wykres 2. Powierzchnia gmin w Powiecie Sejneńskim (w km²)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS za 2020 r.

Wykres 3. Sołectwa i miejscowości w gminach Powiatu Sejneńskiego

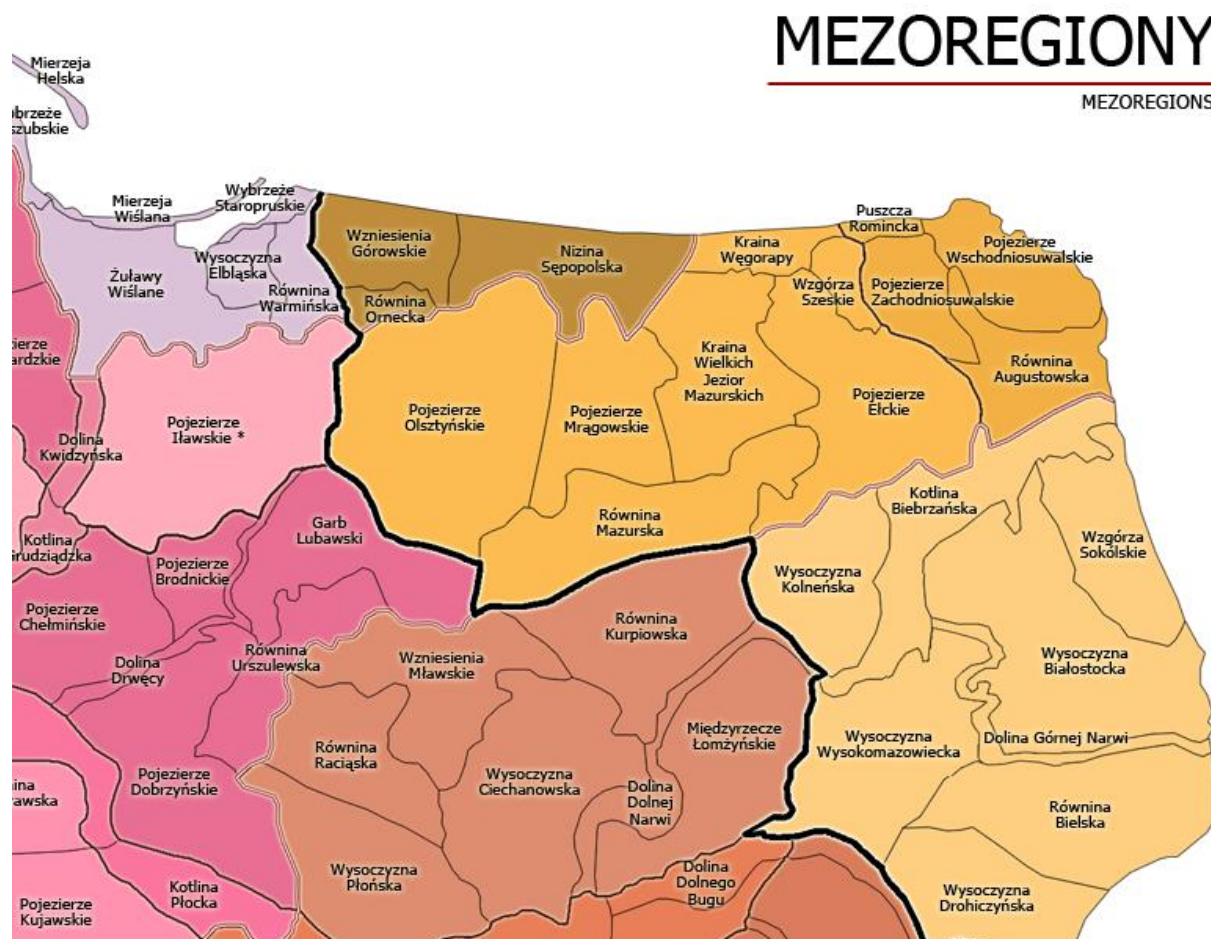

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS za 2020 r.

Według podziału fizyczno-geograficznego Polski, który uwzględnia m.in. przeszłość geologiczną obszaru oraz rzeźbę terenu i jego hydrografię, obszar Powiatu Sejneńskiego położony jest w obrębie makroregionu Pojezierze Litewskie. Północna część powiatu leży w obrębie mezoregionu – Pojezierze Wschodniosuwalskie, południowa zaś w obrębie mezoregionu – Równina Augustowska. Wskazane mezoregiony wchodzą w skład:

- podprovincji: Pojezierze Wschodniobałtyckie;
- prowincji: Niż Wschodniobałtycko-Białoruski;
- megaregionu: Niż Wschodnioeuropejski.

Rysunek 3. Położenie Powiatu Sejneńskiego na tle regionów fizycznogeograficznych

Źródło: Kondracki J., „Geografia regionalna Polski”, PWN, 2002 r.

Powiat Sejneński leży na północno - wschodnim krańcu województwa podlaskiego na wspomnianym Pojezierzu Litewskim. Krajobraz tego obszaru charakteryzuje się dużą lesistością oraz dużą ilością jezior. Rzeźba terenu jest bardzo urozmaicona, ukształtowana została przez kilkakrotnie nasuwający się oraz ustępujący lodowiec skandynawski. Obszar leży w mazurskiej dzielnicy klimatycznej, tutejszy klimat wykazuje najbardziej kontynentalne cechy, na co wpływa występowanie dużych obszarów leśnych porastających równiny sandrowe na południu regionu i znaczne wysokości wzgórz morenowych.

Pojezierze Wschodniosuwalskie - zajmuje północną część (60 – 65%) obszaru powiatu. Region rozciąga się na pograniczu Polski oraz Litwy, w większej części na wschód od granicy polsko-litewskiej. Zachodnią granicę tworzy częściowo górny bieg Błędzianki oraz Czarnej Hańczy, południową – granica sandru augustowskiego. Powierzchnia regionu w Polsce wynosi około 1 250 km². Wały morenowe tego pojezierza mają w Polsce ogólny kierunek z północnego-zachodu na południowy-wschód oraz od Jeziora Wigry skręcają

w kierunku wschodnim. Znaczny obszar na północ od Suwałk przekracza wysokość 200 m n.p.m. oraz ma bardzo urozmaiconą rzeźbę terenu. Występują tu zarówno wały moren czołowych, jak i kemy, drumliny, ozy i bardzo głębokie rynny. Zgodnie z podziałem A. Richlinga w obrębie omawianego mezoregionu występują cztery mikroregiony, z których trzy – Pagórki Sejneńskie oraz częściowo Pojezierze Wigierskiej Wzgórza Jeleniewskie leżą na obszarze analizowanego powiatu.

Pagórki Sejneńskie to region nazywany inaczej Pojezierzem Sejneńskim. Położony jest w dorzeczu Marychy. Obszar wznosi się od 120 do 190 m n.p.m. Rzeźba terenu jest zmienna z przewagą wzgórz oraz pagórków, duży udział mają tu równiny faliste. Dominuje tu gliniasta oraz piaszczysto-gliniasta morena denna. Gleby użytkowane są rolniczo.

Pojezierze Wigierskie to region położony wokół Jeziora Wigry. Należy do dorzecza Niemna, do którego prowadzą wody rzeki: Marycha oraz Czarna Hańcza. Powierzchnia wodna zajmuje znaczną część jego terytorium. Wysokość terenu wynosi 130 – 165 m n.p.m. Duże obszary zajmuje tu morena denna falista oraz pagórkowata.

Wzgórza Jeleniewskie to region zajmujący środkową część Pojezierza Wschodniosuwalskiego, z licznymi jeziorami. Teren wznosi się od 120 do 289 m n.p.m. Rzeźba terenu jest urozmaicona i zmienna. Na powierzchni występują gliny oraz piaski moreny dennej.

Równina Augustowska zajmuje południową część (35 – 40%) obszaru analizowanego powiatu. Jest sandrem zaczynającym się w okolicy Suwałk na wysokości około 190 m, obniżającym się do około 120 m w okolicach Augustowa. Od północy sandr graniczy z morenami Pojezierza Wschodniosuwalskiego, od zachodu zaś z Pojezierzem Zachodniosuwalskim, od południa z Kotliną Biebrzańską. W granicach Polski zajmuje powierzchnię około 1 170 km². Powierzchnię równiny urozmaicają wytopiskowe misy licznych jezior, do których należy np. południowa część Jeziora Wigry. A. Richling wyróżnił na Równinie Augustowskiej pięć mikroregionów, z których dwa, czyli Równina Frąckowska oraz Równina Mikaszewska znajdują się na obszarze analizowanego powiatu.

Równina Frąckowska to region, który obejmuje północną część Równiny Augustowskiej, zajętej w większości przez lasy i przeciętej doliną Czarnej Hańczy poniżej jej wypływu z Wigier. Ze względu na ubogie piaszczysto – żwirowe podłoże, występują tu prawie wyłącznie bory sosnowe oraz mieszane. Obszar położony jest na wysokości 120 – 145 m n.p.m. Rzeźba terenu jest równinna lub równinno-falista.

Równina Mikaszewska zaś to region, który znajduje się we wschodniej części Równiny Augustowskiej. Teren wzniesiony jest na wysokość 120 – 125 m n.p.m. Spod pokrywy piaszczystej wynurzają się tu miejscami kępy gliny morenowej.

2.1.2. GLEBY ORAZ ZASOBY GEOLOGICZNE

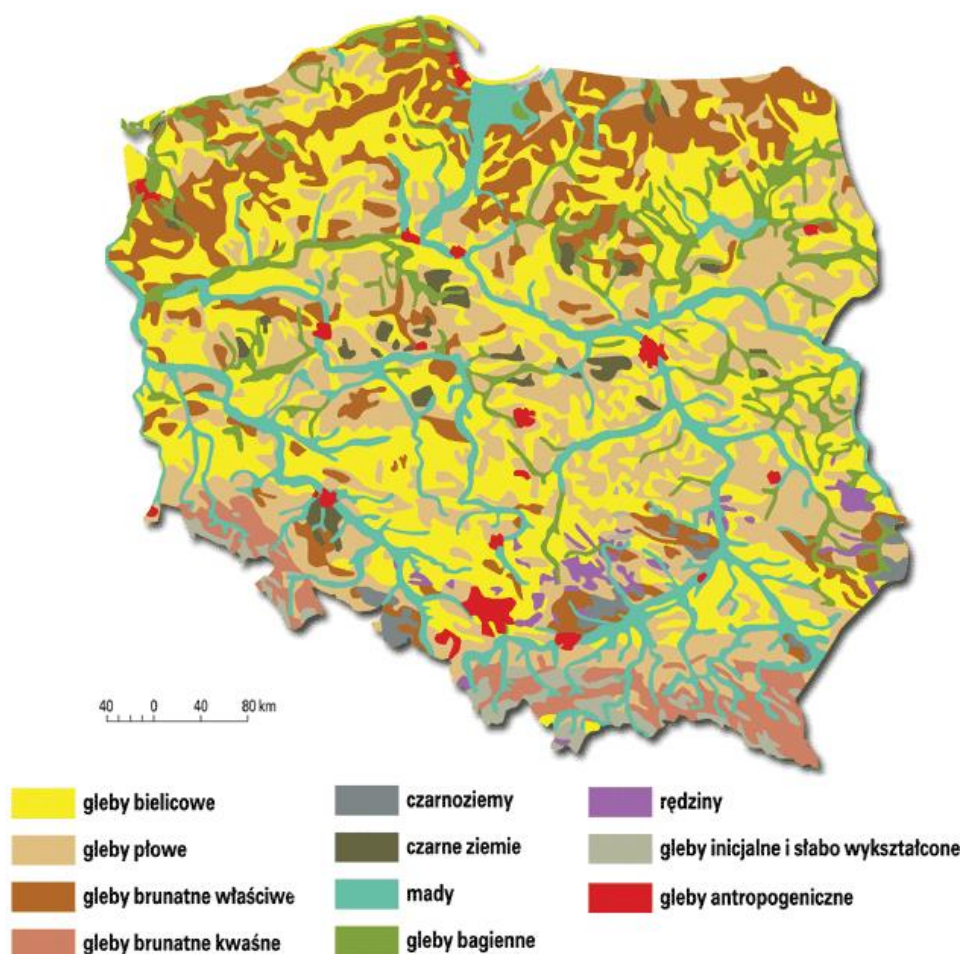
Gleby

Jakość gleb na terenie powiatu w istotny sposób wpływa na jego potencjał. Gleby dobrej jakości oznaczają nie tylko zdrowe i wysokie plony, ale także warunkują prawidłowy rozwój człowieka, gdyż wraz z pożywieniem roślinnym i zwierzęcym dostarczają odpowiedniej ilości wysokokalorycznych składników odżywczych, witamin, substancji mineralnych, niezbędnych do budowy i właściwego funkcjonowania organizmu. Razem z pożywieniem człowiek pobiera składniki korzystne, jak i niekorzystne dla swego rozwoju. Jakość gleb ma wpływ na rozmieszczenie upraw rolniczych, ale zależy ona również od odpowiedniej wilgotności, nawożenia mineralno – organicznego, warunków termicznych oraz opadów atmosferycznych.

Podstawową gałęzią gospodarki na terenach gmin Powiatu Sejneńskiego jest rolnictwo. Rolnictwo w tym powiecie funkcjonuje w trudnych warunkach przyrodniczo – klimatycznych oraz glebowych. Składają się na nie: najkrótszy okres wegetacji w Polsce, jak również rekordowe spadki temperatur, niska bonitacja gleb oraz ich zakamienianie i okresowy deficyt wody.

Do ocen warunków przyrodniczych rolniczej przestrzeni produkcyjnej wykorzystywany jest wskaźnik waloryzacji rolniczej przestrzeni produkcyjnej. Maksymalna teoretyczna wartość wskaźnika waloryzacji rolniczej przestrzeni produkcyjnej wynosi 120 punktów. W rzeczywistości wartość ta w kraju mieści się w przedziale 31 – 111 punktów. Maksymalna liczba punktów poszczególnych wskaźników wynosi: jakość oraz przydatność rolnicza gleb – 95 punktów, klimat – 15 punktów, rzeźba terenu – 5 punktów, warunki wodne – 5 punktów. Średni ogólny wskaźnik waloryzacji dla Powiatu Sejneńskiego wynosi 48,5 pkt. i jest o 6,5 pkt. niższy od wartości średniej dla województwa oraz o 18,5 pkt. niższy od średniej krajowej. Nieco niższe od średnich dla województwa są również wartości wskaźników cząstkowych: wskaźnika jakości oraz przydatności rolniczej gleb o 2,6 pkt., agroklimatu - 2,4 pkt., warunków wodnych - 0,7 pkt., wskaźnik rzeźby terenu o 0,8 pkt. Średnia wartość wskaźnika dla powiatu znajduje się w przedziale poniżej 50 pkt., co świadczy o skrajnie niekorzystnych warunkach dla produkcji roślinnej, które wykluczają możliwość opłacalnej uprawy nie tylko gatunków o dużych wymaganiach siedliskowych, ale również roślin o mniejszej wrażliwości na jakość siedliska. Powiat Sejneński jest powiatem typowo rolniczym, występuje tu drobny przemysł rolno - spożywczy. Ze względu na mało korzystne warunki klimatyczne oraz glebowe rolnictwo zdominowane jest przede wszystkim przez hodowlę bydła mlecznego oraz trzody chlewnej.

Rysunek 4. Gleby w Polsce

Źródło: <http://www.geomatura.pl/>

Badania gleb pod kątem: odczynu pH, potrzeb wapnowania oraz zawartości w makroelementy: fosfor, potas i magnez przeprowadziła w ostatnich latach Okręgowa Stacja Chemiczno-Rolnicza w Białymstoku. W latach 2011-2014 przebadano 1 976 próbek glebowych pobranych z użytków rolnych na terenie Powiatu Sejneńskiego. W tabeli 2 zaprezentowano szczegółowe wyniki przeprowadzonych badań.

Tabela 2. Zestawienie zasobności gleb na terenie Powiatu Sejneńskiego w latach 2011-2014

Liczba gospodarstw (szt.)		317
Liczba prób (szt.)		1976
Zbadana powierzchnia (ha)		3995,08
pH (%)	bardzo kwaśny	5
	kwaśny	11
	lekko kwaśny	23
	obojętny	34
	zasadowy	27
Potrzeby wapnowania (%)	konieczne	5

	potrzebne	6
	wskazane	7
	ograniczone	10
	zbędne	72
Zawartość fosforu (%)	bardzo niska	23
	niska	29
	średnia	21
	wysoka	12
	bardzo wysoka	15
Zawartość potasu (%)	bardzo niska	38
	niska	36
	średnia	17
	wysoka	5
	bardzo wysoka	4
Zawartość magnezu (%)	bardzo niska	2
	niska	6
	średnia	24
	wysoka	30
	bardzo wysoka	38

Źródło: Wyniki badań odczynu i zasobności gleb na terenie poszczególnych powiatów woj. podlaskiego w latach 2011 – 2014

Jednym z podstawowych wskaźników oceny jest odczyn gleb. Zależy on od rodzaju skały macierzystej, składu granulometrycznego gleby, warunków przyrodniczych oraz zabiegów agrotechnicznych. Na terenie powiatu występuje 11% gleb kwaśnych, 23% - lekko kwaśnych i 5% - bardzo kwaśnych. Odczyn środowiska glebowego wpływa w znacznym stopniu na życie roślin, mikroorganizmów i fauny glebowej. Decyduje tym samym o aktywności biologicznej gleby. Kwaśne odczyny gleb powodują obniżanie plonowania roślin, jak również ułatwiają przyswajanie przez rośliny metali ciężkich. Z odczynem gleb ściśle związana jest potrzeba ich wapnowania. Wapnowanie poprawiające właściwości fizyczne, chemiczne i biologiczne gleb, jest zabiegiem agrotechnicznym, który powinien być stosowany na tych terenach, w których procentowy udział gleb wymagających wapnowania w przedziale koniecznym i potrzebnym przekroczył 30%. Na terenie Powiatu Sejneńskiego dla 72% przebadanych gleb nie dostrzeżono potrzeby wapnowania.

Zawartość w glebie przyswajalnych form fosforu, potasu i magnezu jest ważnym wskaźnikiem pozwalającym ustalić poziom racjonalnego nawożenia.

Fosfor jest składnikiem niezbędnym dla rozwoju roślin, pełniąc ważne funkcje w procesach życiowych roślin: reguluje podziały komórek, rozwój korzeni, ma wpływ na procesy kwitnienia, zawiązywanie nasion oraz procesy dojrzewania. Potas jest jednym z trzech, obok

wspomnianych wcześniej azotu i fosforu, makroskładników o zasadniczym znaczeniu w żywieniu roślin. Pierwiastek ten odgrywa istotną rolę w gospodarce wodnej rośliny, aktywuje enzymy, bierze udział w procesie fotosyntezy i transportu asymilatów oraz warunkuje wrażliwość na stres wodny związany z suszą. Z kolei magnez jest składnikiem o dużym znaczeniu fizjologicznym dla roślin. Podstawowa rola magnezu w roślinie jest związana z jego obecnością w cząsteczce chlorofilu, a zatem wpływem na procesy fotosyntezy. Ponadto magnez aktywuje enzymy i reguluje gospodarkę azotem w roślinie. Pierwiastek ma istotne znaczenie w kształtowaniu jakości produktów roślinnych, z punktu widzenia ich wartości żywieniowej dla zwierząt i człowieka.

Procentowy udział gleb o bardzo niskiej i niskiej zawartości fosforu (P_2O_6) na terenie powiatu wynosi 52%. Udział gleb o zawartości potasu (K_2O) bardzo niskiej i niskiej wynosi 74%, a magnezu - 8%. Określenie zasobności gleb w makroelementy jest podstawą do ustalenia optymalnych dawek nawozów sztucznych.

Monitoring chemizmu gleb ornych Polski jest realizowany od roku 1995. W 5-letnich odstępach czasowych pobierane są próbki glebowe z 216 stałych punktów pomiarowo-kontrolnych, zlokalizowanych na gruntach ornych charakterystycznych dla pokrywy glebowej kraju. Kolejna, piąta tura Monitoringu przypadła na lata 2015-2017 i podobnie jak w poprzednich latach była realizowana przez Instytut Uprawy Nawożenia i Gleboznawstwa – Państwowy Instytut Badawczy, na zlecenie Głównego Inspektoratu Ochrony Środowiska. Na terenie województwa podlaskiego przeprowadzono badanie w 6 punktach, jeden z nich zlokalizowany został na obszarze Powiatu Sejneńskiego:

- Miejscowość: Hołny Wolmera (Gmina Sejny),
- Kompleks: 4 (żytni bardzo dobry (pszenno-żytni)); Typ: AP (gleby płowe); Klasa bonitacyjna: IIIb,
- Gatunek gleby wg: BN-78/9180-11: pglp (piasek gliniasty lekki pylasty), PTG 2008: pg (piasek gliniasty),
- Próchnica w 2015 r. – 2,18%,
- Węgiel organiczny w 2015 r. - 1,27%,
- Radioaktywność w 2015 r. – 711 Bq*kg⁻¹,
- Zasolenie w 2015 r. - 16,45 mg KCl*100g⁻¹,
- Sód w 2015 r. - 0,006%.

Nadmierna koncentracja soli powoduje zmniejszenie dostępności wody dla roślin, zniekształcenie równowagi jonowej w glebach oraz zwiększenie zawartości soli w roślinach i obniżenie ich wartości użytkowej. Do oceny zasolenia gleb stosuje się parametr

przewodności elektrolitycznej właściwej, który wyraża się również jako równoważną zawartość chlorku potasu. Przeciętne wartości przewodności elektrolitycznej nie zmieniły się w kolejnych okresach badań monitoringowych i pozostawały na niskim, nieszkodliwym dla roślin i jakości gleb poziomie.

Próchnica glebowa jest mieszaniną substancji o skomplikowanej budowie i zróżnicowanych właściwościach, zależnych od stopnia humifikacji. Powstaje w wyniku biochemicznych przemian produktów biologicznego rozkładu związków organicznych, wchodzących w skład roślin i organizmów glebowych. Ubytek próchnicy jest ważnym wskaźnikiem pogorszenia warunków siedliskowych oraz żyzności gleb.

W warunkach Polski do oceny zasobności gleb w próchnicę najczęściej stosowane są następujące przedziały zawartości:

- <1% - niska;
- 1-2% - średnia;
- 2-3,5% - wysoka;
- >3,5% - bardzo wysoka.

Zgodnie z „Raportem z III etapu realizacji badania „Monitoring chemizmu gleb ornych w Polsce w latach 2015-2017”” w omawianym punkcie:

- odczyn „pH” w zawiesinie H₂O w 2015 r. wynosił 4,80 (najmniejszy w porównaniu do lat 1995 – 2010),
- odczyn „pH” w zawiesinie KCl w 2015 r. wynosił 4,80 (taki sam jak w 2005 r, większy niż w 2010 r. a mniejszy niż w 1995 r.).

Biorąc pod uwagę zaprezentowane dane oraz informacje wynikające z opracowania: „Stan Środowiska w Polsce. Raport 2018” można stwierdzić, że na terenie Powiatu Sejneńskiego jakość gleb ulega pewnej poprawie. Nadal jednak istnieje potrzeba realizacji różnych działań, aby stan gleb był jak najlepszy.

Zgodnie ze „Stanem Środowiska w Polsce. Raport 2018” można zauważyć, iż historyczne zanieczyszczenia gleb pozostałościami środków ochrony roślin nie stanowią znacznego problemu dla produkcji rolniczej i zdrowia ludzi. Należy jednak zwrócić uwagę, że aktualnie następuje stały wzrost zużycia środków ochrony roślin w Polsce. Ten ogólny trend można również uznać za obecny na terenie powiatu i wymagać on będzie dalszej obserwacji.

„Stan Środowiska w Województwie Podlaskim. Raport 2020” nie dotyczy bezpośrednio tematu gleby i jej stanu na terenie województwa. Wspomina się o niej przy okazji nielegalnych praktyk w zakresie demontażu pojazdów wycofanych z eksploatacji, jakości wód ukazując powiązanie stanu gleb z tymi tematami.

Odnaleźć w nim można również informacje, że na stan gleb na danym obszarze mają wpływ także odpady (w tym szczególnie odpady niebezpieczne) i sposób ich przechowywania (problemy głównie w Gminie Przytuły, drobne problemy w Gminie Miastkowo i Gminie Jedwabne). Na terenie Powiatu Sejneńskiego nie jest to obecnie istotny problem, warto jednak podejmować działania zapobiegawcze.

Złoża zasobów geologicznych

Zgodnie z „Bilansem zasobów złóż kopalin w Polsce wg stanu na 31.12.2020 r.” na terenie Powiatu Sejneńskiego występują złoża piasku i żwiru, kredy oraz torfu. Teren powiatu posiada więc różne zasoby surowców mineralnych, konieczne jest więc podejmowanie działań mających na celu ich ochronę i racjonalne ich wykorzystanie.

Tabela 3. Złoża zasobów geologicznych na terenie Powiatu Sejneńskiego

L.p.	Nazwa złoża	Stan zag. złoża	Zasoby geologiczne bilansowe	Zasoby przemysłowe	wydobycie
Wykaz złóż kredy jeziornej i kredy piaszkiej – tys. t					
1	Berżnik	P	933	-	-
2	Dubowo	P	3 273	-	-
3	Zelwa	P	883	-	-
Wykaz złóż piasków i żwirów - tys. t					
1	Berżniki*	Z	147	-	-
2	Bubele*	Z	32	-	-
3	Bubele II*	T	113	-	-
4	Giby*	Z	2	-	-
5	Kielczany*	T	199	-	-
6	Konstantynówka*	Z	85	-	-
7	Konstantynówka*	T	101	-	-
8	Krasnopol I	Z	260	-	-
9	Krasnopol II*	Z	18	-	-
10	Krasnopol III*	Z	190	-	-
11	Krasnopol IX*	E	463	-	3
12	Krasnopol V	R	217	-	-
13	Krasnopol VII	R	292	-	-
14	Krasnopol VIII*	T	406	-	-
15	Kukle	R	321	-	-
16	Kukle II*	R	72	-	-
17	Pawłówka I*	Z	224	-	-

L.p.	Nazwa złoża	Stan zag. złoża	Zasoby geologiczne bilansowe	Zasoby przemysłowe	wydobycie
18	Pawłówka II*	Z	139	-	-
19	Pawłówka III*	Z	98	-	-
20	Pawłówka V*	Z	130	-	-
21	Posejanka	Z	102	-	-
22	Posejanka II*	Z	65	-	-
23	Szołtany*	Z	-	-	-
24	Szołtany II*	Z	60	-	-
25	Szołtany III*	Z	-	-	-
26	Szołtany IV	E	244	-	14
27	Szołtany IX*	T	630	-	-
28	Szołtany V*	T	371	-	-
29	Szołtany VI*	E	82	-	27
30	Szołtany VII*	E	136	-	36
31	Szołtany VIII*	T	1037	1037	-
32	Szołtany X	E	100	-	36
33	Sztabinki*	R	253	253	-
34	Tartaczysko	R	157	-	-
35	Trakiszki*	Z	-	-	-
Wykaz złóż torfu - tys. m³					
1	Berżniki	P	430,5	-	-
2	Dubowo	P	1 055	-	-
3	Zelwa	P	290,65	-	-

Źródło: Bilans zasobów złóż kopalin w Polsce wg stanu na 31.12.2020 r.

Objaśnienia do tabeli:

*- złoża zawierające piasek ze żwirem

T - złoża zagospodarowane, eksploatowane okresowo

E – złoża eksploatowane

P – złoża o zasobach rozpoznanych wstępnie

R – złoża o zasobach rozpoznanych szczegółowo

Z – złoża, z którego wydobywanie zostało zaniechane

2.1.3. POŁOŻENIE KOMUNIKACYJNE

Przez teren powiatu przebiega droga krajowa nr 16 Dolna Grupa – Olsztyn – Augustów – Ogrodniki – granica państwa (Republika Litewska). Na układ komunikacyjny powiatu składają się także: droga wojewódzka nr 651 Gołdap – Żytkiejmy – Szypliszki – Sejny, droga wojewódzka nr 653 Sedranki – Bakalarzewo – Suwałki – Sejny – Poćkuny i droga wojewódzka nr 663 Sejny – Pomorze.

Przez obszar powiatu biegnie linia kolejowa relacji Suwałki – Trakiszki – Šestokai (Republika Litewska) z międzynarodowym przejściem kolejowym w Trakiszkach. Ponadto planowana jest budowa odcinka międzynarodowej linii kolejowej E75 – „RAIL-BALTICA”.

Zgodnie z „Raportem o stanie Powiatu Sejneńskiego za rok 2020” Powiatowy Zarząd Dróg w Sejnach obejmuje obszarem działania Powiat Sejneński, w skład którego wchodzi 5 gmin: Miasto Sejny, Gmina Sejny, Gmina Krasnopol, Gmina Giby i Gmina Puńsk. Powiatowy Zarząd Dróg w Sejnach zarządza siecią dróg o łącznej długości 272,494 km, w tym 10,527 km stanowią ulice w mieście Sejny (31 dróg zamiejskich i 20 ulic miejskich, z których 5 znajduje się w ciągu dróg zamiejskich).

Ponadto PZD w Sejnach zarządza 13 obiektami mostowymi o łącznej długości 230,05 m. Wszystkie obiekty posiadają konstrukcję żelbetonową.

W tabeli 4 zaprezentowano drogi publiczne gminne i powiatowe przebiegające przez Powiat Sejneński z podziałem na różne rodzaje nawierzchni: twardą, twardą uproszczoną i gruntową.

Tabela 4. Drogi publiczne na terenie powiatu (gminne i powiatowe)

Wyszczególnienie	Jedn. miary	2015	2016	2017	2018	2019
Drogi gminne w powiecie						
o nawierzchni twardej	km	184,1	197,2	216,6	216,6	219
o nawierzchni twardej ulepszonej	km	179,4	197,2	216,6	216,6	218,9
o nawierzchni gruntowej	km	985,6	973,5	958,8	958,8	958,3
Drogi powiatowe wg typu nawierzchni						
o nawierzchni twardej	km	213	213,2	206,8	210,9	212,4
o nawierzchni twardej ulepszonej	km	190	194,1	194,6	195,3	204,6
o nawierzchni gruntowej	km	59,2	59,1	65,7	61,6	60

Źródło: Dane GUS

Wykaz dróg powiatowych wraz z numeracją (numer drogi i jej przebieg) przedstawia się następująco:

- 1090B Maćkowa Ruda – Buda Ruska – Jeziorki,
- 1156B Kaletnik – Adamowizna – Orlinek – Gremzdel,
- 1157B Krasnopol – Gremzdel – Jegliniec – Wiatrołuża,
- 1158B Wiatrołuża – Wysoka Góra – Remieńkiń,
- 1159B od drogi 651 – Szoląny – Puńsk – Wojtokiemie,
- 1160B Puńsk – Wojciuliszki – Budzisko,
- 1161B Puńsk – Szlinokiemie,

- 1162B Trakiszki – Poluńce – Widugiery,
- 1163B Sejwy – Widugiery – Sankury,
- 1164B Sejny (ul. Wileńska) – Bubele – Krasnowo – Sankury,
- 1165B Krasnowo – Burbiszki – Żegary,
- 1166B Gryzkańce – Żegary – Dusznica,
- 1167B Sejny (ul. Mickiewicza) – Łumbie – Widugiery,
- 1168B Smolany – Wiłkopedzie – Skarkiszki,
- 1169B Krasnopol – Murowany Most,
- 1170B Żubrówka – Maćkowa Ruda – Wysoki Most – Pogorzelec – Giby,
- 1171B Ryżówka – Mikołajewo – Maćkowa Ruda,
- 1173B Krasnopol – Żłobin – Jeziorki,
- 1174B Sejny (ul. Zawadzkiego) – Daniłowce – Karolin – Pogorzelec,
- 1175B Sejny (ul. Młynarska) – Bosse – Berżałowce,
- 1176B Poćkuny – Berżniki,
- 1177B Berżniki – Bierżałowce – Giby,
- 1178B Ogrodniki – Berżniki,
- 1179B Berżniki – Zelwa,
- 1180B Tartak – Piertanie – Wysoka Góra,
- 1202B Wysoki Most – Sarnetki – Frącki,
- 1203B Daniłowce – Białowierśnie,
- 1204B Giby – Wiłkokuk – Zelwa,
- 1205B Frącki – Dworczyso – Łoski – Mikaszówka,
- 1206B Głęboki Bród – Strzelcowizna – Gorczyca,
- 1232B Giby – Rygol.

Wykaz ulic powiatowych wraz z numeracją (kolejno: nazwa ulicy oraz jej przebieg):

- 2575B - Jerzego Grodzińskiego, 1 Maja - Wojska Polskiego,
- 2576B – Głowackiego, Wileńska - gr. miasta Sejny,
- 2577B – Grodzka, Przystecznej – Głowackiego,
- 2578B - 11-go Listopada, Wileńska - bez przejazdu,
- 2579B – Strażacka, Piłsudskiego - Powstańców Sejneńskich,
- 2580B – Konopnickiej, Głowackiego - Powstańców Sejneńskich,
- 2581B – Krzywa, Wileńska - bez przejazdu,
- 2582B – Parkowa, 1-go Maja - Emilii Plater,
- 2583B – Słowackiego, Piłsudskiego – Ogrodowej,

- 2584B – Łąkowa, Konarskiego – Mickiewicza,
- 2595B – Przyszczna, Głowackiego – Grodzkiej,
- 2592B – Rittlera, Wileńska – Mickiewicza,
- 2587B - Emilii Plater, Piłsudskiego – Zawadzkiego,
- 2588B – Ogrodowa, Strażackiej – Piłsudskiego,
- 2589B - Plac Świętej Agaty, Piłsudskiego – Wileńska,
- 1164B – Piłsudskiego, Ogrodowa – Wileńska (w ciągu drogi Nr 1164B Sejny (ul. Wileńska) - Bubele - Krasnowo – Sankury),
- 1164B – Wileńska, Piłsudskiego - gr. miasta Sejny (w ciągu drogi Nr 1164B Sejny (ul. Wileńska) - Bubele - Krasnowo – Sankury),
- 1175B – Młynarska, Powstańców Sejneńskich - gr. miasta Sejny (w ciągu drogi Nr 1175B Sejny (ul. Młynarska) - Bosse – Berżałowce),
- 1167B – Mickiewicza, Wileńska - gr. miasta Sejny (w ciągu drogi Nr 1167B Sejny/ ul. Mickiewicza - Łumbie – Widugiery),
- 1174B – Zawadzkiego, Pl. Św. Agaty - gr. miasta Sejny (w ciągu drogi Nr 1174B Sejny (ul. Zawadzkiego) - Daniłowce - Karolin – Pogorzelec).

2.1.4. WALORY PRZYRODNICZE

2.1.4.1. OBSZARY CHRONIONE

Na obszarze Powiatu Sejneńskiego znajdują się następujące formy ochrony przyrody:

- 72 pomniki przyrody;
- Wigierski Park Narodowy;
- 6 rezerwatów przyrody – „Pomorze”, „Bobruczek”, „Ostoja bobrów Marycha”, „Łempis”, „Kukle”, „Tobolinka”;
- 1 stanowisko dokumentacyjne – „Posejanka”;
- 2 obszary chronionego krajobrazu – „Puszcza i Jeziora Augustowskie”, „Pojezierze Sejneńskie”;
- 4 obszary NATURA 2000 – „Ostoja Augustowska”, „Pojezierze Sejneńskie”, „Ostoja Wigierska”, „Puszcza Augustowska”;
- 1 użytek ekologiczny – „Długie”.

Tabela 5. Wykaz pomników przyrody zlokalizowanych w granicach Powiatu Sejneńskiego

L.p.	Nazwa pomnika przyrody	Opis pomnika przyrody	Gmina	Miejscowość
1	Pojedyncze drzewo	Sosna zwyczajna	Giby	Posejnele
2	Dębowe Wzgórze	13 dębów szypułkowych	Giby	Budowiec
3	Grupa drzew	2 lipy drobnolistne	Giby	Kukle
4	Pojedynczy głąz	Głąz narzutowy	Giby	Gł. Bród
5	Grupa drzew	Modrzew europejski 37 szt.	Giby	
6	Pojedyncze drzewo	Lipa drobnolistna	Giby	Posejnele
7	Pojedyncze drzewo		Giby	Okółek
8	Grupa drzew	Modrzew europejski 15 szt.	Giby	Pogorzelec
9	Pojedyncze drzewo	Sosna pospolita	Giby	Gł. Bród
10	Grupa drzew	Sosna pospolita 10 szt.	Giby	Pogorzelec
11	Pojedyncze drzewo	Sosna pospolita	Giby	Pogorzelec
12	Grupa drzew	3 dęby szypułkowe	Giby	L-ctwo Giby
13	Grupa drzew	3 dęby szypułkowe	Giby	L-ctwo Giby
14	Pojedyncze drzewo	Jałowiec pospolity	Giby	Sarnetki
15	Pojedyncze drzewo	Lipa drobnolistna	Giby	Frącki
16	Pojedyncze drzewo	Jesion wyniosły	Giby	Frącki
17	Grupa drzew	2 dęby bezszypułkowe	Giby	L-ctwo Giby
18	Pojedyncze drzewo	Dąb szypułkowy	Giby	L-ctwo Giby
19	Pojedyncze drzewo	Dąb szypułkowy	Giby	Okółek
20	Grupa drzew	2 dęby szypułkowe	Giby	Wiłkokuk
21	Pojedyncze drzewo	Dąb szypułkowy	Giby	L-ctwo Okółek
22	Grupa drzew	Sosna pospolita - 11 szt.	Giby	L-ctwo Łozki
23	Pojedyncze drzewo	Dąb szypułkowy	Giby	L-ctwo Łozki
24	Grupa drzew	5 dębów szypułkowych	Giby	Dworczyso
25	Pojedyncze drzewo	Dąb bezszypułkowy	Giby	Giby
26	Pojedyncze drzewo	Jesion wyniosły	Giby	Dworczyso
27	Lipa	Pojedyncze drzewo	Krasnopol	Romanowce
28	2 Lipy drobnolistne	Grupa drzew	Krasnopol	Smolany Dąb
29	2 Lipy drobnolistne	Grupa drzew	Krasnopol	Krasnopol
30	Lipa drobnolistna	Pojedyncze drzewo	Krasnopol	Żubrówka Stara
31	Modrzew europejski	Pojedyncze drzewo	Krasnopol	Maćkowa Ruda
32	Modrzew europejski	Pojedyncze drzewo	Krasnopol	Maćkowa Ruda
33	Lipa drobnolistna	Pojedyncze drzewo	Krasnopol	Maćkowa Ruda
34	Grusza Pospolita (Pyrus communis)	Pojedyncze drzewo	Puńsk	
35	Głąz narzutowy	Pojedynczy głąz	Puńsk	Krejwiany
36	Klon pospolity	Pojedyncze drzewo	Puńsk	Widugiery
37	Głąz narzutowy	Pojedynczy głąz	Puńsk	Taurosyzski
38	Głąz narzutowy	Pojedynczy głąz	Puńsk	Poluńce Kolonia
39	Jałowiec pospolity	Pojedyncze drzewo	Puńsk	Sankury
40	Lipa drobnolistna	Pojedyncze drzewo	Puńsk	Szołtany
41	Topola czarna	Pojedyncze drzewo	Puńsk	Poluńce Kolonia
42	Topola biała	Pojedyncze drzewo	Puńsk	Rejsztokiemie
43	Klon zwyczajny	Pojedyncze drzewo	Puńsk	Szołtany

L.p.	Nazwa pomnika przyrody	Opis pomnika przyrody	Gmina	Miejscowość
44	Kasztanowiec zwyczajny	Pojedyncze drzewo	Puńsk	Szołtany
45	Grusza pospolita	Grusza pospolita, o obwodzie 245 cm, wiek ok. 250 lat. Nr pomnika 1717	Sejny	Ogrodniki
46	Grusza pospolita	Grusza pospolita, o obwodzie 300 cm, wiek ok. 250 lat. Nr pomnika 1720	Sejny	Ogrodniki
47	Brzoza brodawkowata	Pojedyncze drzewo, brzoza brodawkowata o obwodzie 252 cm, wiek ok. 80 lat. Nr pomnika 1802	Sejny	Gawieniańce
48	Głaz narzutowy	Pojedynczy głaz narzutowy o obwodzie 775 cm. Nr pomnika 10.S	Sejny	Sztabinki
49	Głaz narzutowy	Pojedynczy głaz o obwodzie 525 cm. Nr pomnika 20.S	Sejny	Jenorajście
50	2 Lipy drobnolistne	Grupa drzew o obwodzie pnia 330 i 360 cm, oddalone od siebie w granicach 50 m. W wyższych partiach drzew pojawiają się suche konary. Nr pomnika 205.S	Sejny	Nowosady
51	Jesion wyniosły	Pojedyncze drzewo o obwodzie pnia 460 cm. W górnej partii korony suchy konar. Nr pomnika 206.S	Sejny	Berżniki
52	Dąb szypułkowy	Pojedyncze drzewo o obwodzie pnia 510 cm, wiek około 400 lat. Nr pomnika 207.S	Sejny	Ogrodniki
53	Sosna pospolita	Pojedyncze drzewo o obwodzie pnia 270 cm. nr pomnika 208.S. Ułamany konar.	Sejny	Bubele
54	Głaz narzutowy	Pojedynczy głaz narzutowy o obwodzie 836 cm. Nr pomnika 21.S	Sejny	Burbiszki
55	5 jałowców pospolitych	Grupa drzew o obwodzie w przedziale 260 - 560 cm, rosną w jednej kępie. Nr pomnika 260.S	Sejny	Burbiszki
56	Sosna pospolita	Pojedyncze drzewo o obwodzie pnia 246 cm. Nr pomnika 379.S	Sejny	Wigrańce
57	Sosna pospolita	Pojedyncze drzewo o obwodzie pnia 239 cm. Wiek 180 lat. Nr pomnika 380.S	Sejny	Wigrańce
58	Sosna pospolita	Pojedyncze drzewo o obwodzie pnia 205 cm. Wiek 190 lat. Nr pomnika 381.S	Sejny	Wigrańce
59	Sosna pospolita	Pojedyncze drzewo o obwodzie pnia 252 cm. Wiek 186 lat. Nr pomnika 382.S	Sejny	Wigrańce
60	Sosna pospolita	Pojedyncze drzewo o obwodzie pnia 224 cm. Wiek 160 lat. Nr pomnika 383.S	Sejny	Wigrańce

L.p.	Nazwa pomnika przyrody	Opis pomnika przyrody	Gmina	Miejscowość
61	Sosna pospolita	Pojedyncze drzewo o obwodzie pnia 198 cm. Nr pomnika 384.S	Sejny	Wigrańce
62	Sosna pospolita	Pojedyncze drzewo o obwodzie pnia 180 cm. Nr pomnika 385.S	Sejny	Wigrańce
63	Sosna pospolita	Pojedyncze drzewo o obwodzie pnia 206 cm. Nr pomnika 386.S	Sejny	Wigrańce
64	Sosna pospolita	Pojedyncze drzewo o obwodzie pnia 215 cm. Nr pomnika 387.S	Sejny	Wigrańce
65	Sosna pospolita	Pojedyncze drzewo o obwodzie pnia 186 cm. Nr pomnika 388.S	Sejny	Wigrańce
66	Głaz narzutowy	Pojedynczy głaz, o obwodzie 748 cm i wysokości 1,52 m. Nr pomnika 558.S	Sejny	Burbiszki
67	Dąb bezszypułkowy	Pojedyncze drzewo, dąb bezszypułkowy o obwodzie 382 cm. Nr pomnika 559.S	Sejny	Radziucie
68	Głaz narzutowy	Pojedynczy głaz narzutowy o obwodzie 585 cm. Nr pomnika 61.S	Sejny	Burbiszki
69	Głaz narzutowy	Pojedynczy głaz narzutowy o obwodzie 790 cm. Nr pomnika 62.S	Sejny	Burbiszki
70	Głaz narzutowy	Pojedynczy głaz narzutowy o obwodzie 100cm. Nr pomnika 63.S	Sejny	Śwackie
71	Głaz narzutowy	Pojedynczy głaz narzutowy o obwodzie 600cm. Nr pomnika 9.S	Sejny	Sztabinki
72	Lipa drobnolistna (Tilia cordata) „Lipa Eliza”	Lipa drobnolistna (Tilia cordata)	Giby	Stanowisko

Źródło: bip.bialystok.rdos.gov.pl

Wigierski Park Narodowy został utworzony na mocy Rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 27 czerwca 1988 r. w sprawie utworzenia Wigierskiego Parku Narodowego (Dz.U. z 1988 r. Nr 25, poz. 173). Inne akty związane z funkcjonowaniem parku: Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 6 marca 1997 r. w sprawie Wigierskiego Parku Narodowego (Dz.U. z 1997 r. Nr 24, poz. 124), Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 18 lutego 2013 r. w sprawie nadania statutu Wigierskiemu Parkowi Narodowemu z siedzibą w Krzywem (Dz.U. z 2013 r. poz. 317). Jest to obszar wodno-błotny wyznaczony na mocy Konwencji Ramsarskiej.

Dla obszaru ustanowiono zadania ochronne na podstawie Zarządzenia Ministra Klimatu i Środowiska w sprawie zadań ochronnych dla Wigierskiego Parku Narodowego na 2021 r. (Dz. Urz. Ministra Klimatu i Środowiska z 2020 r. poz. 34).

Zgodnie z tym dokumentem zadania ochronne obejmują:

1. identyfikację i ocenę istniejących i potencjalnych zagrożeń wewnętrznych i zewnętrznych oraz sposoby eliminacji lub ograniczania tych zagrożeń i ich skutków (załącznik nr 1 do zarządzenia);

2. opis sposobów ochrony czynnej ekosystemów, z podaniem rodzaju, rozmiaru i lokalizacji poszczególnych zadań (załącznik nr 2 do zarządzenia);
3. opis sposobów czynnej ochrony gatunków roślin, zwierząt i grzybów (załącznik nr 3 do zarządzenia);
4. wskazanie obszarów objętych ochroną ścisłą, czynną i krajobrazową (załącznik nr 4 do zarządzenia);
5. ustalenie miejsc udostępnianych w celach naukowych, edukacyjnych, turystycznych, rekreacyjnych i sportowych oraz maksymalnej liczby osób mogących przebywać jednocześnie w tych miejscach (załącznik nr 5 do zarządzenia);
6. wyznaczenie miejsc połowu ryb (załącznik nr 6 do zarządzenia).

Tabela 6. Zadania ochronne, Wigierski Park Narodowy

Nazwa gatunku	Rodzaj zadań ochronnych
Sposoby czynnej ochrony gatunków roślin, zwierząt i grzybów na obszarach ochrony ścisłej	
Ochrona gatunków roślin	
Wybrane gatunki roślin naczyniowych oraz mchów i wątrobowców, ze szczególnym uwzględnieniem gatunków zagrożonych, rzadkich i objętych ochroną	<ol style="list-style-type: none"> 1. Monitorowanie różnorodności gatunkowej oraz stanu populacji (jej wielkości i rozmieszczenia poszczególnych gatunków). 2. Monitorowanie inwazyjnych gatunków roślin obcego pochodzenia (ich rozmieszczenia, wielkości populacji i dynamiki rozwoju).
Ochrona gatunków zwierząt	
Wybrane gatunki zwierząt, ze szczególnym uwzględnieniem gatunków zagrożonych, rzadkich i objętych ochroną	<ol style="list-style-type: none"> 1. Monitorowanie różnorodności gatunkowej oraz rozmieszczenia poszczególnych gatunków na terenie WPN. 2. Monitorowanie inwazyjnych gatunków obcego pochodzenia (ich rozmieszczenia, wielkości populacji i dynamiki rozwoju).
Ptaki (Aves)	<ol style="list-style-type: none"> 1. Inwentaryzacje i kontrole gniazd gatunków ptaków objętych ochroną strefową. 2. Inwentaryzacje i kontrole gniazd i stanowisk lęgowych innych gatunków ptaków. 3. Ochrona gniazda bociana czarnego.
Ochrona gatunków grzybów	
Gatunki grzybów, w tym porostów, ze szczególnym uwzględnieniem gatunków zagrożonych, rzadkich i objętych ochroną	Monitorowanie różnorodności gatunkowej oraz rozmieszczenia poszczególnych gatunków
Sposoby czynnej ochrony gatunków roślin, zwierząt i grzybów na obszarach ochrony czynnej	
Ochrona gatunków roślin	
Rodzime gatunki roślin występujące w WPN na obszarach objętych ochroną czynną	Ochrona rodzimych gatunków roślin przed inwazją gatunków obcych
Wybrane gatunki roślin naczyniowych oraz mchów i wątrobowców, ze szczególnym	Monitorowanie różnorodności gatunkowej oraz stanu populacji (jej wielkości i rozmieszczenia)

Nazwa gatunku	Rodzaj zadań ochronnych
uwzględnieniem gatunków zagrożonych, rzadkich i objętych ochroną	poszczególnych gatunków), badanie znaczenia leszczyny pospolitej w siedliskach leśnych.
Gatunki światłolubne i ciepłolubne	Poprawa warunków występowania gatunków.
Ochrona gatunków zwierząt	
Bóbr europejski (<i>Castor fiber</i>)	Rozpoznanie stanu ochrony.
Wydra (<i>Lutra lutra</i>)	Rozpoznanie stanu ochrony.
1. Nocek rudy (<i>Myotis daubentonii</i>). 2. Mroczek posrebrzany (<i>Vespertilio murinus</i>). 3. Mroczek pozłocisty (<i>Eptesicus nilssonii</i>). 4. Mroczek późny (<i>Eptesicus serotinus</i>). 5. Karlik malutki (<i>Pipistrellus pipistrellus</i>). 6. Karlik karliczek (<i>Pipistrellus pygmaeus</i>). 7. Karlik większy (<i>Pipistrellus nathusii</i>). 8. Borowiec wielki (<i>Nyctalus noctula</i>). 9. Borowiaczek (<i>Nyctalus leisleri</i>). 10. Gacek brunatny (<i>Plecotus auritus</i>). 11. Mopek (<i>Barbastella barbastellus</i>)	Ochrona miejsc bytowania nietoperzy.
Ptaki (<i>Aves</i>)	Monitoring stanowisk lęgowych. Monitoring ptaków jeziora Wigry. Monitoring zachowań połęgowych ptaków. Poprawa stanu i warunków bytowania, ochrona miejsc występowania.
Płazy (<i>Amhibia</i>)	Poprawa warunków bytowania.
Owady	Poprawa warunków bytowania.
Gatunki zwierząt bytujące w martwym drewnie	Utrzymanie lub zwiększenie powierzchni siedlisk dla organizmów zasiedlających martwe drewno.
Gatunki zwierząt zagrożone wyginięciem, rzadkie i objęte ochroną	1. Ograniczanie liczebności jenota, lisa i wizona amerykańskiego – drapieżników stanowiących zagrożenie dla gatunków rzadkich i zagrożonych wyginięciem. 2. Monitorowanie różnorodności gatunkowej oraz rozmieszczenia stanowisk poszczególnych gatunków.
Ochrona gatunków grzybów	
Rzadkie gatunki grzybów, których środowiskiem bytowania jest martwe drewno	Tworzenie odpowiednich warunków życia dla gatunków.
Gatunki zagrożone, rzadkie i objęte ochroną gatunkową	Monitorowanie różnorodności gatunkowej grzybów oraz rozmieszczenia stanowisk poszczególnych gatunków.
Porosty, w szczególności granicznik płucnik (<i>Lobaria pulmonaria</i>)	Ochrona miejsc występowania.
Sposoby czynnej ochrony gatunków roślin, zwierząt i grzybów na obszarach ochrony krajobrazowej	
Ochrona gatunków roślin	
Wybrane gatunki roślin naczyniowych oraz mchów i wątrobowców, ze szczególnym uwzględnieniem gatunków zagrożonych, rzadkich i objętych ochroną	Monitorowanie różnorodności gatunkowej oraz rozmieszczenia stanowisk poszczególnych gatunków.
Ochrona gatunków zwierząt	
Gatunki zagrożone, rzadkie i objęte ochroną gatunkową	Monitorowanie różnorodności gatunkowej oraz rozmieszczenia stanowisk poszczególnych gatunków.
Ochrona gatunków grzybów	
Gatunki zagrożone, rzadkie i objęte ochroną gatunkową	Monitorowanie różnorodności gatunkowej grzybów oraz rozmieszczenia stanowisk poszczególnych gatunków.

Źródło: Zarządzenie Ministra Klimatu i Środowiska w sprawie zadań ochronnych dla Wigierskiego Parku Narodowego na 2021 r.

Rysunek 5. Położenie Wigierskiego Parku Narodowego i jego otuliny na terenie Powiatu Sejneńskiego

Źródło: <http://geoserwis.gdos.gov.pl>

Rezerwat Przyrody „Pomorze” – został ustanowiony Zarządzeniem Ministra Leśnictwa i Przemysłu Drzewnego z dnia 24 listopada 1983 r. w sprawie uznania za rezerваты przyrody (M.P. z 1983 r. Nr 39, poz. 230) zmienionym Zarządzeniem Nr 36/2011 Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Białymstoku z dnia 20 grudnia 2011 r. (Dz. Urz. Woj. Podl. z 2012 r., poz. 5).

Inne akty związane z jego funkcjonowaniem:

- Obwieszczenie Wojewody Podlaskiego z dnia 16 stycznia 2002 r. w sprawie ogłoszenia wykazu rezerwatów przyrody utworzonych do dnia 31 grudnia 1998 r. (Dz. Urz. Województwa Podlaskiego z 2002 r. Nr 2, poz. 39),

- Zarządzenie Nr 12/2017 Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Białymstoku z dnia 11 lipca 2017 r. w sprawie wyznaczenia szlaku udostępnionego dla ruchu pieszego w rezerwacie przyrody „Pomorze” (data publikacji: 11.07.2017 r.).

Jest to rezerwat leśny o powierzchni 19,84 ha. Celem ochrony jest zachowanie najstarszego drzewostanu Puszczy Augustowskiej oraz pozostałości dawnego grodziska. Znajduje się na terenie Gminy Giby.

Zgodnie z zapisami Zarządzenia Ministra Leśnictwa i Przemysłu Drzewnego z dnia 24 listopada 1983 r. w sprawie uznania za rezerwat przyrody (M.P. 1983 r. Nr 39, poz. 230) na obszarze rezerwatu zabrania się:

- wycinania drzew i pobierania użytków drzewnych, z wyjątkiem wypadków uzasadnionych potrzebami gospodarstwa rezerwatowego,
- zmieniania stosunków wodnych naruszających w sposób istotny warunki ekologiczne,
- zbierania ziół leczniczych i innych roślin oraz zbierania owoców i nasion drzew oraz krzewów z wyjątkiem nasion na potrzeby odnowienia lasu,
- pozyskiwania ściółki leśnej oraz pasania zwierząt gospodarskich rezerwatowego (z pewnymi wyjątkami określonymi w Zarządzeniu),
- niszczenia gleby i pozostałych kopalin rezerwatowego,
- zanieczyszczania wody i terenu, wzniesienia ognia oraz zakłócania ciszy,
- stosowania wszelkich środków chemicznych,
- niszczenia drzew i innych roślin,
- polowania, chwytania, płoszenia i zabijania dziko żyjących zwierząt, niszczenia gniazd, wybierania jaj oraz piskląt wszystkich gatunków ptaków,
- umieszczania tablic, napisów oraz innych znaków, z wyjątkiem tablic oraz znaków związanych z ochroną rezerwatu,
- wznoszenia budowli oraz zakładania i budowania urządzeń komunikacyjnych i innych urządzeń technicznych (z pewnymi obostrzeniami i wyjątkami w wybranych rezerwatach),
- kąpieli, używania sprzętu pływającego oraz uprawiania sportów wodnych,
- przebywania poza miejscami wyznaczonymi.

Dla rezerwatu raz ustanowiono plan zadań ochronnych. Wprowadzono go na mocy Zarządzenia Nr 18/2015 Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Białymstoku z dnia 21 maja 2015 r. Ustanowione one były na 5 lat.

Rezerwat przyrody „Bobruczek” – utworzony na podstawie Zarządzenia Ministra Leśnictwa i Przemysłu Drzewnego z dnia 12 grudnia 1961 r. w sprawie uznania za rezerwat przyrody (M. P. z 1962 r. Nr 13, poz. 53). Obecnie funkcjonuje na mocy Obwieszczenia Wojewody Podlaskiego z dnia 16 stycznia 2002 r. w sprawie ogłoszenia wykazu rezerwatów przyrody

utworzonych do dnia 31 grudnia 1998 r. (Dz. Urz. Woj. Podl. z 2002 r. Nr 2, poz. 39). Jest to rezerwat faunistyczny o powierzchni 0,90 ha, utworzony w celu ochrony bobrów. Znajduje się on w granicach administracyjnych Gminy Puńsk. Dla rezerwatu brak zatwierdzonego planu ochrony.

Według Zarządzenia Ministra Leśnictwa i Przemysłu Drzewnego z dnia 12 grudnia 1961 r. w sprawie uznania za rezerwat przyrody na terenie rezerwatu zabronione są:

- wycinanie drzew, krzewów, trzciny, sitowia innych roślin wodnych oraz koszenie trawy,
- zbiór owoców, nasion drzew i krzewów,
- zbiór ziół leczniczych oraz innych roślin lub ich części,
- niszczenie lub uszkodzenie drzew i innych roślin,
- polowanie, chwywanie, płoszenie i zabijanie dziko żyjących zwierząt,
- łowienie ryb i raków,
- niszczenie domków i nor bobrów oraz gniazd ptasich, wybieranie jaj i piskląt wszystkich gatunków ptaków,
- zanieczyszczanie wody oraz terenów rezerwatu oraz zakłócanie ciszy,
- zmiana stosunków wodnych,
- umieszczenie tablic, napisów oraz innych znaków, z wyjątkiem znaków związanych z ochroną terenu,
- wznoszenie budowli oraz zakładanie lub budowa urządzeń technicznych,
- przebywanie na terenie rezerwatu osób do tego nie upoważnionych przez konserwatora przyrody.

Rezerwat Przyrody „Ostoja bobrów Marycha” – został utworzony na mocy Zarządzenia Ministra Leśnictwa i Przemysłu Drzewnego z dnia 1 lutego 1960 r. w sprawie uznania za rezerwat przyrody (M.P. z 1960 r. Nr 23, poz. 114) oraz Zarządzenia nr 20/09 Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Białymstoku z dnia 13 sierpnia 2009 r. w sprawie zmniejszenia obszaru rezerwatu przyrody „Ostoja Bobrów Marycha” zmienionego przez Zarządzenie Nr 7/2013 Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Białymstoku z dnia 4 lutego 2013 r. w sprawie rezerwatu przyrody „Ostoja Bobrów Marycha” (Dz. Urz. Woj. Podl. poz. 1064)

Jest to rezerwat faunistyczny o powierzchni 56,13 ha. Celem ochrony jest ochrona ostoi bobrów. Teren rezerwatu z niewielką, wolno płynącą wśród olsów rzeką odpowiada temu gatunkowi. Bóbr przenosi się niechętnie. Główną przyczyną zmiany pobytu są melioracje, niszczenie żeremi oraz zabijanie osobników przez człowieka. Preferencyjne ogryzanie osiki doprowadziło do częściowego wyeliminowania tego gatunku.

Zgodnie z zapisami Zarządzenia Ministra Leśnictwa i Przemysłu Drzewnego z dnia 1 lutego 1960 r. w sprawie uznania za rezerwat przyrody na obszarze bytowania bobrów (bliżej określonych w Zarządzeniu), zabronione jest:

- a) przebywanie na terenie rezerwatu osób do tego nie upoważnionych przez konserwatora przyrody, z wyjątkiem miejscowej administracji lasów państwowych,
- b) niszczenie domków, tam i nor bobrów oraz gniazd ptasich, wybieranie jaj i piskląt wszelkich gatunków ptaków,
- c) wycinanie drzew, krzewów, trzciny, sitowia i innych roślin oraz koszenie trawy, z wyjątkiem niezbędnych zabiegów gospodarczych dokonywanych za zgodą konserwatora przyrody,
- d) zbiór owoców, nasion drzew i krzewów,
- e) zbiór grzybów, ziół leczniczych oraz innych roślin lub ich części,
- f) zbiór ściółki leśnej oraz pasanie zwierząt gospodarskich,
- g) niszczenie lub uszkodzanie drzew i innych roślin,
- h) polowanie, chwywanie, płoszenie i zabijanie dziko żyjących zwierząt,
- i) łowienie ryb i raków,
- j) zanieczyszczanie wody i terenów rezerwatu oraz zakłócanie ciszy,
- k) umieszczanie tablic, napisów i innych znaków, z wyjątkiem znaków związanych z ochroną terenu,
- l) wznoszenie budowli oraz zakładanie lub budowa urządzeń sportowych, komunikacyjnych i innych urządzeń technicznych.

W pozostałej części rezerwatu zabronione jest:

- a) przebywanie osób do tego nie upoważnionych przez miejscową administrację lasów państwowych, z wyjątkiem drogi publicznej,
- b) wycinanie drzew osiki, topoli, wierzby oraz krzewów łązy,
- c) niszczenie gniazd, wybieranie jaj i piskląt wszelkich gatunków ptaków,
- d) polowanie, chwywanie, płoszenie i zabijanie dziko żyjących zwierząt,
- e) zbiór grzybów, jagód, ziół leczniczych oraz innych roślin,
- f) zbiór ściółki leśnej, pasanie zwierząt gospodarskich,
- g) zanieczyszczanie terenu rezerwatu, zakłócanie ciszy i wzniecanie ognia.

Dla rezerwatu ustanowiono plan zadań ochronnych na mocy Zarządzenia Nr 22/2020 Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Białymstoku z dnia 29 maja 2020 r. w sprawie zadań ochronnych dla rezerwatu przyrody „Ostoja Bobrów Marycha” zmieniony przez Zarządzenie nr 4/2021 Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Białymstoku z dnia 20 stycznia 2021 r. zmieniające zarządzenie w sprawie zadań ochronnych dla rezerwatu przyrody „Ostoja Bobrów Marycha”.

Rezerwat Przyrody „Łempis” – został utworzony na mocy Zarządzenia Ministra Leśnictwa i Przemysłu Drzewnego z dnia 24 listopada 1983 r. w sprawie uznania za rezerwaty przyrody (M.P. z 1983 r. Nr 39, poz. 230) zmienionego Zarządzeniem Nr 35/2011 Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Białymstoku z dnia 20 grudnia 2011 r. w sprawie rezerwatu przyrody „Łempis” (Dz. Urz. Województwa Podlaskiego z 2012 r., poz. 4).

Jest to rezerwat leśny o powierzchni 132,34 ha, położony na terenie Gminy Sejny. Celem ochrony na tym terenie jest zachowanie naturalnych ekosystemów leśnych, wodnych oraz torfowiskowych z rzadkimi i chronionymi gatunkami roślin i zwierząt, charakterystycznych dla Pojezierza Suwalsko-Augustowskiego (takie jak np. widłak jałowcowaty i wroniec, wawrzynek wilczelyko, orlik pospolity, sasanka otwarta, grąźel żółty, rosiczka okrągłolistna, pomocnik baldaszkowaty, wrzosiec bagienny, żurawina błotna, kruszczyk błotny, arnika górską, lilia złotogłów, gnieźnik leśny, mieczyk błotny oraz storczyk plamisty i szerokolistny).

Zgodnie z Zarządzeniem Ministra Leśnictwa i Przemysłu Drzewnego z dnia 24 listopada 1983 r. w sprawie uznania za rezerwaty przyrody (M.P. 1983 r. Nr 39, poz. 230) na terenie rezerwatu zabrania się:

- wycinania drzew i pobierania użytków drzewnych, z wyjątkiem wypadków uzasadnionych potrzebami gospodarstwa rezerwatowego,
- zmieniania stosunków wodnych naruszających w sposób istotny warunki ekologiczne,
- zbierania ziół leczniczych i innych roślin oraz zbierania owoców i nasion drzew oraz krzewów z wyjątkiem nasion na potrzeby odnowienia lasu,
- pozyskiwania ściółki leśnej oraz pasania zwierząt gospodarskich,
- niszczenia gleby i pozostałych kopalin,
- zanieczyszczania wody i terenu, wzniesienia ognia oraz zakłócania ciszy,
- stosowania wszelkich środków chemicznych,
- niszczenia drzew i innych roślin,
- polowania, chwytania, płoszenia i zabijania dziko żyjących zwierząt, niszczenia gniazd, wybierania jaj oraz piskląt wszystkich gatunków ptaków,
- umieszczania tablic, napisów oraz innych znaków, z wyjątkiem tablic oraz znaków związanych z ochroną rezerwatu,
- wznoszenia budowli oraz zakładania i budowania urządzeń komunikacyjnych i innych urządzeń technicznych (z pewnymi obostrzeniami i wyjątkami w wybranych rezerwatach),
- kąpiel, używania sprzętu pływającego oraz uprawiania sportów wodnych,
- przebywania poza miejscami wyznaczonymi.

Dla rezerwatu dwa razy ustanowiono plan zadań ochronnych, jeden z nich był wprowadzony na podstawie Zarządzenia Nr 19/2015 Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Białymstoku z dnia 21 maja 2015 r. Był on ustanowiony na 5 lat.

Rezerwat Przyrody „Kukle” – został utworzony na mocy Zarządzenia Ministra Leśnictwa i Przemysłu Drzewnego z dnia 24 listopada 1983 r. w sprawie uznania za rezerwaty przyrody (M.P. z 1983 r. Nr 39, poz. 230) zmienionego Zarządzeniem Nr 34/2011 Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Białymstoku z dnia 20 grudnia 2011 r. w sprawie rezerwatu przyrody „Kukle” (Dz. Urz. z 2012 r. poz. 3).

Jest to rezerwat krajobrazowy o powierzchni 343,24 ha zlokalizowany w Gminie Sejny oraz w niewielkim zakresie w Gminie Giby. Celem ochrony rezerwatu jest zachowanie swoistych cech krajobrazu oraz naturalnych ekosystemów leśnych, bagiennych i wodnych.

Według Zarządzenia Ministra Leśnictwa i Przemysłu Drzewnego z dnia 24 listopada 1983 r. w sprawie uznania za rezerwaty przyrody (M.P. 1983 r. Nr 39 poz. 230) na obszarze rezerwatu zabrania się:

- wycinania drzew i pobierania użytków drzewnych, z wyjątkiem wypadków uzasadnionych potrzebami gospodarstwa rezerwatowego,
- zmieniania stosunków wodnych naruszających w sposób istotny warunki ekologiczne,
- zbierania ziół leczniczych i innych roślin oraz zbierania owoców i nasion drzew oraz krzewów z wyjątkiem nasion na potrzeby odnowienia lasu,
- pozyskiwania ściółki leśnej oraz pasania zwierząt gospodarskich,
- niszczenia gleby i pozostałych kopalin,
- zanieczyszczania wody i terenu, wzniesienia ognia oraz zakłócania ciszy,
- stosowania wszelkich środków chemicznych,
- niszczenia drzew i innych roślin,
- polowania, chwytania, płoszenia i zabijania dziko żyjących zwierząt, niszczenia gniazd, wybierania jaj oraz piskląt wszystkich gatunków ptaków,
- umieszczania tablic, napisów oraz innych znaków, z wyjątkiem tablic oraz znaków związanych z ochroną rezerwatu,
- wznoszenia budowli oraz zakładania i budowania urządzeń komunikacyjnych i innych urządzeń technicznych (z pewnymi obostrzeniami i wyjątkami w wybranych rezerwatach),
- kąpieli, używania sprzętu pływającego oraz uprawiania sportów wodnych,
- przebywania poza miejscami wyznaczonymi.

Dla rezerwatu dwa razy ustanowiono plan zadań ochronnych, jeden z nich wprowadzono Zarządzeniem Nr 20/2015 Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Białymstoku z dnia 21 maja 2015 r. Ustanowiony był na 5 lat.

Rezerwat Przyrody „Tobolinka” – został utworzony na mocy Zarządzenia Ministra Leśnictwa i Przemysłu Drzewnego z dnia 31 października 1959 r. w sprawie uznania za rezerwat przyrody (M.P. z 1959 r. Nr 96, poz. 516) zmienionego Zarządzeniem Nr 37/2011 Regionalnego

Dyrektora Ochrony Środowiska w Białymstoku z dnia 20 grudnia 2011 r. (Dz. Urz. Woj. Podl. z 2012 r., poz. 6).

Jest to rezerwat wodny, fitocenotyczny o powierzchni 4,62 ha, zlokalizowany w Gminie Giby. Celem ochrony na tym terenie jest zachowanie ze względów naukowych i dydaktycznych jeziora dystroficznego z pływającymi wyspami płatorfowców.

Zgodnie z zapisami Zarządzenia Ministra Leśnictwa i Przemysłu Drzewnego z dnia 31 października 1959 r. w sprawie uznania za rezerwat przyrody na obszarze rezerwatu zabronione jest:

- wycinanie drzew i pobór użytków drzewnych,
- zbiór ściółki leśnej i pasanie zwierząt gospodarskich,
- zbiór owoców i nasion drzew oraz krzewów, ziół leczniczych i innych roślin lub ich części,
- niszczenie lub uszkodzanie drzew i innych roślin,
- niszczenie gleby, wydobywanie kamieni i innych kopalin,
- łowienie ryb oraz polowanie, chwytywanie i zabijanie dziko żyjących zwierząt,
- zanieczyszczanie terenu i wód jeziora, wzniecanie ognia,
- umieszczenia tablic, napisów i innych znaków, z wyjątkiem tablic i znaków związanych z ochroną terenu,
- wznoszenie budowli oraz zakładanie lub budowa urządzeń komunikacyjnych, sportowych i urządzeń technicznych,
- przebywanie na terenie rezerwatu poza miejscami wyznaczonymi przez konserwatora przyrody.

Dla rezerwatu dwa razy ustanawiano plan zadań ochronnych, m.in. na mocy Zarządzenia Nr 17/2015 Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Białymstoku z dnia 21 maja 2015 r. Ustanawiało ono zadania ochronne na 5 lat.

Rysunek 6. Położenie rezerwatów przyrody na terenie Powiatu Sejneńskiego

Źródło: <http://geoserwis.gdos.gov.pl>

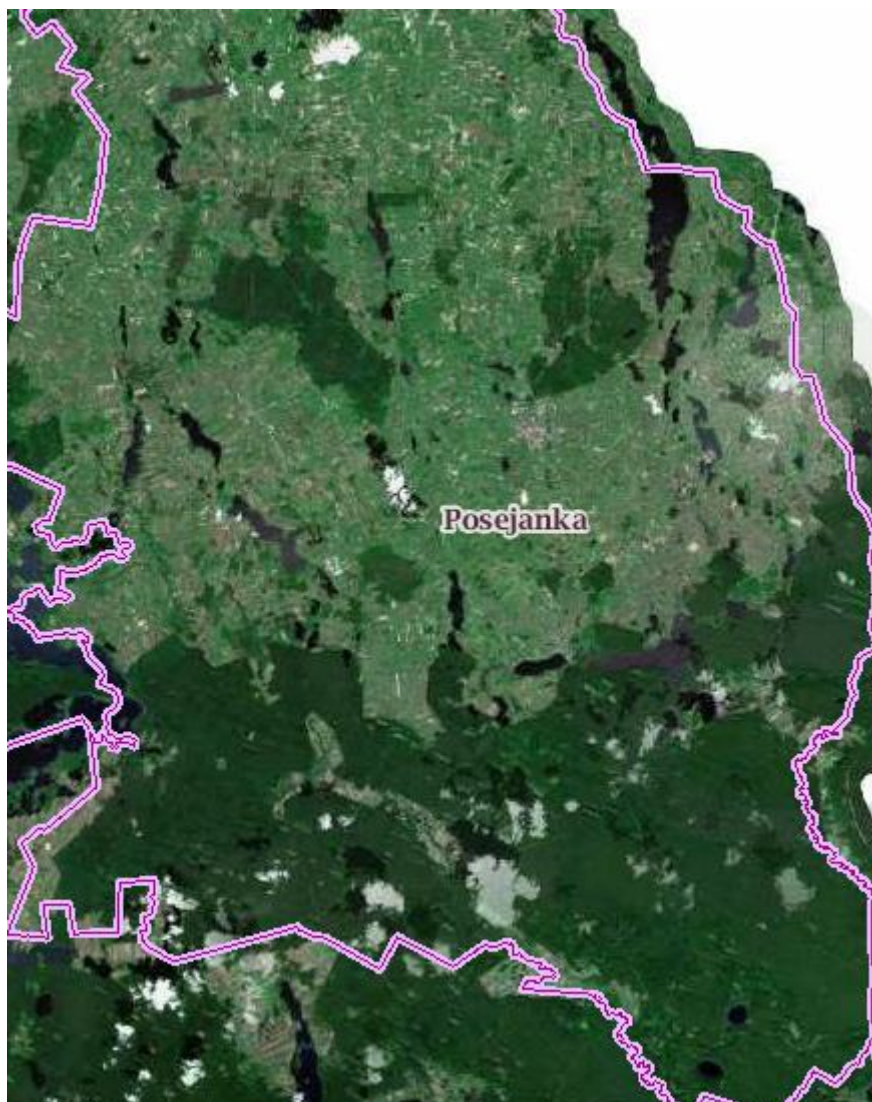
Stanowisko dokumentacyjne „Posejanka” – obejmuje ono fragment nieczynnego wyrobiska powierzchniowego Posejanka z ważną pod względem naukowym oraz dydaktycznym formacją geomorfologiczną. Występuje tam odsłonięcie w pagórku czołowo-morenowym, co jest przykładem tzw. moreny martwego lodu utworzonej przez połączoną akumulację wód topniejącego lądolodu oraz gliniastych spływów grawitacyjnych. Zostało ono utworzone Rozporządzeniem Nr 17/96 Wojewody Suwalskiego z dnia 21 maja 1996 roku w sprawie uznania za stanowiska dokumentacyjne tworów przyrody (Dz. Urz. Woj. Suwalskiego Nr 36, poz. 94). Inny akt prawny związany z jego funkcjonowaniem: Rozporządzenie Nr 21/01 Wojewody Podlaskiego. z 16.07.2001 w sprawie uznania formacji geomorfologicznej za stanowisko dokumentacyjne (Dz. Urz. Woj. Podl. z 2001 r. Nr 24 poz. 393), zgodnie z którym w stosunku do stanowiska dokumentacyjnego zabrania się:

- niszczenia, uszkodzenia lub przekształcania obiektu,

- wykonywania prac ziemnych trwale zniekształcających rzeźbę terenu,
- uszkodzenia oraz zanieczyszczenia gleby,
- wysypywania, zakopywania oraz wylewania odpadów lub innych nieczystości,
- zaśmiecania obiektu oraz terenu wokół niego,
- dokonywania zmian stosunków wodnych, jeżeli służą innym celom niż ochrona przyrody oraz zrównoważone wykorzystanie użytków rolnych i leśnych,
- wylewania gnojowicy.

Powierzchnia stanowiska wynosi 0,30 ha. Jest to stanowisko antropogeniczne zlokalizowane w Gminie Sejny. Ochronie podlega fragment nieczynnego wyrobiska powierzchniowego będącego ważnym miejscem występowania formacji geomorfologicznej pod względem naukowym i dydaktycznym.

Rysunek 7. Położenie stanowiska dokumentacyjnego na terenie Powiatu Sejneńskiego

Źródło: <http://geoserwis.gdos.gov.pl>

Obszar Chronionego Krajobrazu „Puszcza i Jeziora Augustowskie” - funkcjonuje obecnie zgodnie z Uchwałą Nr XII/89/15 Sejmiku Województwa Podlaskiego z dnia 22.06.2015 r. w sprawie Obszaru Chronionego Krajobrazu „Puszcza i Jeziora Augustowskie” (Dz. Urz. Woj. Podl. z 2015 r., poz. 2117) ze zmianami wprowadzonymi przez Uchwałę nr L/467/18 Sejmiku Województwa Podlaskiego z dnia 25 czerwca 2018 r. zmieniającą uchwałę w sprawie Obszaru Chronionego Krajobrazu „Puszcza i Jeziora Augustowskie” (Dz. Urz. Województwa Podlaskiego z 2018 r. poz. 2905) oraz Uchwałę nr LI/486/18 Sejmiku Województwa Podlaskiego z dnia 10 września 2018 r. w sprawie sprostowania błędu pisarskiego w uchwale Nr L/467/18 Sejmiku Województwa Podlaskiego z dnia 25 czerwca 2018 r. zmieniającej uchwałę w sprawie Obszaru Chronionego Krajobrazu „Puszcza i Jeziora Augustowskie” w brzmieniu opublikowanym w Dzienniku Urzędowym Województwa Podlaskiego z 29 czerwca 2018 r. pod pozycją 2905 (Dz. Urz. Województwa Podlaskiego z 2018 r. poz. 3723).

Powierzchnia tego Obszaru wynosi 69 574,99 ha. Położony jest w województwie podlaskim, w powiecie augustowskim na terenie gmin: Augustów (5 969,33 ha), Lipsk (4 723,98 ha), Nowinka (10 215,88 ha), Płaska (23 887,7 ha), Sztabin (6 346,73 ha) i miasta Augustów (6 229,27 ha), w powiecie sejneńskim na terenie gminy Giby (9 855,78 ha) oraz w powiecie suwalskim na terenie gminy Suwałki (2 346,32 ha). Czynna ochrona ekosystemów Obszaru polega na zachowaniu różnorodności biologicznej siedlisk przyrodniczych kompleksu leśnego Puszczy Augustowskiej.

Na terenie Obszaru zakazuje się:

- 1) zabijania dziko występujących zwierząt, niszczenia ich nor, legowisk, innych schronień i miejsc rozrodu oraz tarlisk, złożonej ikry, z wyjątkiem amatorskiego połowu ryb oraz wykonywania czynności związanych z racjonalną gospodarką rolną, leśną, rybacką i łowiecką;
- 2) likwidowania i niszczenia zadrzewień śródpolnych, przydrożnych i nadwodnych, jeżeli nie wynikają one z potrzeby ochrony przeciwpowodziowej i zapewnienia bezpieczeństwa ruchu drogowego lub wodnego lub budowy, odbudowy, utrzymania, remontów lub naprawy urządzeń wodnych;
- 3) wydobywania do celów gospodarczych skał, w tym torfu, oraz skamieniałości, w tym kopalnych szczątków roślin i zwierząt, a także minerałów i bursztynu;
- 4) wykonywania prac ziemnych trwale zniekształcających rzeźbę terenu, z wyjątkiem prac związanych z zabezpieczeniem przeciwsztorowym, przeciwpowodziowym lub przeciwsuwiskowym lub utrzymaniem, budową, odbudową, naprawą lub remontem urządzeń wodnych;

- 5) dokonywania zmian stosunków wodnych, jeżeli służą innym celom niż ochrona przyrody lub zrównoważone wykorzystanie użytków rolnych i leśnych oraz racjonalna gospodarka wodna lub rybacka;
- 6) likwidowania naturalnych zbiorników wodnych, starorzeczy i obszarów wodno-błotnych;
- 7) budowania nowych obiektów budowlanych w pasie szerokości 100 m od:
  - a. linii brzegów rzek, jezior i innych naturalnych zbiorników wodnych,
  - b. *zasięgu lustra wody w sztucznych zbiornikach wodnych usytuowanych na wodach płynących przy normalnym poziomie piętrzenia określonym w pozwoleniu wodnoprawnym, o którym mowa w art. 389 pkt 1 ustawy z dnia 20 lipca 2017 r. – Prawo wodne,z wyjątkiem urządzeń wodnych oraz obiektów służących prowadzeniu racjonalnej gospodarki rolnej, leśnej lub rybackiej.

Zakaz, o którym mowa w ust. 1 pkt 2 nie dotyczy:

1) tworzących zadrzewienia śródpolne:

a) krzewów rosnących w skupisku, o powierzchni do 25 m²,

b) drzew, których obwód pnia na wysokości 5 cm nie przekracza:

- 80 cm – w przypadku topoli, wierzb, klonu jesionolistnego oraz klonu srebrzystego,
  - 65 cm – w przypadku kasztanowca zwyczajnego, robinii akacjowej oraz płatanu klonolistnego,
  - 50 cm – w przypadku pozostałych gatunków drzew,
- których usunięcie jest konieczne w celu przywrócenia użytkowania gruntów rolnych;

2) drzew i krzewów, które obumarły lub nie rokują szansy na przeżycie (w tym złomów i wywrotów);

Zakazy, o których mowa w pkt 3 i pkt 4 nie dotyczą części obszaru, na których położone są złoża skał:

- 1) udokumentowane do dnia 31 grudnia 2004 r., których dokumentacje zostały zatwierdzone przez właściwy organ administracji geologicznej;
- 2) udokumentowane na podstawie koncesji na poszukiwanie i rozpoznawanie, udzielonych do dnia 31 grudnia 2004 r.;
- 3) udokumentowane na podstawie informacji geologicznych zawartych w dokumentacjach sporządzonych i zatwierdzonych przez właściwy organ administracji geologicznej do dnia 31 grudnia 2004 r.;
- 4) wykorzystywanych do celów leczniczych w rozumieniu ustawy z dnia 28 lipca 2005 r. o lecznictwie uzdrowiskowym, uzdrowiskach i obszarach ochrony uzdrowiskowej oraz o gminach uzdrowiskowych (t.j. Dz.U. 2020 poz. 1662 z późn. zm.).

Zakaz, o którym mowa w ust. 1 pkt 7 nie dotyczy:

- 1) części Obszaru, dla których w dniu wejścia w życie niniejszej uchwały obowiązują miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego lub ich zmiany w zakresie terenów przeznaczonych w tych planach pod zabudowę;
- 2) obszarów i terenów przewidzianych pod zabudowę w granicach określonych w studiach uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gmin, na których dopuszcza się uzupełnianie zabudowy mieszkaniowej, usługowej i letniskowej pod warunkiem możliwości wyznaczenia nieprzekraczalnej linii zabudowy od brzegu wód, określonej poprzez połączenie istniejących budynków, z wyłączeniem obiektów małej architektury, na przylegających działkach w rozumieniu ustawy z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (t.j. Dz.U. 2021 poz. 741);
- 3) siedlisk rolniczych – w zakresie uzupełniania istniejącej zabudowy o obiekty do prowadzenia gospodarstwa rolnego, pod warunkiem nie przekraczania dotychczasowej linii zabudowy od brzegów wód;
- 4) obiektów budowlanych na terenach ogólnodostępnych kąpielisk, plaż i przystani wodnych niezbędnych do ich funkcjonowania;
- 5) odbudowy, rozbudowy lub nadbudowy istniejących obiektów letniskowych, mieszkalnych, usługowych oraz o funkcji mieszanej w celu poprawy standardów ochrony środowiska oraz walorów estetyczno-krajobrazowych, pod warunkiem nie przybliżania istniejącej linii zabudowy na działce do brzegów wód, a także nie zwiększania istniejącej powierzchni budynku:
  - a) o nie więcej niż 10 m² w przypadku budynków o powierzchni mniejszej lub równej 100 m²,
  - b) o nie więcej niż 10% w przypadku budynków o powierzchni powyżej 100 m²;
- 6) terenów wokół sztucznych zbiorników wodnych, o których mowa w powyższym pkt 7 lit. b*, o powierzchni nie większej niż 0,5 ha i o głębokości nie większej niż 3 m;
- 7) terenów w granicach administracyjnych miasta Augustowa;
- 8) obiektów małej architektury w rozumieniu ustawy z dnia 7 lipca 1994 r. Prawo budowlane (t.j. Dz.U. 2020 poz. 1333 z późn. zm.), bez możliwości ich rozbudowy i zmiany użytkowania.

Obszar Chronionego Krajobrazu „Pojezierze Sejneńskie” - został utworzony na mocy Rozporządzenia Nr 6/91 Wojewody Suwalskiego z dnia 2 maja 1991 r. w sprawie zasad gospodarki przestrzennej na obszarach chronionego krajobrazu i wokół jezior województwa suwalskiego (Dz. Urz. Woj. Suw. Nr 17, poz. 167). Obecnie zasady jego funkcjonowania reguluje uchwała Nr XII/94/15 Sejmiku Województwa Podlaskiego z dnia 22 czerwca 2015 r. w sprawie Obszaru Chronionego Krajobrazu „Pojezierze Sejneńskie” (Dz. Urz. Województwa Podlaskiego z 2015 r. poz. 2122) zmieniona uchwałą nr L/469/18 Sejmiku Województwa Podlaskiego z dnia 25 czerwca 2018 r. zmieniającą uchwałę w sprawie Obszaru Chronionego Krajobrazu „Pojezierze Sejneńskie” (Dz. Urz. Województwa Podlaskiego z 2018 r. poz. 2907).

Czynna ochrona ekosystemów Obszaru polega na zachowaniu różnorodności biologicznej siedlisk przyrodniczych związanych z urozmaiconą rzeźbą polodowcową Pojezierza Sejneńskiego, z licznymi jeziorami, kemami, ozami i wzgórzami morenowymi. Powierzchnia Obszaru wynosi 35 981,11 ha. Położony jest w województwie podlaskim, w powiecie sejneńskim na terenie gmin: Giby (4 881,96 ha), Krasnopol (12 029,57 ha), Puńsk (4 008,38 ha), Sejny (14 447,89 ha) i miasta Sejny (96,74 ha) oraz w powiecie suwalskim na terenie Gminy Suwałki (516,57 ha). Na Obszarze zakazuje się:

- 1) zabijania dziko występujących zwierząt, niszczenia ich nor, legowisk, innych schronień i miejsc rozrodu oraz tarlisk, złożonej ikry, z wyjątkiem amatorskiego połowu ryb oraz wykonywania czynności związanych z racjonalną gospodarką rolną, leśną, rybacką i łowiecką;
- 2) likwidowania i niszczenia zadrzewień śródpolnych, przydrożnych i nadwodnych, jeżeli nie wynikają one z potrzeby ochrony przeciwpowodziowej i zapewnienia bezpieczeństwa ruchu drogowego lub wodnego lub budowy, odbudowy, utrzymania, remontów lub naprawy urządzeń wodnych;
- 3) wydobywania do celów gospodarczych skał, w tym torfu, oraz skamieniałości, w tym kopalnych szczątków roślin i zwierząt, a także minerałów i bursztynu;
- 4) wykonywania prac ziemnych trwale zniekształcających rzeźbę terenu, z wyjątkiem prac związanych z zabezpieczeniem przeciwsztormowym, przeciwpowodziowym lub przeciwsuwiskowym lub utrzymaniem, budową, odbudową, naprawą lub remontem urządzeń wodnych;
- 5) dokonywania zmian stosunków wodnych, jeżeli służą innym celom niż ochrona przyrody lub zrównoważone wykorzystanie użytków rolnych i leśnych oraz racjonalna gospodarka wodna lub rybacka;
- 6) likwidowania naturalnych zbiorników wodnych, starorzeczy i obszarów wodno-błotnych;
- 7) budowania nowych obiektów budowlanych w pasie szerokości 100 m od:
  - a) linii brzegów rzek, jezior i innych naturalnych zbiorników wodnych,
  - b) zasięgu lustra wody w sztucznych zbiornikach wodnych usytuowanych na wodach płynących przy normalnym poziomie piętrzenia określonym w pozwoleniu wodnoprawnym, o którym mowa w art. 389 pkt 1 ustawy z dnia 20 lipca 2017 r. – Prawo wodne,– z wyjątkiem urządzeń wodnych oraz obiektów służących prowadzeniu racjonalnej gospodarki rolnej, leśnej lub rybackiej.

Zakaz, o którym mowa w pkt 2 nie dotyczy:

- 1) tworzących zadrzewienia śródpolne:
  - a) krzewów rosnących w skupisku, o powierzchni do 25 m²,
  - b) drzew, których obwód pnia na wysokości 5 cm nie przekracza:

- 80 cm - w przypadku topoli, wierzb, klonu jesionolistnego oraz klonu srebrzystego,
  - 65 cm - w przypadku kasztanowca zwyczajnego, robinii akacjowej oraz platanu klonolistnego,
  - 50 cm - w przypadku pozostałych gatunków drzew,
  - których usunięcie jest konieczne w celu przywrócenia użytkowania gruntów rolnych;
- 2) drzew i krzewów, które obumarły lub nie rokują szansy na przeżycie (w tym złomów i wywrotów).

Zakazy, o których mowa w pkt 3 i pkt 4 nie dotyczą części obszaru, na których położone są złoża skał:

- 1) udokumentowane do dnia 31 grudnia 2004 r., których dokumentacje zostały zatwierdzone przez właściwy organ administracji geologicznej;
- 2) udokumentowane na podstawie koncesji na poszukiwanie i rozpoznawanie, udzielonych do dnia 31 grudnia 2004 r.;
- 3) udokumentowane na podstawie informacji geologicznych zawartych w dokumentacjach sporządzonych i zatwierdzonych przez właściwy organ administracji geologicznej do dnia 31 grudnia 2004 r.;
- 4) wykorzystywanych do celów leczniczych w rozumieniu ustawy z dnia 28 lipca 2005 r. o lecznictwie uzdrowiskowym, uzdrowiskach i obszarach ochrony uzdrowiskowej oraz o gminach uzdrowiskowych (t.j. Dz.U. 2020 poz. 1662 z późn. zm.).

Zakaz, o którym mowa w pkt 7 nie dotyczy:

- 1) części Obszaru, dla których w dniu wejścia w życie niniejszej uchwały obowiązują miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego lub ich zmiany w zakresie terenów przeznaczonych w tych planach pod zabudowę;
- 2) obszarów i terenów przewidzianych pod zabudowę w granicach określonych w studiach uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gmin, na których dopuszcza się uzupełnianie zabudowy mieszkaniowej, usługowej i letniskowej pod warunkiem możliwości wyznaczenia nieprzekraczalnej linii zabudowy od brzegu wód, określonej poprzez połączenie istniejących budynków, z wyłączeniem obiektów małej architektury, na przylegających działkach w rozumieniu ustawy z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (Dz.U. 2021 poz. 741 z późn. zm.);
- 3) siedlisk rolniczych – w zakresie uzupełniania istniejącej zabudowy o obiekty do prowadzenia gospodarstwa rolnego, pod warunkiem nie przekraczania dotychczasowej linii zabudowy od brzegów wód;
- 4) obiektów budowlanych na terenach ogólnodostępnych kąpielisk, plaż i przystani wodnych niezbędnych do ich funkcjonowania;

5) odbudowy, rozbudowy lub nadbudowy istniejących obiektów letniskowych, mieszkalnych, usługowych oraz o funkcji mieszanej w celu poprawy standardów ochrony środowiska oraz walorów estetyczno-krajobrazowych, pod warunkiem nie przybliżania istniejącej linii zabudowy na działce do brzegów wód, a także nie zwiększania istniejącej powierzchni budynku:

a) o nie więcej niż 10 m² w przypadku budynków o powierzchni mniejszej lub równej 100 m²,

b) o nie więcej niż 10% w przypadku budynków o powierzchni powyżej 100 m²;

6) terenów wokół sztucznych zbiorników wodnych, o których mowa w pkt 7 lit. b, o powierzchni nie większej niż 0,5 ha i o głębokości nie większej niż 3 m;

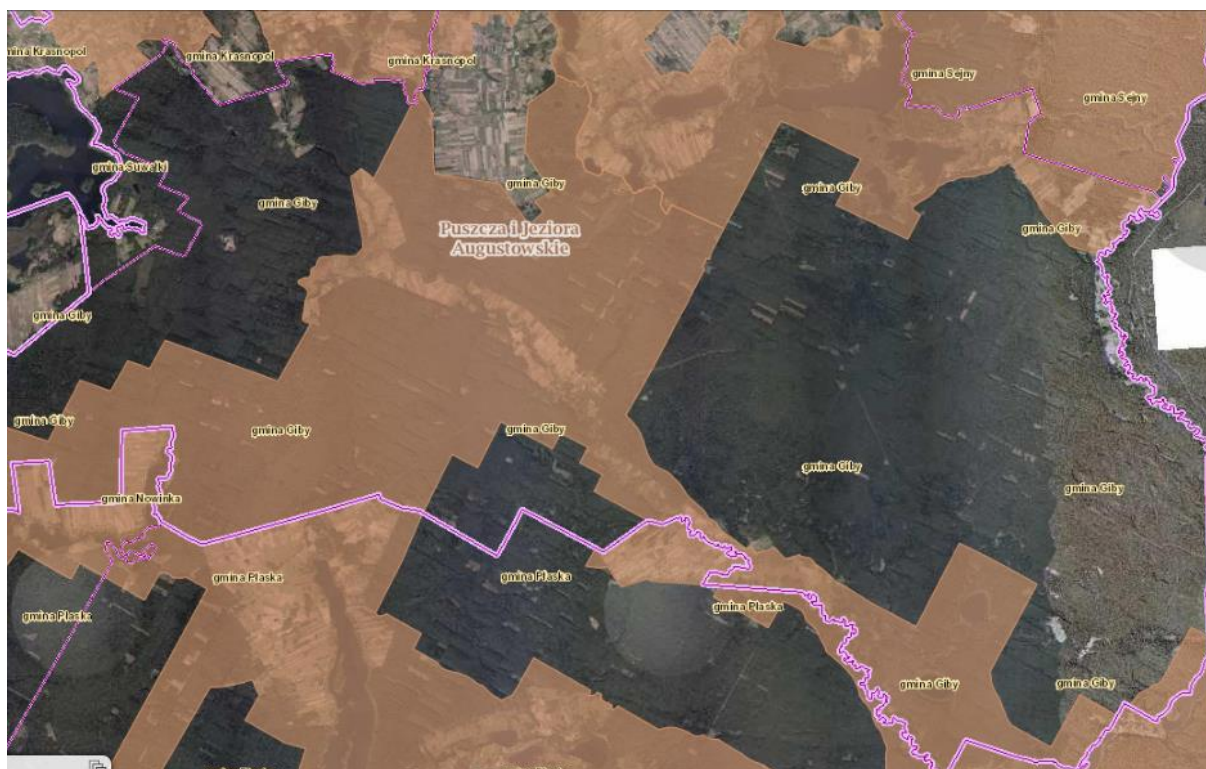
7) obiektów małej architektury w rozumieniu ustawy z dnia 7 lipca 1994 r. Prawo budowlane (t.j. Dz.U. 2020 poz. 1333 z późn. zm.), bez możliwości ich rozbudowy i zmiany użytkowania.

Rysunek 8. Położenie Obszarów Chronionego Krajobrazu na terenie Powiatu Sejneńskiego
cz. 1

Źródło: geoserwis.gdos.gov.pl

Rysunek 9. Położenie Obszarów Chronionego Krajobrazu na terenie Powiatu Sejneńskiego
cz. 2

Źródło: <http://geoserwis.gdos.gov.pl>

Obszary NATURA 2000 na terenie Powiatu Sejneńskiego:

- „Ostoja Augustowska” PLH200005 (projektowany specjalny obszar ochrony siedlisk zatwierdzony przez Komisję Europejską) – jest to Ostoja wielu zagrożonych gatunków, przede wszystkim rysia *Lynx lynx* i wilka *Canis lupus* (w ostoi znajdują się jedne z ich najstabilniejszych populacji niżowych), także wydry *Lutra lutra* i bobra *Castor fiber*. Ogółem stwierdzono tu 10 gatunków zwierząt objętych Załącznikiem II Dyrektywy Rady 92/43/EWG. Na terenie ostoi występuje 7 gatunków roślin z Załącznika II Dyrektywy Rady 92/43/EWG, z czego dla czterech - aldrowandy pęcherzykowatej, skalnicy torfowiskowej, lipiennika *Loesela* i sasanki otwartej obszar ma zasadnicze znaczenie w skali Polski, a tutejsze populacje stanowią znaczącą część krajowych zasobów, będąc często najobfitszymi w Polsce (populacje lipiennika i skalnicy nad Rospudą, populacje aldrowandy w ciągu jezior Kanału Augustowskiego). Liczne są stanowiska rzadkich i zagrożonych w skali kraju gatunków roślin naczyniowych (35 gatunków z polskiej czerwonej księgi i czerwonej listy). Występują tu 24 gatunki storczykowatych, w tym chociażby, na torfowiskach nad Rospudą - *Herminium monorchis* na jedynym naturalnym stanowisku w Polsce. Bogata jest lichenoflora (w tym kilka gatunków brodaczek - *Usnea*) i bryoflora (liczne relikty glacialne). Najwięcej rzadkich gatunków związanych jest z mszysto-

turzycowymi torfowiskami niskimi i przejściowymi, a tutejsze populacje wielu zagrożonych roślin torfowiskowych są największe w Polsce. Do najrzadszych gatunków z tej grupy należą, oprócz lipiennika Loesela oraz skalnicy torfowiskowej: *Eriophorum gracile*, *Baeothryon alpinum*, *Saxifraga hirculus*, *Carex chordorrhiza*, *Hammarbya paludosa*, *Betula humilis*, *Salix lapponum* (wszystkie one znajdują się w polskiej czerwonej księdze). Na torfowiskach występuje niezwykle obfita w gatunki ginące brioflora, z takimi gatunkami jak np. *Meesia triquetra*, *Pseudocalliergon trifarium* i *Paludella squarrosa*.

Dla przedmiotowego obszaru ustanowiono plan zadań ochronnych (Zarządzenie Nr 27/2013 Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Białymstoku z dnia 31.12.2013 r. (Dz. Urz. Woj. Podl. z 2014 r. poz. 137)). Zostało ono zmienione przez Zarządzenie Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Białymstoku z dnia 4 listopada 2020 r. zmieniające zarządzenie w sprawie ustanowienia planu zadań ochronnych dla obszaru Natura 2000 Ostoja Augustowska PLH200005 (Dz. Urz. Woj. Podlaskiego 2020 poz. 4651).

W ramach planu określone zostały cele działań ochronnych wymienione w tabeli 7.

Tabela 7. Cele działań ochronnych dla obszaru NATURA 2000 „Ostoja Augustowska”

Lp.	Przedmiot ochrony	Cel działań ochronnych
1.	3140 Twardowodne oligo- i mezotroficzne zbiorniki wodne z podwodnymi łąkami ramienic <i>Charetea</i>	Utrzymanie stanu ochrony siedliska w obszarze na poziomie co najmniej U1.
2.	3150 Starorzecza i naturalne eutroficzne zbiorniki wodne ze zbiorowiskami z <i>Nympheion</i> , <i>Potamion</i>	Utrzymanie stanu ochrony siedliska w obszarze na poziomie co najmniej U2.
3.	3160 Naturalne, dystroficzne zbiorniki wodne	Utrzymanie właściwego stanu zachowania siedliska.
4.	3260 Nizinne i podgórskie rzeki ze zbiorowiskami włosieniczników <i>Ranunculion fluitantis</i>	Utrzymanie stanu ochrony siedliska w obszarze na poziomie co najmniej U1.
5.	4030 Suche wrzosowiska (<i>Calluno-Genistion</i> , <i>Pohlio-Callunion</i> , <i>Calluno-Arcostaphylion</i>)	Utrzymanie stanu ochrony siedliska w obszarze na poziomie co najmniej U1.
6.	6120 Ciepłolubne śródładowe murawy napiaskowe (<i>Koelerion glaucae</i>)	Utrzymanie stanu ochrony siedliska w obszarze na poziomie co najmniej U1.
7.	7110 Torfowiska wysokie z roślinnością torfotwórczą (żywe)	Utrzymanie stanu ochrony siedliska w obszarze na poziomie co najmniej U2. Uzupełnienie stanu wiedzy o przedmiocie ochrony, celem wyznaczenia wszystkich płatów siedliska, oceny jego stanu oraz zaplanowania działań ochronnych.
8.	7140 Torfowiska przejściowe i trzęsawiska (przeważnie z roślinnością z <i>Scheuchzerio-Caricetea</i>)	Utrzymanie stanu ochrony siedliska w obszarze na poziomie co najmniej U1. Uzupełnienie stanu wiedzy o przedmiocie ochrony, celem wyznaczenia wszystkich płatów siedliska, oceny jego stanu oraz zaplanowania działań ochronnych.

Lp.	Przedmiot ochrony	Cel działań ochronnych
9.	7210 Torfowiska nakredowe (<i>Cladietum marisci</i> , <i>Caricetum buxbaumii</i> , <i>Schoenetum nigricantis</i>)	Odtworzenie i utrzymanie właściwego stanu ochrony przez wprowadzenie ochrony czynnej (usuwanie drzew i krzewów) na wszystkich płatach siedliska. Uzupełnienie stanu wiedzy o przedmiocie ochrony, celem wyznaczenia wszystkich płatów siedliska, oceny jego stanu oraz zaplanowania działań ochronnych.
10.	7230 Górskie i nizinne torfowiska zasadowe o charakterze młak, turzycowisk i mechowisk	Odtworzenie i utrzymanie właściwego stanu ochrony przez wprowadzenie ochrony czynnej (usuwanie drzew i krzewów) na wszystkich płatach siedliska. Uzupełnienie stanu wiedzy o przedmiocie ochrony, celem wyznaczenia wszystkich płatów siedliska, oceny jego stanu oraz zaplanowania działań ochronnych.
11.	9170 Grąd subkontynentalny (<i>Tilio-Carpinetum</i> , <i>Melitti Carpinetum</i>)	Utrzymanie części siedlisk jako bazy propagul przy zastosowaniu ochrony biernej (dotyczy płatów siedliska w rezerwatach). Doprowadzenie zniekształconych płatów siedlisk do stanu właściwego przy zastosowaniu określonych zabiegów hodowlano-ochronnych dostosowanych do fazy rozwojowej drzewostanu. Utrzymanie siedliska w stanie niepogorszonym. Uzupełnienie stanu wiedzy o przedmiocie ochrony, celem wyznaczenia wszystkich płatów siedliska, oceny jego stanu oraz zaplanowania działań ochronnych.
12.	91D0 Bory i lasy bagienne (<i>Vaccinio uliginosi-Betuletum pubescentis</i> , <i>Vaccinio uliginosi-Pinetum</i> , <i>LedoSphagnetum</i> , <i>Sphagno girgensohniiPiceetum</i> i brzozowo-sosnowe bagienne lasy borealne)	Utrzymanie części siedlisk jako bazy propagul przy zastosowaniu ochrony biernej (dotyczy płatów siedliska w rezerwatach). Wyłączenie z użytkowania rębne. Uzupełnienie stanu wiedzy o przedmiocie ochrony, celem wyznaczenia wszystkich płatów siedliska, oceny jego stanu oraz zaplanowania działań ochronnych.
13.	91E0 Łęgi wierzbowe, topolowe, olszowe i jesionowe (<i>Salicetum albofragilis</i> , <i>Populetum albae</i> , <i>FraxinoAlnetum</i> olsy źródłiskowe)	Utrzymanie części siedlisk jako bazy propagul przy zastosowaniu ochrony biernej (dotyczy płatów siedliska w rezerwatach). Doprowadzenie zniekształconych płatów siedlisk do stanu właściwego przy zastosowaniu odpowiednich zabiegów hodowlano-ochronnych dostosowanych do fazy rozwojowej drzewostanu. Uzupełnienie stanu wiedzy o przedmiocie ochrony, celem wyznaczenia wszystkich płatów siedliska, oceny jego stanu oraz zaplanowania działań ochronnych.
14.	1393 Sierpowiec błyszczący <i>Drepanocladus vernicosus</i> (<i>Hamatocaulis vernicosus</i>)	Ochrona miejsc występowania gatunku.
15.	1437 Leniec bezpodkwiatkowy <i>Thesium ebracteatum</i>	Ochrona i niepogorszenie stanu siedlisk gatunku. Uzupełnienie stanu wiedzy o przedmiocie ochrony, celem wyznaczenia wszystkich stanowisk gatunku, oceny jego stanu oraz zaplanowania działań ochronnych.
16.	1477 Sasanka otwarta <i>Pulsatilla patens</i>	Ochrona i niepogorszenie stanu siedlisk gatunku. Uzupełnienie stanu wiedzy o przedmiocie ochrony, celem wyznaczenia wszystkich stanowisk gatunku, oceny jego stanu oraz zaplanowania działań ochronnych.
17.	1516 Aldrowanda pęcherzykowata <i>Aldrowanda vesiculosa</i>	Utrzymanie stanu populacji na obecnym właściwym poziomie. Monitoring stanu ochrony gatunku.
18.	1528 Skalnica torfowiskowa <i>Saxifraga hirculus</i>	Ochrona i niepogorszenie stanu siedlisk gatunku.
19.	1902 Obuwik pospolity <i>Cypripedium calceous</i>	Ochrona i niepogorszenie stanu siedlisk gatunku. Uzupełnienie stanu wiedzy o przedmiocie ochrony,

Lp.	Przedmiot ochrony	Cel działań ochronnych
		celem wyznaczenia wszystkich stanowisk gatunku, oceny jego stanu oraz zaplanowania działań ochronnych.
20.	1903 Lipiennik Loesela <i>Liparis loeselii</i>	Ochrona i nie pogorszenie stanu siedlisk gatunku. Uzupełnienie stanu wiedzy o przedmiocie ochrony, celem wyznaczenia wszystkich stanowisk gatunku, oceny jego stanu oraz zaplanowania działań ochronnych.
21.	1939 Rzepik szczeciniasty <i>Agrimonia pilosa</i>	Utrzymanie stanu populacji na obecnym właściwym poziomie. Monitoring stanu ochrony gatunku. Uzupełnienie stanu wiedzy o przedmiocie ochrony, celem wyznaczenia wszystkich stanowisk gatunku, oceny jego stanu oraz zaplanowania działań ochronnych.
22.	1337 Bóbr europejski <i>Castor fiber</i>	Utrzymanie stanu populacji na obecnym, właściwym poziomie.
23.	1352 Wilk <i>Canis lupus</i>	Utrzymanie stanu populacji na obecnym, właściwym poziomie. Monitoring stanu ochrony gatunku.
24.	1355 Wydra <i>Lutra lutra</i>	Utrzymanie obecnego trendu populacji gatunku oraz nie pogarszanie dobrego stanu ekologicznego wód powierzchniowych w sensie ilościowym i jakościowym.
25.	1361 Ryś <i>Lynx lynx</i>	Utrzymanie stanu populacji na obecnym, właściwym poziomie. Monitoring stanu ochrony gatunku.
26.	1166 Traszka grzebieniasta <i>Triturus cristatus</i>	Uzupełnienie stanu wiedzy o przedmiocie ochrony, celem wyznaczenia stanowisk gatunku, oceny jego stanu oraz zaplanowania działań ochronnych.
27.	1188 Kumak nizinny <i>Bombina bombina</i>	Uzupełnienie stanu wiedzy o przedmiocie ochrony, celem wyznaczenia stanowisk gatunku, oceny jego stanu oraz zaplanowania działań ochronnych.
28.	1096 Minóg strumieniowy <i>Lampetra planeri</i>	Utrzymanie obecnego trendu populacji gatunku oraz nie pogarszanie dobrego stanu ekologicznego wód powierzchniowych w sensie ilościowym i jakościowym.
29.	1145 Piskorz <i>Misgurnus fossilis</i>	Uzupełnienie stanu wiedzy o przedmiocie ochrony, celem wyznaczenia stanowisk gatunku, oceny jego stanu oraz zaplanowania działań ochronnych.
30.	1013 Poczwarówka Greyera <i>Vertigo geyeri</i>	Uzupełnienie stanu wiedzy o przedmiocie ochrony, celem wyznaczenia stanowisk gatunku, oceny jego stanu oraz zaplanowania działań ochronnych.
31.	1014 Poczwarówka zwężona <i>Vertigo angustior</i>	Uzupełnienie stanu wiedzy o przedmiocie ochrony, celem wyznaczenia stanowisk gatunku, oceny jego stanu oraz zaplanowania działań ochronnych.
32.	1060 Czerwończyk nieparek <i>Lycaena dispar</i>	Uzupełnienie stanu wiedzy o przedmiocie ochrony, celem wyznaczenia stanowisk gatunku, oceny jego stanu oraz zaplanowania działań ochronnych.

Źródło: Zarządzenie Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Białymstoku z dnia 4 listopada 2020 r. zmieniające zarządzenie w sprawie ustanowienia planu zadań ochronnych dla obszaru Natura 2000 Ostoja Augustowska PLH200005

- „Pojezierze Sejneńskie” PLH200007 - zatwierdzony decyzją Komisji Europejskiej z dnia 12.12.2008 r. w sprawie przyjęcia na mocy dyrektywy Rady 92/43/EWG drugiego zaktualizowanego wykazu terenów mających znaczenie dla Wspólnoty składających się na kontynentalny region biogeograficzny (notyfikowana jako dokument nr C(2008) 8039)(2009/93/WE)) (Dz. Urz. UE L 43 str. 63).

Obszar ten pełni szczególną rolę dla ochrony lipiennika Loesela *Liparis loeselii*. Ten związany przede wszystkim z torfowiskami alkalicznymi (7230) gatunek, ma w granicach Pojezierza Sejneńskiego aż 18 stanowisk. Łączna liczba osobników zawiera się między 750 a 1000. Nieco mniejsze znaczenie omawiany obszar ma dla dwóch innych gatunków roślin związanych z torfowiskami (skalnicy torfowiskowej *Saxifraga hirculus* i sierpowca błyszczącego *Drepanocladus vernicosus*), a także dla rosnącej na skrajach widnych borów oraz na sąsiadujących murawach napiaskowych, sasanki otwartej *Pulsatilla patens*. Spośród siedlisk przyrodniczych, największe znaczenie mają siedliska jeziorne (3150, 3140, 3160) oraz torfowiskowe, zarówno leśne, jak i otwarte (91D0, 7110, 7230, 7140, 7210, 91E0-4). Bardzo liczne (ponad 50 obiektów) są mszarne torfowiska przejściowe (7140). Niewiele mniej (prawie 40) jest zachowanych obiektów z płatami roślinności mechowiskowej torfowisk alkalicznych (7230), jednak właśnie obecność i rozpowszechnienie tego siedliska decyduje o bogatej populacji lipiennika Loesela oraz wielu innych zagrożonych gatunków (jak np. skalnica torfowiskowa *Saxifraga hirculus*, gwiazdnica grubolistna *Stellaria crassifolia*, tłustosz pospolity *Pinguicula vulgaris*, kukulka bałtycka *Dactylorhiza baltica*, parzęchlin trójrzędowy *Meesia triquetra*, drabinowiec mroczny *Cinclidium stygium* i mszar nastroszony *Paludella squarrosa*). Płaty siedliska 7230 rozwijają się na peryferiach dolin rzecznych (zwł. Kunisianki) oraz przy brzegach niektórych jezior. Bardzo rzadkim typem roślinności torfowiskowej są szuwary kłociowe, reprezentujące siedlisko 7210 (torfowiska nakredowe). Siedliska bagiennych lasów Pojezierza Sejneńskiego, to przede wszystkim bory bagienne (91D0-2), w mniejszym stopniu specjalne, torfowiskowe postaci źródliskowych olszyn (91E0-4), a także sosnowo-brzozowe lasy bagienne (91D0-6) i - bardzo rzadko spotykane - świerczyny na torfie (91D0-5). W skład kompleksów torfowisk soligenicznych, wchodzi stosunkowo często źródliskowe olszyny (91E0-4). Stosunkowo dużą powierzchnię zajmują łąki zaliczane do siedliska 6510, jednak ich stan zachowania jest zazwyczaj niezadowolający, ze względu na zbyt intensywne użytkowanie kośne (lub wypas). Pozostałe siedliska z Załącznika I (6210, 6230, 9170) pełnią bardzo niewielką rolę. Surowy jak na polskie warunki klimat, o cechach kontynentalnych, pociąga za sobą obecność gatunków borealnych, typowych dla strefy tajgi i uważanych u nas za relikty glacialne, jak chamedafne północna *Chamaedaphne calyculata*, brzoza niska *Betula humilis* i wierzba lapońska *Salix lapponum*. Na obszarze stwierdzono występowanie aż 47 gatunków roślin uwzględnionych na Czerwonej Liście Roślin i Grzybów Polski (Mirek i in. 2006 - 18 gatunków), na „czerwonej liście” mchów (Ochyra 1992 - 9 gatunków) oraz w Polskiej Czerwonej Księdze Roślin (Kaśmierczakowa, Zarzycki 2001 - 36 gatunków). Trzydzieści osiem spośród nich to rośliny naczyniowe. Spośród gatunków

zwierząt z Załącznika II Dyrektywy Siedliskowej, na terenie obszaru stwierdzono dotychczas wydrę, bobra, wilka, żółwia błotnego, kumaka nizinny, traszkę grzebieniastą, piskorza, kozę i różankę. W obrębie bioty porostów, stwierdzono dotychczas kilka gatunków zagrożonych wyginięciem w Polsce.

Dla przedmiotowego obszaru ustanowiono plan zadań ochronnych (Zarządzenie Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Białymstoku z dnia 13 maja 2014 r. (Dz. Urz. Woj. Podl. z 2014 r. poz. 1947)). W ramach planu określone zostały cele działań ochronnych wymienione w tabeli 8, które są uwzględniane przez Powiat Sejneński w związku z planowanymi przez niego projektami.

Tabela 8. Cele działań ochronnych dla obszaru NATURA 2000 „Pojezierze Sejneńskie”

Lp.	Przedmiot ochrony	Cel działań ochronnych
1.	3140 Twardowodne oligo- i mezotroficzne zbiorniki wodne z podwodnymi łąkami ramienic <i>Charetea</i>	Utrzymanie właściwego stanu zachowania siedliska. Uzupełnienie stanu wiedzy o jeziorach ramienicowych w obszarze Natura 2000.
2.	3150 Starorzecza i naturalne eutroficzne zbiorniki wodne ze zbiorowiskami z <i>Nympheion</i> , <i>Potamion</i>	Utrzymanie właściwego stanu zachowania w przypadku jezior, których ocena ogólna wynosi obecnie FV. Poprawa stanu zachowania pozostałych jezior.
3.	3160 Naturalne, dystroficzne zbiorniki wodne	Utrzymanie właściwego stanu zachowania siedliska.
4.	6120 Ciepłolubne, śródlądowe murawy napiaskowe	Utrzymanie obecnej powierzchni siedliska. Przywrócenie właściwego stanu zachowania siedliska tam, gdzie jest to możliwe w perspektywie obowiązywania planu zadań ochronnych. Poprawa stanu zachowania pozostałych płatów siedliska.
5.	6210 Murawy kserotermiczne	Utrzymanie obecnej powierzchni siedliska i poprawa jego stanu zachowania.
6.	6230 Górskie i niżowe murawy bliźniczkowe (<i>Nardion</i> – płaty bogate florystycznie)	Utrzymanie obecnej powierzchni siedliska i poprawa jego stanu zachowania.
7.	6510 Niżowe i górskie świeże łąki użytkowane ekstensywnie	Utrzymanie obecnej powierzchni siedliska. Utrzymanie bądź przywrócenie właściwego stanu zachowania siedliska.
8.	7110 Torfowiska wysokie z roślinnością torfotwórczą (żywe)	Utrzymanie obecnej powierzchni siedliska. Poprawa stanu zachowania siedliska.
9.	7140 Torfowiska przejściowe i trzęsawiska (przeważnie z roślinnością z <i>Scheuchzeria-Caricetea</i>)	Utrzymanie obecnej powierzchni siedliska. Przywrócenie właściwego stanu zachowania siedliska tam, gdzie jest to możliwe z perspektywy obowiązywania PZO. W pozostałych przypadkach poprawa stanu zachowania siedliska.
10.	7210 Torfowiska nakredowe	Utrzymanie obecnej powierzchni siedliska. Utrzymanie właściwego stanu zachowania w przypadku siedlisk z oceną ogólną FV. Poprawa stanu zachowania pozostałych płatów siedliska.

Lp.	Przedmiot ochrony	Cel działań ochronnych
11.	7230 Górskie i nizinne torfowiska zasadowe o charakterze młak, turzycowisk i mechowisk	Utrzymanie obecnej powierzchni siedliska. Utrzymanie właściwego stanu zachowania siedliska tam, gdzie jest to możliwe z perspektywy obowiązywania PZO. Poprawa stanu zachowania pozostałych płatów siedliska.
12.	9170 Grąd środkowoeuropejski i subkontynentalny	Utrzymanie obecnej powierzchni siedliska. Przywrócenie właściwego stanu zachowania siedliska.
13.	91D0 Bory i lasy bagienne i brzoźowo-sosnowe bagienne lasy borealne	Utrzymanie obecnej powierzchni siedliska. Utrzymanie właściwego stanu zachowania w przypadku płatów siedlisk, które otrzymały ocenę ogólną FV. Przywrócenie właściwego stanu zachowania siedliska tam, gdzie jest to możliwe z perspektywy obowiązywania PZO. Poprawa stanu zachowania pozostałych płatów siedliska.
14.	91B0 Łęgi wierzbowe, topolowe, olszowe i jesionowe	Utrzymanie obecnej powierzchni siedliska. Przywrócenie właściwego stanu zachowania siedliska tam, gdzie jest to możliwe z perspektywy obowiązywania PZO. Poprawa stanu zachowania pozostałych płatów siedliska.
15.	1437 Leniec bezpodkwiatkowy <i>Thesium ebracteatum</i>	Utrzymanie stanowisk i obecnej liczebności populacji. Poprawa stanu zachowania siedliska. Przywrócenie właściwego stanu zachowania populacji.
16.	1477 Sasanka otwarta <i>Pulsatilla patens</i>	Utrzymanie stanowisk i obecnej liczebności populacji. Poprawa stanu zachowania siedliska. Przywrócenie właściwego stanu zachowania populacji tam, gdzie jest to możliwe w perspektywie obowiązywania PZO. Poprawa stanu zachowania populacji.
17.	1528 Skalnica torfowiskowa <i>Saxifraga hirculus</i>	Utrzymanie stanowisk i obecnej liczebności populacji. Poprawa stanu zachowania siedliska. Przywrócenie właściwego stanu zachowania populacji tam, gdzie jest to możliwe w perspektywie obowiązywania PZO. Poprawa stanu zachowania populacji.
18.	1939 Sierpowiec błyszczący	Utrzymanie stanowisk i obecnej liczebności populacji. Poprawa stanu zachowania siedliska. Przywrócenie właściwego stanu zachowania populacji tam, gdzie jest to możliwe w perspektywie obowiązywania PZO. Poprawa stanu zachowania populacji.
19.	1337 Bóbr europejski <i>Castor fiber</i>	Zachowanie obecnego stanu funkcjonowania populacji. Zwiększenie świadomości społecznej dotyczącej roli bobra w środowisku naturalnym i postępowaniu w przypadku wystąpienia szkód w środowisku i infrastrukturze, spowodowanych przez bobry.
20.	1355 Wydra <i>Lutra lutra</i>	Zachowanie obecnego stanu funkcjonowania populacji.
21.	1220 Żółw błotny <i>Emys orbicularis</i>	Utrzymanie stanowisk i obecnej liczebności populacji. Zachowanie obecnego stanu funkcjonowania populacji. Uzupełnienie stanu wiedzy o populacji żółwia w obszarze Natura 2000.
22.	1166 Traszka grzebieniasta <i>Triturus cristatus</i>	Utrzymanie stanowisk i obecnej liczebności populacji. Poprawa warunków siedliskowych populacji traszki.
23.	1188 Kumak nizinny <i>Bombina bombina</i>	Utrzymanie stanowisk i obecnej liczebności populacji. Poprawa warunków siedliskowych populacji kumaka.

Lp.	Przedmiot ochrony	Cel działań ochronnych
24.	1134 Różanka <i>Rhodeus sericeus amarus</i>	Zachowanie stanu siedliska optymalnego dla funkcjonowania populacji różanki.
25.	1145 Piskorz <i>Misgurnus fossilis</i>	Uzupełnienie stanu wiedzy o populacji piskorza.
26.	1149 Koza <i>Cobitis taenia</i>	Uzupełnienie stanu wiedzy o populacji kozy.

Źródło: Zarządzenie RDOŚ w Białymstoku z dnia 13.05.2014 r.

- „Ostoja Wigierska” PLH200004 - zatwierdzony decyzją Komisji Europejskiej z dnia 13.11.2007 r. przyjmującej, na mocy dyrektywy Rady 92/43/EWG, pierwszy zaktualizowany wykaz terenów mających znaczenie dla Wspólnoty, składających się na kontynentalny region biogeograficzny (notyfikowana jako dokument C(2007)5043)(2008/25/WE) (Dz. Urz. UE L 12 str. 383). Dla obszaru nie ustanowiono planu zadań ochronnych.

Północny fragment ostoi ma rzeźbę ukształtowaną w czasie ostatniego zlodowacenia. Występują tu strome zbocza moreny czołowej oraz ozy, kemy i wytopiskowe zagłębienia terenu, w całości lub częściowo wypełnione torfem. Część południowa ostoi ma jednak odmienny charakter. Teren ten jest płaski oraz bogaty w źródła odprowadzające wodę do jeziora Wigry. Stwierdzono tu 19 siedlisk z załącznika I Dyrektywy Siedliskowej oraz 21 gatunków zwierząt i 7 gatunków roślin znajdujących się w załączniku II tej dyrektywy. Ponadto występuje tu 39 gatunków ptaków wymienionych w załączniku I Dyrektywy Ptasiej. Do tego obszar jest jedną z większych ostoi bobra w Polsce. Zanotowano tu 886 gatunków roślin naczyniowych (w tym 65 chronionych i 40 zagrożonych), 262 gatunki porostów i 38 gatunków wątrobowców oraz 141 gatunków mchów.

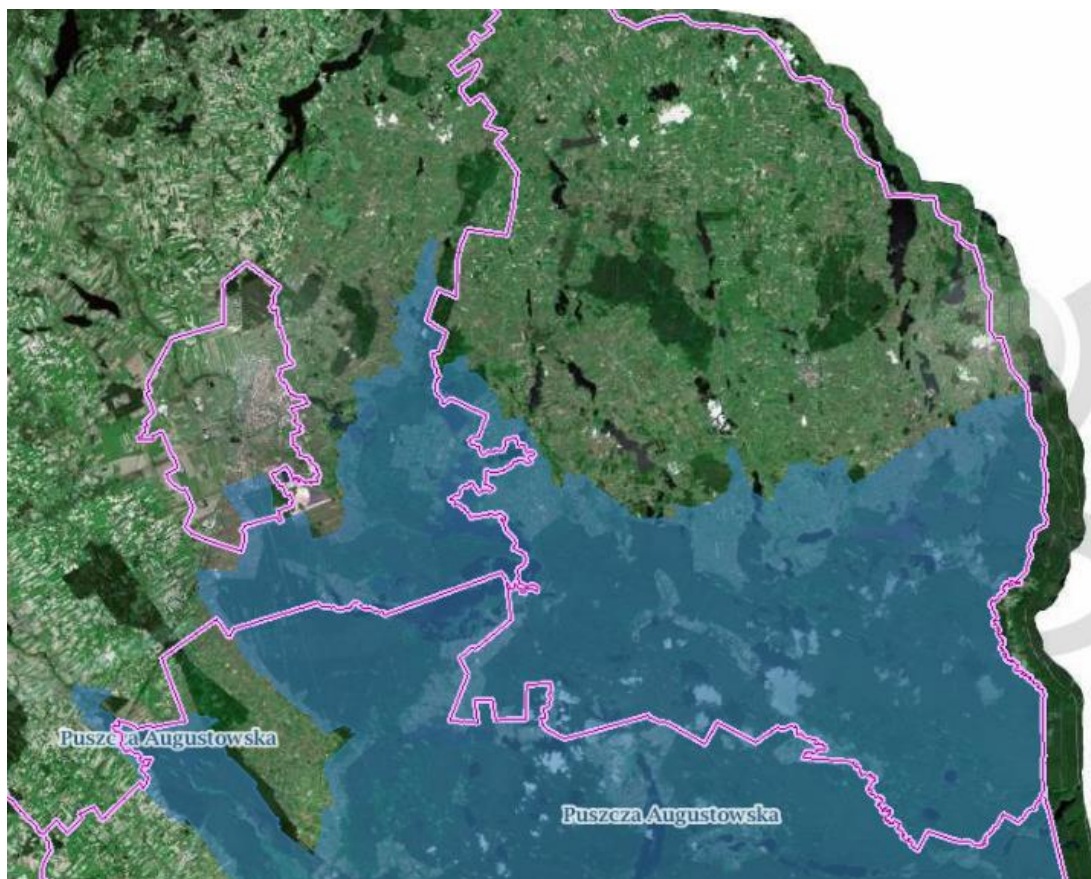
- „Puszcza Augustowska” PLB200002 - występuje tu co najmniej 40 gatunków ptaków z Załącznika I Dyrektywy Ptasiej a 18 gatunków z Polskiej Czerwonej Księgi (PCK). W okresie lęgowym obszar zasiedla co najmniej 1% populacji krajowej takich gatunków ptaków jak: bąk (PCK), błotniak stawowy, błotniak łąkowy, bocian czarny, cietrzew (PCK), dzięcioł białostrzbioty (PCK), dzięcioł trójpalczasty (PCK), dzięcioł zielonosiwy, gadożer (PCK), głuszc (PCK), kania czarna (PCK), kania ruda (PCK), kraska (PCK), łabędź krzykliwy, orlik krzykliwy (PCK), żuraw, włośchatka (PCK), podgorzałka (PCK), puchacz (PCK), trzmielojad; w stosunkowo wysokim zagęszczeniu występuje bielik (PCK).

Akt związany z utworzeniem obszaru to Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 21 lipca 2004 r. w sprawie obszarów specjalnej ochrony ptaków Natura 2000 (Dziennik Urzędowy z 2004 poz. 229 nr 2313). Obecnie obszar funkcjonuje zgodnie

z Rozporządzeniem Ministra Środowiska z dnia 12 stycznia 2011 r. w sprawie obszarów specjalnej ochrony ptaków (Dz. U. Nr 25, poz. 133 z późn. zm.).

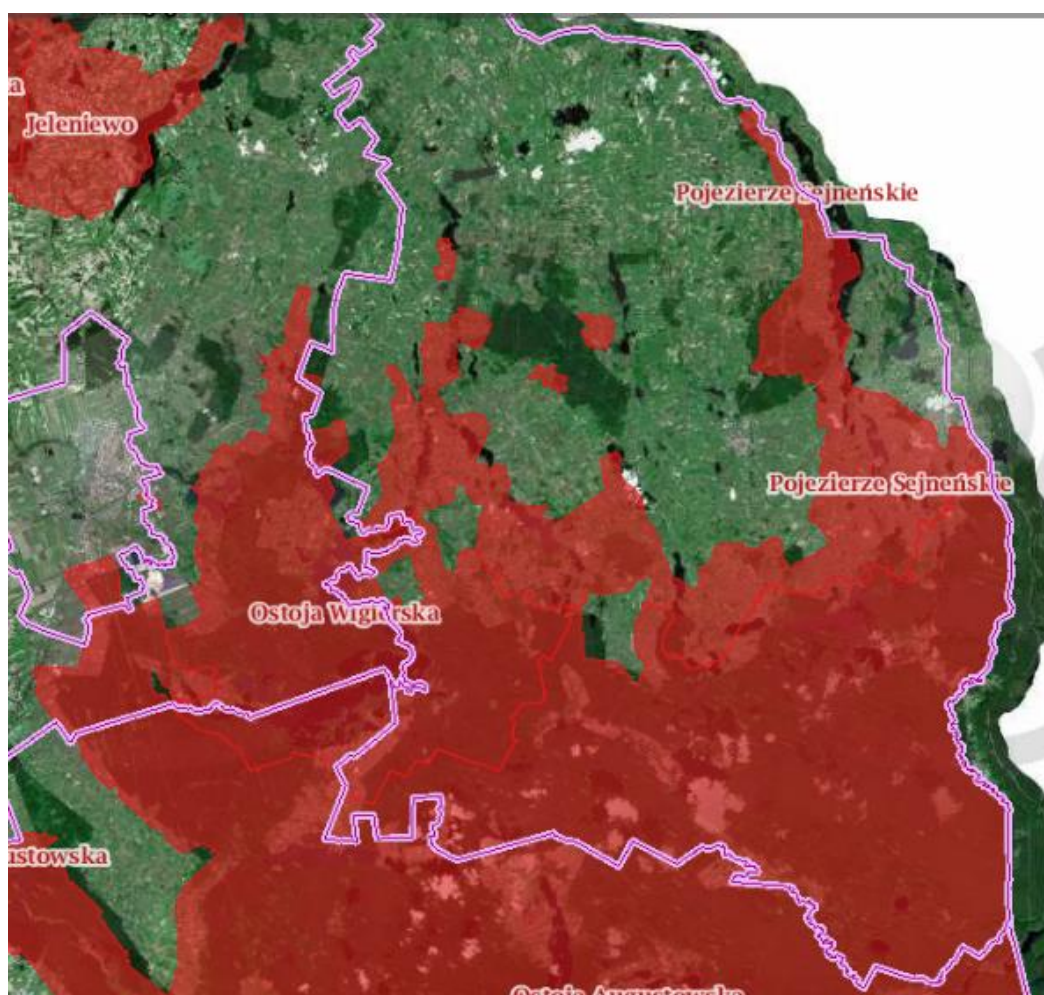
Dla obszaru nie ustanowiono planu zadań ochrony ani planu ochrony. Nie obowiązuje tu ochrona na podstawie prawa międzynarodowego.

Rysunek 10. NATURA 2000 – obszary ptasie na terenie Powiatu Sejneńskiego

Źródło: <http://geoserwis.gdos.gov.pl>

Rysunek 11. NATURA 2000 – obszary siedliskowe na terenie Powiatu Sejneńskiego

Źródło: <http://geoserwis.gdos.gov.pl>

Użytek ekologiczny „Długie” – został utworzony na mocy Rozporządzenia Nr 18/96 Wojewody Suwalskiego z dn. 21.05.1996 r. w sprawie uznania za użytki ekologiczne ekosystemów wodnych (Dz. Urz. Woj. Suwalskiego z 1996 r. Nr 36, poz. 95). Obecnie jego funkcjonowanie reguluje uchwała Nr XV/168/2021 Rady Gminy Krasnopol z dnia 20 marca 2021 r. w sprawie użytku ekologicznego (Dz. Urz. Województwa Podlaskiego z 2021 r. poz. 1242).

Celem ochrony użytku ekologicznego, wskazaną w uchwale, jest zachowanie pozostałości ekosystemów mających znaczenie dla zachowania różnorodności biologicznej.

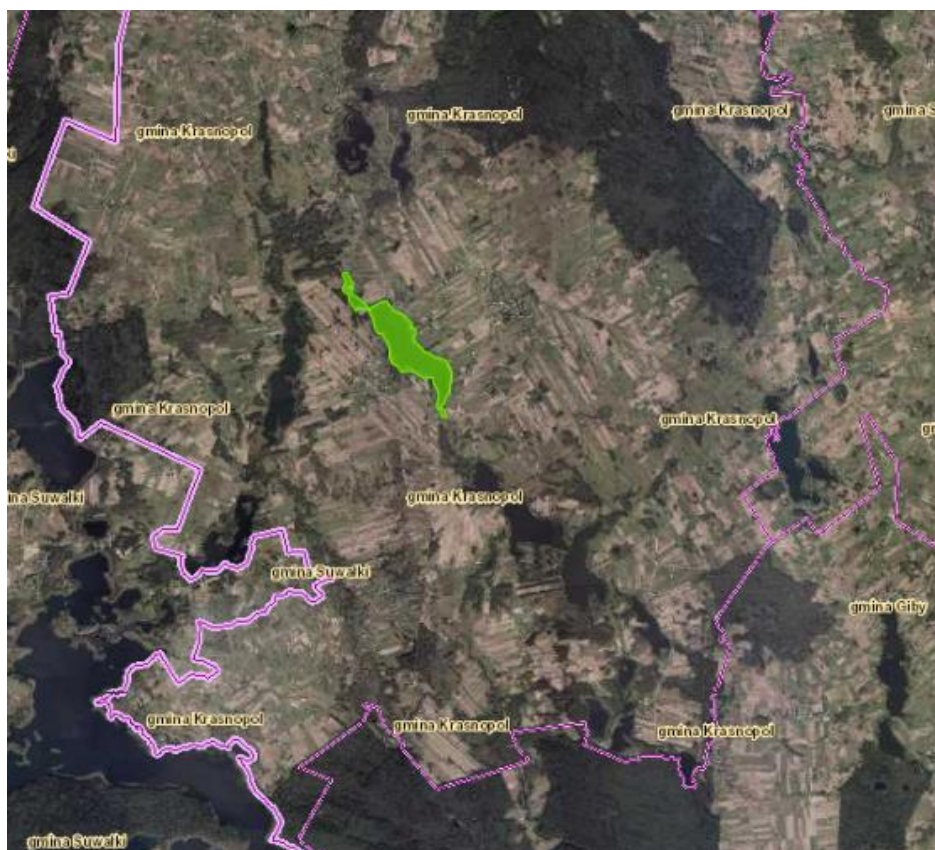
Użytek obejmuje naturalny zbiornik wodny o powierzchni 106,66 ha położony w miejscowości Krasne na działce nr 361 w Gminie Krasnopol.

Zgodnie z zapisami uchwały Nr XV/168/2021 Rady Gminy Krasnopol z dnia 20 marca 2021 r. dla użytku ekologicznego wprowadza się następujące zakazy:

- 1) niszczenia, uszkodzenia lub przekształcania obszaru;

- 2) wykonywania prac ziemnych trwale zniekształcających rzeźbę terenu, z wyjątkiem prac związanych z zabezpieczeniem przeciwsztormowym lub przeciwpowodziowym albo budową, odbudową, utrzymywaniem, remontem lub naprawą urządzeń wodnych;
- 3) uszkodzenia i zanieczyszczenia gleby;
- 4) dokonywania zmian stosunków wodnych, jeżeli zmiany te nie służą ochronie przyrody albo racjonalnej gospodarce rolnej, leśnej, wodnej lub rybackiej;
- 5) likwidowania, zasypywania i przekształcania naturalnego zbiornika wodnego oraz obszarów wodnoblotnych;
- 6) wylewania gnojowicy, z wyjątkiem nawożenia użytkowanych gruntów rolnych;
- 7) umyślnego zabijania dziko występujących zwierząt, niszczenia nor, legowisk zwierzęcych oraz tarlisk i złożonej ikry, z wyjątkiem amatorskiego połowu ryb oraz wykonywania czynności związanych z racjonalną gospodarką rolną, leśną, rybacką i łowiecką;
- 8) zbioru, niszczenia, uszkodzenia roślin i grzybów na obszarze użytku ekologicznego utworzonych w celu ochrony stanowisk, siedlisk lub ostoi roślin i grzybów chronionych.

Rysunek 12. Użytek ekologiczny

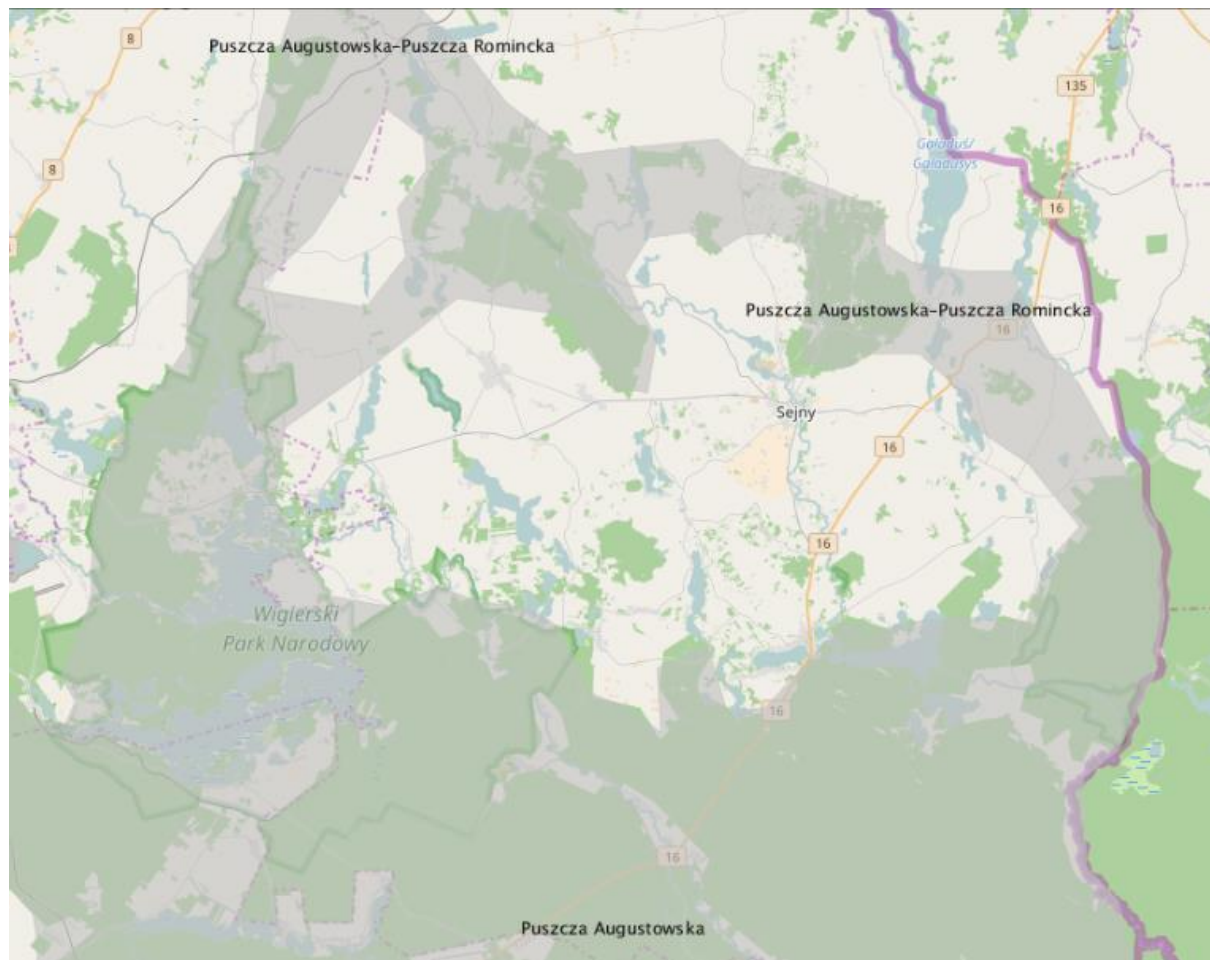

Źródło: <http://geoserwis.gdos.gov.pl>

Przez teren powiatu przebiegają także korytarze ekologiczne:

- GKPN-4A Puszcza Augustowska – Puszcza Romincka. Odcinek ten zapewnia łączność między obszarami objętymi ochroną: SOOS Ostoja Wigierska PLH200004 (ryś D, wilk C), Wigierski Park Narodowy, Ostoja Augustowska PLH200005 (ryś B, wilk B) a SOOS Puszcza Romincka PLH280005 (ryś C, wilk C);
- GKP-n 4 Puszcza Augustowska.

Rysunek 13. Położenie korytarzy ekologicznych na terenie Powiatu Sejneńskiego

Źródło: <http://geoserwis.gdos.gov.pl>

2.1.4.2. WODY POWIERZCHNIOWE I PODZIEMNE

Głównymi ciekami wodnymi na terenie Powiatu Sejneńskiego są takie rzeki jak: Marycha oraz odcinek Czarnej Hańczy. Ponadto znajduje się tu jeszcze kilka mniejszych cieków takich jak: Żubrówka, Gremzdówka oraz Czarna, Wierśnia i Biała Hańcza z dopływami (Szalcza, Dziedziulka).

Rzeka Marycha - źródła rzeki znajdują się w okolicy granicy polsko – litewskiej. To stąd rzeka płynie w kierunku południowym mijając Jezioro Sejwy, dalej rozdziela się na dwa ramiona, a po połączeniu wpada do Jeziora Sejny. Dalej płynie w kierunku południowym do Jeziora Pomorze. Od Jeziora Pomorze rzeka zakreśla dwa łuki wzdłuż granicy, a następnie uchodzi do Czarnej Hańczy już poza granicami Polski. Główne dopływy Marychy to Rubieżanka i Kunisjanka oraz dopływy z większych jezior (np.: Boksze, Szejpiszki, Płaskie, Białe, Gieret, Zelwa, Wilkokuk, Puńsk). Całkowita długość rzeki wynosi 80,8 km. Powierzchnia zlewni w granicach kraju to 409,8 km².

Rysunek 14. Rzeka Marycha

Źródło: www.sejnenszczyzna.com

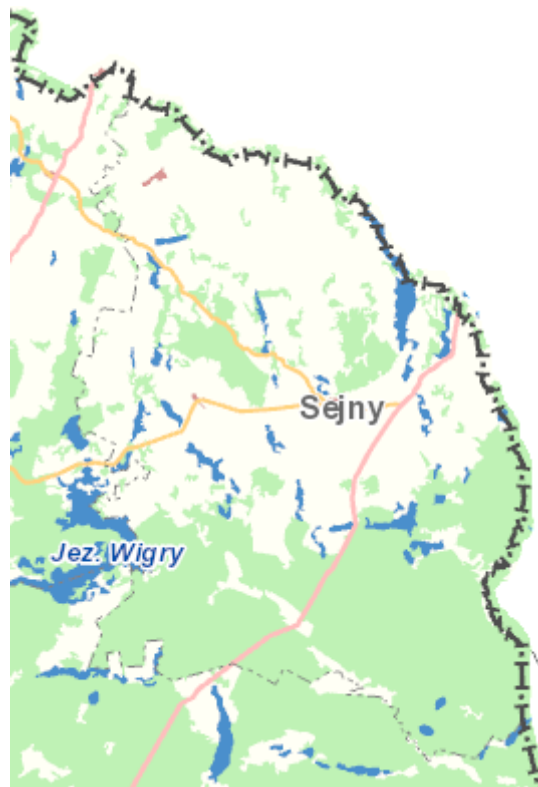
Czarna Hańcza jest lewobrzeżnym dopływem Niemna o długości 141,7 km (w tym 107,8 km w granicach Polski). Od jeziora Wigry płynie w kierunku południowo – wschodnim do granicy polsko – białoruskiej i uchodzi do Niemna na terenie Białorusi. Końcowy odcinek rzeki (od miejscowości Rygol) stanowi Kanał Augustowski. Odcinek od mostu Czerwony Folwark – Ryżówka do Maćkowej Rudy ma charakter wody nizinnej. Głębokość średnia wynosi około 1,5 m, szerokość 18 metrów. Dno jest słabo urozmaiczone, na przeważających odcinkach muliste. Występują tu także partie żwirowe, a brzegi otoczone są trzcinami. Latem w wodzie rozwija się bujna roślinność wodna. Odcinek od Studzianego Lasu do Rygoła ma inny charakter. Rzeka płynie szybciej, a dno na przeważających odcinkach jest twarde, żwirowe i kamienisto – żwirowe. W dole odcinka sporo jest partii piaszczystych. Szerokość rzeki waha się od 12 do 22 metrów, a głębokość od 0,3 do 3 metrów. Zlewnia porośnięta jest lasem Puszczy Augustowskiej. Główne dopływy Czarnej Hańczy to: Wiatrołuza, Pawłówka, Wierśnianka, Marycha, Kalna, Kanał Augustowski, Maleszówka, Wołkuszanka.

Rysunek 15. Rzeka Czarna Hańcza

Źródło: www.sejnenszczyzna.com

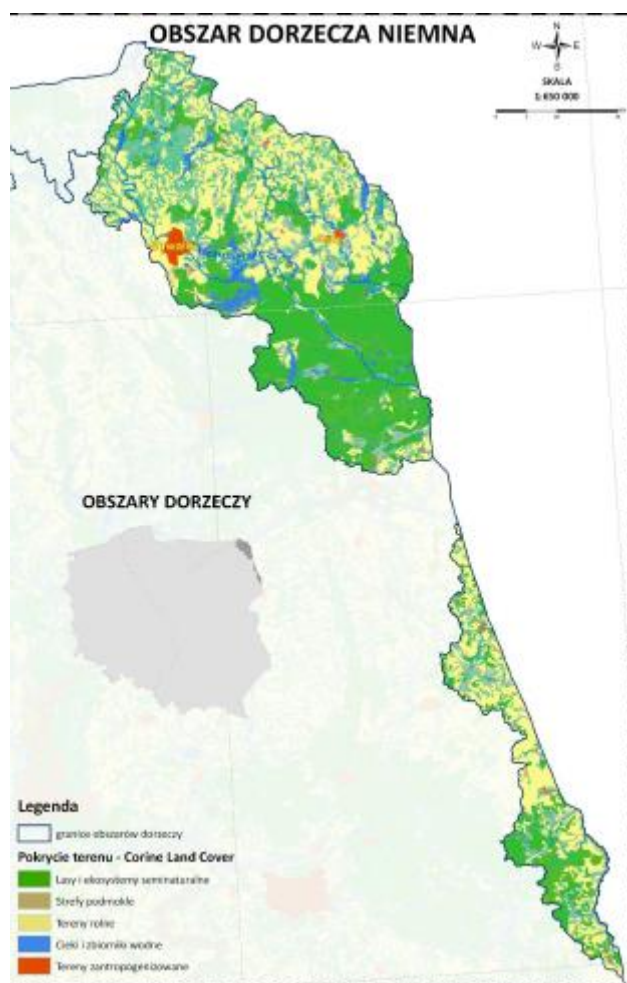
Rysunek 16. Wody powierzchniowe na terenie Powiatu Sejneńskiego

Źródło: <http://mapy.isok.gov.pl>

Zgodnie z zapisami „Programu wodno-środowiskowego kraju” obszar Powiatu Sejneńskiego leży głównie na terenie obszaru Dorzecza Niemna.

Rysunek 17. Obszar Dorzecza Niemna

Źródło: Program wodno-środowiskowy kraju

Rzeki powiatu wchodzą w skład następujących JCW rzecznych (Europejski kod JCWP - Nazwa JCWP - Scalona część wód powierzchniowych (SCWP)):

- PLRW80002564872 – Marycha od Marychny do dopływu z jez. Zelwa - SW2313;
- PLRW80002064875 – Marycha od dopł. z jeziora Zelwy do granicy państwa - SW2314;
- PLRW800018648299 – Marycha do Marychny z jez. Boksze, Sejwy, Szejpizki - SW2312;
- PLRW80002564549 – Czarna Hańcza od jez. Wigry do Gremzdówki włącznie - SW2308;
- PLRW80002064739 – Czarna Hańcza od Gremzdówki do granicy państwa - SW2309;
- PLRW80001864569 – Wierśnianka - SW2309.

Powiat Sejneński jest jednym z bardziej zasobnych w wody stojące na terenie województwa podlaskiego. Stanowią one 4,2% powierzchni powiatu. Do większych zbiorników wodnych można zaliczyć jeziora:

- Gaładuś, powierzchnia 728,6 ha, głębokość 54,8 m,
- Pomorze, powierzchnia 295,4 ha, gł. maks. 23,5 m,

- Gremzdy, powierzchnia 188 ha, gł. maks. 14,3 m, średnia 4,7 m,
- Hołny, powierzchnia 158,1 ha, głębokość maks. 15,2 m,
- Zelwa, powierzchnia 103,7 ha, gł. maks. 12,3 m,
- Długie, powierzchnia 102 ha, gł. maks. 45 m, średnia 7,5 m,
- Żubrowo, powierzchnia 99 ha, gł. maks. 17 m, średnia 5,4 m,
- Boksze, powierzchnia 96,4 ha, gł. maks. 22,0 m,
- Sejwy, powierzchnia 85,6 ha, gł. maks. 21,5 m,
- Dowcień, powierzchnia 81 ha, gł. maks. 81 m, średnia 42 m,
- Białe, powierzchnia 78 ha, gł. maks. 15,1 m, średnia 6,3 m,
- Szejpiszki, powierzchnia 72 ha, gł. maks. 21,6 m, średnia 7,3 m,
- Gieret, powierzchnia 67,3 ha, gł. maks. 17,0 m,
- Gremzdel, powierzchnia 61 ha, gł. maks. 8,01 m, średnia 3,0 m,
- Wilkokuk, powierzchnia 39,1 ha, gł. maks. 3,8 m,
- Wierśnie, powierzchnia 32,3 ha, gł. maks. 8,4 m.

Wskazane jeziora należą do (Europejski kod JCWP - Nazwa JCWP - Scalona część wód powierzchniowych (SCWP)):

- PLLW30611 – Gaładuś - SW2315;
- PLLW30670 – Pomorze - SW2313;
- PLLW30639 - Gremzdy (Gremz) - SW2308;
- PLLW30612 – Hołny - SW2315;
- PLLW30685 – Zelwa - SW2313;
- PLLW30640 - Długie (Długie Sejneńskie) - SW2308;
- PLLW30631 – Żubrowo - SW2308;
- PLLW30663 – Boksze - SW2312;
- PLLW30662 – Sejwy - SW2312;
- PLLW30632 – Dowcień - SW2308;
- PLLW30665 – Szejpiszki - SW2312;
- PLLW30671 – Gieret - SW2313;
- PLLW30646 – Białe (Białogóry) - SW2309;
- PLLW30650 – Płaskie - SW2309;
- PLRW80001864883 – Szlamica do wypływu z jez. Szlamy - SW2309;
- PLLW30634 – Gremzdel - SW2308.

Tabela 9. Jednolite części wód powierzchniowych na terenie powiatu

Nazwa gminy	Kod JCWP	Nazwa JCWP
Sejny	LW30669	Sejny
Sejny	RW80002564872	Marycha od Marychny do dopływu z jez. Zelwa
Giby	LW30024	Tobołowo
Giby	LW30646	Białe
Giby	LW30650	Płaskie
Giby	LW30670	Pomorze
Giby	LW30671	Gieret
Giby	LW30685	Zelwa
Giby	LW30687	Szlamy
Giby	RW2000182622489	Blizna z jez. Blizno i Długie Augustowskie
Giby	RW80001864552	Sarnetka (Młyńska Rzeczka)
Giby	RW80001864569	Wierśnianka
Giby	RW800018645729	Kalna
Giby	RW8000186458	Paniówka
Giby	RW80001864592	Dopływ z okolic gajówki Ostęp
Giby	RW80001864629	Serwianka
Giby	RW80001864838	Dopływ z Zaleskich
Giby	RW80001864883	Szlamica do wypływu z jez. Szlamy
Giby	RW80002064739	Czarna Hańcza od Gremzdówki do granicy państwa
Giby	RW80002064875	Marycha od dopł. z jeziora Zelwy do granicy państwa
Giby	RW8000256439	Jezioro Wigry
Giby	RW80002564549	Czarna Hańcza od jez. Wigry do Gremzdówki włącznie
Giby	RW80002564872	Marycha od Marychny do dopływu z jez. Zelwa
Krasnopol	LW30631	Żubrowo
Krasnopol	LW30632	Dowcień
Krasnopol	LW30634	Gremzdel
Krasnopol	LW30639	Gremzdy
Krasnopol	LW30640	Długie Sejneńskie
Krasnopol	LW30665	Szejpizski
Krasnopol	RW80001864349	Piertanka z jez. Krzywe Wigierskie, Pierty
Krasnopol	RW800018648299	Marycha do Marychny z jez. Boksze, Sejwy, Szejpizski
Krasnopol	RW80001864832	Rubieżanka
Krasnopol	RW80002064739	Czarna Hańcza od Gremzdówki do granicy państwa
Krasnopol	RW8000256439	Jezioro Wigry
Krasnopol	RW80002564549	Czarna Hańcza od jez. Wigry do Gremzdówki włącznie
Krasnopol	RW80002564872	Marycha od Marychny do dopływu z jez. Zelwa
Puńsk	LW30662	Sejwy
Puńsk	LW30663	Boksze
Puńsk	RW80001864349	Piertanka z jez. Krzywe Wigierskie, Pierty
Puńsk	RW800018648299	Marycha do Marychny z jez. Boksze, Sejwy, Szejpizski
Puńsk	RW80001864832	Rubieżanka
Puńsk	RW80002564872	Marycha od Marychny do dopływu z jez. Zelwa
Puńsk	RW80002566255	Hońnianka do granicy państwa
Puńsk	RW8000256867	Szelmentka do granicy państwa
Sejny	LW30611	Gaładuś
Sejny	LW30612	Hońny
Sejny	LW30637	Dmitrowo
Sejny	LW30669	Sejny
Sejny	LW30673	Sztabinki
Sejny	LW30676	Berżnik
Sejny	LW90100	Bałędzis
Sejny	RW80001864569	Wierśnianka
Sejny	RW800018648299	Marycha do Marychny z jez. Boksze, Sejwy, Szejpizski
Sejny	RW80001864832	Rubieżanka
Sejny	RW80001864838	Dopływ z Zaleskich

Nazwa gminy	Kod JCWP	Nazwa JCWP
Sejny	RW80002064875	Marycha od dopł. z jeziora Zelwy do granicy państwa
Sejny	RW80002564549	Czarna Hańcza od jez. Wigry do Gremzdówki włącznie
Sejny	RW80002564872	Marycha od Marychny do dopływu z jez. Zelwa
Sejny	RW80002566255	Hołnianka do granicy państwa

Źródło: www.kzgw.gov.pl

Klasyfikacja i badania jakości wód powierzchniowych przeprowadzana jest dla wydzielonych jednolitych części wód powierzchniowych.

Klasyfikację stanu JCWP zaprezentowano w tabelach 10 i 11 – dotyczące jezior oraz w tabelach 12 i 13 – dotyczące rzek.

Tabela 10. Ocena jednolitych części wód jezior – klasa elementów biologicznych i odczyn pH

Kod ppk	Nazwa ppk	Kod jcwp	Nazwa jcwp	Klasa elementów biologicznych			Odczyn pH		
				Rok najstarszych badań	Rok najnowszych badań	Klasa	wartość średnia	klasa	rok
PL07S0802_0098	jez. Gaładuś - st.02	PLLW30611	Gaładuś	2018	2018	2		brak klasyfikacji	2018
PL07S0802_0017	jez. Pomorze - st.02	PLLW30670	Pomorze	2015	2018	3		brak klasyfikacji	2018
PL07S0802_3047	jez. Gremzdy - 01 (głęбочek)	PLLW30639	Gremzdy	2019	2019	3	8,3	brak klasyfikacji	2019
PL07S0802_0035	jez. Hołny - 01 (głęбочek)	PLLW30612	Hołny	2018	2018	3		brak klasyfikacji	2018
PL07S0802_0023	jez. Zelwa - st.01	PLLW30685	Zelwa	2015	2015	2			
PL07S0802_0040	jez. Długie Sejneńskie - 01 (głęбочek)	PLLW30640	Długie Sejneńskie	2019	2019	1	8,5	brak klasyfikacji	2019
PL07S0802_0041	jez. Żubrowo - 01 (głęбочek)	PLLW30631	Żubrowo	2019	2019	3	8,2	brak klasyfikacji	2019
PL07S0802_0033	jez. Boksze - 01 (głęбочek)	PLLW30663	Boksze	2018	2018	2		brak klasyfikacji	2018
PL07S0802_3045	jez. Sejwy - 01 (głęбочek)	PLLW30662	Sejwy	2018	2018	4		brak klasyfikacji	2018
PL07S0802_0044	jez. Dowcień - 01 (płoso środkowe)	PLLW30632	Dowcień	2019	2019	2	8,2	brak klasyfikacji	2019
PL07S0802_0034	jez. Szejpiszki - 01 (głęбочek)	PLLW30665	Szejpiszki	2018	2018	4		brak klasyfikacji	2018
PL07S0802_0012	jez. Białe koło Białogóry - st.01	PLLW30646	Białe	2015	2015	2			
PL07S0802_0005	jez. Gremzdel - st.02	PLLW30634	Gremzdel	2017	2019	2	8,1	brak klasyfikacji	2019

Źródło: Ocena stanu jednolitych części wód jezior w latach 2014-2019 na podstawie monitoring

Tabela 11. Ocena jednolitych części wód jezior – elementy fizykochemiczne, stan ekologiczny, chemiczny i jcwp

Nazwa jcwp	Klasa elementów fizykochemicznych - specyficzne zanieczyszczenia syntetyczne i niesyntetyczne (3.6)			Klasyfikacja stanu / potencjału ekologicznego				Klasyfikacja stanu chemicznego			Ocena stanu jcwp		
	Rok najstarszych badań	Rok najnowszych badań	Klasa	Rok najstarszych badań	Rok najnowszych badań	Klasa	Stan / potencjał ekologiczny	Rok najstarszych badań	Rok najnowszych badań	Stan chemiczny	Rok najstarszych badań	Rok najnowszych badań	Ocena
Galadus	2018	2018	2	2018	2018	2	dobry stan ekologiczny	2018	2018	stan chemiczny poniżej dobrego	2018	2018	zły stan wód
Pomorze	2018	2018	2	2015	2018	3	umiarkowany stan ekologiczny	2015	2015	stan chemiczny dobry	2015	2018	zły stan wód
Gremzdy	2019	2019	2	2019	2019	3	umiarkowany stan ekologiczny				2019	2019	zły stan wód
Holny	2018	2018	2	2018	2018	3	umiarkowany stan ekologiczny	2018	2018	stan chemiczny poniżej dobrego	2018	2018	zły stan wód

Nazwa jcwp	Klasa elementów fizykochemicznych - specyficzne zanieczyszczenia syntetyczne i niesyntetyczne (3.6)			Klasyfikacja stanu / potencjału ekologicznego				Klasyfikacja stanu chemicznego			Ocena stanu jcwp		
	Rok najstarszych badań	Rok najnowszych badań	Klasa	Rok najstarszych badań	Rok najnowszych badań	Klasa	Stan / potencjał ekologiczny	Rok najstarszych badań	Rok najnowszych badań	Stan chemiczny	Rok najstarszych badań	Rok najnowszych badań	Ocena
Zelwa	2015	2015	2	2015	2015	2	dobry stan ekologiczny	2015	2015	stan chemiczny dobry	2015	2015	dobry stan wód
Długie Sejneńskie	2019	2019	2	2019	2019	2	dobry stan ekologiczny						brak możliwości wykonania oceny
Żubrowo	2019	2019	2	2019	2019	3	umiarkowany stan ekologiczny	2019	2019	stan chemiczny poniżej dobrego	2019	2019	zły stan wód
Boksze	2018	2018	2	2018	2018	2	dobry stan ekologiczny						brak możliwości wykonania oceny

Nazwa jcwp	Klasa elementów fizykochemicznych - specyficzne zanieczyszczenia syntetyczne i niesyntetyczne (3.6)			Klasyfikacja stanu / potencjału ekologicznego				Klasyfikacja stanu chemicznego			Ocena stanu jcwp		
	Rok najstarszych badań	Rok najnowszych badań	Klasa	Rok najstarszych badań	Rok najnowszych badań	Klasa	Stan / potencjał ekologiczny	Rok najstarszych badań	Rok najnowszych badań	Stan chemiczny	Rok najstarszych badań	Rok najnowszych badań	Ocena
Sejwy	2018	2018	2	2018	2018	4	słaby stan ekologiczny				2018	2018	zły stan wód
Dowcień	2019	2019	2	2019	2019	2	dobry stan ekologiczny						brak możliwości wykonania oceny
Szejpizki	2018	2018	2	2018	2018	4	słaby stan ekologiczny				2018	2018	zły stan wód
Białe	2015	2015	2	2015	2015	2	dobry stan ekologiczny	2015	2015	stan chemiczny dobry	2015	2015	dobry stan wód
Gremzdel	2017	2017	2	2017	2019	3	umiarkowany stan ekologiczny	2014	2014	stan chemiczny dobry	2014	2019	zły stan wód

Źródło: Ocena stanu jednolitych części wód jezior w latach 2014-2019 na podstawie monitoringu

Tabela 12. Jakość wód powierzchniowych przepływających przez Powiat Sejneński – elementy biologiczne i fizykochemiczne

Kod ppk	Nazwa ppk	Kod jcwp	Nazwa jcwp	Klasa elementów biologicznych			Klasa elementów fizykochemicznych - specyficzne zanieczyszczenia syntetyczne i niesyntetyczne (3.6)		
				Rok najstarszych badań	Rok najnowszych badań	Klasa	Rok najstarszych badań	Rok najnowszych badań	Klasa
PL07S0801_0078	Marycha - wodowskaz Zelwa	PLRW80002564872	Marycha od Marychny do dopływu z jez. Zelwa	2015	2018	2	2018	2018	2
PL07S0801_0086	Marycha - Stanowisko	PLRW80002064875	Marycha od dopł. z jeziora Zelwy do granicy państwa	2017	2017	2	2017	2017	2
PL07S0801_0082	Marycha - Michnowce	PLRW800018648299	Marycha do Marychny z jez. Boksze, Sejwy, Szejpizski	2017	2017	2	2017	2017	2
PL07S0801_0074	Czarna Hańcza - Wysoki Most	PLRW80002564549	Czarna Hańcza od jez. Wigry do Gremzdówki włącznie	2014	2018	3	2018	2018	2
PL07S0801_0080	Czarna Hańcza - śluza Kudrynki	PLRW80002064739	Czarna Hańcza od Gremzdówki do granicy państwa	2017	2017	4	2017	2019	>2
PL07S0801_0056	Wierśnianka - Frącki	PLRW80001864569	Wierśnianka	2018	2018	3	2018	2018	2
PL01S0801_3727	Blizna - Szczebra cmentarz	PLRW2000182622489	Blizna z jez. Blizno	2019	2019	3	2019	2019	2

Kod ppk	Nazwa ppk	Kod jcwp	Nazwa jcwp	Klasa elementów biologicznych			Klasa elementów fizykochemicznych - specyficzne zanieczyszczenia syntetyczne i niesyntetyczne (3.6)		
				Rok najstarszych badań	Rok najnowszych badań	Klasa	Rok najstarszych badań	Rok najnowszych badań	Klasa
			i Długie Augustowskie						
PL07S0801_0055	Sarnetka (Młyńska Rzeczka) - Sarnetki	PLRW80001864552	Sarnetka (Młyńska Rzeczka)	2018	2018	2	2018	2018	2
PL07S0801_0085	Hołnianka - Hołny Wolmera	PLRW80002566255	Hołnianka do granicy państwa	2017	2017	2	2017	2017	2
PL07S0801_0057	Kalna - Szyszkowa Biel	PLRW800018645729	Kalna	2018	2018	2	2018	2018	2
PL07S0801_0043	Paniówka - Strzelcowizna	PLRW8000186458	Paniówka	2018	2018	3	2018	2018	2
PL07S0802_0060	Piertanka - Tartak	PLRW80001864349	Piertanka z jez. Krzywe Wigierskie, Pierty	2018	2018	2	2018	2018	2
PL07S0801_0044	Dopływ z okolic gajówki Ostęp - Dworzysko	PLRW80001864592	Dopływ z okolic gajówki Ostęp	2018	2018	4	2018	2018	2
PL07S0801_0088	Szlamica - Muły	PLRW80001864883	Szlamica do wypływu z jez. Szlamy	2017	2017	2	2017	2017	2
PL07S0801_0072	Szelmentka - Kupowo (Smolnica)	PLRW8000256867	Szelmentka do granicy państwa	2017	2017	3	2017	2017	2

Źródło: Ocena stanu jednolitych części wód rzek i zbiorników zaporowych w latach 2014-2019 na podstawie monitoringu

Tabela 13. Jakość wód powierzchniowych przepływających przez Powiat Sejneński – stan ekologiczny, chemiczny i ocena stanu jcw

Nazwa jcw	Klasyfikacja stanu / potencjału ekologicznego				Klasyfikacja stanu chemicznego			Ocena stanu jcw		
	Rok najstarszych badań	Rok najnowszych badań	Klasa	Stan/potencjał ekologiczny	Rok najstarszych badań	Rok najnowszych badań	Stan chemiczny	Rok najstarszych badań	Rok najnowszych badań	Ocena
Marycha od Marychny do dopływu z jez. Zelwa	2015	2018	3	umiarkowany stan ekologiczny	2018	2018	stan chemiczny poniżej dobrego	2015	2018	zły stan wód
Marycha od dopł. z jeziora Zelwy do granicy państwa	2017	2019	3	umiarkowany stan ekologiczny	2017	2019	stan chemiczny poniżej dobrego	2017	2019	zły stan wód
Marycha do Marychny z jez. Boksze, Sejwy, Szejpizski	2017	2017	3	umiarkowany stan ekologiczny				2017	2017	zły stan wód
Czarna Hańcza od jez. Wigry do Gremzdówki włącznie	2014	2018	3	umiarkowany stan ekologiczny	2014	2018	stan chemiczny poniżej dobrego	2014	2018	zły stan wód
Czarna Hańcza od Gremzdówki do granicy państwa	2017	2019	4	słaby stan ekologiczny	2017	2019	stan chemiczny poniżej dobrego	2017	2019	zły stan wód
Wierśnianka	2018	2018	3	umiarkowany stan ekologiczny	2018	2018	stan chemiczny poniżej dobrego	2018	2018	zły stan wód
Blizna z jez. Blizno i Długie Augustowskie	2019	2019	3	umiarkowany stan ekologiczny	2019	2019	stan chemiczny poniżej dobrego	2019	2019	zły stan wód

Nazwa jcwp	Klasyfikacja stanu / potencjału ekologicznego				Klasyfikacja stanu chemicznego			Ocena stanu jcwp		
	Rok najstarszych badań	Rok najnowszych badań	Klasa	Stan/potencjał ekologiczny	Rok najstarszych badań	Rok najnowszych badań	Stan chemiczny	Rok najstarszych badań	Rok najnowszych badań	Ocena
Sarnetka (Młyńska Rzeczka)	2018	2018	2	dobry stan ekologiczny	2018	2018	stan chemiczny dobry	2018	2018	dobry stan wód
Hołnianka do granicy państwa	2017	2017	3	umiarkowany stan ekologiczny	2017	2019	stan chemiczny poniżej dobrego	2017	2019	zły stan wód
Kalna	2018	2018	3	umiarkowany stan ekologiczny	2018	2018	stan chemiczny poniżej dobrego	2018	2018	zły stan wód
Paniówka	2018	2018	3	umiarkowany stan ekologiczny	2018	2018	stan chemiczny poniżej dobrego	2018	2018	zły stan wód
Piertanka z jez. Krzywe Wigierskie, Pierty	2018	2018	3	umiarkowany stan ekologiczny	2014	2018	stan chemiczny poniżej dobrego	2014	2018	zły stan wód
Dopływ z okolic gajówki Ostęp	2018	2018	4	słaby stan ekologiczny	2018	2018	stan chemiczny poniżej dobrego	2018	2018	zły stan wód
Szlamica do wypływu z jez. Szlamy	2017	2019	2	dobry stan ekologiczny	2014	2019	stan chemiczny poniżej dobrego	2014	2019	zły stan wód
Szelmentka do granicy państwa	2017	2019	3	umiarkowany stan ekologiczny	2017	2019	stan chemiczny poniżej dobrego	2017	2019	zły stan wód

Źródło: Ocena stanu jednolitych części wód rzek i zbiorników zaporowych w latach 2014-2019 na podstawie monitoringu

Ocena stanu jcw p wszystkich badanych wód został określony w większości jako zły, stan chemiczny poniżej dobrego. Ich potencjał ekologiczny został w większości określony jako umiarkowany. Na podstawie zaprezentowanych danych można stwierdzić, że stan wód powierzchniowych na terenie Powiatu Sejneńskiego jest wciąż na niezadawalającym poziomie. Wciąż potrzebne są działania nie tylko zachowujące ich obecny stan, ale przede wszystkim służące ich poprawie.

Zgodnie z „Syntetycznym Raportem z Klasyfikacji i Oceny Stanu Jednolitych Części Wód Powierzchniowych wykonanej za 2019 rok na podstawie danych z lat 2014-2019” w odniesieniu do JCWP rzecznych w wyniku wykonanej oceny JCWP, 91,6% wód wykazało zły stan. Wskazano, że stan ten wynika w 55,4% przypadków ze stanu chemicznego, który utrzymuje się na poziomie poniżej dobrego oraz stanu lub potencjału ekologicznego umiarkowanego albo gorszego. W 31,8% przypadków stan wód oceniono jako zły ze względu na stan bądź potencjał ekologiczny określony na poziomie poniżej dobrego. W 7,8% przypadków zły stan wód wynikał zaś z umiarkowanego lub gorszego stanu bądź potencjału ekologicznego (oraz dobrego stanu chemicznego). 5,0% przypadków oceniono jako zły stan wód z powodu tego, że ich stan chemiczny został określony jako: poniżej dobrego.

W dokumencie wśród wskaźników w największym stopniu decydujących o klasyfikacji stanu chemicznego poniżej dobrego wskazano: benzo(a)piren (28,9% przypadków) oraz difenylotetry bromowane identyfikowane w matrycy biota (21,3% przypadków). Wśród elementów, które w największym stopniu decydowały o stanie/ potencjale ekologicznym poniżej dobrego wyróżniono pewne elementy fizykochemiczne i biologiczne. Najbardziej decydujące znaczenie miało zasolenie (37,7% przypadków) oraz substancje biogenne (35,6% przypadków).

Wyniki monitoringu przedstawione w „Syntetycznym Raporcie...” wskazują, że ogólny stan wód rzecznych jest na stosunkowo złym poziomie. Na ten stan mają wpływ w dużym stopniu takie wskaźniki jak: benzo(a)piren oraz difenylotetry bromowane identyfikowane w matrycy biota.

Zgodnie więc z tymi danymi oraz wynikami „Oceny stanu jednolitych części wód rzek i zbiorników zaporowych w latach 2014-2019 na podstawie monitoringu” można wywnioskować, że stan rzek na terenie Powiatu Sejneńskiego oraz w jego sąsiedztwie (co ma wpływ również na stan wód na terenie powiatu) jest na niezadawalającym poziomie. Za jeden z problemów można uznać obecność benzo(a)pirenu. W mniejszym stopniu problematyczne jest zasolenie i obecność substancji biogennych (ze względu na fakt, że potencjał ekologiczny rzek i jezior na terenie Powiatu Sejneńskiego uznano w większości za umiarkowany).

Zgodnie z „Projektem planu przeciwdziałania skutkom suszy” na terenie Polski na 38,95% obszarów dorzeczy występuje normalny stopień wykorzystania zasobów dyspozycyjnych wód powierzchniowych (eksploatacja wód nie wyczerpuje całych zasobów wodnych), na 37,50% obszarów dorzeczy stopień jest intensywny (eksploatacja wody na poziomie maksymalnej dostępności zasobów), a na 23,55% bardzo intensywny (eksploatacja przewyższa ilość zasobów wodnych). Zlewnie o intensywnym stopniu wykorzystania zlokalizowane są m.in. na Pojezierzu Litewskim czy wschodniej części Niziny Północnopodlaskiej.

Ocenę możliwości korzystania z zasobów dyspozycyjnych wód powierzchniowych w czasie suszy determinuje wskaźnik stanu nienaruszalnych zasobów wód powierzchniowych. Uzyskane wyniki wskazują, iż podczas suszy hydrologicznej na 70,23% obszaru Polski zasoby nienaruszalne wód powierzchniowych nie zostają wyeksploatowane. Oznacza to, że mimo niskich stanów wód, wszyscy użytkownicy wód zlewni nie mają problemu z pojawiającym się brakiem wody. Również ekosystemy wodne i od wód zależne funkcjonują prawidłowo. Nie oznacza to jednak, że sytuacja nie może ulec pogorszeniu, np. w wyniku zwiększenia liczby użytkowników wód w zlewni (co przyczyni się do większego poboru) albo nałożenia się innych negatywnych czynników (np. wysoka temperatura wody, która uniemożliwi pracę elektrowni używających do procesów technologicznych zasobów wód powierzchniowych; zmniejszenie się zawartości tlenu w wodzie skutkującego przyduchą ryb oraz obniżeniem parametrów jakościowych wód płynących).

Na podstawie powyższych danych można wnioskować, że nawet w przypadku wystąpienia suszy zasoby nienaruszalne wód powierzchniowych nie zostają wyeksploatowane, jednak teren powiatu w dużej mierze leży na obszarze zlewni o intensywnym stopniu wykorzystania wód, co wraz ze zmianami klimatycznymi może pogorszyć sytuację hydrologiczną na terenie powiatu i stworzyć sytuację niebezpieczną dla zdrowia oraz życia jej mieszkańców.

Problem okresowych niedoborów wody był także podnoszony przez mieszkańców podczas spotkań konsultacyjnych związanych z tworzeniem Strategii Rozwoju Powiatu Sejneńskiego na lata 2021-2027, a więc pomimo – wydawałoby się – wystarczających zasobów, także na terenie Powiatu Sejneńskiego problem ten jest widoczny.

Powiat Sejneński położony jest w granicach jednolitych części wód podziemnych (JCWPd) wskazanych w tabeli 14. W tym przypadku nie występuje ryzyko nieosiągnięcia celów środowiskowych, a stan wód podziemnych jest dobry, co potwierdzają badania monitoringowe prowadzone przez Inspekcję Ochrony Środowiska, jednak nadal konieczne jest podejmowanie na terenie Powiatu Sejneńskiego przedsięwzięć przyczyniających się do ochrony wód podziemnych przed zanieczyszczeniami.

Tabela 14. Jednolite części wód podziemnych (JCWPd) na terenie Powiatu Sejneńskiego

Kod JCWPd	Nazwa JCWPd	Czy JCWPd jest zagrożona ryzykiem nieosiągnięcia celów środowiskowych? (zagrożona/niezagrożona)
PLGW200032	32	niezagrożona
PLGW800022	22	niezagrożona

Źródło: Opracowanie własne

2.1.5. WALORY KULTUROWE

Na terenie Powiatu Sejneńskiego znajdują się zabytki wpisane do Wojewódzkiej ewidencji zabytków nieruchomych, wskazane w tabeli 15.

Tabela 15. Wykaz obiektów zabytkowych zlokalizowanych na terenie Powiatu Sejneńskiego

miejsowość	gmina	adres	zabytek	włączony	data włączenia	wpisany do rejestru	nr rej	I dz	Uwagi
Białogóry	Giby		cmentarz staroobrzędowców	x					
Daniłowce	Giby		budynek szkoły	x					
Daniłowce	Giby	Daniłowce nr 6	budynek mieszkalny - chałupa z częścią gospodarczą nr 6	x					
Frącki	Giby		cmentarz wojenny z I wojny św.	x		x	421 z dn. 31.01.1985	KL.WKZ 534/421/d/83	
Frącki	Giby		budynek szkoły	x					
Pogorzelec	Giby		dawna molla staroobrzędowców, ob. kościół parafialny rzymskokatolicki	x		x	59 z dn. 03.03. 1980 r.	KL.WKZ 534/59/d/80	
Giby	Giby		cmentarz wojenny z okresu II wojny światowej	x					
Giby	Giby		mogila żołnierska	x					
Giby	Giby	Giby nr 26	dom nr 26	x		x	64 z dn. 03.03. 1980 r.	KL.WKZ 534/64/d/80	
Iwanówka	Giby		cmentarz staroobrzędowców	x					
Karolin	Giby		cerkiew, ob. kościół par. rzymskokatolickiej p.w. św. Rodziny	x		x	654 z dn. 10. 03. 1989 r.	KL.WKZ 534/654/d/89	
Karolin	Giby		cmentarz parafialny prawosławny	x					
Karolin	Giby		cmentarz parafialny rzymskokatolicki	x					

miejsowość	gmina	adres	zabytek	włączony	data włączenia	wpisany do rejestru	nr rej	I dz	Uwagi
Kukle	Giby		kapliczka	x					
Pogorzelec	Giby	Pogorzelec nr 41	chałupa nr 41	x		x	28 z dn. 13.04.1979 r	KL.WKZ 534/28/d/79	
Pogorzelec	Giby	Pogorzelec nr 41	budynek gospodarczy - chlew nr 41	x					
Posejnele	Giby	Posejnele nr 19	budynek mieszkalny Nr 19	x					
Posejnele	Giby	Posejnele nr 24	budynek gospodarczy - spichrz w zagrodzie nr 24	x					
Sarnetki	Giby	Sarnetki nr 29	budynek mieszkalny-chałupa nr 29	x					
Zelwa	Giby		budynek szkoły	x					
Aleksandrowo	Krasnopol	Aleksandrowo nr 26	zagroda nr 26	x		x	321 z dn. 21.01.1983 r.	KL.WKZ 534/321/d/83	
Aleksandrowo	Krasnopol	Aleksandrowo nr 26	budynek mieszkalny w zespole zagrody nr 26	x		x	321 z dn. 21.01.1983 r.	KL.WKZ 534/321/d/83	
Aleksandrowo	Krasnopol	Aleksandrowo nr 26	piwnica w zespole zagrody nr 26	x		x	321 z dn. 21.01.1983 r.	KL.WKZ 534/321/d/83	
Aleksandrowo	Krasnopol	Aleksandrowo nr 28	budynek mieszkalny-chałupa nr 28	x					
Głuszyn	Krasnopol	dz nr ewid. 42 obręb Głuszyn	cmentarz staroobrzędowców	x	7 lipca 2021				
Kopiec	Krasnopol		cmentarz wojenny z I wojny św.	x		x	326 z dn. 10.03.1983	KL.WKZ 534/326/d/83	
Krasne	Krasnopol	Krasne nr 23	zagroda nr 23	x		x	174 z dn. 02.06.1981 r.	KL.WKZ 534/174/d/81	
Krasne	Krasnopol	Krasne nr 23	dom w zagrodzie nr 23	x		x	174 z dn. 02.06.1981 r.	KL.WKZ 534/174/d/81	

miejsowość	gmina	adres	zabytek	włączony	data włączenia	wpisany do rejestru	nr rej	I dz	Uwagi
Krasne	Krasnopol	Krasne nr 23	chlew w zagrodzie nr 23	x		x	174 z dn. 02.06.1981 r.	KL.WKZ 534/174/d/81	
Krasne	Krasnopol	Krasne nr 23	spichrz w zagrodzie nr 23	x		x	174 z dn. 02.06.1981 r.	KL.WKZ 534/174/d/81	
Krasne	Krasnopol	Krasne nr 23	stodoła w zagrodzie nr 23	x		x	174 z dn. 02.06.1981 r.	KL.WKZ 534/174/d/81	
Krasnopol	Krasnopol		część układu urbanistycznego	x		x	437 z dn. 28.11.1985 r.	KL.WKZ 534/437/d/85	
Krasnopol	Krasnopol	ul. Wojska Polskiego	kościół p.w. Przemieniania Pańskiego	x		x	916 z dn. 17.08.1992 r.	KL.WKZ 534/916/d/92	
Krasnopol	Krasnopol	ul. Wojska Polskiego	plebania	x					
Krasnopol	Krasnopol	ul. Wojska Polskiego 2	organistówka	x					
Krasnopol	Krasnopol		kaplica św. Agaty	x		x	916 z dn. 17.08.1992 r.	KL.WKZ 534/916/d/92	
Krasnopol	Krasnopol	przy drodze do pogorzela	cmentarz rzymskokatolicki (stary)	x		x	634 z dn. 11.01.1989 r.	KL.WKZ 534/634/d/89	
Krasnopol	Krasnopol	0,5 km na pld od kościoła	cmentarz rzymskokatolicki (nowy)	x		x	635 z dn. 11.01.1989 r..	KL.WKZ 534/635/d/89	
Krasnopol	Krasnopol		cmentarz żydowski	x					
Krasnopol	Krasnopol	ul. Wojska Polskiego 37	szkoła	x					
Krasnopol	Krasnopol	ul. Wojska Polskiego 23	stolarnia-wiatrak	x					
Krasnopol	Krasnopol	ul. Wojska Polskiego 27	budynek mieszkalny - chałupa nr 27	x					
Krasnopol	Krasnopol	ul. Wojska Polskiego 27	budynek gospodarczy-obora w zagrodzie nr 27	x					

miejsowość	gmina	adres	zabytek	włączony	data włączenia	wpisany do rejestru	nr rej	I dz	Uwagi
Krasnopol	Krasnopol	Rynek	daszek nad studnią położoną na rynku wsi	x		x	49 z dn. 28.11.1980 r.	KL.WKZ 534/49/d/79	
Krasnopol Drugi	Krasnopol	Krasnopol Drugi nr 37	dom mieszkalny - chałupa nr 37	x					
Nowa Żóbrówka	Krasnopol	Nowa Żóbrówka nr 2	zagroda nr 2	x		x	24 z dn.13.04.1979 r.		
Nowa Żóbrówka	Krasnopol	Nowa Żóbrówka nr 2	budynek mieszkalny - chałupa nr 2	x		x	24 z dn.13.04.1979 r.	KL.WKZ 534/24/d/79	
Nowa Żóbrówka	Krasnopol	Nowa Żóbrówka nr 2	budynek gospodarczy-chlew w zagrodzie nr 2	x		x	24 z dn.13.04.1979 r.	KL.WKZ 534/24/d/79	
Nowa Żóbrówka	Krasnopol	Nowa Żóbrówka nr 2	budynek gospodarczy-stodoła w zagrodzie nr 2	x		x	24 z dn.13.04.1979 r.	KL.WKZ 534/24/d/79	
Nowa Żóbrówka	Krasnopol	Nowa Żóbrówka nr 2	budynek gospodarczy-spichrz w zagrodzie nr 2	x		x	24 z dn.13.04.1979 r.	KL.WKZ 534/24/d/79	
Nowa Żóbrówka	Krasnopol	Nowa Żóbrówka nr 2	budynek gospodarczy-kurnik w zagrodzie nr 2	x		x	24 z dn.13.04.1979 r.	KL.WKZ 534/24/d/79	
Nowa Żóbrówka	Krasnopol	Nowa Żóbrówka nr 2	budynek mieszkalny - chałupa nr 12	x					
Nowa Żóbrówka	Krasnopol	Nowa Żóbrówka nr 2	piwnica w zagrodzie nr 2	x		x	24 z dn.13.04.1979 r.	KL.WKZ 534/24/d/79	
Pawłówka	Krasnopol		cmentarz wojenny z I wojny św.	x		x	332 z 10.03.1983 r.	KL.WKZ 534/332/d/83	

miejsowość	gmina	adres	zabytek	włączony	data włączenia	wpisany do rejestru	nr rej	I dz	Uwagi
Remieńki	Krasnopol	Remieńki nr 23	budynek mieszkalny - chałupa nr 22 (ob. nr 23)	x		x	170 z dn.02.06.1981 r.	KL.WKZ 534/170/d/81	
Remieńki	Krasnopol	Remieńki nr 30	budynek mieszkalny - chałupa nr 29 (ob. nr 30)	x		x	171 z dn.02.06.1981 r.	KL.WKZ 534/171/d/81	
Remieńki	Krasnopol	Remieńki nr 32	budynek mieszkalny - chałupa nr 31 (ob. 32)	x		x	172 z dn.02.06.1981 r.	KL.WKZ 534/172/d/81	
Romanowce	Krasnopol	Romanowce nr 33	budynek gospodarczy-spiczlerz w zagrodzie nr 33	x					
Romanowce	Krasnopol	Romanowce nr 36	budynek gospodarczy-stodoła w zagrodzie nr 36	x					
Romanowce	Krasnopol	Romanowce nr 40	budynek mieszkalny - chałupa nr 40	x					
Romanowce	Krasnopol	Romanowce nr 45	budynek mieszkalny - chałupa nr 45	x					
Szejpiszki	Krasnopol	Szejpiszki	zespół dworski	x		x	336 z dn. 11.03.1983	KL.WKZ 534/336/d/83	
Szejpiszki	Krasnopol	Szejpiszki	dwór w zespole dworskim	x		x	336 z dn. 11.03.1983 r.	KL.WKZ 534/336/d/83	
Szejpiszki	Krasnopol	Szejpiszki	kuźnia w zespole dworskim	x		x	336 z dn. 11.03.1983 r.	KL.WKZ 534/336/d/83	
Szejpiszki	Krasnopol	Szejpiszki	spichrz w zespole dworskim	x		x	336 z dn. 11.03.1983	KL.WKZ 534/336/d/83	

miejsowość	gmina	adres	zabytek	włączony	data włączenia	wpisany do rejestru	nr rej	I dz	Uwagi
Szejpiszki	Krasnopol	Szejpiszki	pozostałości parku krajobrazowego w zespole dworskim	x		x	336 z dn. 11.03.1983 r.	KL.WKZ 534/336/d/83	
Buda Zawidugierska	Puńsk	Buda Zawidugierska nr 1	zagroda nr 1	x		x	26 z dn. 13.04.1979 r.	KL.WKZ 534/26/d/79	
Buda Zawidugierska	Puńsk	Buda Zawidugierska nr 1	spichlerz w zagrodzie nr 1	x		x	26 z dn. 13.04.1979 r.	KL.WKZ 534/27/d/79	
Buda Zawidugierska	Puńsk	Buda Zawidugierska nr 2	zagroda nr 2	x		x	27 z dn. 13.04.1979 r.	KL.WKZ 534/27/d/79	
Buda Zawidugierska	Puńsk	Buda Zawidugierska nr 2	dom w zagrodzie nr 2	x		x	27 z dn. 13.04.1979 r.	KL.WKZ 534/27/d/79	
Buda Zawidugierska	Puńsk	Buda Zawidugierska nr 2	spichrz w zagrodzie nr 2	x		x	27 z dn. 13.04.1979 r.	KL.WKZ 534/27/d/79	
Buraki	Puńsk	Buraki nr 1	zagroda nr 1						
Buraki	Puńsk	Buraki nr 1	dom w zagrodzie nr 1						
Buraki	Puńsk	Buraki nr 1	spichlerz w zagrodzie nr 1						
Buraki	Puńsk	Buraki nr 1	stodoła w zagrodzie nr 1						
Dowiaciszki	Puńsk		park dworski	x		x	433 z dn. 12.11.1985 r.	KL. WKZ 534/433/d/85	
Krejwiany	Puńsk	Krejwiany nr 2 (d. 3)	spichrz w zagrodzie nr 2 (d. 3)	x		x	188 z dn. 31.07.1981 r.	KL.WKZ 534/188/d/81	
Krejwiany	Puńsk	Krejwiany nr 12 (d. 16)	spichrz w zagrodzie nr 12 (d. 16)	x		x	189, z dn.31.07.1981 r.	KL.WKZ 534/189/d/81	

miejsowość	gmina	adres	zabytek	włączony	data włączenia	wpisany do rejestru	nr rej	I dz	Uwagi
Krejwiany	Puńsk	Krejwiany nr 18 (d. 20)	zagroda nr 18 (d. 20)	x		x	190 z dn. 31.07.1981 r.	KL.WKZ 534/190/d/81	
Krejwiany	Puńsk	Krejwiany nr 18 (d.20)	dom w zagrodzie nr 18 (d. 20)	x		x	190 z dn. 31.07.1981 r.	KL.WKZ 534/190/d/81	
Krejwiany	Puńsk	Krejwiany nr 18 (d. 20)	obora w zagrodzie nr 18 (d. 20)	x		x	190 z dn. 31.07.1981 r.	KL.WKZ 534/190/d/81	
Krejwiany	Puńsk	Krejwiany nr 18 (d. 20)	spichrz w zagrodzie nr 18 (d. 20)	x		x	190 z dn. 31.07.1981 r.	KL.WKZ 534/190/d/81	
Ogórki	Puńsk		cmentarz rzymskokatolicki	x					
Pełele	Puńsk		zespół folwarczny	x					
Poluńce	Puńsk		cmentarz ewangelicki	x					
Przystawańce	Puńsk	Przystawańce nr 14	zagroda nr 14 (d. 15)	x		x	191 z dn. 31.07.1981 r.	KL.WKZ 534/191/d/81	
Przystawańce	Puńsk	Przystawańce nr 14	piwnica w zagrodzie nr 14 (d. 15)	x		x	191 z dn. 31.07.1981 r.	KL.WKZ 534/191/d/81	
Puńsk	Puńsk		układ urbanistyczny	x					
Puńsk	Puńsk	ul. A. Mickiewicza	kościół p.w. Wniebowzięcia NMP	x		x	657 z dn. 10.03.1987 r.	KL.WKZ 534/657/d/89	
Puńsk	Puńsk	ul. A. Mickiewicza nr 53	plebania	x		x	A-72, z dn. 16.02.2004	ZN-440-26/3/ZC/2003/2004	
Puńsk	Puńsk	ul. A. Mickiewicza nr 55	spichrz plebański	x		x	54 z dn.19.02.1980 r.	KL.WKZ 534/54/d/80	
Puńsk	Puńsk	ul. A. Mickiewicza 58	synagoga ze szkołą talmudyczną	x		x	808 z dn. 30.03.1990 r.	KL.WKZ 534/808/d/90	

miejsowość	gmina	adres	zabytek	włączony	data włączenia	wpisany do rejestru	nr rej	I dz	Uwagi
Puńsk	Puńsk	ul. 11 Marca	kaplica cmentarna, cmentarz rzymskokatolicki	x		x	A- 67 z dn. 18.11.2003 r.	ZN-440-26/1/ZC/03	
Puńsk	Puńsk	ul. O. Miłosza	kaplica cmentarna, cmentarz rzymskokatolicki	x		x	A- 68, z dn. 20.11.2003 r.	ZN-440-26/2/ZC/03	
Puńsk	Puńsk	ul. 11 Marca	d. cmentarz rzymskokatolicki (nad jez. Puńsk)	x		x	670, z dn. 18.08.1989 r.	KL.WKZ 534/670/d/89	
Puńsk	Puńsk	ul. O. Miłosza	cmentarz rzymskokatolicki	x		x	718, z dn. 30.08.1989 r.	KL.WKZ 534/718/d/89	
Puńsk	Puńsk		cmentarz ewangelicki	x					
Puńsk	Puńsk		cmentarz żydowski	x		x	884 z dn. 25.11.1991 r.	KL.WKZ 534/884/d/91	
Puńsk	Puńsk	ul. Szkolna nr 67	budynek mieszkalny - chałupa nr 67	x					
Puńsk	Puńsk	ul. Szkolna nr 67	budynek gospodarczy, spichrz z kurnikiem w zagrodzie nr 67	x					
Puńsk	Puńsk	ul. Szkolna nr 67	budynek gospodarczy, chlew w zagrodzie nr 67	x					
Rejsztokiemie	Puńsk	Rejsztokiemie nr 10	budynek mieszkalny - chałupa nr 10	x					
Sejwy	Puńsk		pozostałości dworu	x		x	1031 z dn. 04.09.1995 r.	WKZ 534/1031/d/95	
Smolany	Puńsk		Zespół Klasztorny Reformatów	x		x	72 z dn. 11.03.1980 r.	KL.WKZ 534/72/d/80	
Smolany	Puńsk		Klasztor Reformatów	x		x	72 z dn. 11.03.1980 r.	KL.WKZ 534/72/d/80	

miejsowość	gmina	adres	zabytek	włączony	data włączenia	wpisany do rejestru	nr rej	I dz	Uwagi
Smolany	Puńsk		kościół p.w. św. Izidora Oracza	x		x	72 z dn. 11.03.1980 r.	KL.WKZ 534/72/d/80	
Smolany	Puńsk	Smolany	mur dawnego cmentarza przykościelnego, wraz z przyległym terenem ograniczonym murem d. cmentarza przykościelnego w zespole klasztornym reformatów	x		x	72 z dn. 11.03.1980 r.	KL.WKZ 534/51/d/80	
Smolany	Puńsk		kaplica grobowa rodziny Habermanów	x		x	72 z dn. 11.03.1980 r.	KL.WKZ 534/72/d/80	
Smolany	Puńsk		cmentarz rzymskokatolicki przy kościele Parafialnym	x					
Smolany	Puńsk		cmentarz rzymskokatolicki	x		x	671 z dn. 18.08.1989 r.	KL.WKZ 534/671/d/89	
Smolany	Puńsk		cmentarz ewangelicki	x					
Smolany	Puńsk	Smolany nr 10	dom nr 10 (d. 7)	x		x	322 z dn. 20.01.1983 r.	KL.WKZ 534/322/d/83	
Smolany	Puńsk	Smolany nr 33	budynek mieszkalny - chałupa nr 33	x					
Szlinokiemie	Puńsk		cmentarz rzymskokatolicki	x					
Tauroszyzki	Puńsk		cmentarz wojenny z I wojny św.	x		x	334 z dn. 10.03.1983 r.	KL.WKZ 534/334/d/83	

miejsowość	gmina	adres	zabytek	włączony	data włączenia	wpisany do rejestru	nr rej	I dz	Uwagi
Trakiszki	Puńsk		dworzec kolejowy	x		x	182 z dn. 30.07.1981 r.	KL.WKZ 534/182/d/81	
Trompole	Puńsk	Trompole nr 1	zagroda nr 1	x		x	181 z dn. 30.07.1981 r.	KL.WKZ 534/181/d/81	
Trompole	Puńsk	Trompole nr 1	piwnica w zagrodzie nr 1	x		x	181 z dn. 30.07.1981 r.	KL.WKZ 534/181/d/81	
Trompole	Puńsk	Trompole nr 1	spichrz w zagrodzie nr 1	x		x	181 z dn. 30.07.1981 r.	KL.WKZ 534/181/d/81	
Trompole	Puńsk	Trompole nr 1	stodoła w zagrodzie nr 1	x		x	181 z dn. 30.07.1981 r.	KL.WKZ 534/181/d/81	
Trompole	Puńsk	Trompole nr 1	chlew w zagrodzie nr 1	x		x	181 z dn. 30.07.1981 r.	KL.WKZ 534/181/d/81	
Widugiery	Puńsk		cmentarz rzymskokatolicki	x					
Widugiery	Puńsk	Widugiery nr 1	stodoła w zagrodzie nr 1	x		x	63 z dn. 03.03.1980 r.	KL.WKZ 534/63/d/80	
Widugiery	Puńsk	Widugiery nr 1	spichrz w zagrodzie nr 1	x		x	63 z dn. 03.03.1980 r.	KL.WKZ 534/63/d/80	
Widugiery	Puńsk	Widugiery nr 16	zagroda nr 16	x		x	179 z dn. 30.07.1981 r.	KL.WKZ 534/179/d/81	
Widugiery	Puńsk	Widugiery nr 16	dom w zagrodzie nr 16	x		x	179 z dn. 30.07.1981 r.	KL.WKZ 534/179/d/81	
Widugiery	Puńsk	Widugiery nr 16	stodoła w zagrodzie nr 16	x		x	179 z dn. 30.07.1981 r.	KL.WKZ 534/179/d/81	
Wojtokiemie	Puńsk	Wojtokiemie nr 3	zagroda nr 3	x		x	51 z dn. 05.02.1980 r.	KL.WKZ 534/51/d/80	
Wojtokiemie	Puńsk	Wojtokiemie nr 3	chałupa w zagrodzie nr 3	x		x	51 z dn. 05.02.1980 r.	KL.WKZ 534/51/d/80	
Wojtokiemie	Puńsk	Wojtokiemie nr 3	chlew w zagrodzie nr 3	x		x	51 z dn. 05.02.1980 r.	KL.WKZ 534/51/d/80	
Wojtokiemie	Puńsk	Wojtokiemie nr 3	spichlerz w zagrodzie nr 3	x		x	51 z dn. 05.02.1980 r.	KL.WKZ 534/51/d/80	
Wołyńce	Puńsk	Wołyńce nr 6	zagroda nr 6	x		x	176 z dn. 30.07.1981 r.	KL.WKZ 534/176/d/81	

miejsowość	gmina	adres	zabytek	włączony	data włączenia	wpisany do rejestru	nr rej	I dz	Uwagi
Wołyńce	Puńsk	Wołyńce nr 6	piwnica w zagrodzie nr 6	x		x	176 z dn.30.07.1981 r.	KL.WKZ 534/176/d/81	
Babańce	Sejny		cmentarz wojenny z I wojny św.	x					
Babańce	Sejny	Babańce nr 17	budynek mieszkalny - chałupa nr 17	x		x	168 z dn. 02.06.1981.	KL.WKZ 534/168/d/81	
Babańce	Sejny	Babańce nr 18	budynek mieszkalny - chałupa nr 18	x		x	169 z dn. 02.06.1981.	KL.WKZ 534/169/d/81	
Babańce	Sejny	Babańce nr 18	budynek gospodarczy, chlew w zagrodzie nr 18	x		x	169 z dn. 02.06.1981.	KL.WKZ 534/169/d/81	
Babańce	Sejny	Babańce nr 18	budynek gospodarczy, stodoła w zagrodzie nr 18	x		x	169 z dn. 02.06.1981.	KL.WKZ 534/169/d/81	
Babańce	Sejny	Babańce nr 18	piwnica w zagrodzie nr 18	x		x	169 z dn. 02.06.1981.	KL.WKZ 534/169/d/81	
Berżniki	Sejny		układ urbanistyczny	x	23.02.2017				
Berżniki	Sejny		zespół kościoła parafialnego p.w. Wniebowzięcia N.M.P	x		x	12 z dn. 17.02.1979 r.	KL. WKZ 534/12/d/79	
Berżniki	Sejny		kościół parafialny p.w. Wniebowzięcia N.M.P	x		x	12 z dn. 17.02.1979 r.	KL.WKZ 534/12/d/79	
Berżniki	Sejny		dzwonnica I w zespole kościoła parafialnego p.w.	x		x	12 z dn. 17.02.1979 r.	KL.WKZ 534/12/d/79	

miejsowość	gmina	adres	zabytek	włączony	data włączenia	wpisany do rejestru	nr rej	I dz	Uwagi
			Wniebowzięcia N.M.P						
Berżniki	Sejny		dzwonnica II w zespole kościoła parafialnego p.w. Wniebowzięcia N.M.P	x		x	12 z dn. 17.02.1979 r.	KL. WKZ 534/12/d/79	
Berżniki	Sejny		kaplica I w zespole kościoła parafialnego p.w. Wniebowzięcia N.M.P	x		x	12 z dn. 17.02.1979 r.	KL.WKZ 534/12/d/79	
Berżniki	Sejny		kaplica II w zespole kościoła parafialnego p.w. Wniebowzięcia N.M.P	x		x	12 z dn. 17.02.1979 r.	KL.WKZ 534/12/d/79	
Berżniki	Sejny		ogrodzenie z bramą w zespole kościoła parafialnego p.w. Wniebowzięcia N.M.P	x		x	12 z dn. 17.02.1979 r.	KL. WKZ 534/12/d/79	
Berżniki	Sejny		plebania, ob. budynek mieszkalny	x		x	12 z dn. 17.02.1979 r.	KL.WKZ 534/12/d/79	
Berżniki	Sejny		kaplica pamięci narodowej, cmentarz rzymskokatolicki	x		x	A-77 z dn. 22.04.2004	ZN-440-43/ZC/2003/2004	
Berżniki	Sejny		cmentarz przykościelny rzymskokatolicki	x					
Berżniki	Sejny		cmentarz rzymskokatolicki	x		x	678 z dn. 26.08.1989 r.	KL.WKZ 534/678/d/89	

miejsowość	gmina	adres	zabytek	włączony	data włączenia	wpisany do rejestru	nr rej	I dz	Uwagi
Berżniki	Sejny		cmentarz wojenny z I wojny św.	x		x	324 z dn. 10.03.1983 r.	KL.WKZ 534/324/d/83	
Berżniki Folwark	Sejny		cmentarz żydowski	x					
Bierżynie	Sejny		cmentarz wiejski.	x					
Bosse	Sejny		mogiła wojenna z okresu II woj. św.	x					
Bubele	Sejny		cmentarz rzymskokatolicki	x					
Burbiszki	Sejny		cmentarz rzymskokatolicki	x					
Gawieniańce	Sejny	Gawieniańce nr 12	zagroda nr 12	x		x	25 z dn. 13.04.1979 r.	KL.WKZ 534/25/d/79	
Gawieniańce	Sejny	Gawieniańce nr 12	chałupa nr 12	x		x	25 z dn. 13.04.1979 r.	KL.WKZ 534/25/d/79	
Gawieniańce	Sejny	Gawieniańce nr 12	chlew w zagrodzie nr 12	x		x	25 z dn. 13.04.1979 r.	KL.WKZ 534/25/d/79	
Gawieniańce	Sejny	Gawieniańce nr 12	spichlerz w zagrodzie nr 12	x		x	25 z dn. 13.04.1979 r.	KL.WKZ 534/25/d/79	
Gawieniańce	Sejny	Gawieniańce nr 14	budynek gospodarczy, chlew w zagrodzie nr 14	x					
Gawieniańce	Sejny	Gawieniańce nr 15	zagroda nr 15	x		x	62 z dn. 3.03.1980 r.	KL.WKZ 534/62/d/80	
Gawieniańce	Sejny	Gawieniańce nr 15	dom w zagrodzie nr 15	x		x	62 z dn. 3.03.1980 r.	KL.WKZ 534/62/d/80	
Gawieniańce	Sejny	Gawieniańce nr 15	spichrz w zagrodzie nr 15	x		x	62 z dn. 3.03.1980 r.	KL.WKZ 534/62/d/80	
Gawieniańce	Sejny	Gawieniańce nr 16	chałupa nr 16	x		x	61 z dn. 3.03.1980 r.	KL.WKZ 534/61/d/80	
Gawieniańce	Sejny	Gawieniańce nr 17	budynek mieszkalny - chałupa nr 17	x					

miejsowość	gmina	adres	zabytek	włączony	data włączenia	wpisany do rejestru	nr rej	l dz	Uwagi
Gawieniańce	Sejny	Gawieniańce nr 17	budynek gospodarczy, stodoła w zagrodzie nr 17	x					
Gryszkańce	Sejny	Gryszkańce nr 9	zagroda nr 9	x		x	185 z dn. 30.07.1981	KL.WKZ 534/185/d/81	
Gryszkańce	Sejny	Gryszkańce nr 9	dom w zagrodzie nr 9	x		x	185 z dn. 30.07.1981	KL.WKZ 534/185/d/81	
Gryszkańce	Sejny	Gryszkańce nr 9	spichrz w zagrodzie nr 9	x		x	185 z dn. 30.07.1981	KL.WKZ 534/185/d/81	
Gryszkańce	Sejny	Gryszkańce nr 9	chlew w zagrodzie nr 9	x		x	185 z dn. 30.07.1981	KL.WKZ 534/185/d/81	
Gryszkańce	Sejny	Gryszkańce nr 18	dom nr 18	x		x	316 z dn. 24.02.1982	KL.WKZ 534/316/d/82	
Gryszkańce	Sejny	Gryszkańce nr 19	dom nr 19	x		x	317 z dn. 24.02.1982	KL.WKZ 534/317/d/82	
Hołny Mejera	Sejny		zespół dworski	x		x	46 z dn. 25.05.1979 r.	KL.WKZ 534/46/d/79	
Hołny Mejera	Sejny	Hołny Mejera	dwór	x		x	180 z dn. 11.06.1963 r.	decyzji brak	
Hołny Mejera	Sejny	Hołny Mejera	park	x		x	181 z dn. 11.06.1963 r.	decyzji brak	
Hołny Wolmera	Sejny		budynek gospodarczy-dawna Gorzelnia	x					
Klejwy	Sejny		cmentarz rzymskokatolicki	x					
Klejwy	Sejny		zespół dworski	x		x	339 z dn. 11.03.1983 r.	KL.WKZ 534/339/d/83	
Klejwy	Sejny		dwór	x		x	339 z dn. 11.03.1983 r.	KL.WKZ 534/339/d/83	
Klejwy	Sejny		stajnia w zespole dworskim	x		x	339 z dn. 11.03.1983 r.	KL.WKZ 534/339/d/83	
Klejwy	Sejny	Klejwy	park	x		x	339 z dn. 11.03.1983 r.	KL.WKZ 534/339/d/83	

miejsowość	gmina	adres	zabytek	włączony	data włączenia	wpisany do rejestru	nr rej	I dz	Uwagi
Krasnowo	Sejny		zbiorowa mogiła żołnierska z II wojny światowej	x		x	974 z dn. 02.12.1993 r.	WKZ 534/974/d/93	
Krasnogruda	Sejny		dwór	x		x	203 z dn. 29.03.1964 r. i 448 z dn. 24.06.1986 r..	KL.III-1/19/64 i KL.WKZ 534/448/d/85	
Krasnogruda	Sejny	Krasnogruda	park	x		x	454 z dn. 12.03.1986 r.	Kl. WKZ 534/454/d/86	
Krasnowo	Sejny	Krasnowo nr 8	budynek mieszkalny - chałupa nr 8	x					
Krasnów	Sejny		zbiorowa mogiła z II wojny światowej żołnierzy radzieckich	x		x	974 z dn. 02.12.1993 r.	WKZ 534/974/d/93	
Łumbie	Sejny		kapliczka	x					
Łumbie	Sejny		dwór	x		x	323 z dn. 22.02.1983 r.	KL.WKZ 534/323/d/83	
Łumbie	Sejny	Łumbie	park	x		x	604 z dn. 12.11.1988 r.	KL. WKZ. 534/604/d/8	
Łumbie	Sejny	Łumbie nr 1	zagroda nr 1	x		x	186 z dn. 31.07.1981 r.	KL.WKZ 534/186/d/81	
Łumbie	Sejny	Łumbie nr 1	chałupa nr 1	x		x	186 z dn. 31.07.1981 r.	KL.WKZ 534/186/d/81	
Łumbie	Sejny	Łumbie nr 1	stodoła w zagrodzie nr 1	x		x	186 z dn. 31.07.1981 r.	KL.WKZ 534/186/d/81	
Łumbie	Sejny	Łumbie nr 1	chlew w zagrodzie nr 1	x		x	186 z dn. 31.07.1981 r.	KL.WKZ 534/186/d/81	
Łumbie	Sejny	Łumbie nr 1	spichrz w zagrodzie nr 1	x		x	186 z dn. 31.07.1981 r.	KL.WKZ 534/186/d/81	
Marynowo	Sejny		cmentarz żydowski	x		x	975 z dn. 02.12.1993 r.	WKZ 534/975/d/93	
Olszanka	Sejny		cmentarz staroobrzędowców	x					

miejsowość	gmina	adres	zabytek	włączony	data włączenia	wpisany do rejestru	nr rej	I dz	Uwagi
Sejny	Sejny M		część miasta Sejny	x		x	19 z dn. 23.02.1979 r.	KL.WKZ 534/19/d/79	
Sejny	Sejny M	ul. Zawadzkiego nr 4	kościół ewangelicki, ob. rzyms.-kat. fil. p.w. MB Częstochowskiej	x		x	658 z dn. 10.03.1989 r.	KL.WKZ 534/658/d/89	
Sejny	Sejny M		zespół klasztorny Dominikanów	x		x	1 z dn. 09.02.1979 r.	Kl. WKZ 534/1/d/79	
Sejny	Sejny M	Pl św. Agaty	Klasztor Dominikanów	x		x	1 z dn. 09.02.1979 r.	KL.WKZ 534/1/d/79	
Sejny	Sejny M	Pl. św. Agaty	bazylika p.w. Nawiedzenia N.M.P.	x		x	1 z dn. 09.02.1979 r.	KL.WKZ 534/1/d/79	
Sejny	Sejny M		ogrodzenie z bramami w zespole klasztornym Dominikanów	x		x	1 z dn. 09.02.1979 r.	KL. WKZ 534/1/d/79	
Sejny	Sejny M	ul. Piłsudskiego nr 41	synagoga	x		x	15 z dn. 19.02.1979 r.	KL.WKZ 534/15/d/79	
Sejny	Sejny M	ul. Głowackiego	kaplica cmentarna Rodziny Wolmerów, Cmentarz Rzym- Kat. tzw. Stary	x		x	378 z dn. 17.03.1983 r.	KL.WKZ 534/378/d/83	
Sejny	Sejny M	Pl. św. Agaty	kaplica p.w. św. Agaty	x		x	379 z dn. 17.03.1983 r.	KL.WKZ 534/379/d/83	
Sejny	Sejny M	ul. Głowackiego	cmentarz rzymskokatolicki (stary)	x		x	519 z dn. 23.07.1986 r.	KL.WKZ 534/519/d/86	
Sejny	Sejny M	ul. Głowackiego	cmentarz rzymskokatolicki	x					

miejsowość	gmina	adres	zabytek	włączony	data włączenia	wpisany do rejestru	nr rej	I dz	Uwagi
Sejny	Sejny M	ul. Strażacka	cmentarz rzymskokatolicki	x					
Sejny	Sejny M	ul. Piłsudskiego nr 37	dawny Dom Talmudyczny	x		x	37 z dn. 23.05.1979 r.	KL.WKZ 534/37/d/79	
Sejny	Sejny M	ul. Piłsudskiego nr 25	Ratusz	x		x	14 z dn. 17.02.1979 r.	KL.WKZ 534/14/d/79	
Sejny	Sejny M	ul. Piłsudskiego nr 28	budynek usługowy, dawna Rezydencja Biskupów Sejneńskich	x		x	377 z dn. 17.03.1983 r.	KL.WKZ 534/377/d/83	
Sejny	Sejny M	ul. Piłsudskiego nr 35	budynek dawnej poczty	x		x	1011 z dn. 14.10.1994 r.	WKZ 534/1011/d/94	
Sejny	Sejny M	Pl. św. Agaty nr 4	budynek mieszkalno-usługowy nr 4	x					
Sejny	Sejny M	ul. 1-go Maja nr 3	budynek mieszkalno-usługowy nr 3	x					
Sejny	Sejny M	ul. 1-go Maja nr 12	budynek mieszkalny nr 12	x					
Sejny	Sejny M	ul. Głowackiego nr 1	budynek mieszkalny nr 1	x					
Sejny	Sejny M	ul. Piłsudskiego nr 4	budynek mieszkalny nr 4	x					
Sejny	Sejny M	ul. Piłsudskiego nr 6	budynek mieszkalno-usługowy nr 6	x					
Sejny	Sejny M	ul. Piłsudskiego nr 8	budynek mieszkalno-usługowy nr 8	x					

miejsowość	gmina	adres	zabytek	włączony	data włączenia	wpisany do rejestru	nr rej	I dz	Uwagi
Sejny	Sejny M	ul. Piłsudskiego nr 14	budynek mieszkalno-usługowy nr 14	x					
Sejny	Sejny M	ul. Piłsudskiego nr 14	budynek mieszkalny nr 14	x					
Sejny	Sejny M	ul. Piłsudskiego nr 16	budynek mieszkalno-usługowy nr 16	x					
Sejny	Sejny M	ul. Piłsudskiego nr 17	budynek mieszkalno-usługowy nr 17	x					
Sejny	Sejny M	ul. Piłsudskiego 33	dom mieszkalny	x					część drewniana budynku wyłączona dnia 1.10.2013
Sejny	Sejny M	ul. Zawadzkiego nr 5	budynek mieszkalny nr 5	x					
Sejny	Sejny M	ul. Zawadzkiego nr 15	budynek mieszkalno-usługowy nr 15	x					
Sejny	Sejny M	Pl. Św. Agaty 1	część gospodarcza założenia klasztornego	x		x	A-614 z 7.02.2018	R.5140.76.2017.JR	

Źródło: <http://wosoz.pbip.pl>

W Rejestrze C - Wykaz zabytków archeologicznych województwa podlaskiego znajdują się takie zabytki z terenu Powiatu Sejneńskiego jak:

- Posejnele, st. 1, gm. Giby grodzisko dec. nr 670-1/11/69 z dn. 12.11.1969 r., nr rej. 91 (biał.), dec. nr KI.WKZ 534/92/d/80 z dn. 14.11.1980 r., nr rej. 92 (suw.),
- Żubronajcie, st. 1, gm. Krasnopol grodzisko zw. „Góra Różańcowa” dec. nr KI.III-1/9/64 z dn. 19.08.1964 r., nr rej. 186 (biał.), dec. nr WKZ-535/20/d/95 z dn. 17.05.1995 r., nr rej. 20 (suw.).

2.1.6. TWÓRCZOŚĆ LUDOWA, LOKALNI TWÓRCY

Okres po II wojnie światowej był czasem powolnego zanikania tradycyjnych obrzędów i zwyczajów mieszkańców Sejneńszczyzny. W wielu regionach nastąpił całkowity ich zanik. W to miejsce napływały nowe wzory wynikające z przemian społeczno-gospodarczych. Jednym z istotnych wydarzeń mających wpływ na te zmiany było między innymi przekształcenie się chłopskiej gospodarki w gospodarkę towarową. Swój wpływ miały również media, które narzucały miejskie wzorce i doprowadzały do unifikacji kulturowej.

Obecna tradycja architektoniczna oraz wytwórcza powstała na miejscu i wynika z lokalnych potrzeb. Jako rejon peryferyjny wykształciło się tu kilka głównych dziedzin twórczości ludowej, między innymi: stolarstwo, tkactwo, plecionkarstwo, kowalstwo oraz rzemiosło. Warto przy tym wspomnieć, że położenie Powiatu Sejneńskiego na styku trzech państw: Polski, Litwy oraz Białorusi, prowadzi do przenikania tradycji i rzemiosła charakterystycznego dla wskazanych narodowości.

Stolarstwo

Stolarstwo lokalne opiera się głównie na tworzeniu replik tradycyjnego wyposażenia izby oraz sprzętów. Dawne wyposażenie było skromne, a do najważniejszych mebli należał prosty stół na czterech nóżkach, skrzynia, „szlabany”, których w dzień używano jako ławy z oparciem, a wieczorem rozsuwano je do spania. Współczesnymi twórcami w dziedzinie stolarstwa oraz rzeźbiarstwa lokalnego jest Andrzej Wasilewski, który należy do Stowarzyszenia Twórców Ludowych. Piękne prace tworzone są również przez Józefa Kubraka (Gruiewszczyzna), Krzysztof Walukiewicz (Krasnopol). Innymi twórcami są:

- Mirosław Andruczyk - rzeźba, malowanie na drewnie, ozdoby z drewna (Gmina Giby),
- Agata Siemienkiewicz - wyroby z drewna (Gmina Giby),
- Stanisław Luto - wycinanie drewnianych postaci oraz inne wyroby z drewna (Gmina Giby).

Tkactwo

Tkactwo stanowi jedną z najlepiej rozwiniętych dziedzin wytwórczości ludowej w regionie. Niegdyś podstawowymi surowcami były len i wełna. W dawnych gospodarstwach wysiewano niewielkie zagony lnu oraz hodowano po kilka owiec, tak by wystarczyło na własne potrzeby. Wyprodukowany materiał farbowano za pomocą kory brzozonej, dębowej lub olchowej. Po wojnie, gdy nie było już kunsztem powszechnym, lecz zawodowym, powstały dwa główne ośrodki o własnej odrębnej tradycji. Jeden mieści się w Puńsku, a drugi w Lipsku nad Biebrzą. Do uznanych ówczesnych artystek tkactwa tradycyjnego zaliczają się m.in. Katarzyna Szarejko (Gmina Giby), Aldona Wojciechowska, Weronika Wolańska, Veronika Wolańska (Puńsk).

Plecionkarstwo

Plecionkarstwo w regionie Sejneńszczyzny należało do najbardziej powszechnych zajęć. Trudniły się tym zarówno kobiety jak i mężczyźni, którzy wyplatali kosze - bardzo użyteczne w gospodarstwie domowym, torby pasterskie, kapelusze, a nawet kołyski dla dzieci. Podstawowym surowcem wytwórczości była wiklina, jednak używano również korzeni sosny, świerku oraz gałęzi jałowca lub leszczyny.

Kowalstwo

Kowalstwo w regionie pręźnie rozwijało się do czasu II wojny światowej, kiedy pojawiły się narzędzia i sprzęty produkcji fabrycznej. Do najciekawszej formy kowalstwa należy produkcja wyposażenia wnętrza oraz meblarstwo. Powstające dzieła są bogate w walory estetyczne, np. pięknie zdobione okucia mebli, klamki, kraty. Szczególnie podziwiane są ręcznie wyrabiane krzyże.

Haftciarstwo

Haft należał do najwyżej cenionych technik zdobienia tkanin. W regionie Sejneńszczyzny zajmowało się tym wiele gospodyń domowych, a wyroby tworzone były głównie na własne potrzeby. Piękne wzory powstawały na pościeli, chusteczkach, serwetkach. Modnym było również obdarowywanie bliskich własnoręcznie wykonanymi prezentami. Obecnie na terenie Sejneńszczyzny, a dokładniej w Pogorzelcu działa Koło Gospodyń Wiejskich, które produkuje piękne ozdoby i dzieli się swoim doświadczeniem. Dla zainteresowanych organizowane są pokazy haftowania, szydełkowania oraz wyszywania.

Na terenie Powiatu Sejneńskiego mieszkają także inne osoby zajmujące się rzemiosłem oraz kultywowaniem lokalnych tradycji. Można tu wskazać m.in. Marię Stabińską, która wykonuje

kwiaty z papieru, palmy wielkanocne, wieńce dożynkowe, wyszywa regionalne serdaki, Ewelinę Stabińską, która zajmuje się malowaniem pisanek, Bożenę Nowacką, która maluje obrazy. Na obszarze Gminy Giby mieszka ponadto Grzegorz Kucharzewski - muzyk, poeta, związany z Oblawą Augustowską oraz Romuald Kozłowski, który niedawno wydał tomik wierszy. Ważną rolę w kultywowaniu tradycji odgrywają także koła gospodyń wiejskich: Zelwiańsko - Berżnickie KGW, Koło Gospodyń Wiejskich w Posejnelach „Marycha”, Koło Gospodyń Wiejskich w Gibach „Trojaczki”, Koło Gospodyń Wiejskich w Pogorzelcu, Koło Gospodyń Wiejskich Afrodyta w Krasnopolu, Koło Gospodyń Wiejskich „Maćkowiarki” w Maćkowej Rudzie, Koło Gospodyń Wiejskich "Szwenda" w Głuszynie, Koło Gospodyń Wiejskich w Wilkopedziach, Koło Gospodyń Wiejskich w Przystawańcach, Koło Gospodyń Wiejskich w Wojtokiemiach, Koło Gospodyń Wiejskich w Sankurach, Koło Gospodyń Wiejskich w Puńsku, Koło Gospodyń Wiejskich w Burbiszkach, Koło Gospodyń Wiejskich w Hołnach Wolmera, Koło Gospodyń Wiejskich w Klejwach „KLEVE”, Koło Gospodyń Wiejskich „Jutrzenka” w Półkotach, Koło Gospodyń Wiejskich w Krasnogrudzie, Koło Gospodyń Wiejskich Żegary.

2.2. SFERA SPOŁECZNA

2.2.1. DEMOGRAFIA

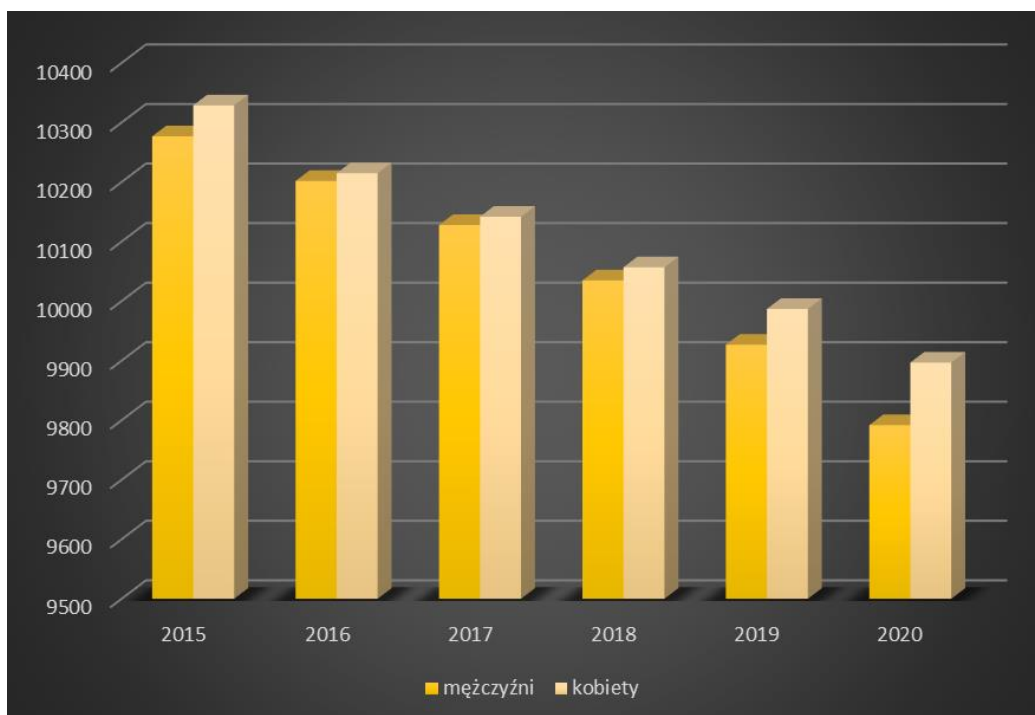
Istotnym czynnikiem wpływającym na rozwój Powiatu Sejneńskiego jest sytuacja demograficzna oraz perspektywy jej zmian. Według danych Głównego Urzędu Statystycznego, w 2020 roku na terenie Powiatu Sejneńskiego zamieszkiwało 19 689 osób. W analizowanych latach na terenie powiatu więcej było kobiet i mężczyzn (w 2020 r. odnotowano 49,73% mężczyzn oraz 50,27% kobiet). Liczba mieszkańców ulegała ponadto systematycznemu zmniejszeniu, w latach 2015-2020 na terenie powiatu ubyło 917 osób - 4,45%.

Tabela 16. Stan ludności faktycznie zamieszkującej teren Powiatu Sejneńskiego

Wyszczególnienie	Jedn. miary	2015	2016	2017	2018	2019	2020
ogółem, miejsce zamieszkania, stan na 31 XII							
ogółem	osoba	20 606	20 417	20 270	20 092	19 914	19 689
mężczyźni	osoba	10 277	10 202	10 128	10 035	9 927	9 792
kobiety	osoba	10 329	10 215	10 142	10 057	9 987	9 897
w miastach, miejsce zamieszkania, stan na 31 XII							
ogółem	osoba	5 583	5 543	5 472	5 344	5 260	5 159
mężczyźni	osoba	2 630	2 616	2 582	2 519	2 483	2 437
kobiety	osoba	2 953	2 927	2 890	2 825	2 777	2 722
na wsi, miejsce zamieszkania, stan na 31 XII							
ogółem	osoba	15 023	14 874	14 798	14 748	14 654	14 530
mężczyźni	osoba	7 647	7 586	7 546	7 516	7 444	7 355
kobiety	osoba	7 376	7 288	7 252	7 232	7 210	7 175

Źródło: Dane GUS

Wykres 4. Ludność zamieszkująca teren Powiatu Sejneńskiego według płci, stan na 31.XII.

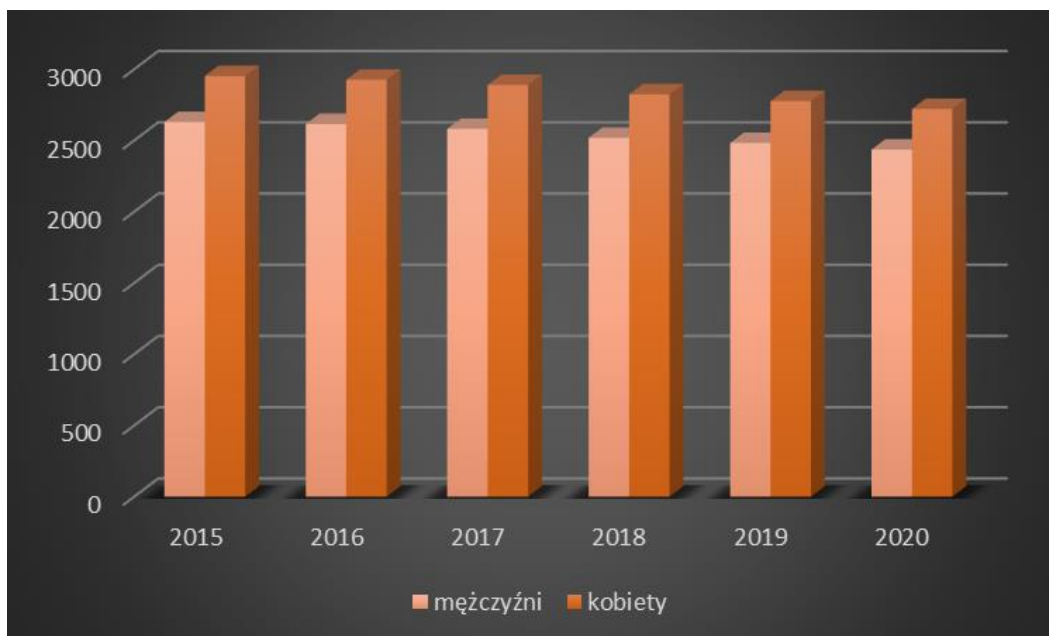

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Zdecydowana większość mieszkańców zamieszkuje tereny wiejskie. Jedynym miastem w granicach Powiatu Sejneńskiego jest Miasto Sejny, w którym zamieszkiwało w 2020 r. 5 159 osób. Wykresy 5 i 6 prezentują liczbę mieszkańców Powiatu Sejneńskiego w podziale na miasto i wieś.

Wykres 5. Ludność zamieszkująca tereny miejskie Powiatu Sejneńskiego według płci, stan na 31.XII.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Wykres 6. Ludność zamieszkująca tereny wiejskie Powiatu Sejneńskiego według płci, stan na 31.XII.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Na terenie Powiatu Sejneńskiego współczynnik feminizacji, według danych Głównego Urzędu Statystycznego, w latach 2015-2020 utrzymywał się na podobnym poziomie, oscylował pomiędzy 100 a 101 osobami.

Gęstość zaludnienia w 2020 roku wyniosła zaś 23 osoby na 1 km² i była na podobnym poziomie jak w latach 2018 i 2019. W okresie od 2015 do 2017 wskaźnik ten kształtował się na poziomie 24 osób na 1 km².

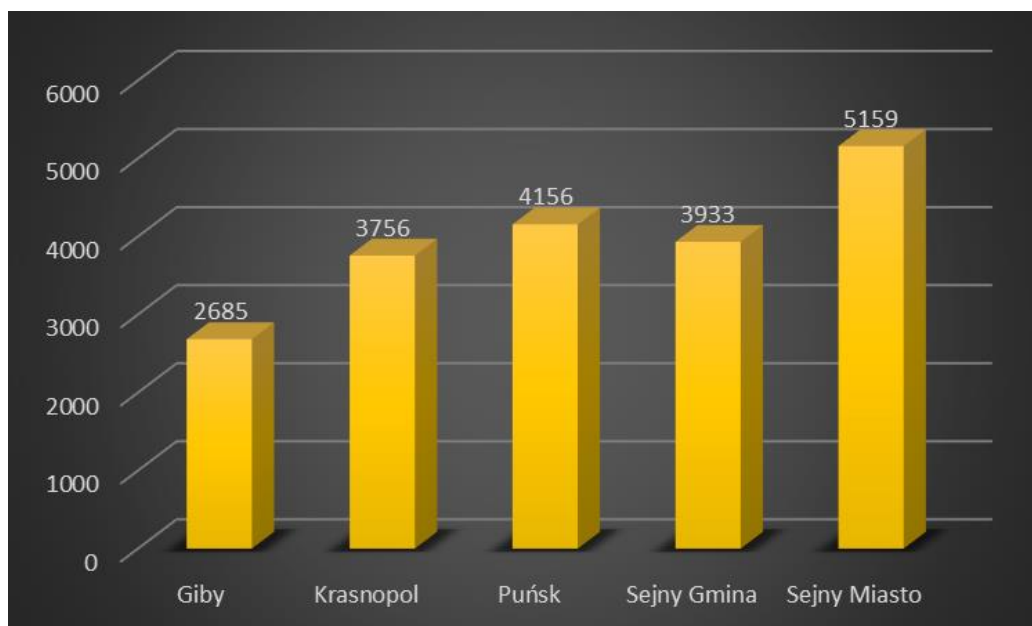
Tabela 17. Ludność na terenie Powiatu Sejneńskiego w latach 2015-2020

Wyszczególnienie	Jedn. miary	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Udział ludności wg ekonomicznych grup wieku w % ludności ogółem							
w wieku przedprodukcyjnym	%	17,2	16,9	16,8	16,4	16,2	16,0
w wieku produkcyjnym	%	62,3	62,2	61,9	61,7	61,3	61,0
w wieku poprodukcyjnym	%	20,5	21,0	21,3	21,9	22,6	23,0
Współczynnik feminizacji							
ogółem	osoba	101	100	100	100	101	101
Gęstość zaludnienia oraz wskaźniki							
ludność na 1 km ²	osoba	24	24	24	23	23	23
zmiana liczby ludności na 1000 mieszkańców	osoba	-8,3	-9,2	-7,2	-8,8	-8,9	-11,3

Źródło: Dane GUS

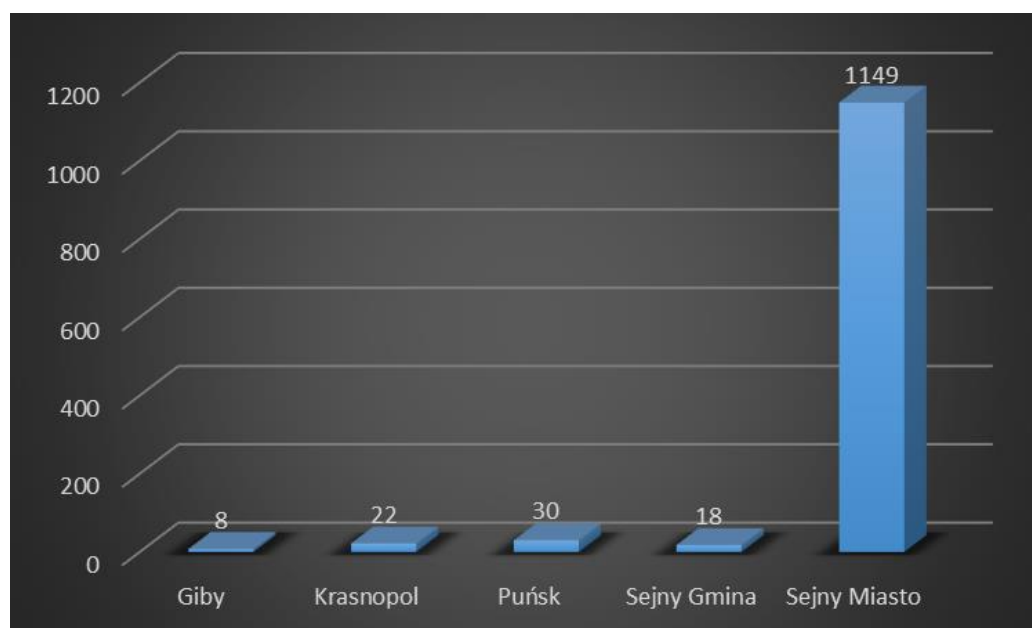
Na wykresie 7 zaprezentowano informacje na temat liczby mieszkańców poszczególnych gmin Powiatu Sejneńskiego. Zgodnie z przedstawionymi danymi najwięcej osób zamieszkuje na terenie Miasta Sejny, natomiast – biorąc pod uwagę wyłącznie gminy wiejskie – w Gminie Puńsk. Najmniejszą liczbę mieszkańców posiada Gmina Giby. Podobnie kształtują się dane na temat gęstości zaludnienia zaprezentowane na wykresie 8.

Wykres 7. Liczba mieszkańców w poszczególnych gminach Powiatu Sejneńskiego, 2020 r.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS za 2020 r.

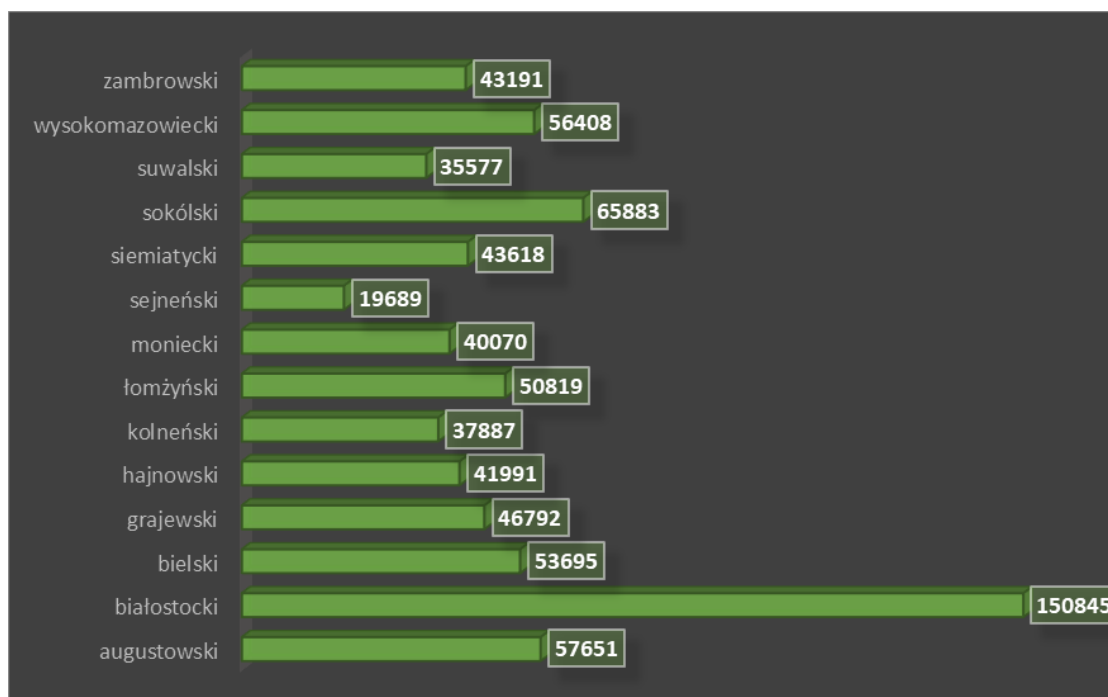
Wykres 8. Gęstość zaludnienia w poszczególnych gminach Powiatu Sejneńskiego, 2020 r.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS za 2020 r.

Biorąc pod uwagę liczbę mieszkańców poszczególnych powiatów wchodzących w skład województwa podlaskiego (bez miast na prawach powiatu) należy zauważyć, że Powiat Sejneński charakteryzuje się najmniejszą liczbą ludności (dane za 2020 r.).

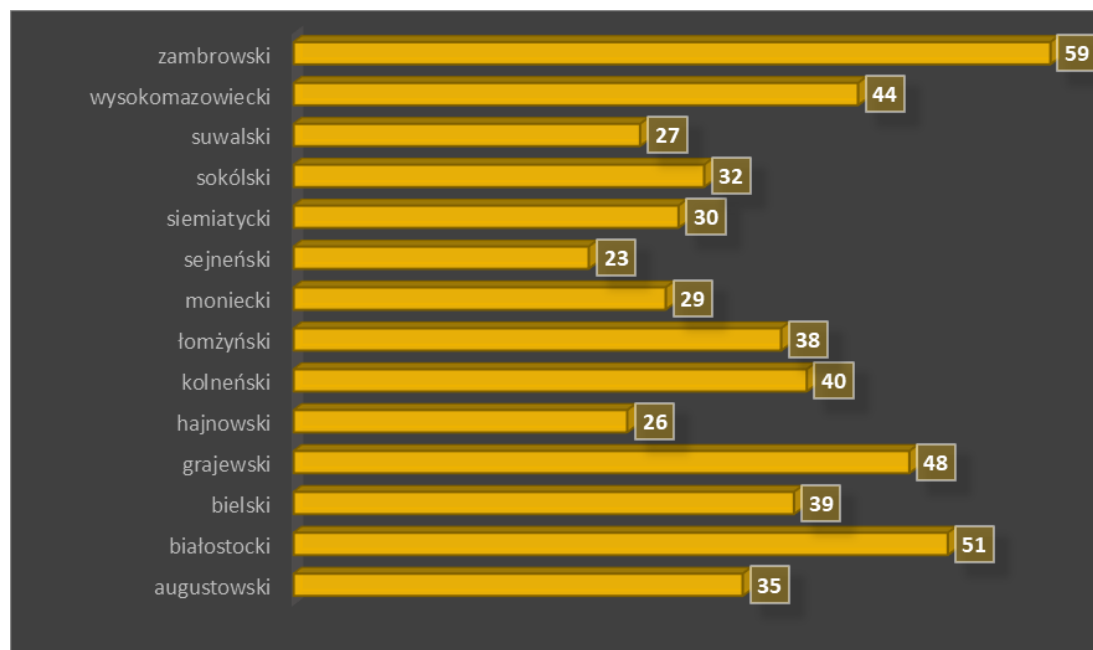
Wykres 9. Liczba ludności w poszczególnych powiatach województwa podlaskiego

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS za 2020 r..

Powiat Sejneński charakteryzuje się także najmniejszą gęstością zaludnienia, co zaprezentowano na wykresie 10.

Wykres 10. Gęstość zaludnienia w poszczególnych powiatach województwa podlaskiego

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS za 2020 r.

Według danych Głównego Urzędu Statystycznego, w Powiecie Sejneńskim w latach 2015-2020 przyrost naturalny osiągał wynik ujemny. Najgorzej sytuacja wyglądała w 2020 r., gdzie przyrost naturalny osiągnął poziom: -147. Oznacza to, że na obszarze analizowanej jednostki samorządu terytorialnego było więcej zgonów niż urodzeń. W pozostałych latach przyrost naturalny kształtował się na poziomie od -62 do -95.

Tabela 18. Ruch naturalny na terenie Powiatu Sejneńskiego w latach 2015-2020

Wyszczególnienie	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Urodzenia żywe						
ogółem	169	177	169	180	151	155
mężczyźni	78	98	92	96	82	81
kobiety	91	79	77	84	69	74
Zgony ogółem						
ogółem	231	255	264	247	218	302
mężczyźni	121	146	145	130	128	159
kobiety	110	109	119	117	90	143
Przyrost naturalny						
ogółem	-62	-78	-95	-67	-67	-147
mężczyźni	-43	-48	-53	-34	-46	-78
kobiety	-19	-30	-42	-33	-21	-69

Źródło: Dane GUS

Wykres 11. Przyrost naturalny według płci w latach 2015-2020

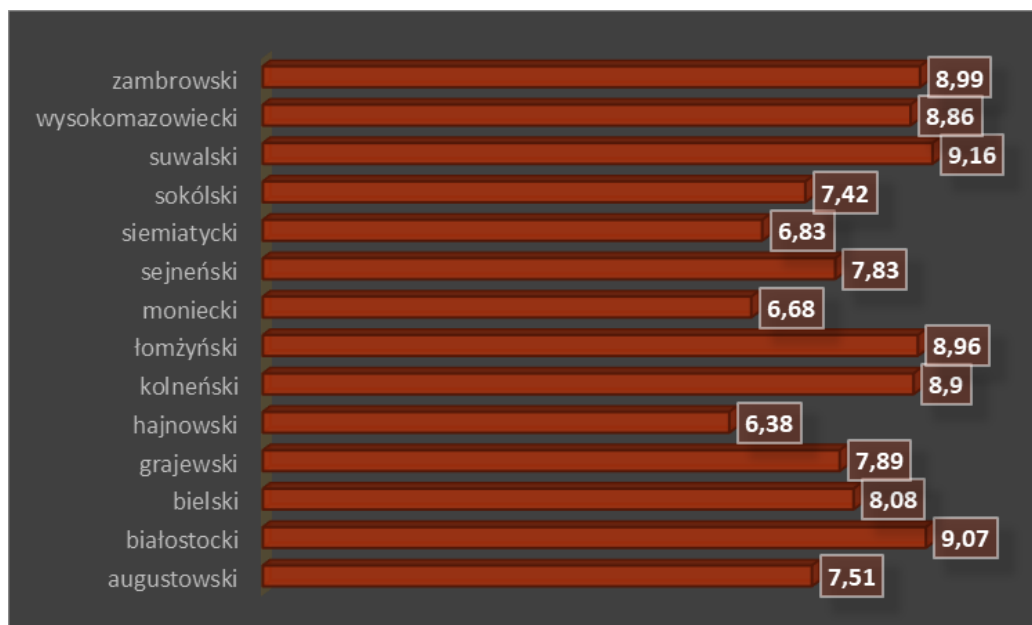

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Porównując wskaźniki dotyczące urodzeń żywych na 1000 mieszkańców można zauważyć, że Powiat Sejneński zajmuje 6 miejsce w województwie, a pod kątem liczby zgonów na 1000 mieszkańców - 11 miejsce. Z kolei biorąc pod uwagę przyrost naturalny na 1000 mieszkańców

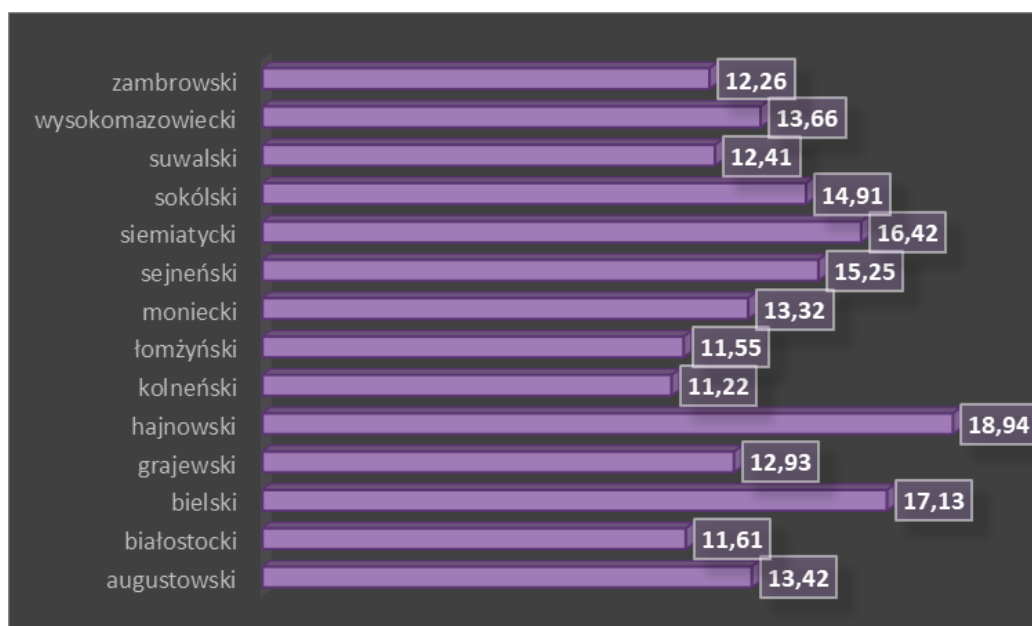
można stwierdzić, że analizowana jednostka samorządu terytorialnego zajmuje 10 miejsce w województwie. Jest to zatem powiat, w którym procesy związane z przyrostem naturalnym są jednymi z najmniej dynamicznych w województwie podlaskim.

Wykres 12. Urodzenia żywe na 1000 mieszkańców w poszczególnych powiatach województwa podlaskiego

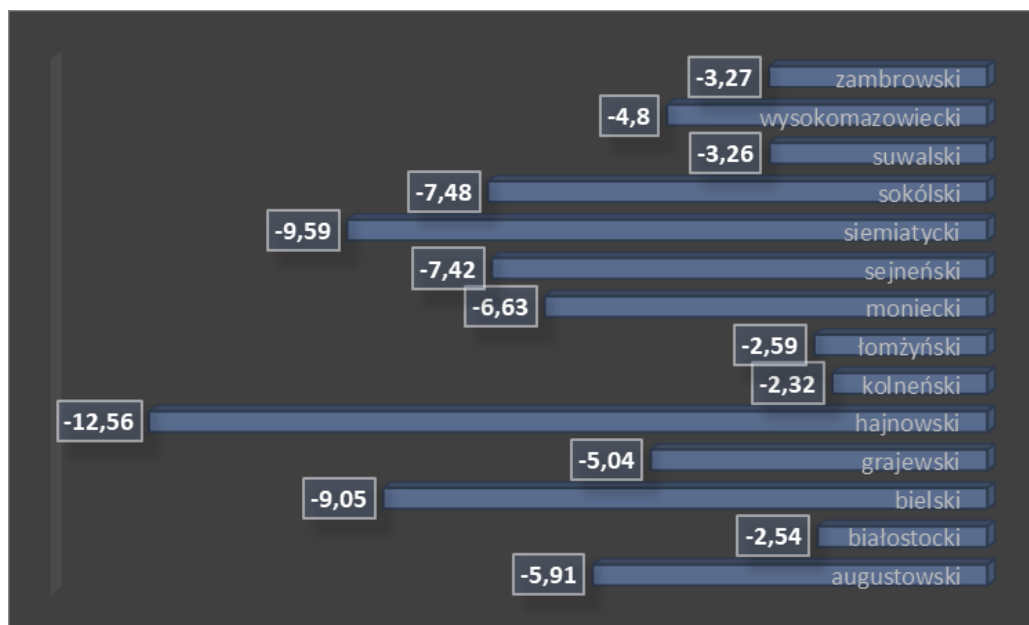
Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS za 2020 r.

Wykres 13. Zgony na 1000 mieszkańców w poszczególnych powiatach województwa podlaskiego

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS za 2020 r.

Wykres 14. Przyrost naturalny na 1000 mieszkańców w poszczególnych powiatach województwa podlaskiego

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS za 2020 r.

Saldo migracji wewnętrznych w 2020 roku w Powiecie Sejneńskim, według danych GUS, wyniosło -106. Saldo migracji zagranicznych w tymże roku wyniosło 4.

Tabela 19. Migracje wewnętrzne i zagraniczne w latach 2015-2020

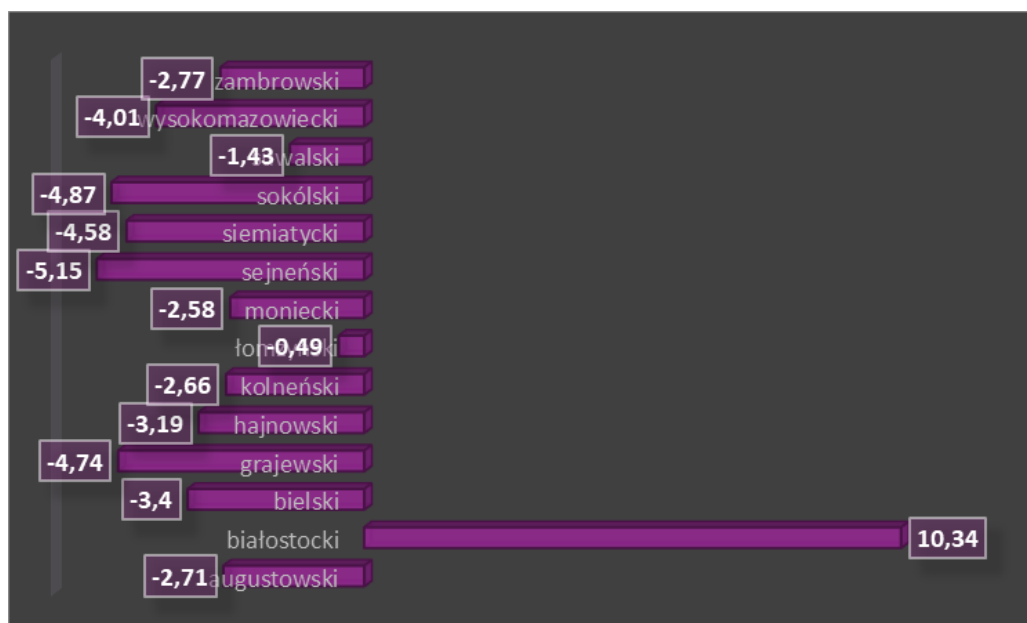
Wyszczególnienie	Jedn. miary	2015	2016	2017	2018	2019	2020
zameldowania w ruchu wewnętrznym							
ogółem	osoba	159	175	148	164	220	135
mężczyźni	osoba	76	81	65	72	95	59
kobiety	osoba	83	94	83	92	125	76
zameldowania z zagranicy							
ogółem	osoba	0	4	4	7	3	6
mężczyźni	osoba	0	3	3	4	2	2
kobiety	osoba	0	1	1	3	1	4
wymeldowania w ruchu wewnętrznym							
ogółem	osoba	271	251	233	304	337	241
mężczyźni	osoba	119	114	104	129	160	121
kobiety	osoba	152	137	129	175	177	120
wymeldowania za granicę							
ogółem	osoba	0	2	8	5	7	2
mężczyźni	osoba	0	2	3	2	3	1
kobiety	osoba	0	0	5	3	4	1
saldo migracji wewnętrznych							
ogółem	osoba	-112	-76	-85	-140	-117	-106

Wyszczególnienie	Jedn. miary	2015	2016	2017	2018	2019	2020
mężczyźni	osoba	-43	-33	-39	-57	-65	-62
kobiety	osoba	-69	-43	-46	-83	-52	-44
saldo migracji zagranicznych							
ogółem	osoba	0	2	-4	2	-4	4
mężczyźni	osoba	0	1	0	2	-1	1
kobiety	osoba	0	1	-4	0	-3	3
zameldowania ogółem							
ogółem	osoba	0	179	152	171	223	141
mężczyźni	osoba	0	84	68	76	97	61
kobiety	osoba	0	95	84	95	126	80
wymeldowania ogółem							
ogółem	osoba	0	253	241	309	344	243
mężczyźni	osoba	0	116	107	131	163	122
kobiety	osoba	0	137	134	178	181	121
saldo migracji ogółem							
ogółem	osoba	0	-74	-89	-138	-121	-102
mężczyźni	osoba	0	-32	-39	-55	-66	-61
kobiety	osoba	0	-42	-50	-83	-55	-41

Źródło: Dane GUS

Na tle innych powiatów województwa podlaskiego Powiat Sejneński wykazuje się największym ujemnym saldem migracji, co prezentuje wykres 15.

Wykres 15. Saldo migracji ogółem na 1000 mieszkańców w poszczególnych powiatach województwa podlaskiego

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS za 2020 r.

Analizując dane dotyczące liczby ludności na terenie Powiatu Sejneńskiego należy stwierdzić, że dynamika zmian liczby ludności nie jest korzystna, a zatem istotne jest podejmowanie działań mających na celu przyciągnięcie na ten teren nowych mieszkańców, dla których istotne znaczenie ma także stan środowiska przyrodniczego oraz dostępność do podstawowej infrastruktury społecznej i technicznej.

Niekorzystne są dane zarówno dotyczące przyrostu naturalnego, jak i salda migracji. Jeśli więc nie zostaną zahamowane występujące obecnie trendy związane ze zmniejszaniem się liczby mieszkańców powiatu, można się spodziewać, że w kolejnych latach liczba osób zamieszkujących tę część województwa podlaskiego będzie nadal malała.

2.2.2. WIEK I STRUKTURA WYKSZTAŁCENIA MIESZKAŃCÓW

Na terenie Powiatu Sejneńskiego w latach 2015-2020 zmniejszył się odsetek osób w wieku przedprodukcyjnym na rzecz ludności w wieku poprodukcyjnym, co zostało zaprezentowane w tabeli 16 w poprzednim rozdziale, w tabeli 20 i na wykresie 16. Świadczy to o tym, że na terenie powiatu przybywa osób starszych, dla których ważne staną się przede wszystkim usługi społeczne. W celu zapewnienia ewentualnego przyrostu liczby osób w wieku produkcyjnym równoważących wzrastającą ilość osób w wieku poprodukcyjnym ważne jest przeprowadzanie inwestycji mających na celu poprawę stanu środowiska naturalnego, infrastruktury oraz zaplecza usługowego w celu przyciągania na teren powiatu młodych, dobrze wykształconych mieszkańców, którzy zapewnią dodatkowe przychody dla budżetu poszczególnych gmin oraz Powiatu Sejneńskiego.

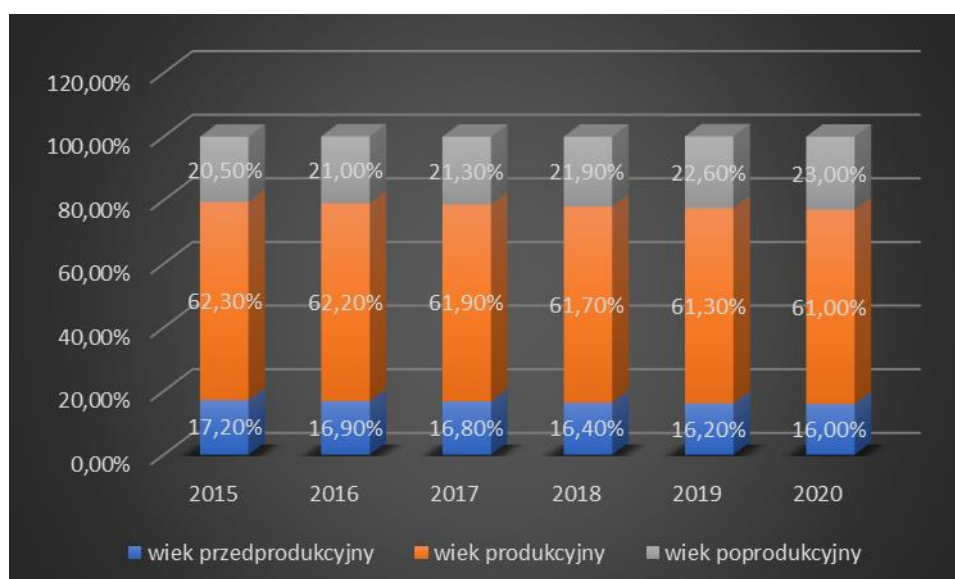
Tabela 20. Grupy wiekowe ludności w latach 2015-2020 na terenie Powiatu Sejneńskiego

Wyszczególnienie	J. m.	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Grupy wiekowe ludności z uwzględnieniem płci							
w wieku przedprodukcyjnym							
ogółem	osoba	3 540	3 445	3 405	3 295	3 217	3 148
mężczyźni	osoba	1 813	1 763	1 747	1 698	1 652	1 612
kobiety	osoba	1 727	1 682	1 658	1 597	1 565	1 536
w wieku produkcyjnym							
ogółem	osoba	12 838	12 693	12 546	12 400	12 204	12 011
mężczyźni	osoba	7 028	6 996	6 919	6 832	6 728	6 619
kobiety	osoba	5 810	5 697	5 627	5 568	5 476	5 392
w wieku poprodukcyjnym							
ogółem	osoba	4 228	4 279	4 319	4 397	4 493	4 530
mężczyźni	osoba	1 436	1 443	1 462	1 505	1 547	1 561
kobiety	osoba	2 792	2 836	2 857	2 892	2 946	2 969

Wyszczególnienie	J. m.	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Wskaźnik obciążenia demograficznego							
ludność w wieku nieprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym	osoba	60,5	60,9	61,6	62,0	63,2	63,9
ludność w wieku poprodukcyjnym na 100 osób w wieku przedprodukcyjnym	osoba	119,4	124,2	126,8	133,4	139,7	143,9
ludność w wieku poprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym	osoba	32,9	33,7	34,4	35,5	36,8	37,7

Źródło: Dane GUS

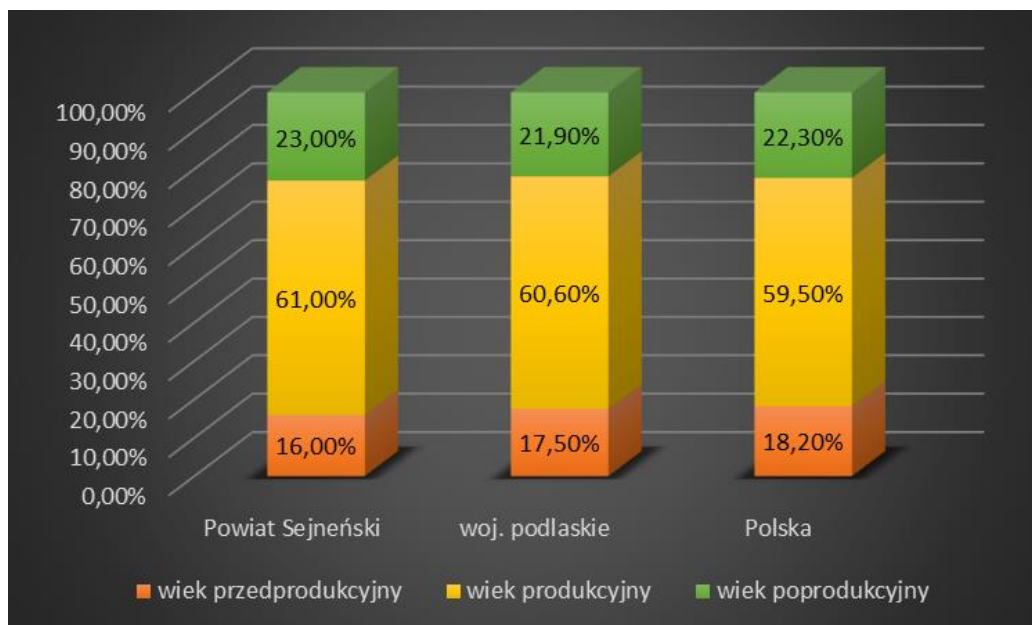
Wykres 16. Grupy wiekowe ludności na terenie Powiatu Sejneńskiego

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Porównanie struktury wiekowej Powiatu Sejneńskiego z analogiczną strukturą na poziomie województwa i kraju wskazuje na nieco korzystniejszy rozkład osób w poszczególnych grupach wiekowych w województwie.

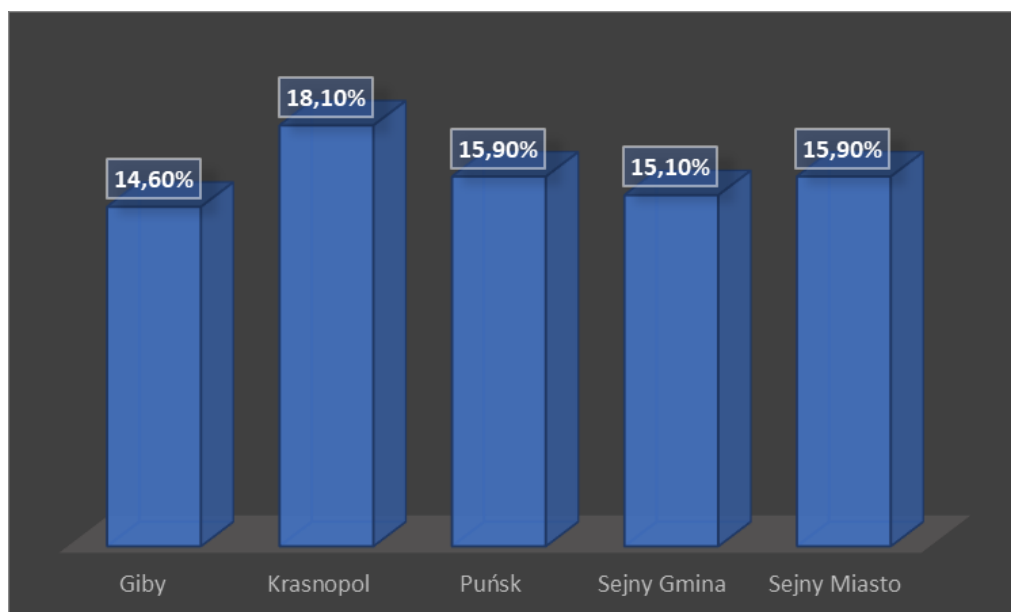
Wykres 17. Struktura ludności w podziale na główne grupy wiekowe w Powiecie Sejneńskim, województwie podlaskim oraz w kraju

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS za 2020 r.

W Powiecie Sejneńskim najmłodsze społeczeństwo posiada Gmina Krasnopol (18,10% populacji w wieku 0-17 lat w 2020 r.), następnie dwie gminy są ex aequo: Puńsk oraz Miasto Sejny (15,90% populacji w wieku 0-17 lat). Najstarsze społeczeństwo posiada Gmina Giby (14,60% mieszkańców w wieku przedprodukcyjnym).

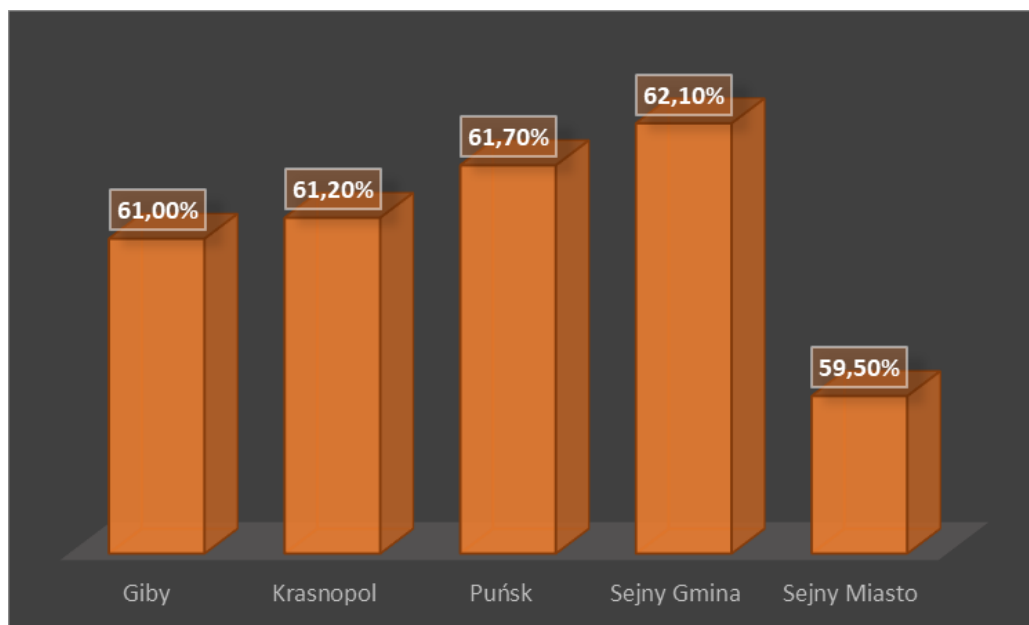
Wykres 18. Ludność w wieku przedprodukcyjnym w gminach Powiatu Sejneńskiego

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS za 2020 r.

W zakresie liczby ludności w wieku produkcyjnym w gminach wiejskich Powiatu Sejneńskiego należy stwierdzić, że jest on niemal wyrównany – waha się między 61,0% a 62,10%, nieco mniej ludności w wieku produkcyjnym posiada jedynie Miasto Sejny, dla którego wskaźnik wynosi 59,50%. Obrazuje to wykres 19.

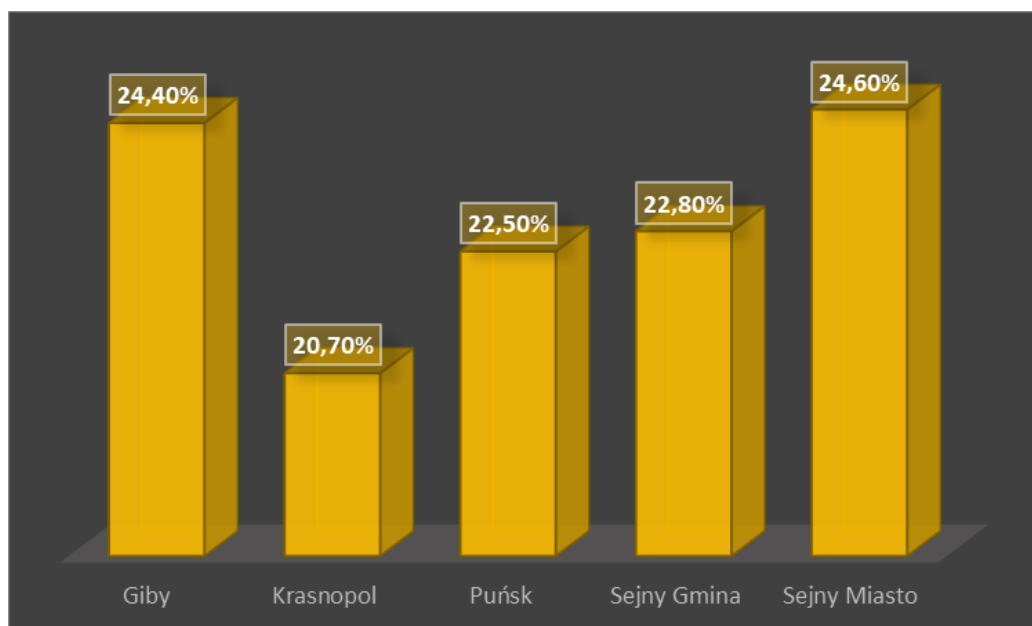
Wykres 19. Ludność w wieku produkcyjnym w gminach Powiatu Sejneńskiego

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS za 2020 r.

Procentowy udział ludności w wieku poprodukcyjnym w gminach Powiatu Sejneńskiego kształtuje się w przedziale 20,70% (Krasnopol) – 24,60% (Miasto Sejny). Górne wartości przekraczają zatem średnią dla powiatów województwa (22,21%). Wskazane dane zaprezentowano na wykresie 20.

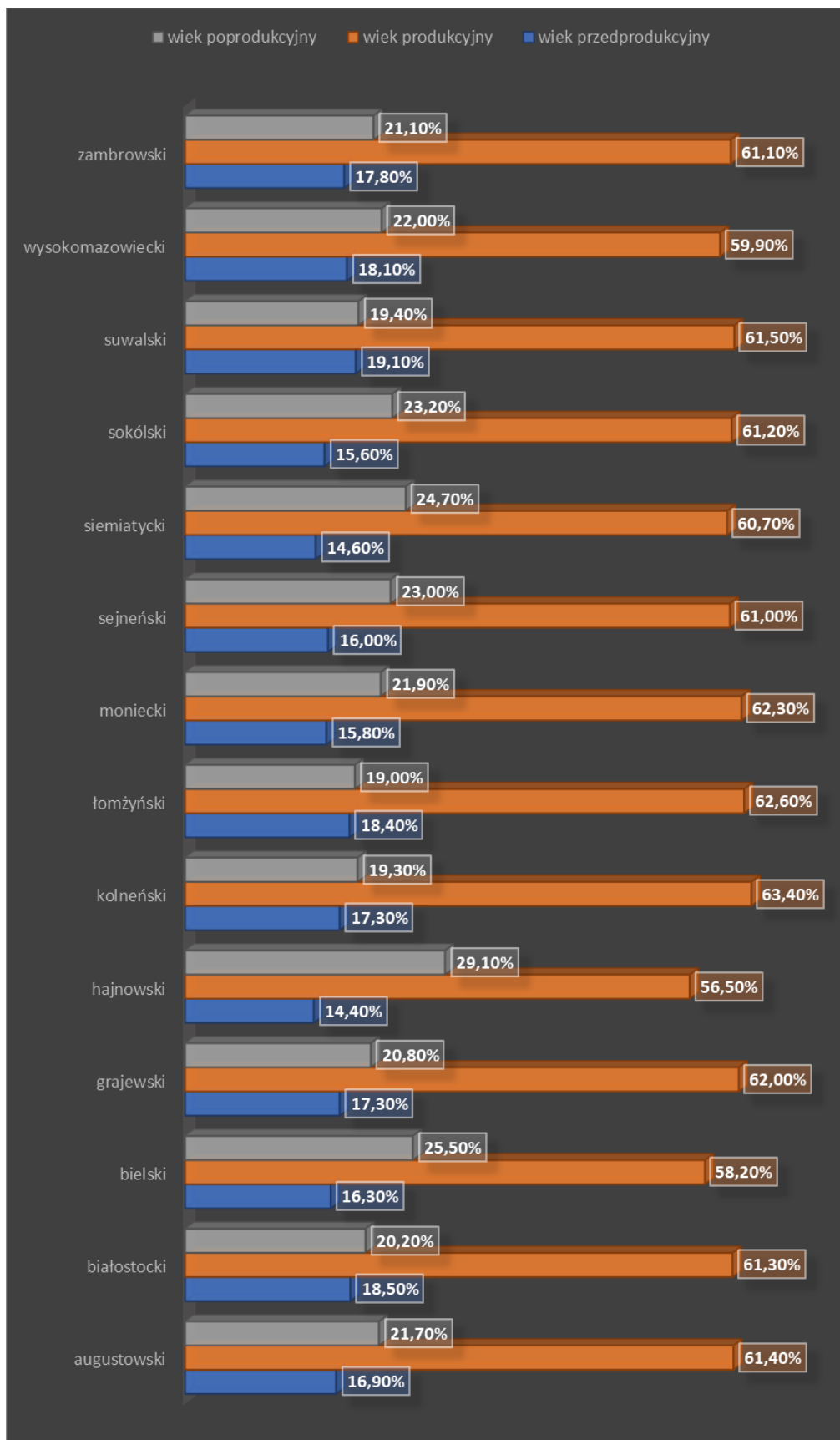
Wykres 20. Ludność w wieku poprodukcyjnym w gminach Powiatu Sejneńskiego

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS za 2020 r.

Na wykresie 21 zaprezentowano dane na temat struktury wiekowej mieszkańców w poszczególnych powiatach województwa podlaskiego. Można zauważyć, że najlepszą strukturą charakteryzują się powiaty: łomżyński, kolneński i suwalski. Powiat Sejneński zajmuje pod tym kątem 10 miejsce w województwie.

Wykres 21. Struktura ludności w poszczególnych powiatach województwa podlaskiego

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS za 2020 r.

Wykształcenie ludności jest wskaźnikiem w dużym stopniu obrazującym potencjał regionu do rozwoju, zmiany struktury społeczno-gospodarczej i aktywności ekonomicznej. Zgodnie z danymi pochodzącymi z Narodowego Spisu Powszechnego z 2011 r. (w chwili przygotowania Strategii nie są dostępne bardziej aktualne dane) na terenie Powiatu Sejneńskiego dominują osoby z wykształceniem podstawowym (31,06% mieszkańców). Najmniej jest zaś osób z wykształceniem podstawowym nieukończonym i bez wykształcenia (4,63%) oraz gimnazjalnym (6,13%). Ponadto zauważalna jest tendencja związana z posiadaniem wyższego poziomu wykształcenia przez kobiety zamieszkujące Powiat Sejneński (16,54% kobiet posiada wykształcenie wyższe, 32,78% - policealne i średnie, natomiast w przypadku mężczyzn odsetek ten przedstawia się następująco: 9,49% mężczyzn legitymuje się wykształceniem wyższym, a 28,92% - średnim i policealnym).

Tabela 21. Struktura wykształcenia mieszkańców Powiatu Sejneńskiego

Wyszczególnienie	J.m.	Liczba osób
ogółem		
wyższe	osoba	2 274
średnie i policealne razem	osoba	5 392
średnie ogólnokształcące	osoba	2 350
średnie zawodowe	osoba	2 400
zasadnicze zawodowe	osoba	2 503
gimnazjalne	osoba	1 072
podstawowe ukończone	osoba	5 428
podstawowe nieukończone i bez wykształcenia	osoba	809
mężczyźni		
wyższe	osoba	830
średnie i policealne razem	osoba	2 530
średnie ogólnokształcące	osoba	861
średnie zawodowe	osoba	1 459
zasadnicze zawodowe	osoba	1 816
gimnazjalne	osoba	583
podstawowe ukończone	osoba	2 692
podstawowe nieukończone i bez wykształcenia	osoba	298
kobiety		
wyższe	osoba	1 444
średnie i policealne razem	osoba	2 861
średnie ogólnokształcące	osoba	1 489
średnie zawodowe	osoba	942
zasadnicze zawodowe	osoba	687
gimnazjalne	osoba	489

Wyszczególnienie	J.m.	Liczba osób
podstawowe ukończone	osoba	2 735
podstawowe nieukończone i bez wykształcenia	osoba	512

Źródło: Dane GUS, NSP 2011

W ostatnich latach zauważalna jest jednak tendencja związana z podwyższaniem poziomu wykształcenia, zarówno przez najmłodszych, jak i starszych mieszkańców powiatu, wobec czego poziom obecnego wykształcenia mieszkańców może odbiegać od zaprezentowanych danych statystycznych. Podwyższanie poziomu wykształcenia przez mieszkańców może stanowić wyzwanie dla władz powiatu oraz poszczególnych gmin polegające na dostosowaniu lokalnych rynków pracy do spełnienia oczekiwań osób przede wszystkim z wykształceniem wyższym. W przypadku nie podjęcia działań prorozwojowych istnieje realne zagrożenie odpływu najlepiej wykształconej części społeczeństwa do większych ośrodków miejskich.

Jednocześnie analizując poziom wykształcenia mieszkańców Powiatu Sejneńskiego można zaobserwować niekorzystne zjawisko w zestawieniu ze średnim poziomem wykształcenia w województwie podlaskim i na terenie kraju, gdzie odsetek osób z wykształceniem wyższym i średnim był znacznie wyższy.

Wykres 22. Poziom wykształcenia mieszkańców w Powiecie Sejneńskim, województwie podlaskim oraz w kraju

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

2.2.3. MIESZKALNICTWO

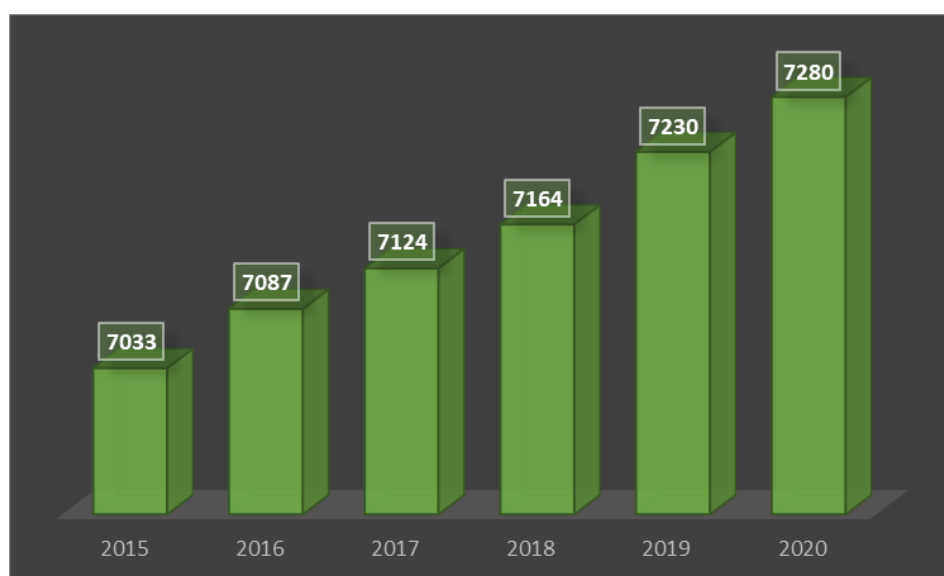
Na terenie Powiatu Sejneńskiego istnieje 7 280 mieszkań (dane GUS za 2020 r.). Ich powierzchnia wyniosła 675 229 m². W analizowanych latach wzrastała zarówno liczba mieszkań, jak i ich powierzchnia użytkowa, co zaprezentowano w tabeli 22 oraz na wykresie 23.

Tabela 22. Zasoby mieszkaniowe Powiatu Sejneńskiego w latach 2015-2020

Wyszczególnienie	Jedn. miary	2015	2016	2017	2018	2019	2020
ogółem							
mieszkania	-	7 033	7 087	7 124	7 164	7 230	7 280
izby	-	31 060	31 334	31 548	31 764	32 050	32 300
powierzchnia użytkowa mieszkań	m ²	645 000	651 542	656 506	661 588	668 504	675 229
w miastach							
mieszkania	-	1 993	2 015	2 013	2 015	2 038	2 040
izby	-	8 131	8 196	8 193	8 210	8 270	8 280
powierzchnia użytkowa mieszkań	m ²	143 438	144 788	144 742	145 197	146 411	146 791
na wsi							
mieszkania	-	5 040	5 072	5 111	5 149	5 192	5 240
izby	-	22 929	23 138	23 355	23 554	23 780	24 020
powierzchnia użytkowa mieszkań	m ²	501 562	506 754	511 764	516 391	522 093	528 438

Źródło: Dane GUS

Wykres 23. Liczba mieszkań na terenie Powiatu Sejneńskiego w latach 2015-2020

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

W latach 2015-2020 poziom wyposażenia mieszkań w instalacje wzrósł i to zarówno w odniesieniu do wodociągu, ustępu splukiwanego, łazienki, jak i centralnego ogrzewania. Bez zmian został jedynie poziom wyposażenia w gaz sieciowy, którego nadal brakuje.

W 2020 roku 89,4% budynków wyposażonych było w wodociąg, 84,8% - w łazienkę i 69,6% - w centralne ogrzewanie. Jeszcze lepiej wskazane wskaźniki prezentowały się dla Miasta Sejny i wyniosły odpowiednio – 96,7% - wodociąg, 95,0% - łazienka, 89,5% - centralne ogrzewanie.

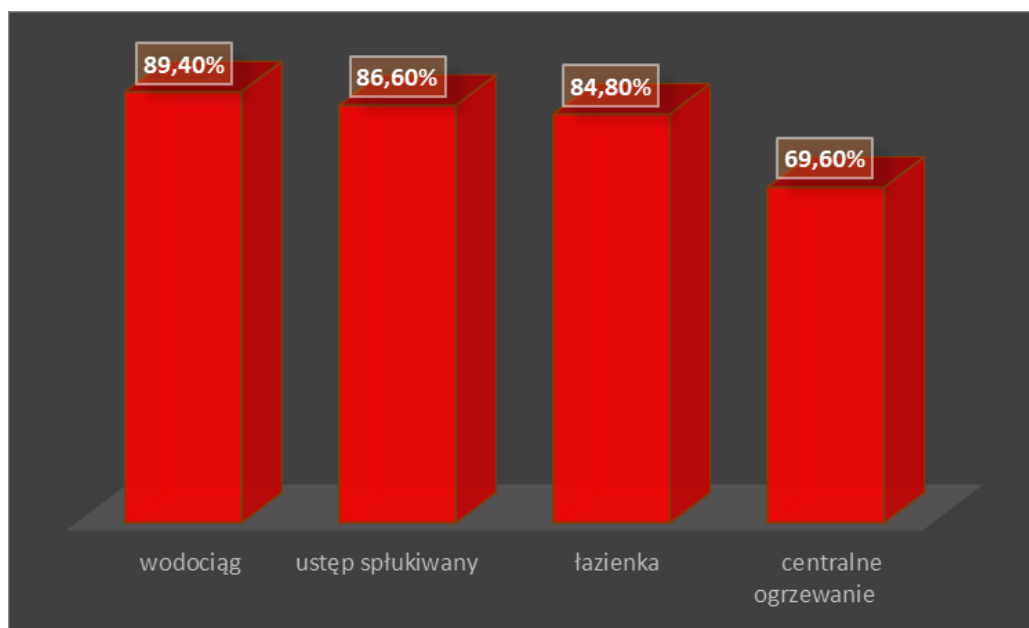
Tabela 23. Wyposażenie budynków w instalacje techniczno – sanitarne na terenie Powiatu Sejneńskiego w latach 2015-2020

Wyszczególnienie	Jedn. miary	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Budynki wyposażone w instalacje techniczno-sanitarne, ogółem							
wodociąg	-	6 253	6 307	6 346	6 391	6 459	6 509
ustęp splukiwany	-	6 041	6 095	6 134	6 187	6 255	6 305
łazienka	-	5 910	5 964	6 003	6 056	6 124	6 174
centralne ogrzewanie	-	4 806	4 861	4 900	4 949	5 018	5 069
Budynki wyposażone w instalacje techniczno-sanitarne, w miastach							
wodociąg	-	1 924	1 946	1 946	1 948	1 971	1 973
ustęp splukiwany	-	1 899	1 921	1 921	1 931	1 954	1 956
łazienka	-	1 882	1 904	1 904	1 914	1 937	1 939
centralne ogrzewanie	-	1 774	1 796	1 796	1 800	1 823	1 826
Budynki wyposażone w instalacje techniczno-sanitarne, na wsi							
wodociąg	-	4 329	4 361	4 400	4 443	4 488	4 536
ustęp splukiwany	-	4 142	4 174	4 213	4 256	4 301	4 349
łazienka	-	4 028	4 060	4 099	4 142	4 187	4 235
centralne ogrzewanie	-	3 032	3 065	3 104	3 149	3 195	3 243
Budynki wyposażone w instalacje - w % ogółu mieszkań							
wodociąg	%	88,9	89,0	89,1	89,2	89,3	89,4
ustęp splukiwany	%	85,9	86,0	86,1	86,4	86,5	86,6
łazienka	%	84,0	84,2	84,3	84,5	84,7	84,8
centralne ogrzewanie	%	68,3	68,6	68,8	69,1	69,4	69,6
Budynki wyposażone w instalacje - w % ogółu mieszkań, w miastach							
wodociąg	%	96,5	96,6	96,7	96,7	96,7	96,7
ustęp splukiwany	%	95,3	95,3	95,4	95,8	95,9	95,9
łazienka	%	94,4	94,5	94,6	95,0	95,0	95,0
centralne ogrzewanie	%	89,0	89,1	89,2	89,3	89,5	89,5
Budynki wyposażone w instalacje - w % ogółu mieszkań, na wsi							
wodociąg	%	85,9	86,0	86,1	86,3	86,4	86,6
ustęp splukiwany	%	82,2	82,3	82,4	82,7	82,8	83,0

Wyszczególnienie	Jedn. miary	2015	2016	2017	2018	2019	2020
łazienka	%	79,9	80,0	80,2	80,4	80,6	80,8
centralne ogrzewanie	%	60,2	60,4	60,7	61,2	61,5	61,9

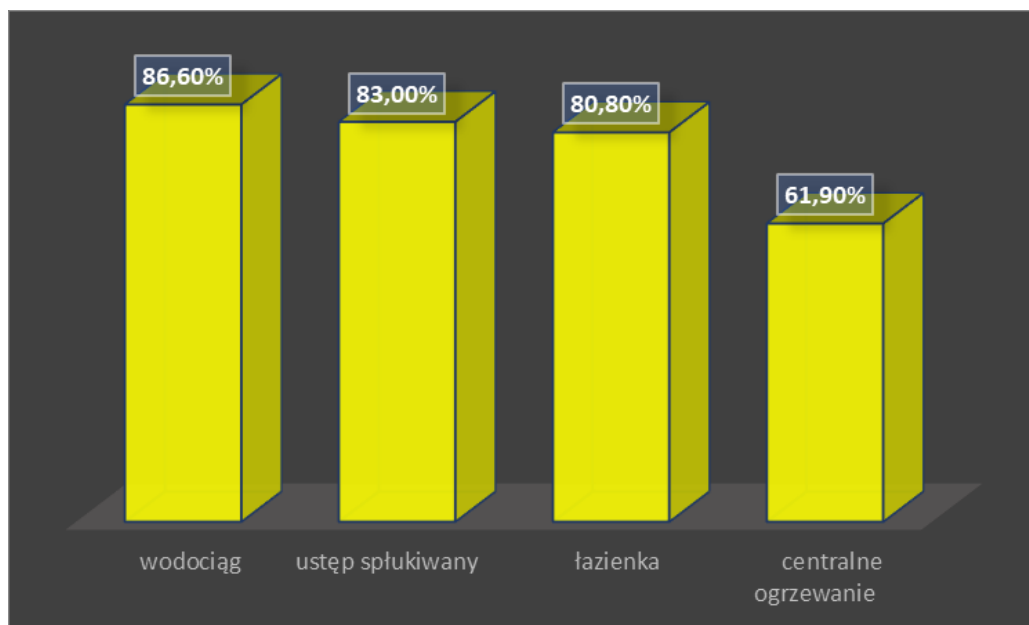
Źródło: Dane GUS

Wykres 24. Budynki ogółem wyposażone w instalacje techniczno – sanitarne na terenie Powiatu Sejneńskiego

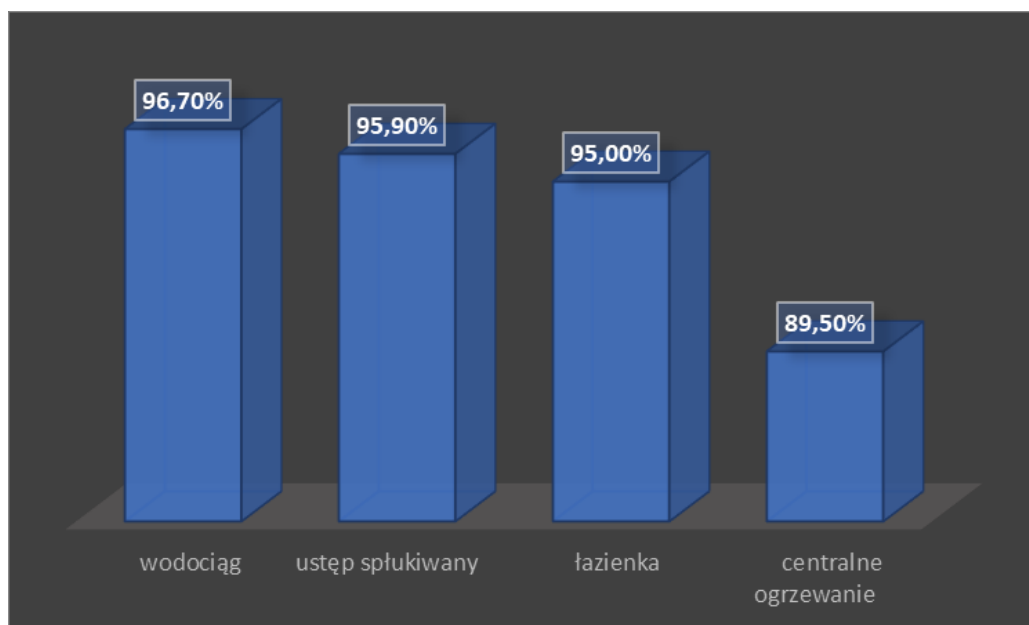
Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS za 2020 r.

Wykres 25. Budynki wyposażone w instalacje techniczno – sanitarne – tereny wiejskie
Powiatu Sejneńskiego

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS za 2020 r.

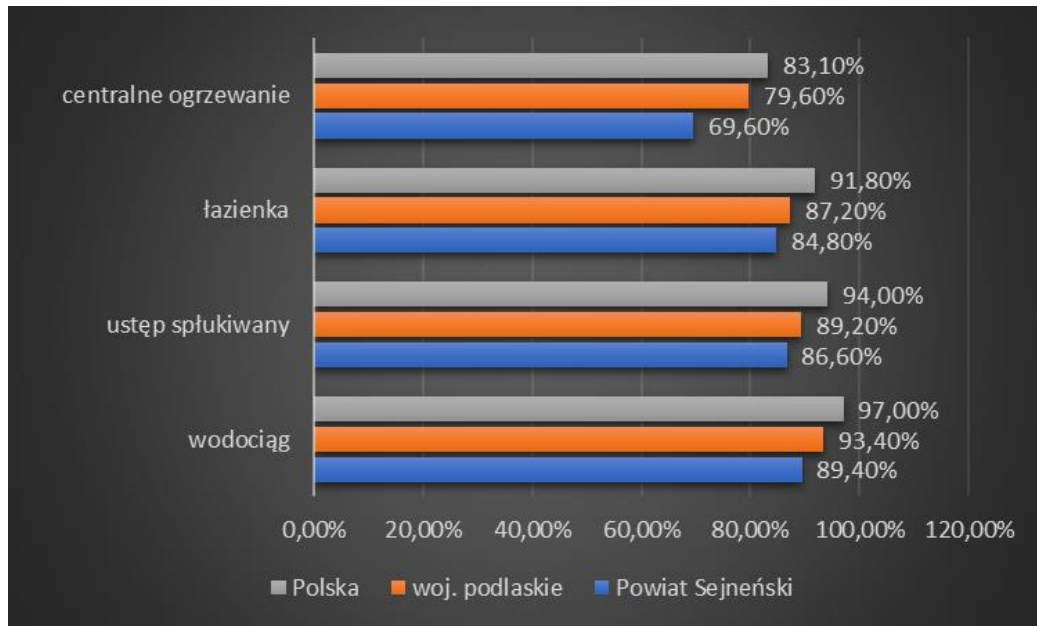
Wykres 26. Budynki wyposażone w instalacje techniczno – sanitarne – tereny miejskie
Powiatu Sejneńskiego

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS za 2020 r.

Porównując stan wyposażenia mieszkań w instalacje sanitarne na terenie Powiatu Sejneńskiego, województwa podlaskiego oraz kraju można zauważyć, że we wszystkich przypadkach najmniej korzystnie przedstawiają się dane dla Powiatu Sejneńskiego.

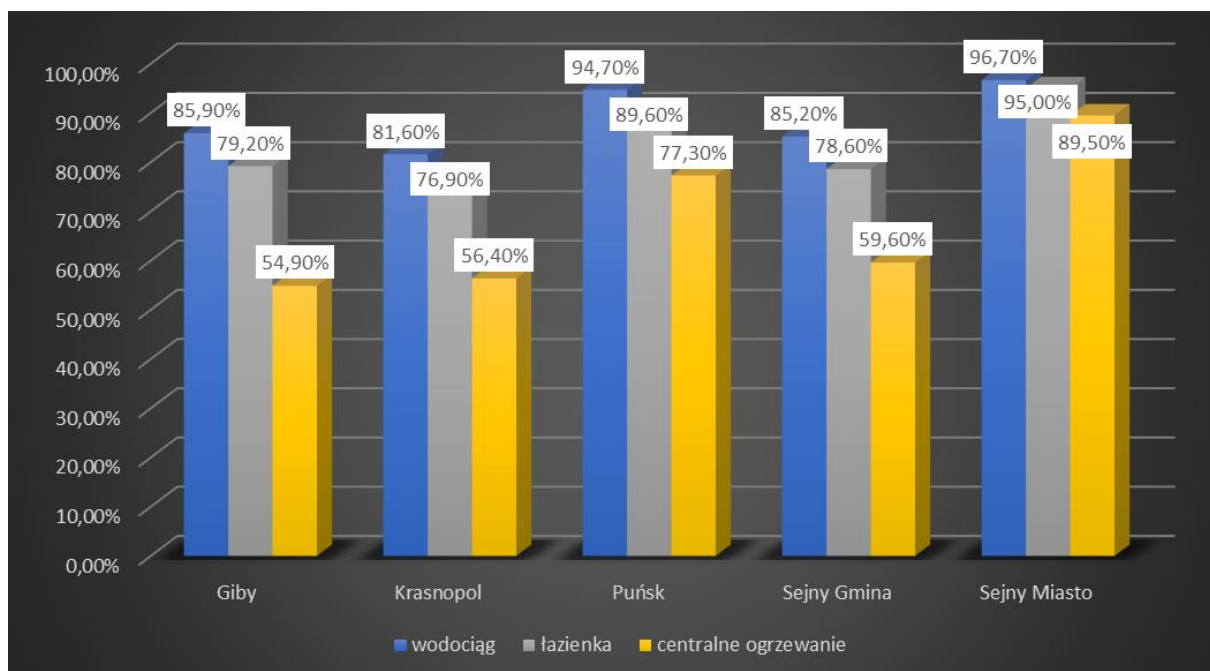
Wykres 27. Wyposażenie sanitarne mieszkań w Powiecie Sejneńskim, województwie podlaskim oraz w kraju

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS za 2020 r.

Biorąc pod uwagę wyposażenie sanitarne mieszkań w poszczególnych gminach Powiatu Sejneńskiego należy stwierdzić, że Gmina Giby wykazuje się najmniejszym odsetkiem mieszkań wyposażonych w centralne ogrzewanie, w Gminie Krasnopol występuje najmniejszy odsetek mieszkań wyposażonych w łazienkę i wodociąg. W związku z tym konieczna jest realizacja przedsięwzięć mających na celu osiągnięcie wyższego poziomu wyposażenia mieszkań w instalacje.

Wykres 28. Wyposażenie sanitarne mieszkań w gminach Powiatu Sejneńskiego

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS za 2020 r.

2.2.4. STRUKTURA ZATRUDNIENIA I RYNEK PRACY, ŹRÓDŁA UTRZYMANIA MIESZKAŃCÓW

Analizując realną aktywność zawodową mieszkańców wzięto pod uwagę liczbę osób pracujących przypadających na 1000 mieszkańców. Na terenie Powiatu Sejneńskiego wskaźnik ten jest niższy niż średnia wojewódzka (200 osób w 2020 r.) i kształtuje się na poziomie 119 osób. Wskaźnik ten odbiega także znacząco od wartości dla kraju, co zaprezentowano na wykresie 30. Świadczy to o niskim poziomie zatrudnienia mieszkańców.

Tabela 24. Liczba osób pracujących na terenie Powiatu Sejneńskiego

Wyszczególnienie	J.m.	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Pracujący wg płci							
ogółem	osoba	6 341	6 445	6 390	6 434	6 484	6 753
mężczyźni	osoba	3 147	3 223	3 188	3 220	3 235	3 540
kobiety	osoba	3 194	3 222	3 202	3 214	3 249	3 213
Pracujący na 1000 ludności							
ogółem	osoba	94	99	97	101	104	119

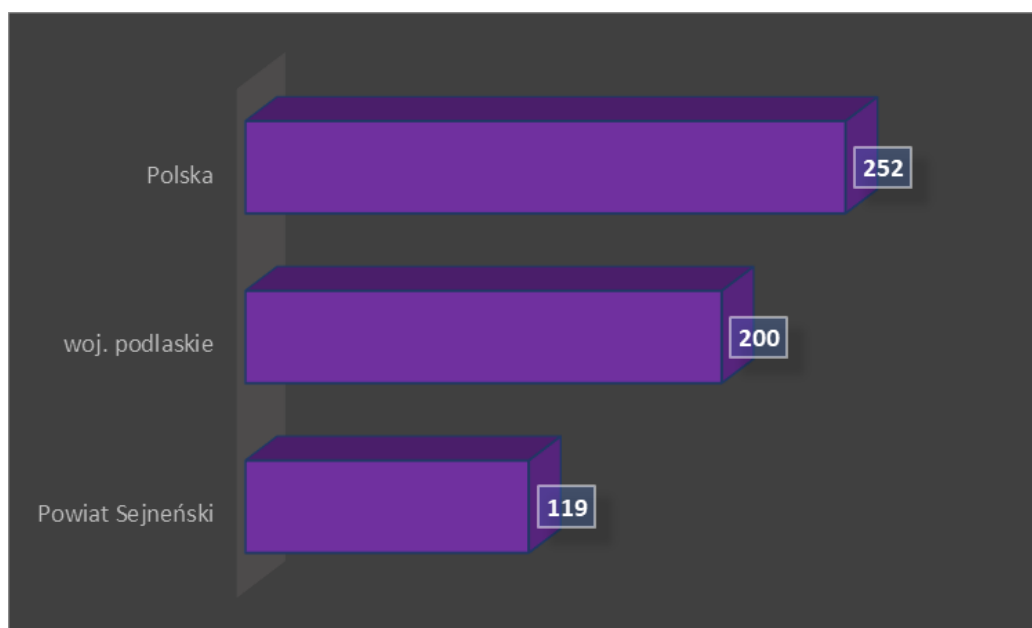
Źródło: Dane GUS

Wykres 29. Liczba osób pracujących z uwzględnieniem płci na terenie Powiatu Sejneńskiego

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

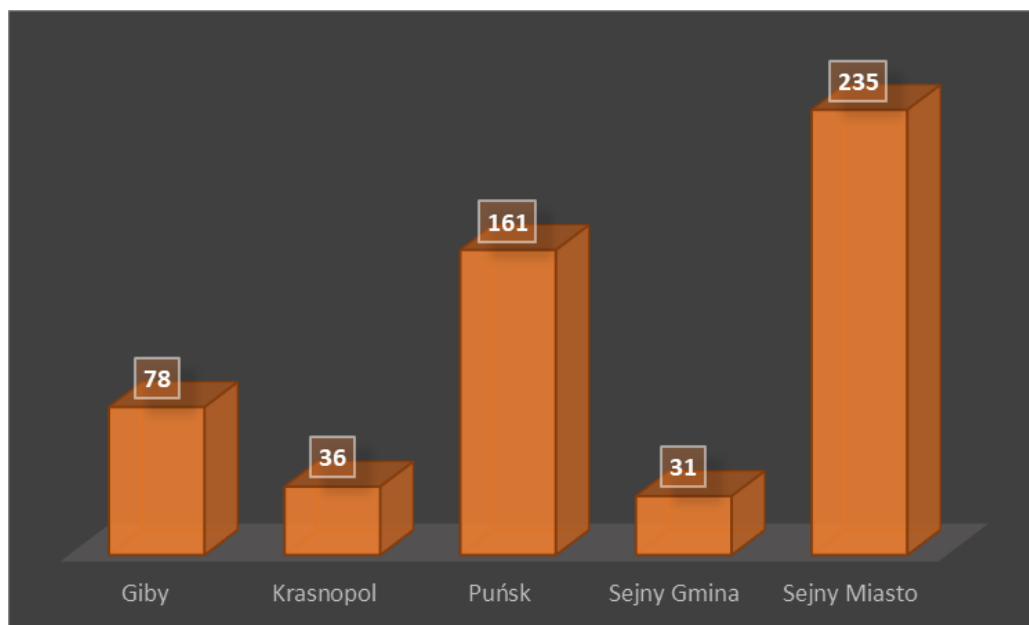
Wykres 30. Wskaźnik pracujących na 1000 mieszkańców Powiatu Sejneńskiego, województwa podlaskiego oraz w kraju

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Biorąc pod uwagę poszczególne gminy zlokalizowane na terenie Powiatu Sejneńskiego należy wskazać, że wskaźnik pracujących na 1000 mieszkańców przyjmuje najwyższą wartość dla Miasta Sejny (235), zaś najniższą – dla Gminy Sejny (31).

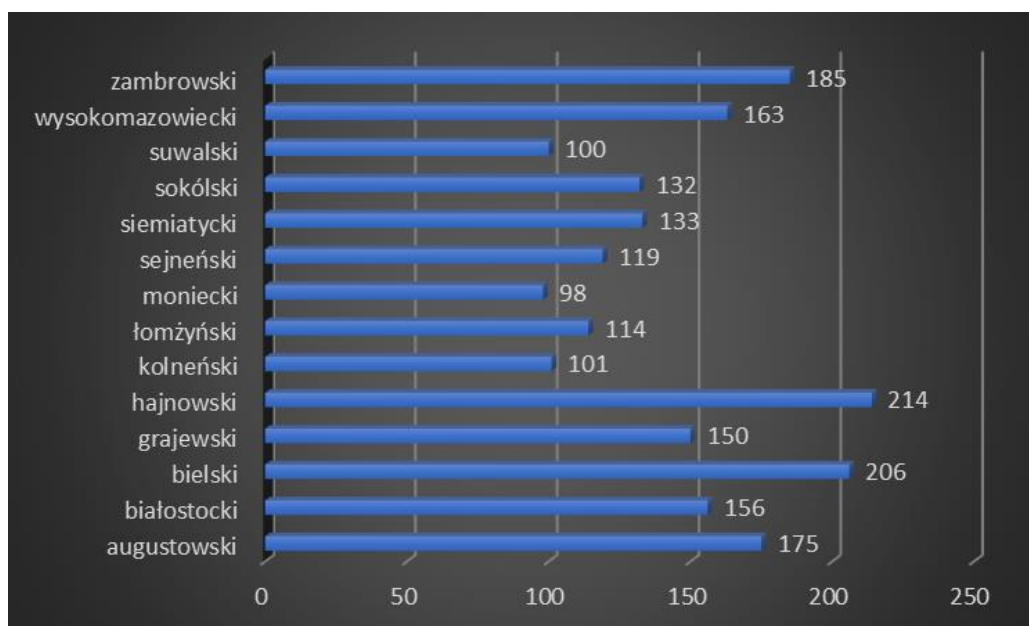
Wykres 31. Wskaźnik pracujących na 1000 mieszkańców poszczególnych gmin Powiatu Sejneńskiego

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Z kolei analiza wskaźnika dla poszczególnych powiatów województwa podlaskiego pozwala na stwierdzenie, że najbardziej aktywni zawodowo są mieszkańcy powiatu hajnowskiego i bielskiego. Powiat Sejneński zajmuje pod tym względem 10 miejsce w województwie.

Wykres 32. Wskaźnik pracujących na 1000 mieszkańców poszczególnych powiatów województwa podlaskiego

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS za 2020 r.

W tabeli 25 przedstawiono główne źródła utrzymania mieszkańców Powiatu Sejneńskiego zgodnie z danymi pochodzącymi z Narodowego Spisu Powszechnego z 2011 r. (w chwili przygotowania Strategii nie są dostępne bardziej aktualne dane). Wynika z niej, że 29,50% mieszkańców było utrzymywanych, 20,90% posiadało prawo do emerytury, a 18,68% mieszkańców wykonywało pracę najemną poza rolnictwem.

Tabela 25. Główne źródło utrzymania mieszkańców Powiatu Sejneńskiego

Wyszczególnienie	J.m.	Liczba osób
ogółem		
praca najemna poza rolnictwem	osoba	3948
praca na rachunek własny poza rolnictwem lub dochody z wynajmu	osoba	637
praca w rolnictwie	osoba	2935
emerytura	osoba	4419
renta	osoba	1032
pozostałe źródła	osoba	948
utrzymywani	osoba	6236
nieustalone	osoba	984
mężczyźni		
praca najemna poza rolnictwem	osoba	1883
praca na rachunek własny poza rolnictwem lub dochody z wynajmu	osoba	432
praca w rolnictwie	osoba	1838
emerytura	osoba	1706
renta	osoba	517
pozostałe źródła	osoba	492
utrzymywani	osoba	3262
nieustalone	osoba	430
kobiety		
praca najemna poza rolnictwem	osoba	2065
praca na rachunek własny poza rolnictwem lub dochody z wynajmu	osoba	205
praca w rolnictwie	osoba	1097
emerytura	osoba	2713
renta	osoba	515
pozostałe źródła	osoba	456
utrzymywani	osoba	2974
nieustalone	osoba	554

Źródło: Dane GUS, NSP 2011

2.2.5. BEZROBOCIE

Na terenie Powiatu Sejneńskiego od kilku lat odnotowywane jest stałe zmniejszanie liczby osób pozostających bez pracy. Wyjątek w tym zakresie stanowił rok 2020, kiedy to na skutek pandemii COVID-19 wzrosła liczba osób bezrobotnych.

Analizując dane dotyczące bezrobocia na terenie powiatu nie można zapomnieć, że badania statystyczne prowadzone przez GUS i PUP nie pokazują pełnego obrazu rynku pracy, nie rejestrując przede wszystkim problemu ukrytego bezrobocia w rolnictwie. Nie można także pomijać faktu, że w przeciągu ostatnich lat zmieniały się przepisy dotyczące sposobu określania statusu osoby bezrobotnej, które eliminowały z tej statystyki niejednokrotnie całe grupy społeczne. Dodatkowym czynnikiem wpływającym na statystyki rynku pracy jest ujemne saldo migracji. Pomimo tych faktów zarówno dane statystyczne, jak i wynikające z obserwacji własnych wskazują, że w odniesieniu do rynku pracy na tym terenie w dalszym ciągu będzie odnotowywana sytuacja związana ze zwiększaniem liczby osób pracujących powodując zmniejszenie stopy bezrobocia, a wskazane tendencje nie zostaną zahamowane nawet w wyniku pandemii COVID-19.

Tabela 26. Liczba osób bezrobotnych na terenie Powiatu Sejneńskiego w latach 2015-2020

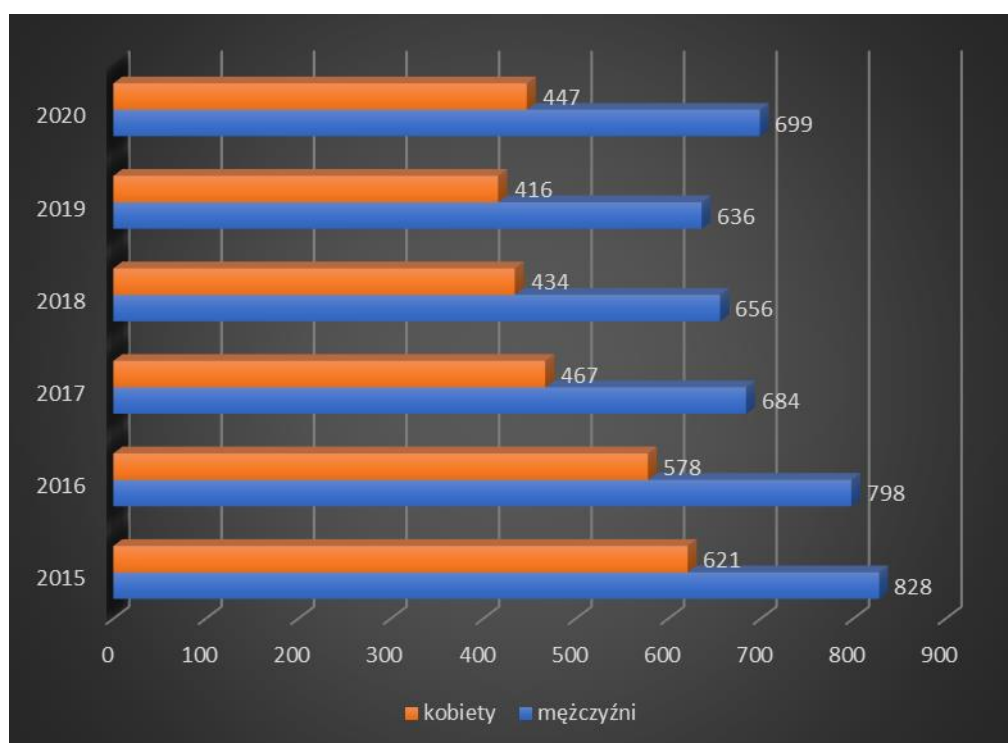
Wyszczególnienie	J.m.	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Bezrobotni zarejestrowani wg płci							
ogółem	osoba	1 449	1 376	1 151	1 090	1 052	1 146
mężczyźni	osoba	828	798	684	656	636	699
kobiety	osoba	621	578	467	434	416	447
Bezrobotni zarejestrowani wg poziomu wykształcenia i płci							
wyższe; ogółem	osoba	134	139	115	111	108	131
wyższe; mężczyźni	osoba	37	45	34	40	37	43
wyższe; kobiety	osoba	97	94	81	71	71	88
policealne, średnie zawodowe; ogółem	osoba	366	378	278	279	272	312
policealne, średnie zawodowe; mężczyźni	osoba	195	191	147	146	152	177
policealne, średnie zawodowe; kobiety	osoba	171	187	131	133	120	135
średnie ogólnokształcące; ogółem	osoba	238	189	156	166	169	169
średnie ogólnokształcące; mężczyźni	osoba	102	91	69	75	77	84

Wyszczególnienie	J.m.	2015	2016	2017	2018	2019	2020
średnie ogólnokształcące; kobiety	osoba	136	98	87	91	92	85
zasadnicze zawodowe/branżowe; ogółem	osoba	280	267	245	217	216	207
zasadnicze zawodowe/branżowe; mężczyźni	osoba	202	189	184	168	160	159
zasadnicze zawodowe/branżowe; kobiety	osoba	78	78	61	49	56	48
gimnazjalne i poniżej; ogółem	osoba	431	403	357	317	287	327
gimnazjalne i poniżej; mężczyźni	osoba	292	282	250	227	210	236
gimnazjalne i poniżej; kobiety	osoba	139	121	107	90	77	91
Bezrobotni zarejestrowani wg wieku i płci							
24 lata i mniej; ogółem	osoba	256	234	186	157	170	157
24 lata i mniej; mężczyźni	osoba	139	133	107	92	97	92
24 lata i mniej; kobiety	osoba	117	101	79	65	73	65
25 i więcej; ogółem	osoba	1 193	1 142	965	933	882	989
25 i więcej; mężczyźni	osoba	689	665	577	564	539	607
25 i więcej; kobiety	osoba	504	477	388	369	343	382
25-34; ogółem	osoba	427	428	346	329	306	339
25-34; mężczyźni	osoba	225	226	179	165	155	171
25-34; kobiety	osoba	202	202	167	164	151	168
35-44; ogółem	osoba	312	292	236	237	233	276
35-44; mężczyźni	osoba	186	166	134	140	138	167
35-44; kobiety	osoba	126	126	102	97	95	109
45-54; ogółem	osoba	252	226	205	198	191	220
45-54; mężczyźni	osoba	147	140	135	130	128	152
45-54; kobiety	osoba	105	86	70	68	63	68
55 i więcej; ogółem	osoba	202	196	178	169	152	154
55 i więcej; mężczyźni	osoba	131	133	129	129	118	117
55 i więcej; kobiety	osoba	71	63	49	40	34	37
Udział bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym wg płci							
ogółem	%	11,3	10,8	9,2	8,8	8,6	9,5
mężczyźni	%	11,8	11,4	9,9	9,6	9,5	10,6
kobiety	%	10,7	10,1	8,3	7,8	7,6	8,3
Udział bezrobotnych zarejestrowanych wg grup wieku w liczbie ludności w tym wieku							
18-24 lata w liczbie ludności w tym wieku	%	12,5	11,9	10,1	8,7	10,0	9,5
25-34 lata w liczbie ludności w tym wieku	%	14,3	14,3	11,6	11,4	10,9	12,5

Wyszczególnienie	J.m.	2015	2016	2017	2018	2019	2020
35-44 lata w liczbie ludności w tym wieku	%	10,7	10,1	8,2	8,3	8,1	9,7
45-54 lata w liczbie ludności w tym wieku	%	9,2	8,5	7,8	7,4	7,1	8,1
55-59/64 lata w liczbie ludności w tym wieku	%	9,4	9,0	8,1	7,7	7,1	7,4
Udział bezrobotnych zarejestrowanych wg wykształcenia w liczbie ludności w wieku produkcyjnym							
ogółem	%	11,3	10,8	9,2	8,8	8,6	9,5
wyższe	%	1,0	1,1	0,9	0,9	0,9	1,1
średnie ogólnokształcące	%	1,9	1,5	1,2	1,3	1,4	1,4
zasadnicze zawodowe	%	2,2	2,1	2,0	1,8	1,8	1,7

Źródło: Dane GUS

Wykres 33. Liczba osób bezrobotnych na terenie Powiatu Sejneńskiego w latach 2015-2020

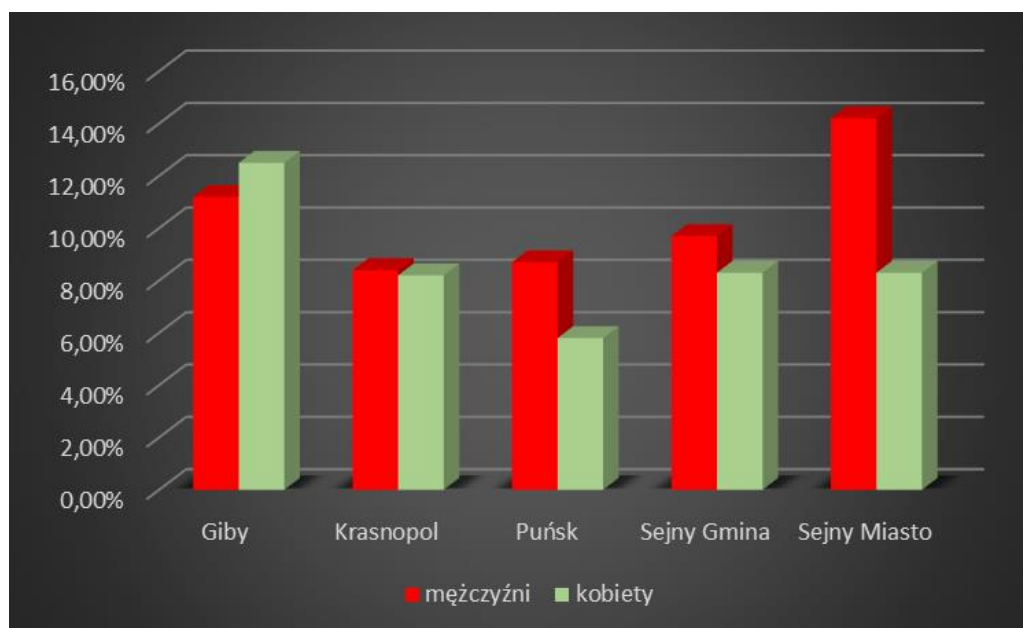
Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Struktura bezrobotnych wykazuje, że najliczniejszą grupę stanowią osoby w przedziale 25-34 lata. Są to ludzie młodzi, często dopiero wkraczający na rynek pracy. Taka sytuacja sprzyja powstawaniu ujemnych skutków społecznych i ekonomicznych.

Jednocześnie niepokojącym zjawiskiem jest wzrost bezrobocia u osób z wykształceniem wyższym, policealnym, średnim zawodowym i średnim ogólnokształcącym. Jest to ogromny problem, bowiem powoduje odpływ ludzi wykształconych do innych regionów kraju.

Porównując udział bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym według płci w poszczególnych gminach Powiatu Sejneńskiego należy stwierdzić, że najkorzystniej sytuacja przedstawia się na terenie Gminy Puńsk (udział bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym wynosi tu 14,5%), zaś najmniej korzystnie – w Gminie Giby (23,7%). Wskazane dane zaprezentowano na wykresie 34.

Wykres 34. Udział bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym według płci w poszczególnych gminach Powiatu Sejneńskiego

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS za 2020 r.

Należy jednak stwierdzić, że problem bezrobocia nie stanowi głównego problemu społecznego analizowanego obszaru. Decyduje o tym m.in. bliskość specjalnej strefy ekonomicznej, w której zlokalizowano wiele dużych zakładów pracy dających zatrudnienie także mieszkańcom Powiatu Sejneńskiego.

2.3. SFERA GOSPODARCZA

2.3.1. ROLNICTWO

Według danych pochodzących z Powszechnego Spisu Rolnego z 2010 roku na terenie Powiatu Sejneńskiego funkcjonowało 3 415 gospodarstw rolnych. Najwięcej było gospodarstw o powierzchni powyżej 15 ha (26,15%), zaś najmniej – do 1 ha (17,63%).

Tabela 27. Gospodarstwa rolne ogółem na terenie Powiatu Sejneńskiego

Wyszczególnienie	Ilość gospodarstw
ogółem	3415
do 1 ha włącznie	602
1 - 5 ha	678
5 - 10 ha	612
10 - 15 ha	630
15 ha i więcej	893

Źródło: Dane GUS, PSR 2010

Zgodnie z danymi Głównego Urzędu Statystycznego (Powszechny Spis Rolny z 2010 roku) najwięcej gospodarstw zajmowało się uprawą zbóż – 2 282, zaś tylko 57 gospodarstw prowadziło uprawy przemysłowe.

Tabela 28. Gospodarstwa rolne z uprawą na terenie Powiatu Sejneńskiego

Wyszczególnienie	Ilość gospodarstw
ogółem	2604
zboża razem	2282
zboża podstawowe z mieszankami zbożowymi	2252
ziemniaki	1187
uprawy przemysłowe	57
buraki cukrowe	18
strączkowe jadalne na ziarno razem	14
warzywa gruntowe	38

Źródło: Dane GUS, PSR 2010

Według danych Głównego Urzędu Statystycznego pochodzących z Powszechnego Spisu Rolnego 2010 najwięcej na terenie powiatu było gospodarstw rolnych stosujących nawozy

mineralne (2160) a najmniej wapniowe (49). Szczegółowe dane w tym zakresie zaprezentowano w tabeli 29.

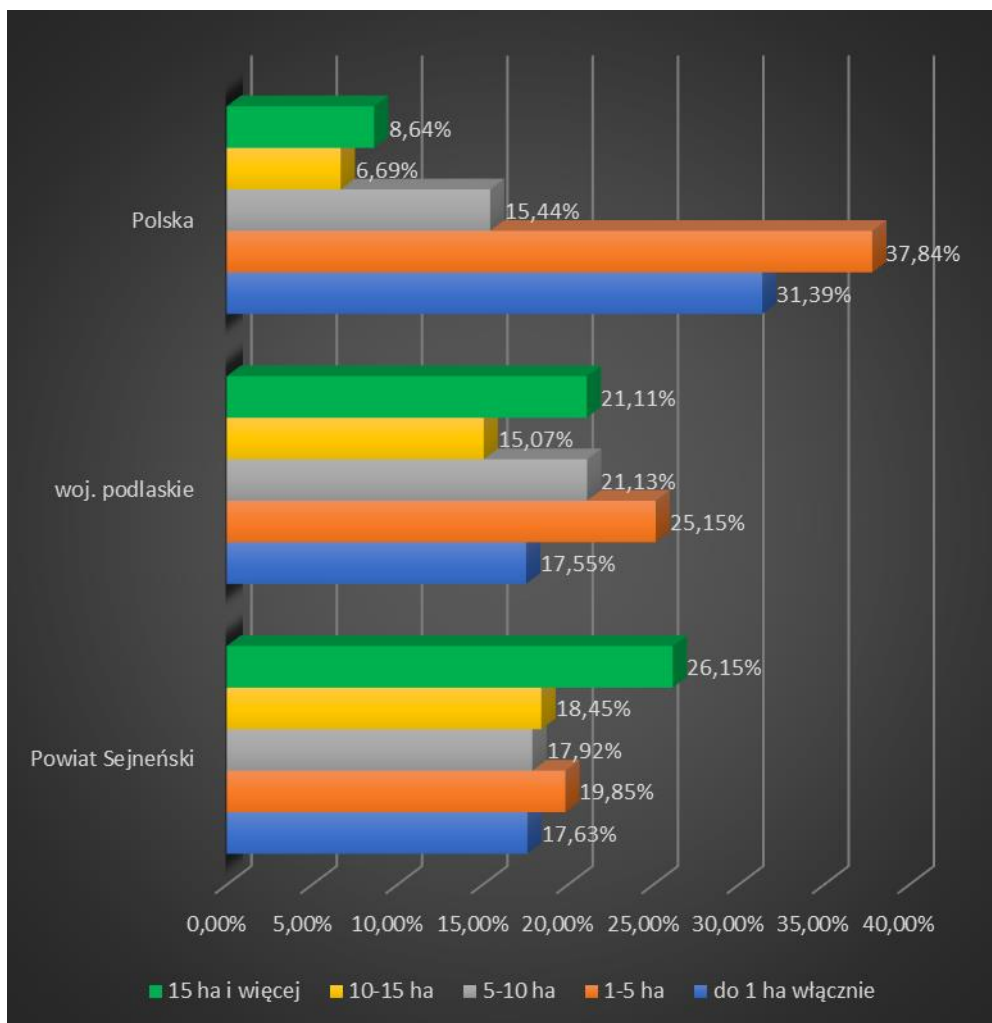
Tabela 29. Gospodarstwa stosujące nawozy mineralne i wapniowe na terenie Powiatu Sejneńskiego

Wyszczególnienie	Liczba gospodarstw
mineralne	2160
azotowe	2036
fosforowe	155
potasowe	94
wieloskładnikowe	1432
wapniowe	49

Źródło: Dane GUS, PSR 2010

Zgodnie z danymi zaprezentowanymi na wykresie 35 gospodarstwa rolne w Powiecie Sejneńskim charakteryzują się stosunkowo korzystną strukturą agrarną, gdzie największy odsetek stanowią gospodarstwa dość duże (powyżej 15 ha). W przypadku województwa podlaskiego, a zwłaszcza obszaru kraju, zauważalne jest większe rozdrobnienie gospodarstw, które prowadzi do małej efektywności rolnictwa, a także może zniechęcać mieszkańców do czerpania dochodów z tego działu gospodarki.

Wykres 35. Struktura gospodarstw w Powiecie Sejneńskim, województwie podlaskim oraz w kraju

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

2.3.2. PRZEDSIĘBIORCZOŚĆ

Na terenie Powiatu Sejneńskiego – zgodnie z danymi GUS – w 2020 roku istniało 1 489 podmiotów gospodarki narodowej, z czego sektor prywatny reprezentowało 1 408 podmiotów. Największa ilość podmiotów prywatnych to osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą - w 2020 roku było ich 1 098, co stanowi 73,74% wszystkich podmiotów.

Tabela 30. Podmioty gospodarki narodowej wpisane do rejestru regon na terenie Powiatu Sejneńskiego według sektorów własnościowych w latach 2015-2020

Wyszczególnienie	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Podmioty wg sektorów własnościowych						
podmioty gospodarki narodowej ogółem	1 262	1 267	1 300	1 311	1 389	1 489
sektor publiczny - ogółem	83	83	70	69	69	71
sektor publiczny – państwowe i samorządowe jednostki prawa budżetowego	59	58	48	48	48	47
sektor prywatny - ogółem	1 176	1 179	1 222	1 234	1 306	1 408
sektor prywatny - osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą	946	951	986	1 003	1 036	1 098
sektor prywatny - spółki handlowe	39	40	47	37	63	97
sektor prywatny - spółki handlowe z udziałem kapitału zagranicznego	11	11	17	19	44	72
sektor prywatny - spółdzielnie	10	9	9	7	8	8
sektor prywatny - stowarzyszenia i organizacje społeczne	74	77	78	77	83	82
sektor prywatny - fundacje	6	7	8	7	6	7

Źródło: Dane GUS

Na sektor publiczny składają się głównie państwowe i samorządowe jednostki prawa budżetowego, w 2020 roku było ich 47, sektor publiczny ogółem liczył 71 podmiotów. Na sektor prywatny oprócz osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą składają się również spółdzielnie, fundacje oraz stowarzyszenia i organizacje społeczne – w 2020 r. było ich odpowiednio 8, 7 i 82. Na terenie Powiatu Sejneńskiego funkcjonowało 97 spółek handlowych oraz 72 spółki handlowe z udziałem kapitału zagranicznego.

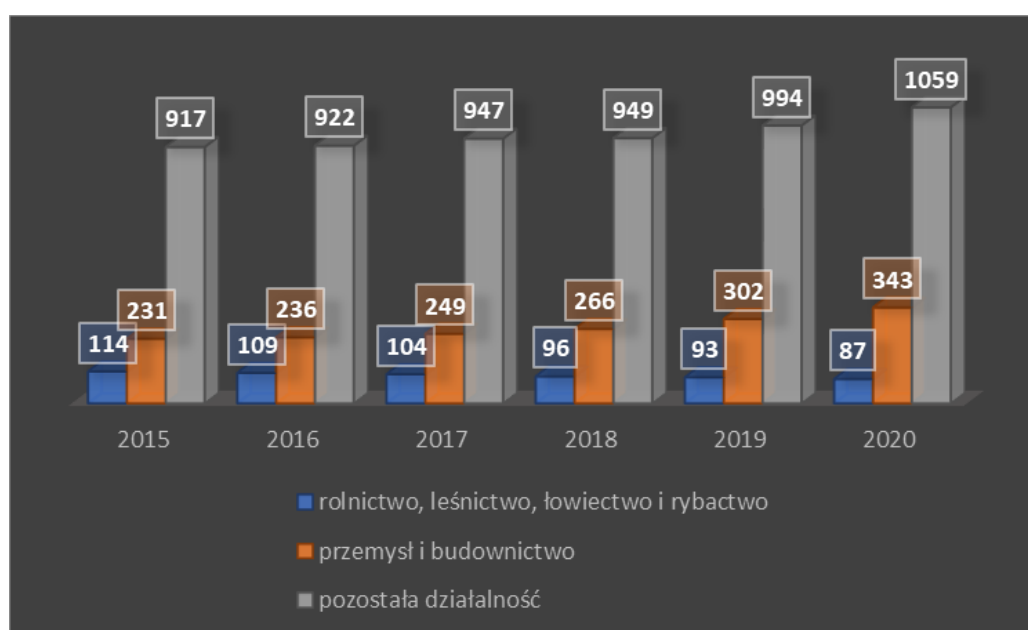
Analizując podmioty gospodarki narodowej wpisane do rejestru REGON według grup rodzajów działalności PKD 2007 można zauważyć, że w 2020 roku na terenie Powiatu Sejneńskiego najwięcej podmiotów zajmowało się pozostałą działalnością – 1 059, a najmniej rolnictwem, leśnictwem, łowiectwem i rybactwem – 87, co przedstawia tabela 31 oraz wykres 36.

Tabela 31. Podmioty gospodarki narodowej wpisane do rejestru REGON na terenie Powiatu Sejneńskiego według grup rodzajów działalności PKD 2007

Wyszczególnienie	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Podmioty wg grup rodzajów działalności PKD 2007						
ogółem	1 262	1 267	1 300	1 311	1 389	1 489
rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo	114	109	104	96	93	87
przemysł i budownictwo	231	236	249	266	302	343
pozostała działalność	917	922	947	949	994	1 059

Źródło: Dane GUS

Wykres 36. Podmioty według grup rodzajów działalności PKD 2007 w latach 2015-2020

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Z kolei w tabeli 32 zaprezentowano podmioty funkcjonujące na terenie powiatu w podziale ze względu na liczbę zatrudnianych osób. Zdecydowanie największy odsetek firm zatrudniał do 9 pracowników, zaś najmniej było dużych przedsiębiorstw z załogą przekraczającą 250 osób (1 podmiot).

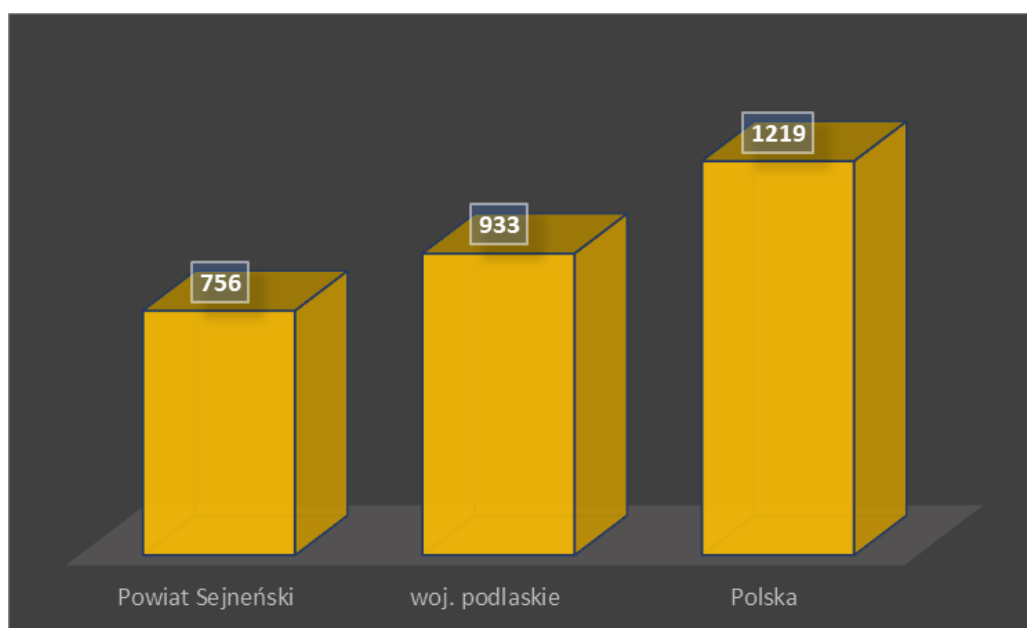
Tabela 32. Podmioty gospodarki narodowej wg klas wielkości na terenie Powiatu Sejneńskiego

Wyszczególnienie	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Podmioty wg klas wielkości						
0-9	1 210	1 212	1 246	1 255	1 334	1 433
10-49	45	48	46	48	47	48
50-249	6	6	7	7	7	7
250-999	1	1	1	1	1	1

Źródło: Dane GUS

Aktywność gospodarczą oraz przedsiębiorczość mieszkańców dobrze charakteryzuje wskaźnik podmiotów gospodarczych w przeliczeniu na 10 tys. mieszkańców. W przypadku Powiatu Sejneńskiego wskaźnik ten jest zdecydowanie niższy od wartości dla województwa podlaskiego oraz kraju, co wskazuje na niższą przedsiębiorczość mieszkańców powiatu. Wartości wskaźników dla poszczególnych jednostek samorządu terytorialnego zaprezentowano na wykresie 37.

Wykres 37. Podmioty wpisane do rejestru REGON na 10 tys. mieszkańców Powiatu Sejneńskiego, województwa podlaskiego oraz kraju

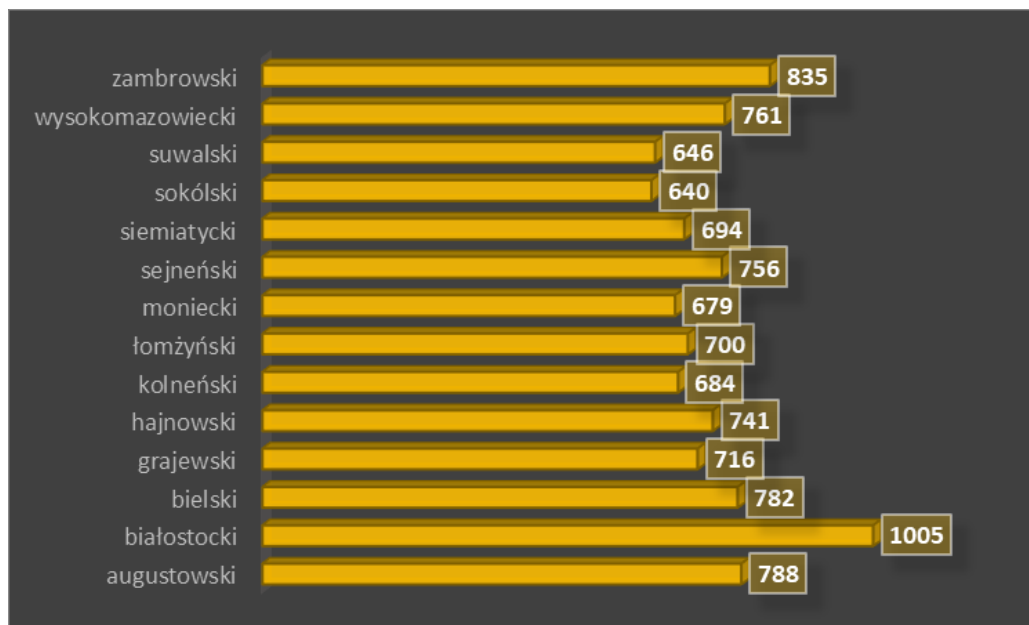

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS za 2020 r.

Z kolei biorąc pod uwagę wartość wskaźnika podmiotów wpisanych do rejestru REGON na 10 tys. mieszkańców dla poszczególnych powiatów województwa podlaskiego można zauważyć, że największą przedsiębiorczością wykazują się osoby zamieszkujące powiat

białostocki oraz zambrowski. Powiat Sejneński zajmuje pod tym kątem 6 miejsce w województwie.

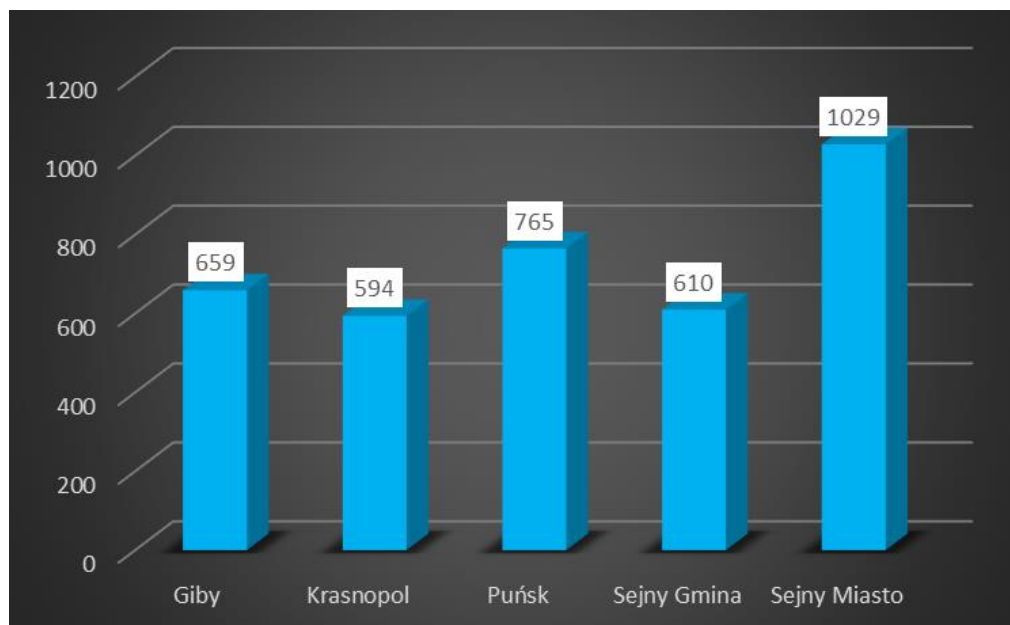
Wykres 38. Wskaźnik podmiotów wpisanych do rejestru REGON na 10 tys. mieszkańców poszczególnych powiatów województwa podlaskiego

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS za 2020 r.

Porównując dane dla poszczególnych gmin Powiatu Sejneńskiego należy stwierdzić, że najwyższy poziom przedsiębiorczości wykazują mieszkańcy Miasta Sejny, a najmniej – osoby zamieszkujące Gminę Krasnopol.

Wykres 39. Podmioty wpisane do rejestru REGON na 10 tys. ludności w poszczególnych gminach Powiatu Sejneńskiego

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS za 2020 r.

Powiat Sejneński znajduje się w bliskiej odległości od Suwalskiej Specjalnej Strefy Ekonomicznej, która jest jedną z najdłużej istniejących i najlepiej rozwiniętych stref ekonomicznych w kraju.

Rozszerzenie strefy na teren Powiatu Sejneńskiego nastąpiło już na terenie Miasta Sejny. Utworzono Podstrefę Sejny, której siedziba znajduje się w Suwałkach przy ul. Teofila Noniewiczza 49. Tereny inwestycyjne obejmują działki o nr 965/25, 967/15, 967/18 i zostały one uzbrojone z wykorzystaniem środków pozyskanych z Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Podlaskiego na lata 2014-2020. W ramach wskazanej inwestycji wybudowano sieć wodociągową (586 m), sieć kanalizacji sanitarnej (1 186,50 m), sieć kanalizacji deszczowej (224,50 m), wykonano drogi wewnętrzne wraz ze zjazdem z drogi wojewódzkiej (278,10 m), wykonano oświetlenie uliczne (585,50 m). Łączna powierzchnia terenów inwestycyjnych, które uzbrojono w ramach projektu wynosi 0,4818 ha.

W MPZP przyjętym uchwałą nr L/284/18 z dnia 30.01.2018 r. w sprawie „Miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego wschodniej części miasta Sejny w rejonie ulicy Powstańców Sejneńskich”, wskazane działki znajdują się na terenie oznaczonym symbolem 6P jako tereny zabudowy produkcyjnej (przeznaczenie podstawowe pod zakłady produkcyjne, przetwórcze, badawcze, składy magazynowe, zakłady rzemieślnicze itp. z potrzebną

infrastrukturą techniczną i technologiczną). Teren Suwalskiej Specjalnej Strefy Ekonomicznej obejmuje także część terenu oznaczonego symbolem 5P (tereny zabudowy produkcyjnej).

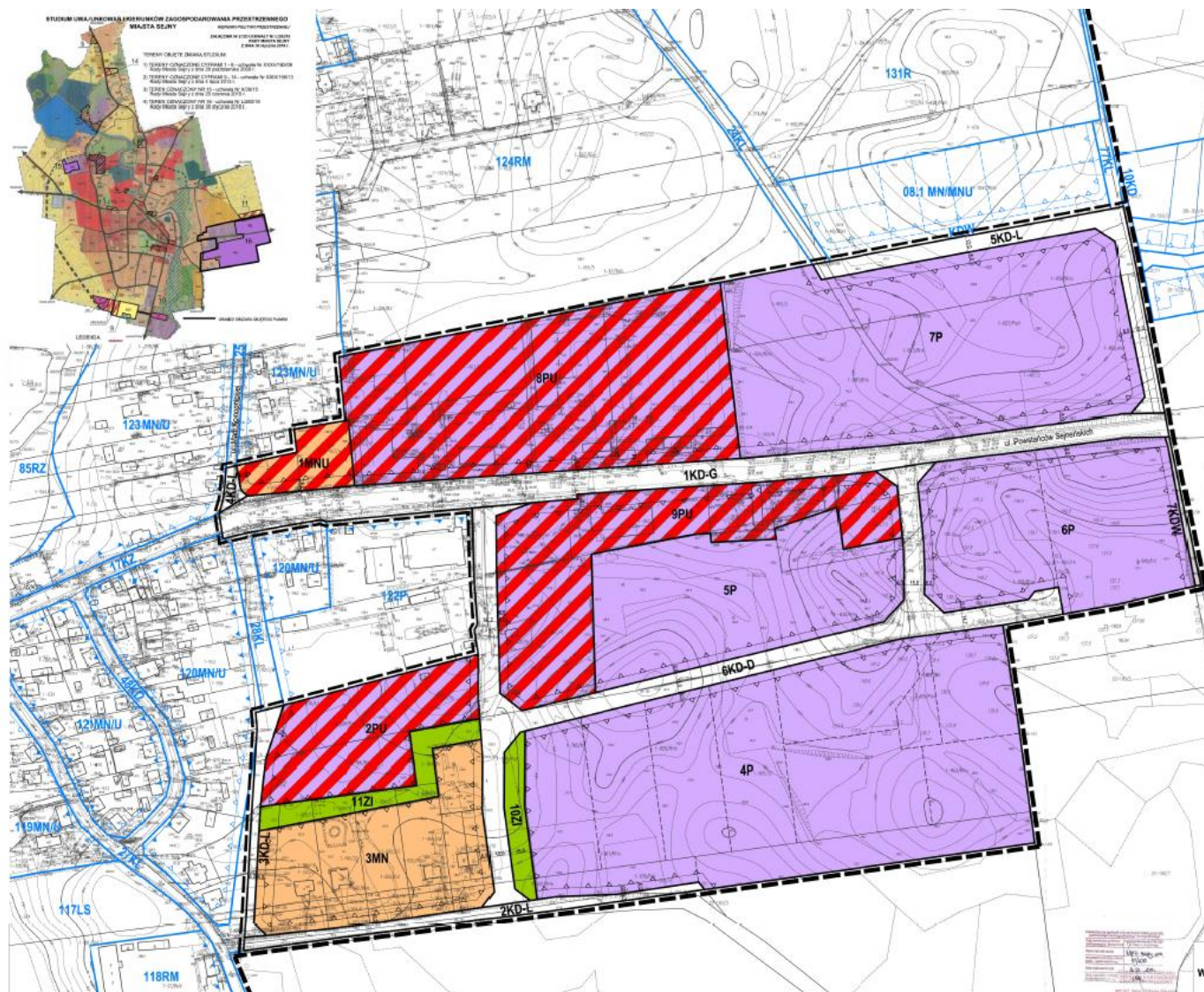
Lokalizację terenów inwestycyjnych zgodnie z zapisami MPZP zaprezentowano na rysunku 19, natomiast rysunek 18 prezentuje widok Podstrefy Sejny z lotu ptaka.

Rysunek 18. Tereny inwestycyjne na terenie Miasta Sejny

Źródło: Urząd Miasta Sejny

Rysunek 19. Lokalizacja terenów inwestycyjnych w granicach Miasta Sejny

OBOWIĄZUJĄCE USTALENIA PLANU

 GRANICE OBSZARU OBJĘTEGO PLANEM
Uwaga: granice obszaru objętego planem, częściowo pokrywają się z granicami administracyjnymi

 LINIE ROZGRANICZAJĄCE TERENY O RÓŻNYM PRZEZNACZENIU LUB RÓŻNYCH ZASADACH ZAGOSPODAROWANIA

 NIEPRZEKRACZALNE LINIE ZABUDOWY

 WYMIAROWANIE

 TERENY DRÓG PUBLICZNYCH
klasy G - głównej

 TERENY DRÓG PUBLICZNYCH
klasy L - lokalnej

 TERENY DRÓG PUBLICZNYCH
klasy D - cojazdowej

 TERENY DRÓG WEWNĘTRZNYCH

 TERENY ZABUDOWY MIESZKANIOWEJ JEDNORODZINNEJ

 TERENY ZABUDOWY MIESZKANIOWEJ JEDNORODZINNEJ I USŁUGOWEJ

 TERENY ZABUDOWY PRODUKCYJNEJ

 TERENY ZABUDOWY PRODUKCYJNEJ I USŁUGOWEJ

 TERENY ZIELENI IZOLACYJNEJ

OZNACZENIA INFORMACYJNE

 Granice administracyjne Miasta Sejny i Gminy Sejny

 Uwaga: granice obszaru objętego planem, częściowo pokrywają się z granicami administracyjnymi

 Zalecany schemat podziału na działki

Ustalenia graficzne obowiązujących miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego

 Linie rozgraniczające tereny o różnym przeznaczeniu lub różnych zasadach zagospodarowania

 Nieprzekraczalne linie zabudowy

 Obowiązujące linie zabudowy

 Zalecany schemat podziału na działki

Ustalenia graficzne części

MIEJSCOWEGO PLANU ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO MIASTA SEJNY

zatwierdzonego Uchwałą Nr III/10/06 Rady Miasta Sejny z dnia 28 grudnia 2006r.

ze zmianami wprowadzonymi Uchwałami:

- Nr VII/35/07 z dnia 30 maja 2007r.
- Nr XXXV/183/09 z dnia 29 października 2009r.
- Nr XXX/159/13 z dnia 4 lipca 2013r.
- Nr X/39/15 z dnia 25 czerwca 2015r.

 KZ, KL, KD tereny dróg publicznych

 KDW tereny dróg wewnętrznych

 MN/U tereny zabudowy mieszkaniowej jednorodzinnej i usługowej

 OB.1MN/MNU tereny zabudowy jednorodzinnej lub jednorodzinnej z usługami

 P tereny zabudowy przemysłowo-technicznej, obiektów produkcyjnych, składów i magazynów

 RM tereny zabudowy zagrodowej

 R tereny upraw rolniczych

Ustalenia graficzne części

MIEJSCOWEGO PLANU ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO GMINY SEJNY

OBZAR CZĘŚCI WSI ZALESKIE

zatwierdzonego Uchwałą Nr XXXVII/155/05 Rady Gminy Sejny z dnia 28 września 2005r.

 KD tereny dróg gminnych

 KDW tereny dróg wewnętrznych

 MN tereny zabudowy mieszkaniowej jednorodzinnej

 ZP tereny zieleni ogrodowej

 E tereny urządzeń elektroenergetycznych

Źródło: Uchwała Nr L/284/18 Rady Miasta Sejny z dnia 30 stycznia 2018 r. w sprawie „Miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego wschodniej części miasta Sejny w rejonie ulicy Powstańców Sejneńskich”

2.4. INFRASTRUKTURA TECHNICZNA

2.4.1. INFRASTRUKTURA TRANSPORTOWA I KOMUNIKACYJNA

Przez teren powiatu przebiega droga krajowa nr 16 Dolna Grupa – Olsztyn – Augustów – Ogrodniki – granica państwa (Republika Litewska). Na układ komunikacyjny powiatu składają się także: droga wojewódzka nr 651 Gołdap – Żytkiejmy – Szypliszki – Sejny, droga wojewódzka nr 653 Sedranki – Bakalarzewo – Suwałki – Sejny – Poćkuny i droga wojewódzka nr 663 Sejny – Pomorze. Ze względu na przygraniczne położenie powiatu można mówić o jego dostępności w odniesieniu do Litwy i Białorusi.

Przez obszar powiatu biegnie linia kolejowa relacji Suwałki – Trakiszki – Šestokai (Republika Litewska) z międzynarodowym przejściem kolejowym w Trakiszkach. Ponadto planowana jest budowa odcinka międzynarodowej linii kolejowej E75 – „RAIL-BALTICA”.

Zgodnie z „Raportem o stanie Powiatu Sejneńskiego za rok 2020” Powiatowy Zarząd Dróg w Sejnach obejmuje obszarem działania Powiat Sejneński, w skład którego wchodzi 5 gmin: Miasto Sejny, Gmina Sejny, Gmina Krasnopol, Gmina Giby i Gmina Puńsk. Powiatowy Zarząd Dróg w Sejnach zarządza siecią dróg o łącznej długości 272,494 km, w tym 10,527 km stanowią ulice w mieście Sejny (31 dróg zamiejskich i 20 ulic miejskich, z których 5 znajduje się w ciągu dróg zamiejskich). Ponadto PZD w Sejnach zarządza 13 obiektami mostowymi o łącznej długości 230,05 m. Wszystkie obiekty posiadają konstrukcję żelbetonową.

W tabeli 33 zaprezentowano drogi publiczne gminne i powiatowe przebiegające przez Powiat Sejneński z podziałem na różne rodzaje nawierzchni: twardą, twardą uproszczoną i gruntową.

Tabela 33. Drogi publiczne na terenie powiatu (gminne i powiatowe)

Wyszczególnienie	Jedn. miary	2015	2016	2017	2018	2019
Drogi gminne w powiecie						
o nawierzchni twardej	km	184,1	197,2	216,6	216,6	219
o nawierzchni twardej ulepszonej	km	179,4	197,2	216,6	216,6	218,9
o nawierzchni gruntowej	km	985,6	973,5	958,8	958,8	958,3
Drogi powiatowe wg typu nawierzchni						
o nawierzchni twardej	km	213	213,2	206,8	210,9	212,4
o nawierzchni twardej ulepszonej	km	190	194,1	194,6	195,3	204,6
o nawierzchni gruntowej	km	59,2	59,1	65,7	61,6	60

Źródło: Dane GUS

Wykaz dróg powiatowych wraz z numeracją (numer drogi i jej przebieg) przedstawia się następująco:

- 1090B Maćkowa Ruda – Buda Ruska – Jeziorki,
- 1156B Kaletnik – Adamowizna – Orlinek – Gremzdel,
- 1157B Krasnopol – Gremzdel – Jegliniec – Wiatrołuża,
- 1158B Wiatrołuża – Wysoka Góra – Remieńkiń,
- 1159B od drogi 651 – Szoląny – Puńsk – Wojtokiecie,
- 1160B Puńsk – Wojciuliszki – Budzisko,
- 1161B Puńsk – Szlinokiecie,
- 1162B Trakiszki – Poluńce – Widugiery,
- 1163B Sejwy – Widugiery – Sankury,
- 1164B Sejny (ul. Wileńska) – Bubele – Krasnowo – Sankury,
- 1165B Krasnowo – Burbiszki – Żegary,
- 1166B Gryzkańce – Żegary – Dusznica,
- 1167B Sejny (ul. Mickiewicza) – Łumbie – Widugiery,
- 1168B Smolany – Wiłkopedzie – Skarkiszki,
- 1169B Krasnopol – Murowany Most,
- 1170B Żubrowka – Maćkowa Ruda – Wysoki Most – Pogorzelec – Giby,
- 1171B Ryżówka – Mikołajewo – Maćkowa Ruda,
- 1173B Krasnopol – Żłobin – Jeziorki,
- 1174B Sejny (ul. Zawadzkiego) – Daniłowce – Karolin – Pogorzelec,
- 1175B Sejny (ul. Młynarska) – Bosse – Berżałowce,
- 1176B Poćkuny – Berżniki,
- 1177B Berżniki – Bierżałowce – Giby,
- 1178B Ogrodniki – Berżniki,
- 1179B Berżniki – Zelwa,
- 1180B Tartak – Piertanie – Wysoka Góra,
- 1202B Wysoki Most – Sarnetki – Frącki,
- 1203B Daniłowce – Białowierśnie,
- 1204B Giby – Wiłkokuk – Zelwa,
- 1205B Frącki – Dworczyisko – Łoski – Mikaszówka,
- 1206B Głęboki Bród – Strzelcowizna – Gorczyca,
- 1232B Giby – Rygol.

Wykaz ulic powiatowych wraz z numeracją (kolejno: nazwa ulicy oraz jej przebieg):

- 2575B - Jerzego Grodzińskiego, 1 Maja - Wojska Polskiego,
- 2576B – Głowackiego, Wileńska - gr. miasta Sejny,
- 2577B – Grodzka, Przyrzecznej – Głowackiego,
- 2578B - 11-go Listopada, Wileńska - bez przejazdu,
- 2579B – Strażacka, Piłsudskiego - Powstańców Sejneńskich,
- 2580B – Konopnickiej, Głowackiego - Powstańców Sejneńskich,
- 2581B – Krzywa, Wileńska - bez przejazdu,
- 2582B – Parkowa, 1-go Maja - Emilii Plater,
- 2583B – Słowackiego, Piłsudskiego – Ogrodowej,
- 2584B – Łąkowa, Konarskiego – Mickiewicza,
- 2595B – Przyrzeczna, Głowackiego – Grodzkiej,
- 2592B – Rittlera, Wileńska – Mickiewicza,
- 2587B - Emilii Plater, Piłsudskiego – Zawadzkiego,
- 2588B – Ogrodowa, Strażackiej – Piłsudskiego,
- 2589B - Plac Świętej Agaty, Piłsudskiego – Wileńska,
- 1164B – Piłsudskiego, Ogrodowa – Wileńska (w ciągu drogi Nr 1164B Sejny (ul. Wileńska) - Bubele - Krasnowo – Sankury),
- 1164B – Wileńska, Piłsudskiego - gr. miasta Sejny (w ciągu drogi Nr 1164B Sejny (ul. Wileńska) - Bubele - Krasnowo – Sankury),
- 1175B – Młynarska, Powstańców Sejneńskich - gr. miasta Sejny (w ciągu drogi Nr 1175B Sejny (ul. Młynarska) - Bosse – Berżałowce),
- 1167B – Mickiewicza, Wileńska - gr. miasta Sejny (w ciągu drogi Nr 1167B Sejny/ ul. Mickiewicza - Łumbie – Widugiery),
- 1174B – Zawadzkiego, Pl. Św. Agaty - gr. miasta Sejny (w ciągu drogi Nr 1174B Sejny (ul. Zawadzkiego) - Daniłowce - Karolin – Pogorzelec).

Zgodnie z danymi GUS, na terenie Powiatu Sejneńskiego dostępnych jest 16,1 km ścieżek rowerowych. Mieszkańcy mogą korzystać z komunikacji publicznej z wykorzystaniem 97 przystanków zlokalizowanych na terenie powiatu.

Znaczny odsetek dróg stanowiących sieć drogową Powiatu Sejneńskiego nie odpowiada wymaganiom określonym w przepisach prawa dla dróg publicznych, charakteryzuje się niewystarczającymi parametrami technicznymi w stosunku do określonych w nich wymogów. Większa część dróg posiada nawierzchnię gruntową (dotyczy to zwłaszcza dróg gminnych),

co powoduje, że możliwość poruszania się tymi szlakami komunikacyjnymi jest bardziej uzależniona od warunków atmosferycznych niż ma to miejsce w przypadku dróg asfaltowych. W związku z tym niezbędne jest podjęcie działań mających na celu poprawę standardu technicznego dróg publicznych, zapewniającą poprawę jakości dróg i bezpieczeństwa ruchu drogowego. W tym celu niezbędne jest dokonanie budowy, przebudowy rozbudowy i modernizacji istniejących dróg publicznych stanowiących sieć komunikacyjną powiatu. Ponadto – dla zwiększenia poziomu bezpieczeństwa rowerzystów – konieczne jest tworzenie nowych ścieżek.

Gmina Giby została wskazana w Planie Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Podlaskiego przyjętego uchwałą Nr XXXVI/330/17 Sejmiku Województwa Podlaskiego z dnia 22 maja 2017 r. jako obszar o złej dostępności transportowej do ośrodka wojewódzkiego (90-120 minut). Z kolei gminy: Puńsk, Sejny i Krasnopol wskazano jako tereny o najniższej dostępności samochodem osobowym powyżej 120 minut.

2.4.2. GOSPODARKA WODNO-ŚCIEKOWA

Odpowiednia gospodarka wodna jest jednym z podstawowych działań mających na celu zachowanie odpowiednich stosunków ekologicznych na danym terenie. Jednocześnie niezbędne jest dostarczenie mieszkańcom podstawowych usług komunalnych. W 2020 roku na terenie Powiatu Sejneńskiego, według danych Głównego Urzędu Statystycznego, długość czynnej sieci rozdzielczej wodociągowej wyniosła 520,0 km, a 77,4% mieszkańców korzystało z sieci. Na terenie Miasta Sejny odsetek ten był jeszcze wyższy i wyniósł 98,8%.

Tabela 34. Urządzenia sieciowe na terenie Powiatu Sejneńskiego w latach 2015-2020

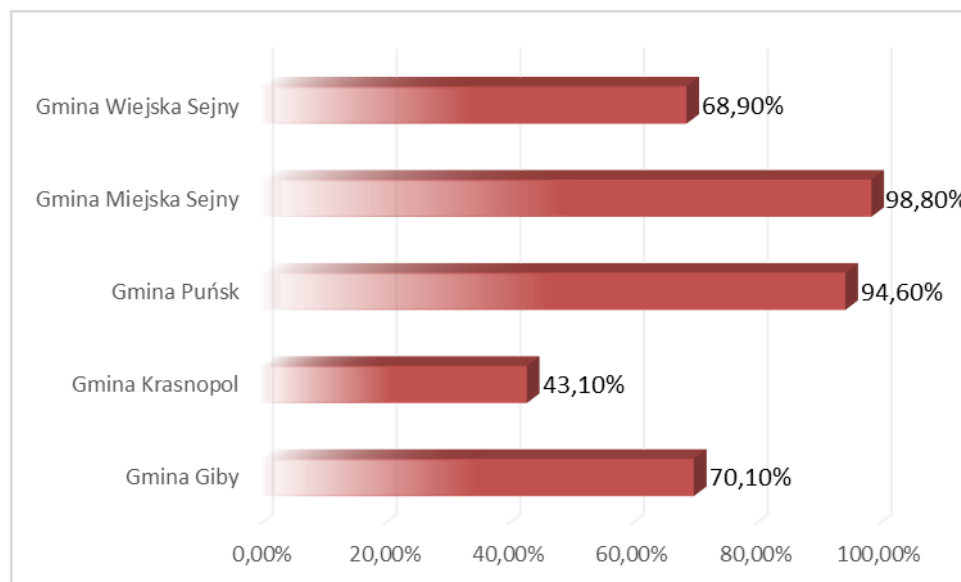
Wyszczególnienie	Jedn. miary	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Wodociągi							
długość czynnej sieci rozdzielczej	km	480,5	480,7	483,2	520,0	520,0	520,0
przyłącza prowadzące do budynków mieszkalnych i zbiorowego zamieszkania	szt.	3 593	3 656	3 819	3 843	3 949	3 963
awarie sieci wodociągowej	szt.	107	104	117	111	92	129
woda dostarczona gospodarstwom domowym	dam ³	790,4	760,6	766,7	797,4	811,9	830,5
ludność korzystająca z sieci wodociągowej	osoba	15 506	15 418	15 542	15 464	15 403	15 239
ludność korzystająca z sieci wodociągowej w miastach	osoba	5 517	5 477	5 407	5 276	5 197	5 097

Wyszczególnienie	Jedn. miary	2015	2016	2017	2018	2019	2020
zużycie wody w gospodarstwach domowych ogółem na 1 mieszkańca	m ³	38,2	37,0	37,8	39,5	40,6	41,9
zużycie wody w gospodarstwach domowych w miastach na 1 mieszkańca	m ³	24,5	24,1	22,9	24,1	25,5	26,0
zużycie wody w gospodarstwach domowych na wsi na 1 mieszkańca	m ³	43,2	41,9	43,3	45,2	46,0	47,6
Kanalizacja							
długość czynnej sieci kanalizacyjnej	km	21,4	21,4	27,6	27,6	27,6	28,4
przyłącza prowadzące do budynków mieszkalnych i zbiorowego zamieszkania	szt.	841	853	834	791	843	843
awarie sieci kanalizacyjnej	szt.	37	13	12	2	8	7
ścieki bytowe odprowadzone siecią kanalizacyjną	dam ³	209,7	213,2	209,3	203,7	202,1	179,2
ścieki oczyszczane odprowadzone	dam ³	248,0	252,0	240,0	246,0	252,0	245,0
ludność korzystająca z sieci kanalizacyjnej w miastach	osoba	4 235	4 212	4 182	4 013	4 029	3 952
ludność korzystająca z sieci kanalizacyjnej	osoba	5 587	5 567	5 503	5 326	5 351	5 272
Budynki mieszkalne podłączone do infrastruktury technicznej - w % ogółu budynków mieszkalnych							
wodociąg	%	63,6	63,7	63,9	64,1	64,7	65,9
kanalizacja	%	15,1	14,9	14,9	14,4	14,2	14,3
wodociąg – w mieście	%	99,1	91,3	91,3	91,5	91,6	91,7
kanalizacja – w mieście	%	62,9	62,4	62,5	62,6	63,0	63,0
wodociąg – na wsi	%	58,0	59,3	59,6	60,0	60,6	62,0
kanalizacja – na wsi	%	7,5	7,4	7,4	7,2	6,7	6,9
Korzystający z instalacji w % ogółu ludności							
wodociąg	%	75,2	75,5	76,7	77,0	77,3	77,4
kanalizacja	%	27,1	27,3	27,1	26,5	26,9	26,8
wodociąg – w mieście	%	98,8	98,8	98,8	98,7	98,8	98,8
kanalizacja – w mieście	%	75,9	76,0	76,4	75,1	76,6	76,6
wodociąg – na wsi	%	66,5	66,8	68,5	69,1	69,6	69,8
kanalizacja – na wsi	%	9,0	9,1	8,9	8,9	9,0	9,1
Przedsiębiorstwa świadczące usługi w gminie w badanym roku							
przedsiębiorstwa świadczące usługę (dostarczające wodę)	ob.	4	4	4	4	4	4

Źródło: Dane GUS

Biorąc pod uwagę poszczególne gminy wiejskie zlokalizowane w granicach Powiatu Sejneńskiego należy stwierdzić, że największy odsetek mieszkańców korzysta z sieci wodociągowej na terenie Gminy Puńsk (94,60%), co zaprezentowano na wykresie 40.

Wykres 40. Korzystający z wodociągu w % ogółu ludności na terenie gmin Powiatu Sejneńskiego

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS za 2020 r.

Gmina Giby

W 2020 r. długość czynnej sieci rozdzielczej wynosiła 68,3 km. Zużycie wody w gospodarstwach domowych ogółem na 1 mieszkańca 50,6 m³. Ludność korzystająca z sieci wodociągowej - 1881 osób.

Gmina Krasnopol

W 2020 r. długość czynnej sieci rozdzielczej wynosiła 90,7 km. Zużycie wody w gospodarstwach domowych ogółem na 1 mieszkańca 18,7 m³. Ludność korzystająca z sieci wodociągowej - 1620 osób.

Gmina Puńsk

W 2020 r. długość czynnej sieci rozdzielczej wynosiła 172,5 km. Zużycie wody w gospodarstwach domowych ogółem na 1 mieszkańca 78,0 m³. Ludność korzystająca z sieci wodociągowej - 3931 osób.

Miasto Sejny

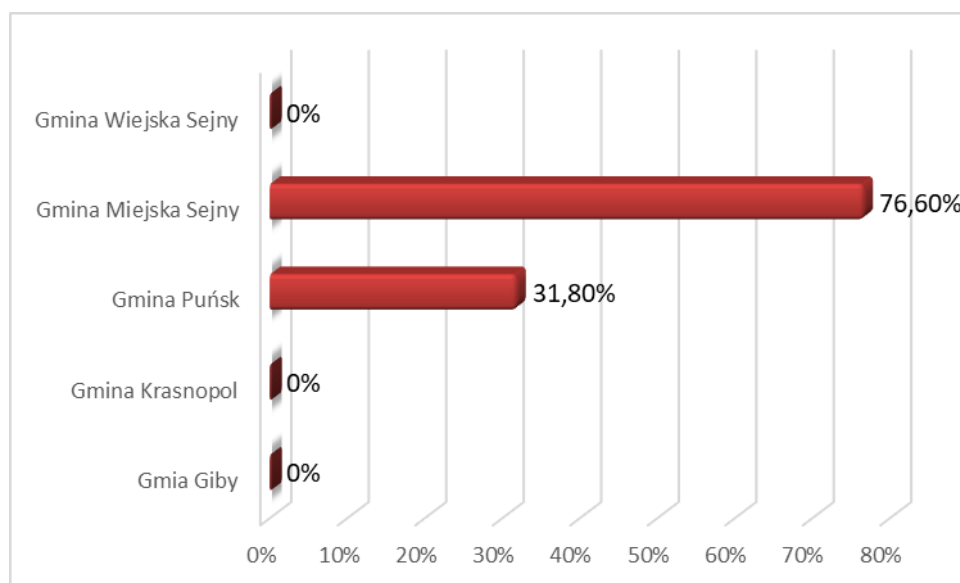
W 2020 r. długość czynnej sieci rozdzielczej wynosiła 14 km. Zużycie wody w gospodarstwach domowych ogółem na 1 mieszkańca 26 m³. Ludność korzystająca z sieci wodociągowej - 5097 osób.

Gmina Sejny

W 2020 r. długość czynnej sieci rozdzielczej wynosiła 174,5 km. Zużycie wody w gospodarstwach domowych ogółem na 1 mieszkańca 41,3 m³. Ludność korzystająca z sieci wodociągowej - 2710 osób.

Długość sieci kanalizacyjnej w 2020 r. na terenie powiatu wyniosła 28,4 km. W 2020 r. 26,8% ogółu ludności korzystało z instalacji (w miastach 76,6%, na wsi 9,1%). Nie we wszystkich gminach na terenie Powiatu Sejneńskiego funkcjonuje sieć kanalizacyjna, co prezentuje wykres 41. W kolejnych latach planowana jest realizacja inwestycji związanych z budową sieci kanalizacji sanitarnej na terenie Gminy Krasnopol i Gminy Giby z podłączeniem instalacji do funkcjonującej oczyszczalni ścieków w Sejnach.

Wykres 41. Korzystający z kanalizacji w gminach Powiatu Sejneńskiego

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS za 2020 r.

Miasto Sejny

Długość czynnej sieci kanalizacyjnej w 2020 r. wynosiła 12,2 km. Istniało 504 szt. przyłączy prowadzących do budynków mieszkalnych i zbiorowego zamieszkania. Odprowadzono 185 dm³ ścieków oczyszczanych. Z kanalizacji korzystały 3 952 osoby.

Gmina Puńsk

Długość czynnej sieci kanalizacyjnej w 2020 r. wynosiła 16,2 km. Istniało 339 szt. przyłączy prowadzących do budynków mieszkalnych i zbiorowego zamieszkania. Odprowadzono 60,0 dm³ ścieków oczyszczanych odprowadzonych. Z kanalizacji korzystało 1 320 osób.

Na terenie Powiatu Sejneńskiego zarejestrowane są 3 oczyszczalnie ścieków. Są to:

Oczyszczalnia miejska w Sejnach

Przepustowość oczyszczalni zgodnie z pozwoleniem wodnoprawnym: średnia [m³ /d]: 1 000; maksymalna dobowo [m³ /d]: 2 650; maksymalna godzinowa [m³ /h]: 110; maksymalna roczna [m³ /rok]: 420 000. Średnie obciążenie oczyszczalni to [m³ /d]: 756,16. Oczyszczalnia biologiczna spełniająca standardy odprowadzanych ścieków. Odbiornik ścieków oczyszczonych zgodnie z pozwoleniem wodnoprawnym: rzeka Marycha. Kilometraż miejsca odprowadzania ścieków oczyszczonych: 8 km.

Gminna oczyszczalnia ścieków w Puńsku

Na terenie Puńska działa oczyszczalnia ścieków typu BIOVAC o przepustowości min Q 125m³/d, Q max 300 m³/d. Odbiornikiem ścieków oczyszczonych jest rów melioracyjny – dopływ jeziora Sejwy (w zlewni Marychy). Do odwadniania osadów nadmiernych stosowana jest prasa filtracyjna. Przy oczyszczalni znajduje się punkt zlewny nieczystości płynnych. Z oczyszczalni w 2020 r. korzystało 1 190 osób.

Oczyszczalnia ścieków Spółdzielni Mleczarskiej „Mlekpól” w Grajewie, Oddział Zakład Produkcji Mleczarskiej w Sejnach

Głównymi urządzeniami mechaniczno-biologicznej zakładowej oczyszczalni ścieków Zakładu Produkcji Mleczarskiej w Sejnach są: zbiornik wstępnego napowietrzania, 2 rowy cyrkulacyjne pracujące w układzie szeregowym oraz osadnik wtórny. Usuwanie ze ścieków związków fosforu wspomagane jest chemicznie, poprzez zastosowanie preparatu PIX. Maksymalna przepustowość oczyszczalni wynosi 650 m³/d. Odbiornikiem ścieków oczyszczonych jest rzeka Marycha.

Tabela 35. Ludność korzystająca z oczyszczalni na terenie Powiatu Sejneńskiego

Wyszczególnienie	J. m.	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Ludność korzystająca z oczyszczalni							
ogółem	osoba	6 123	6 133	6 115	5 647	5 620	5 592
biologiczne	osoba	1 213	1 213	1 215	1 210	1 200	1 190
z podwyższonym usuwaniem biogenów	osoba	4 910	4 920	4 900	4 437	4 420	4 402
Ludność korzystająca z oczyszczalni ścieków w % ogólnej liczby ludności							
ogółem	%	29,7	30,0	30,2	28,1	28,2	28,4
w miastach	%	87,9	88,8	89,5	83,0	84,0	85,3
na wsi	%	8,1	8,2	8,2	8,2	8,2	8,2

Źródło: Dane GUS

Zgodnie z danymi GUS na terenie powiatu funkcjonują 3 694 zbiorniki bezodpływowe oraz 726 oczyszczalni przydomowych.

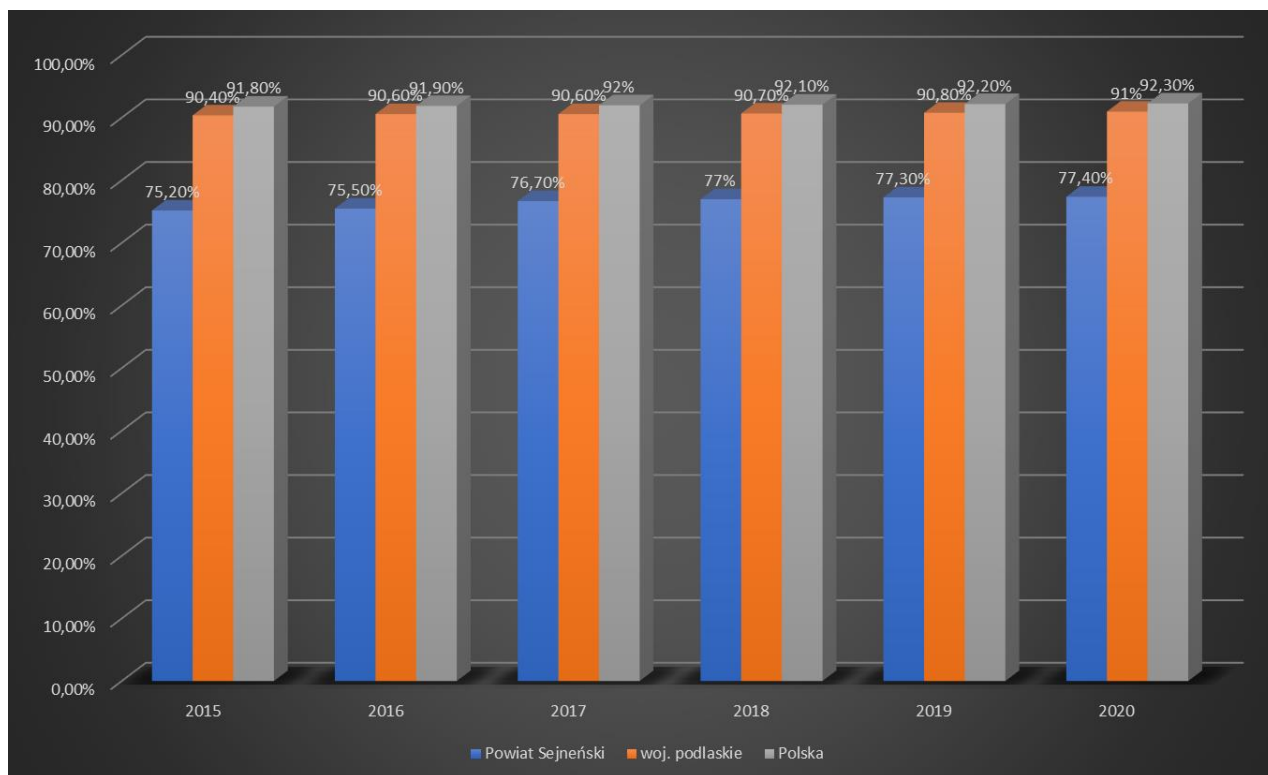
Tabela 36. Liczba zbiorników bezodpływowych oraz oczyszczalni przydomowych na terenie Powiatu Sejneńskiego

Wyszczególnienie	J. m.	2015	2016	2017	2018	2019	2020
zbiorniki bezodpływowe	szt.	3 223	3 238	3 262	3 690	3 684	b.d.
oczyszczalnie przydomowe	szt.	587	605	622	705	726	b.d.

Źródło: Dane GUS

Porównując odsetek osób korzystających z sieci wodociągowej na terenie Powiatu Sejneńskiego, województwa podlaskiego oraz kraju można zauważyć, że na obszarze powiatu odsetek ten był najmniejszy.

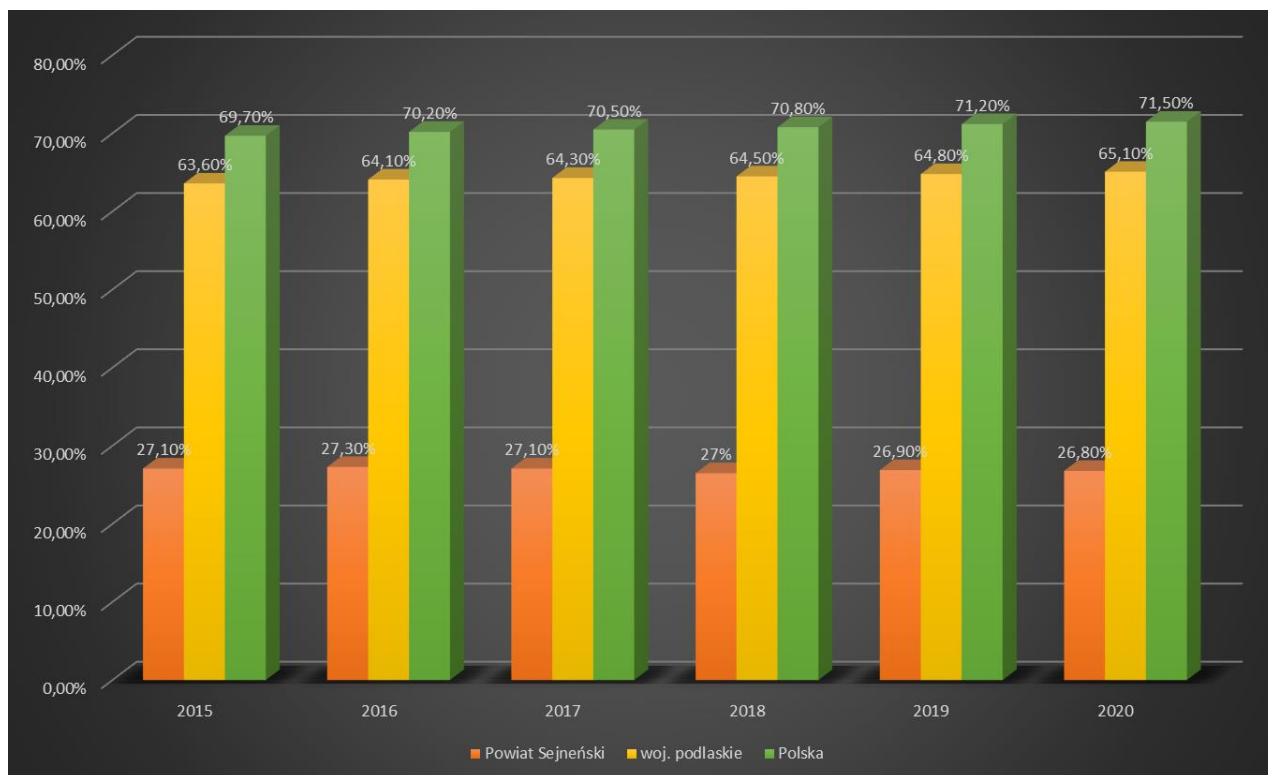
Wykres 42. Odsetek osób korzystających z sieci wodociągowej na terenie Powiatu Sejneńskiego, województwa podlaskiego oraz kraju

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Podobnie sytuacja kształtuje się w przypadku odsetka mieszkańców korzystających z sieci kanalizacyjnej, co zaprezentowano na wykresie 43.

Wykres 43. Odsetek osób korzystających z sieci kanalizacyjnej na terenie Powiatu Sejneńskiego, województwa podlaskiego oraz kraju

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

2.4.3. GOSPODARKA ODPADAMI

Na terenie Powiatu Sejneńskiego źródłami wytwarzanych odpadów są:

- przedsiębiorstwa prowadzące działalność gospodarczą,
- gospodarstwa domowe, w których powstają także odpady wielkogabarytowe czy niebezpieczne,
- obiekty infrastruktury społecznej i komunalnej,
- obszary ogrodów, parków, cmentarzy czy targowisk itp.,
- ulice i place.

Ilość wytwarzanych odpadów komunalnych, wskaźnik ich nagromadzenia, jak również ich struktura oraz skład są uzależnione od różnych uwarunkowań lokalnych. Należą do nich: poziom rozwoju gospodarczego obszaru, zamożność społeczeństwa, rodzaj zabudowy mieszkalnej, sposób gospodarowania zasobami, przyzwyczajenia w konsumpcji dóbr materialnych, a także cechy charakterologiczne mieszkańców i ich podatność na edukację ekologiczną.

Zgodnie z danymi GUS – w 2020 roku na terenie Powiatu Sejneńskiego zebrano prawie 4 300 t odpadów. Na jednego mieszkańca przypadało 143,9 kg odpadów zmieszanych.

Tabela 37. Odpady komunalne z terenu Powiatu Sejneńskiego

Wyszczególnienie	Jedn. miary	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Odpady zebrane w ciągu roku							
ogółem	t	-	-	3 453,9	3 536,8	3 979,01	4 295,43
z gospodarstw domowych	t	-	-	3 009,0	3 064,66	3 465,09	3 727,67
z innych źródeł (usług komunalnych, handlu, małego biznesu, biur i instytucji)	t	-	-	444,86	472,22	513,92	567,76
Odpady zebrane selektywnie w ciągu roku							
ogółem	t	-	-	914,06	946,48	926,30	1 446,07
z gospodarstw domowych	t	-	-	886,43	865,33	884,21	1 410,99
z innych źródeł (usług komunalnych, handlu, małego biznesu, biur i instytucji)	t	-	-	27,63	81,15	42,09	35,08
Zmieszane odpady zebrane w ciągu roku							
ogółem	t	1 950,22	1 937,57	2 539,84	2 590,4	3 052,71	2 849,36
ogółem na 1 mieszkańca	kg	94,1	94,4	125,1	128,4	152,6	143,9
z gospodarstw domowych	t	1 320,36	1 313,49	2 122,61	2 199,33	2 580,88	2 316,68
odpady z gospodarstw domowych przypadające na 1 mieszkańca	kg	63,7	64,0	104,6	109,0	129,0	117,0
jednostki odbierające odpady w badanym roku wg obszaru działalności	szt.	4	2	2	2	2	2
z innych źródeł (usług komunalnych, handlu, małego biznesu, biur i instytucji)	t	-	-	417,23	391,07	471,83	532,68

Źródło: Dane GUS

Zgodnie z nowelizacją ustawy o utrzymaniu czystości i porządku w gminach (obowiązującą od początku 2012 r. z późniejszymi zmianami) na gminach spoczywa zadanie zapewnienia odpowiedniego i właściwego zagospodarowania wszystkich odpadów komunalnych z możliwością selektywnego zbierania.

Miejszem zagospodarowywania odpadów komunalnych oraz pozostałości z sortowania odpadów komunalnych przeznaczonych do składowania, zebranych z terenu powiatu, jest Zakład Unieszkodliwiania Odpadów Komunalnych w Suwałkach.

Na terenie Powiatu Sejneńskiego funkcjonują Punkty Selektywnego Zbierania Odpadów Komunalnych: w Dziemianówce (Gmina Giby), w Marynowie (Gmina Sejny), w Puńsku (Gmina Puńsk) oraz przy ul. Powstańców Sejneńskich 32 B w Sejnach (Miasto Sejny).

2.4.4. INFRASTRUKTURA ELEKTROENERGETYCZNA, CIEPŁOWNICZA I GAZOWA

Na terenie Powiatu Sejneńskiego nie funkcjonuje sieć ciepłownicza ani gazowa. Działają jedynie lokalne kotłownie, do których podłączonych jest kilka budynków zlokalizowanych w ich sąsiedztwie. Szczegółowe dane w tym zakresie zaprezentowano w tabeli 38.

Tabela 38. Kotłownie i sieć ciepła na terenie Powiatu Sejneńskiego

Wyszczególnienie	Jedn. miary	2015	2016	2017	2018	2019	2020
ogółem							
kotłownie	ob.	13	10	9	10	12	13
długość sieci ciepłej przesyłowej i rozdzielczej	km	1,1	1,0	1,1	1,3	1,5	1,5
długość przyłączy do budynków	km	0,7	0,4	0,7	0,7	0,5	0,5
w miastach							
kotłownie	ob.	12	9	6	6	8	8
długość sieci ciepłej przesyłowej i rozdzielczej	km	1,0	1,0	1,0	1,2	1,5	1,5
długość przyłączy do budynków	km	0,4	0,4	0,4	0,4	0,5	0,5
na wsi							
kotłownie	ob.	1	1	3	4	4	5
długość sieci ciepłej przesyłowej i rozdzielczej	km	0,1	0,0	0,1	0,1	0,0	0,0
długość przyłączy do budynków	km	0,3	0,0	0,3	0,3	0,0	0,0

Źródło: Dane GUS

Dostępna jest także infrastruktura energetyczna zaopatrująca mieszkańców w energię elektryczną. Biorąc pod uwagę dane GUS należy stwierdzić, że ilość odbiorców oraz zużycie energii elektrycznej w Powiecie Sejneńskim stale wzrasta.

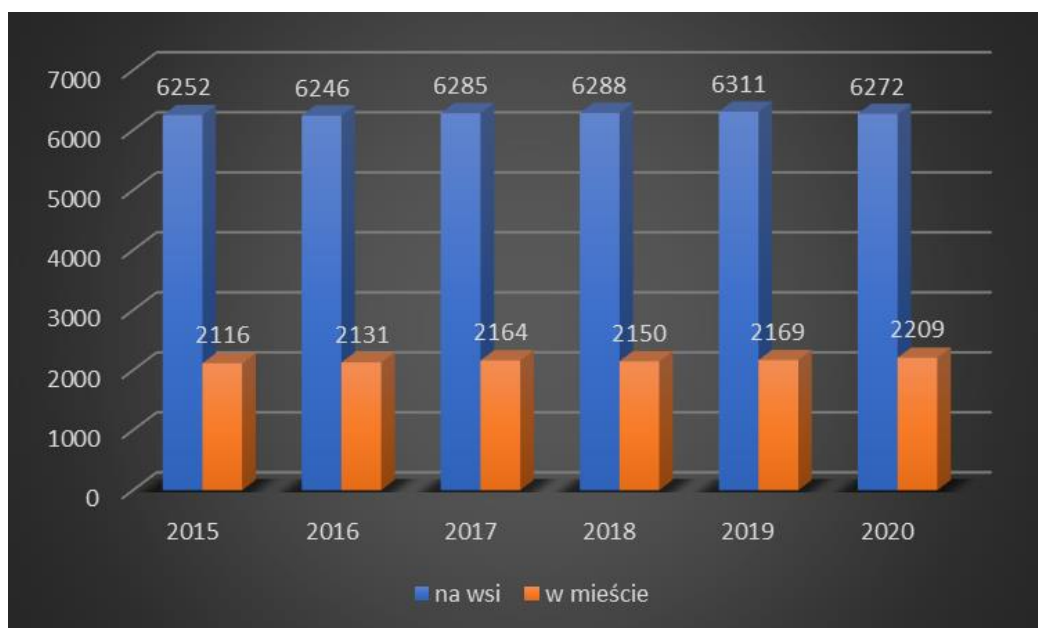
Tabela 39. Zużycie energii elektrycznej na terenie Powiatu Sejneńskiego

Wyszczególnienie	Jedn. miary	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Energia elektryczna w gospodarstwach domowych w miastach							
odbiorcy energii elektrycznej	szt.	2116	2131	2164	2150	2169	2209
zużycie energii elektrycznej	MWh	3652,62	3674,17	3745,94	3669,58	3649,31	3735,69

Wyszczególnienie	Jedn. miary	2015	2016	2017	2018	2019	2020
zużycie energii elektrycznej na 1 mieszkańca	kWh	652,49	661,54	680,46	676,67	690,37	716,06
zużycie energii elektrycznej na 1 odbiorcę	-	-	-	-	-	-	1691,12
Energia elektryczna w gospodarstwach domowych wg lokalizacji odbiorcy							
odbiorcy energii elektrycznej							
ogółem	szt.	8368	8377	8449	8438	8480	8481
na wsi	szt.	6252	6246	6285	6288	6311	6272
zużycie energii elektrycznej							
ogółem	MWh	19158	19563	20252,97	20359,03	20293,51	20723,19
na wsi	MWh	15506	15889	16507,03	16689,45	16644,2	16987,5
zużycie energii elektrycznej na 1 mieszkańca							
ogółem	kWh	924,7	952,8	997,6	1009,3	1014,6	1046,3
na wsi	kWh	1025,5	1060,9	1115,6	1131,6	1131	1164,3
zużycie energii elektrycznej na 1 odbiorcę							
ogółem	kWh	-	-	-	-	-	2443,5
na wsi	kWh	-	-	-	-	-	2708,5

Źródło: Dane GUS

Wykres 44. Odbiorcy energii elektrycznej na terenie Powiatu Sejneńskiego

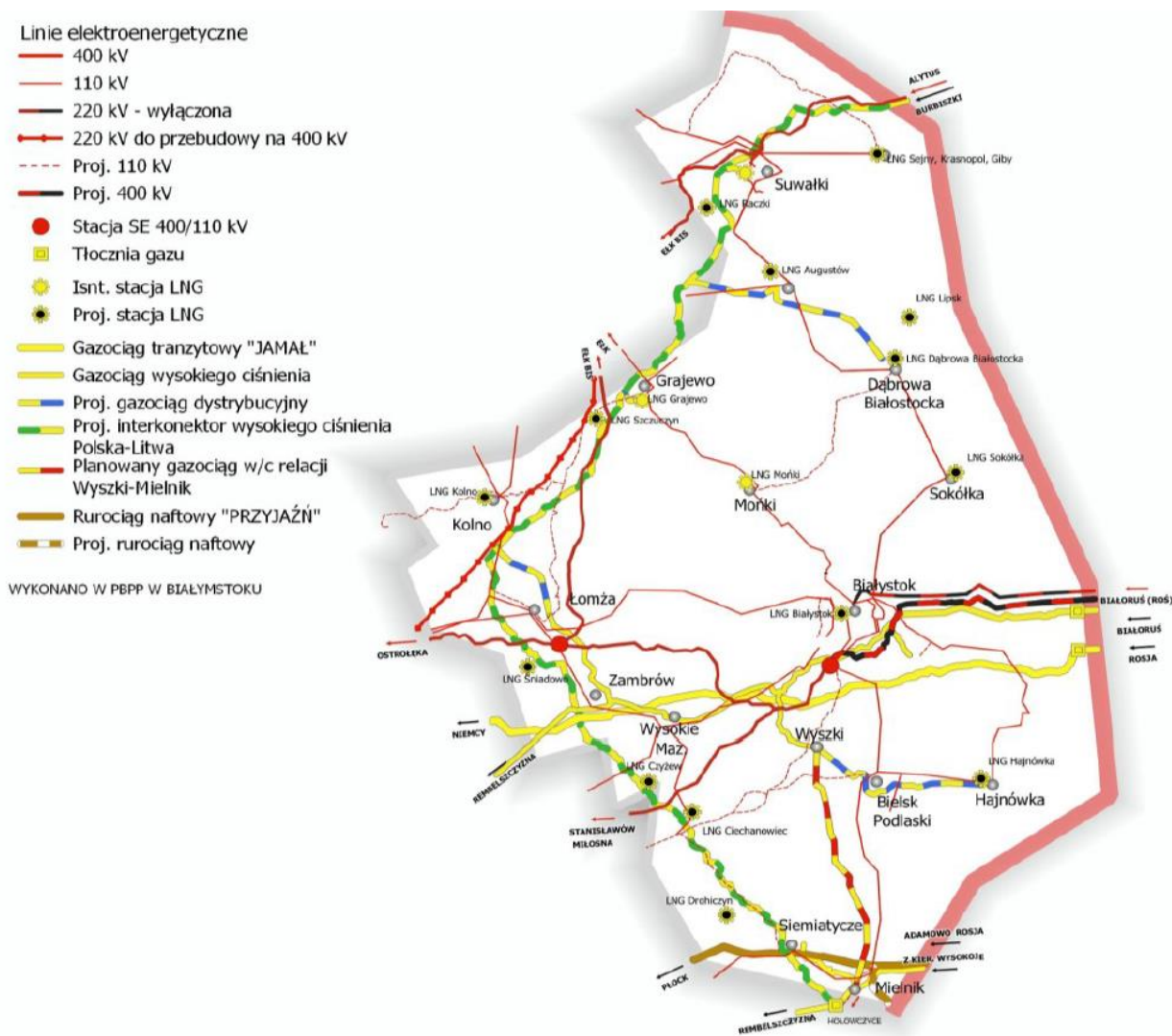

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Przez teren Powiatu Sejneńskiego przebiega linia wysokiego napięcia 400 kV Elk-granica RP (kierunek Alytus).

Na rysunku 20 przedstawiono istniejącą oraz planowaną infrastrukturę elektroenergetyczną zlokalizowaną na terenie województwa podlaskiego. Mapa przedstawia również rozważany wariant przebiegu interkonektora Polska – Litwa, który ma przebiegać przez teren Powiatu Sejneńskiego. Budowa interkonektora gazowego w/c Polska – Litwa umożliwi zwiększenie mocy przesyłowej gazociągu dystrybucyjnego kol. Grabówka k/Białegostoku – Wólka Radzymińska, zasilającego środkową część województwa oraz stworzy szanse budowy systemu dystrybucyjnego gazu ziemnego miast i gmin w północnej i południowej części województwa.

Rysunek 20. Infrastruktura energetyczna województwa podlaskiego

Źródło: Strategia Rozwoju Województwa Podlaskiego 2030

Na terenie Powiatu Sejneńskiego planowany jest rozwój wykorzystania odnawialnych źródeł energii, co potwierdza będąca w trakcie opracowania Strategia rozwoju Sejneńskiego Klastra Energii Odnawialnej.

2.5. INFRASTRUKTURA SPOŁECZNA, JAKOŚĆ ŻYCIA MIESZKAŃCÓW

2.5.1. INFRASTRUKTURA EDUKACYJNA, JAKOŚĆ EDUKACJI

W powiecie nie funkcjonują szkoły wyższe, wobec czego młodzież kontynuuje naukę na uczelniach zlokalizowanych głównie w Białymstoku, Olsztynie i Warszawie.

Na terenie Powiatu Sejneńskiego działają natomiast następujące placówki edukacyjne szczebla ponadpodstawowego:

- Liceum Ogólnokształcące z Litewskim Językiem Nauczania im. 11 Marca w Puńsku;
- Zespół Szkół Ogólnokształcących w Sejnach, w skład którego wchodzi liceum ogólnokształcące oraz technikum;
- Zespół Szkół Centrum Kształcenia Rolniczego im. Stanisława Staszica w Sejnach zarządzany przez Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi, w skład którego chodzi technikum oraz branżowa szkoła I stopnia.

Zgodnie z danymi GUS, w 2020 r. do liceów ogólnokształcących na terenie Powiatu Sejneńskiego uczęszczało 249 uczniów, pobierali oni naukę w 13 oddziałach. Do technikum prowadzonego przez Powiat Sejneński uczęszczało w 2020 r. 83 uczniów.

Tabela 40. Szkolnictwo ponadpodstawowe na terenie Powiatu Sejneńskiego

Wyszczególnienie	2015	2016	2017	2018	2019	2020
technika						
technika dla młodzieży ogółem	2	2	2	2	2	2
technika dla młodzieży prowadzone przez samorząd powiatowy	1	1	1	1	1	1
technika dla młodzieży prowadzone przez jednostki administracji rządowej (centralnej)	1	1	1	1	1	1
oddziały w technikach ogółem	11	12	13	14	16	15
oddziały w technikach prowadzonych przez samorząd powiatowy	1	2	3	4	5	5
oddziały w technikach prowadzonych przez jednostki administracji rządowej (centralnej)	10	10	10	10	11	10
uczniowie w technikach ogółem	238	260	249	260	317	271
uczniowie w technikach prowadzonych przez samorząd powiatowy	17	31	43	56	84	83
uczniowie w technikach prowadzonych przez jednostki administracji rządowej (centralnej)	221	229	206	204	233	188

Wyszczególnienie	2015	2016	2017	2018	2019	2020
szkoły branżowe						
branżowe szkoły I stopnia ogółem	-	-	0	0	0	1
oddziały w branżowych szkołach I stopnia	-	-	0	0	0	1
uczniowie w branżowych szkołach I stopnia	-	-	0	0	0	21
licea ogólnokształcące						
licea ogólnokształcące ogółem	2	2	2	2	2	2
oddziały w liceach ogólnokształcących	11	10	9	9	11	13
uczniowie w liceach ogólnokształcących	264	242	209	188	237	249

Źródło: Dane GUS

Wyniki egzaminu maturalnego przeprowadzonego w maju 2021 r. w poszczególnych szkołach zaprezentowano w tabelach 41-43. W 2021 r. z powodu pandemii COVID-19 egzamin ustny nie odbył się.

Tabela 41. Wyniki egzaminu zewnętrznego pisemnego - Liceum Ogólnokształcące z Litewskim Językiem Nauczania im. 11 Marca w Puńsku

Przedmiot	Liczba zdających	Zdało/przekroczyło próg 30%	Nie zdało/nie przekroczyło progu	Średni wynik (%)
Przedmioty obowiązkowe – poziom podstawowy				
Język polski	23	23	0	57
Język litewski	23	23	0	75
Język angielski	23	23	0	91
Matematyka	23	22	1	75
Przedmioty dodatkowe – poziom rozszerzony				
Język polski	3	3	0	84
Język litewski	20	20	0	79
Język angielski	19	19	0	78
Biologia	4	3	1	35
Matematyka	12	4	8	28
Chemia	1	0	1	5
Fizyka	4	1	3	26
Geografia	8	5	3	33
Historia	1	1	0	40

Źródło: Dane Starostwa Powiatowego w Sejnach

Tabela 42. Wyniki egzaminu zewnętrznego pisemnego - Liceum Ogólnokształcące im. Szymona Konarskiego w Sejnach

Przedmiot	Poziom	Ilość zdających	Nie uzyskało 30%	Średni wynik
Język polski	podstawowy	28	3	51
	rozszerzony	9	2	46
Język angielski	podstawowy	25	4	72
	rozszerzony	17	-	69
Język rosyjski	podstawowy	3	-	61
Biologia	rozszerzony	2	1	34
Chemia	rozszerzony	3	2	31
Fizyka	rozszerzony	2	1	38
Geografia	rozszerzony	7	4	28
Historia	rozszerzony	2	-	43
Informatyka	rozszerzony	1	-	56
Matematyka	podstawowy	28	14	55
	rozszerzony	11	5	32
Wiedza o społeczeństwie	rozszerzony	5	3	19

Źródło: Dane Starostwa Powiatowego w Sejnach

Tabela 43. Wyniki egzaminu zewnętrznego pisemnego – Technikum w Sejnach

Przedmiot	Poziom	Ilość zdających	Nie uzyskało 30%	Średni wynik
Język polski	podstawowy	14	1	55
Język angielski	podstawowy	14	-	68
	rozszerzony	13	6	44
Informatyka	rozszerzony	7	5	27
Matematyka	podstawowy	14	2	55
	rozszerzony	4	3	19

Źródło: Dane Starostwa Powiatowego w Sejnach

Analizując przedstawione wyniki matur należy stwierdzić, że najlepsze wyniki osiągnęli uczniowie Liceum Ogólnokształcącego z Litewskim Językiem Nauczania im. 11 Marca w Puńsku, a najłabsze – młodzież uczęszczająca do Technikum w Sejnach.

W roku szkolnym 2020/2021 w Technikum w Sejnach organizowany był także egzamin potwierdzający kwalifikacje zawodowe w zawodzie technik informatyk. W sesji zimowej egzaminem objęto IV klasę - Kwalifikacja EE.09 - Programowanie, tworzenie i administrowanie stronami internetowymi i bazami danych. Egzamin składał się z dwóch części:

- części pisemnej, która trwała 60 minut i przeprowadzana była w formie testu składającego się z 40 zadań zamkniętych zawierających cztery odpowiedzi do wyboru, z których tylko jedna odpowiedź była prawidłowa;
- części praktycznej, która trwała 150 minut i która była przeprowadzana w formie testu praktycznego.

Część praktyczna egzaminu zawodowego polegała na wykonaniu przez zdającego zadania egzaminacyjnego zawartego w arkuszu egzaminacyjnym na stanowisku egzaminacyjnym. Stanowisko było przygotowane z uwzględnieniem warunków realizacji kształcenia w danym zawodzie określonych w podstawie programowej.

Do części pisemnej przystąpiło 14 uczniów z klasy IV technikum, 10 uczniów ją zaliczyło, co daje 72%.

Do części praktycznej przystąpiło 14 uczniów, 4 uczniów ją zaliczyło, co daje 28,6%.

Średnia procentowa uczniów z części pisemnej to 60%.

Średnia z części praktycznej to 34,2%.

W sesji letniej uczniowie klasy III technikum przystąpili do egzaminu w ramach: Kwalifikacja EE.08 - Montaż i eksploatacja systemów komputerowych, urządzeń peryferyjnych i sieci. Egzamin składał się z dwóch części:

- części pisemnej, która trwała 60 minut i przeprowadzana była w formie testu składającego się z 40 zadań zamkniętych zawierających cztery odpowiedzi do wyboru, z których tylko jedna odpowiedź była prawidłowa;
- części praktycznej, która trwała 150 minut i która była przeprowadzana w formie testu praktycznego z udziałem egzaminatora.

Część praktyczna egzaminu zawodowego polegała na wykonaniu przez zdającego zadania egzaminacyjnego zawartego w arkuszu egzaminacyjnym na stanowisku egzaminacyjnym. Stanowisko było przygotowane z uwzględnieniem warunków realizacji kształcenia w danym zawodzie określonych w podstawie programowej.

Do części pisemnej przystąpiło 12 uczniów z klasy III technikum, 12 uczniów ją zaliczyło, co daje 100%.

Do części praktycznej przystąpiło 12 uczniów, 12 uczniów ją zaliczyło, co daje 100%.

Średnia procentowa uczniów z części pisemnej to 68,5%.

Średnia z części praktycznej to 90,5%.

W 2020 r. na terenie Powiatu Sejneńskiego funkcjonowało 8 szkół podstawowych, do których uczęszczało 1294 uczniów pobierających naukę w 93 oddziałach. Działały następujące placówki:

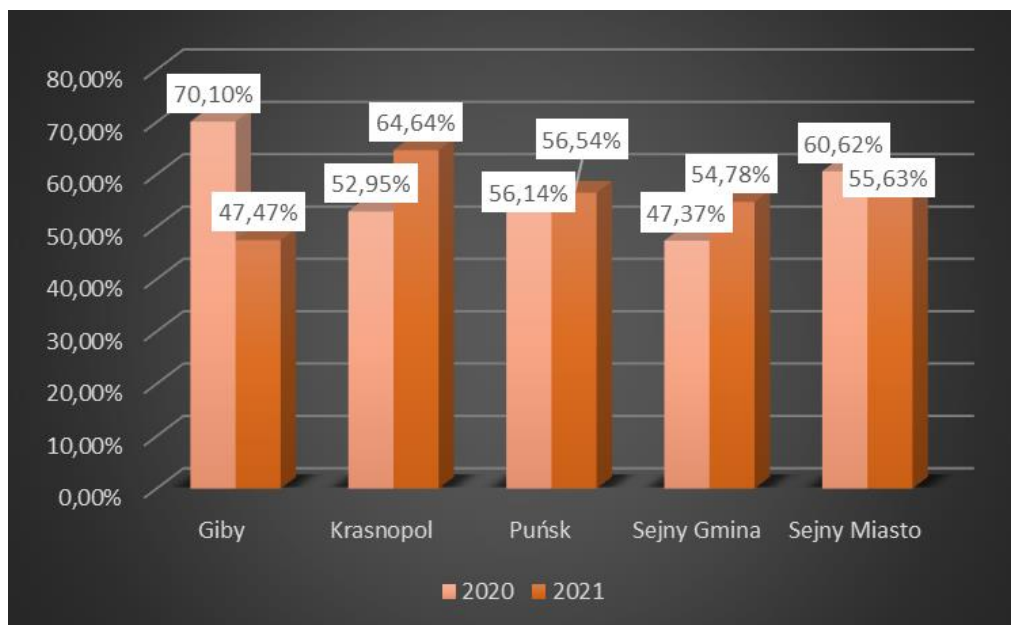
- Szkoła Podstawowa Imienia Ofiar Obławy Augustowskiej w Gibach;
- Szkoła Podstawowa im. Jana Pawła II w Krasnopolu;
- Szkoła Podstawowa z Polskim i Litewskim Językiem Nauczania im. Dariusza i Girenasa w Puńsku;
- Szkoła Podstawowa z Litewskim Językiem Nauczania w Widugierach;
- Samorządowa Szkoła Muzyczna I Stopnia z Polskim i Litewskim Językiem Nauczania w Puńsku;
- Szkoła Podstawowa w Poćkunach;
- Szkoła Podstawowa im. Adama Mickiewicza w Krasnowie;
- Zespół Szkolno - Przedszkolny w Sejnach.

Porównując wyniki egzaminów ósmoklasisty w poszczególnych gminach Powiatu Sejneńskiego należy zauważyć, że:

- najwyższe wyniki egzaminu z języka polskiego w 2020 r. osiągnęli uczniowie z Gminy Giby, jednak nie powtórzyli tego sukcesu w 2021 r., kiedy to ich wynik był najniższy;
- z egzaminu z języka angielskiego zarówno w roku 2020, jak i 2021, uczniowie z terenu Gminy Giby osiągnęli najniższe wyniki w powiecie. Najlepsi byli uczniowie z Gminy Puńsk;
- w przypadku matematyki w 2020 r. uczniowie z Gminy Giby osiągnęli najlepszy wynik w powiecie, a w 2021 r. – wynik najniższy. W 2021 r. najlepiej egzamin zdali uczniowie z Gminy Sejny.

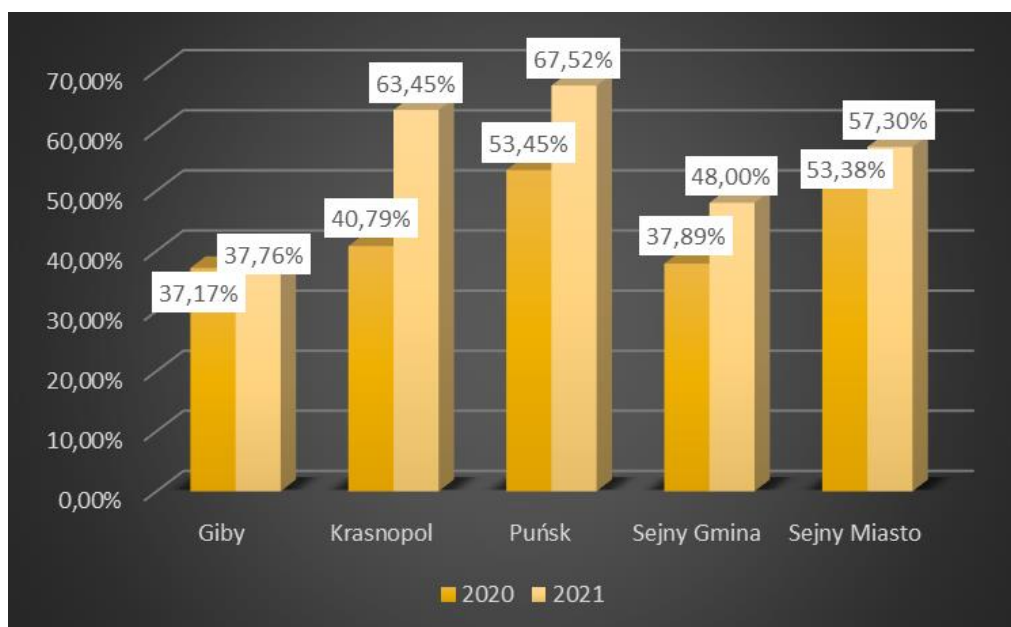
Wskazane dane zaprezentowano na wykresach 45-47.

Wykres 45. Wyniki egzaminów ósmoklasisty w poszczególnych gminach Powiatu Sejneńskiego – język polski

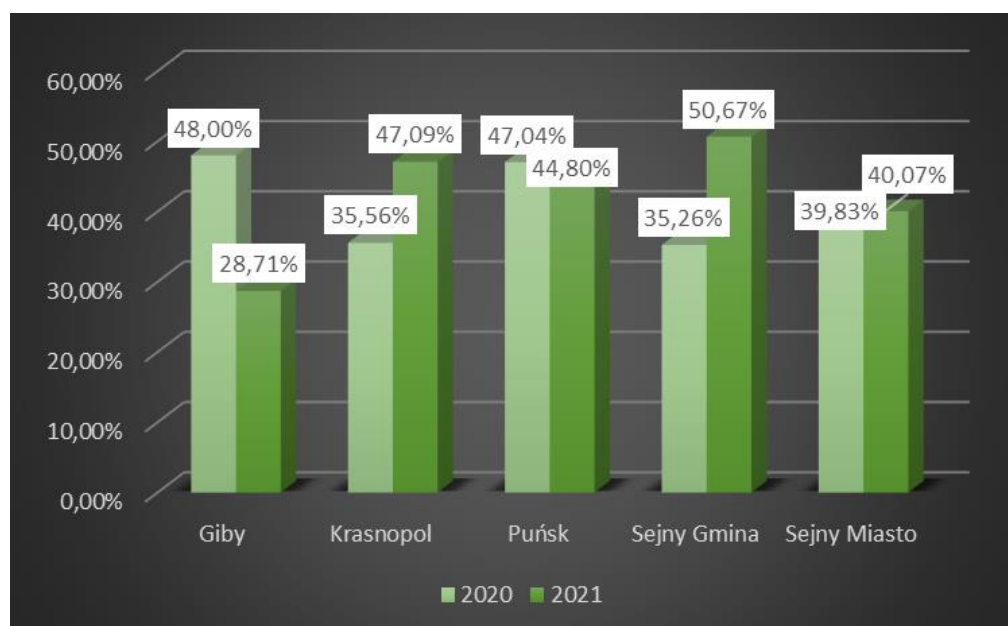
Źródło: Opracowanie własne na podstawie <https://mapa.wyniki.edu.pl/MapaEgzaminow/>

Wykres 46. Wyniki egzaminów ósmoklasisty w poszczególnych gminach Powiatu Sejneńskiego – język angielski

Źródło: Opracowanie własne na podstawie <https://mapa.wyniki.edu.pl/MapaEgzaminow/>

Wykres 47. Wyniki egzaminów ósmoklasisty w poszczególnych gminach Powiatu Sejneńskiego – matematyka

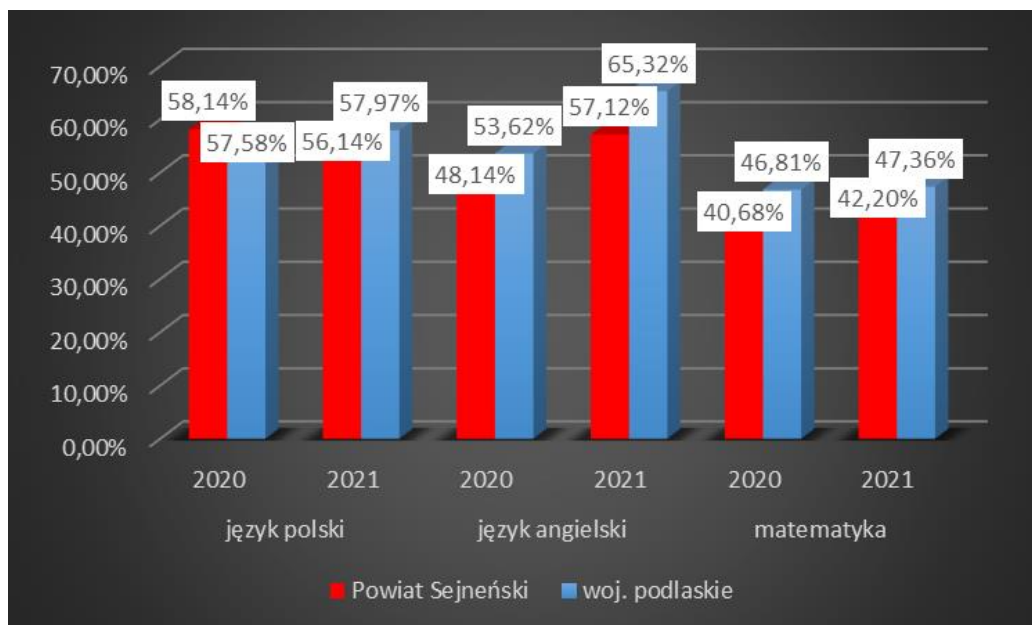
Źródło: Opracowanie własne na podstawie <https://mapa.wyniki.edu.pl/MapaEgzaminow/>

Z kolei biorąc pod uwagę wyniki egzaminów ósmoklasisty na terenie Powiatu Sejneńskiego oraz województwa podlaskiego można wskazać, że:

- w 2020 r. uczniowie z Powiatu Sejneńskiego osiągnęli wyższy wynik egzaminu z języka polskiego, jednak w 2021 r. wynik ten był już niższy niż średnia dla województwa;
- w przypadku języka angielskiego w obydwu latach wyniki uczniów z Powiatu Sejneńskiego były niższe niż średnio w woj. podlaskim;
- także w przypadku matematyki uczniowie z Powiatu Sejneńskiego osiągnęli w obydwu latach niższe wyniki niż średnia dla województwa.

Wskazane dane zobrazowano na wykresie 48.

Wykres 48. Wyniki egzaminów ósmoklasisty na terenie Powiatu Sejneńskiego oraz województwa podlaskiego

Źródło: Opracowanie własne na podstawie <https://mapa.wyniki.edu.pl/MapaEgzaminow/>

Zaprezentowane dane dotyczące wyników egzaminów ósmoklasistów z terenu Powiatu Sejneńskiego wskazują, że w kolejnych latach konieczna jest realizacja przedsięwzięć mających na celu podniesienie poziomu edukacji. Wskazana jest organizacja zajęć wyrównawczych, dodatkowych, rozwijających zainteresowania i zdolności uczniów.

W zakresie edukacji przedszkolnej w Powiecie Sejneńskim w roku 2020 działały 4 przedszkola, w tym 2 samorządowe oraz 6 oddziałów przedszkolnych w szkołach podstawowych. Funkcjonujące placówki przedszkolne prowadzone przez gminy to: Przedszkole Miejskie im. Marszałka Józefa Piłsudskiego w Sejnach oraz Przedszkole Samorządowe z Polskim i Litewski Językiem Nauczania w Puńsku. Szczegółowe dane na temat infrastruktury przedszkolnej zaprezentowano w tabeli 44.

Tabela 44. Edukacja przedszkolna na terenie Powiatu Sejneńskiego

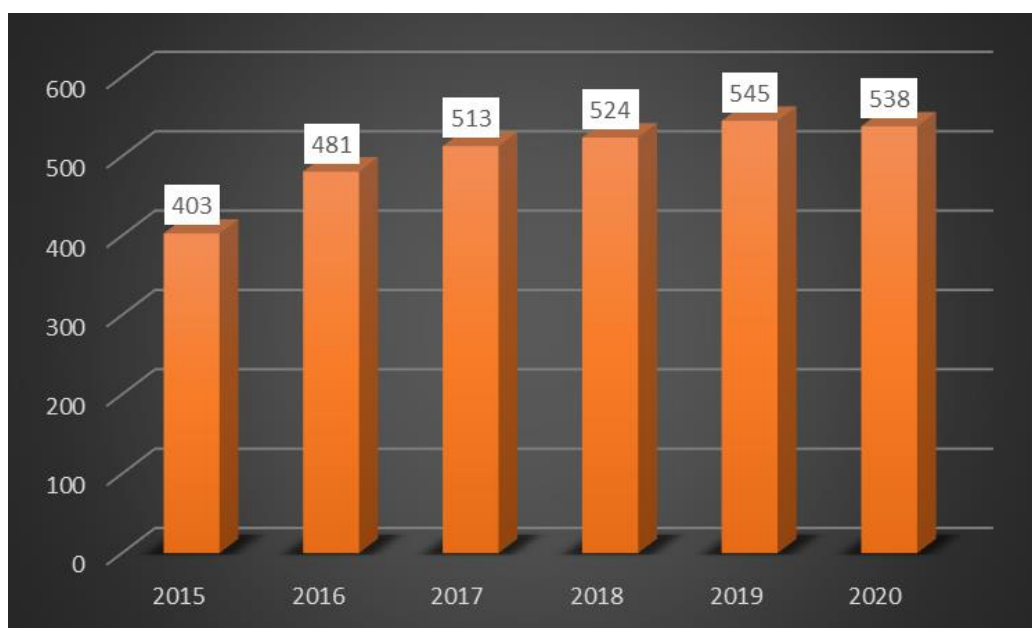
Wyszczególnienie	2015	2016	2017	2018	2019	2020
przedszkola						
przedszkola ogółem	3	4	4	4	4	4
przedszkola prowadzone przez gminy	2	2	2	2	2	2
oddziały w przedszkolach ogółem	13	16	17	17	15	19
oddziały w przedszkolach prowadzonych przez gminy	11	10	10	10	8	13

Wyszczególnienie	2015	2016	2017	2018	2019	2020
dzieci w przedszkolach	246	295	306	319	274	263
oddziały przedszkolne w szkołach podstawowych						
oddziały przedszkolne w szkołach podstawowych	6	6	6	6	7	6
oddziały w przedszkolach prowadzonych w szkołach podstawowych	10	10	12	12	15	16
dzieci w oddziałach przedszkolnych w szkołach podstawowych	157	186	207	205	271	275

Źródło: Dane GUS

Zgodnie z danymi zaprezentowanymi na wykresie 49, od 2015 r. liczba dzieci objętych nauczaniem przedszkolnym rośnie. Jedyne spadki odnotowano w 2020 r., co jest spowodowane obostrzeniami związanymi z pandemią COVID-19. Trzeba przy tym pamiętać, że poprawa dostępności do edukacji przedszkolnej jest jednym z wyzwań czekających każdą jednostkę samorządu terytorialnego, szczególnie w przyszłości w kontekście przyciągania i zachęcania do zamieszkania na jej terenie młodych małżeństw (dotyczy to także Powiatu Sejneńskiego i poszczególnych gmin wchodzących w jego skład).

Wykres 49. Liczba dzieci objętych nauczaniem przedszkolnym

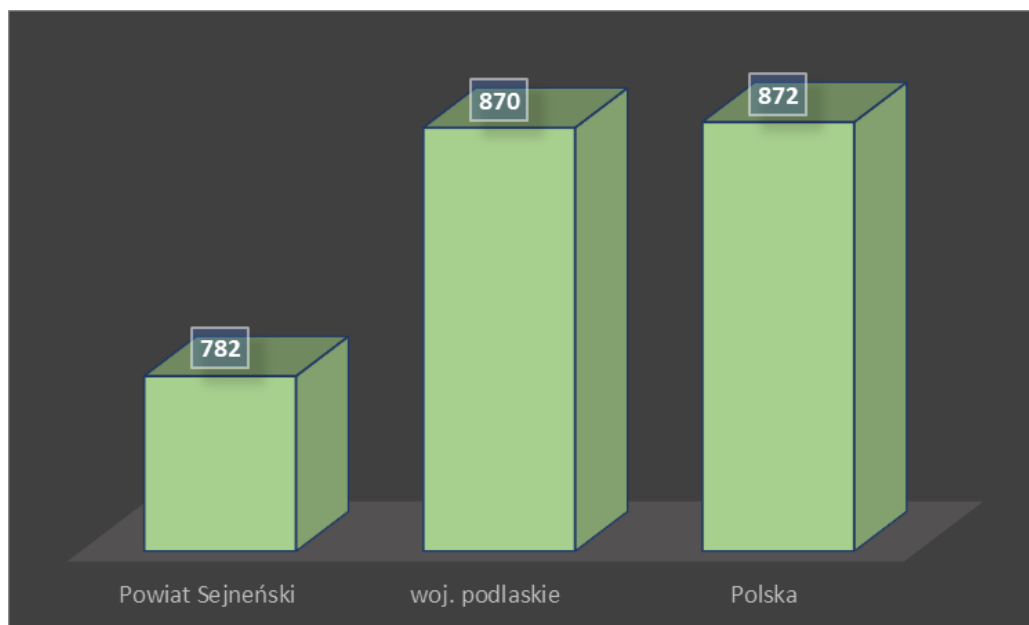
Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Porównując wskaźnik ilości dzieci w placówkach wychowania przedszkolnego na 1 tys. dzieci w wieku 3-5 lat w Powiecie Sejneńskim, województwie podlaskim oraz w kraju można wskazać na niski poziom objęcia wychowaniem przedszkolnym najmłodszych mieszkańców Powiatu

Sejneńskiego. Wskaźnik ten znacząco odbiega od danych zaprezentowanych dla całego województwa oraz kraju.

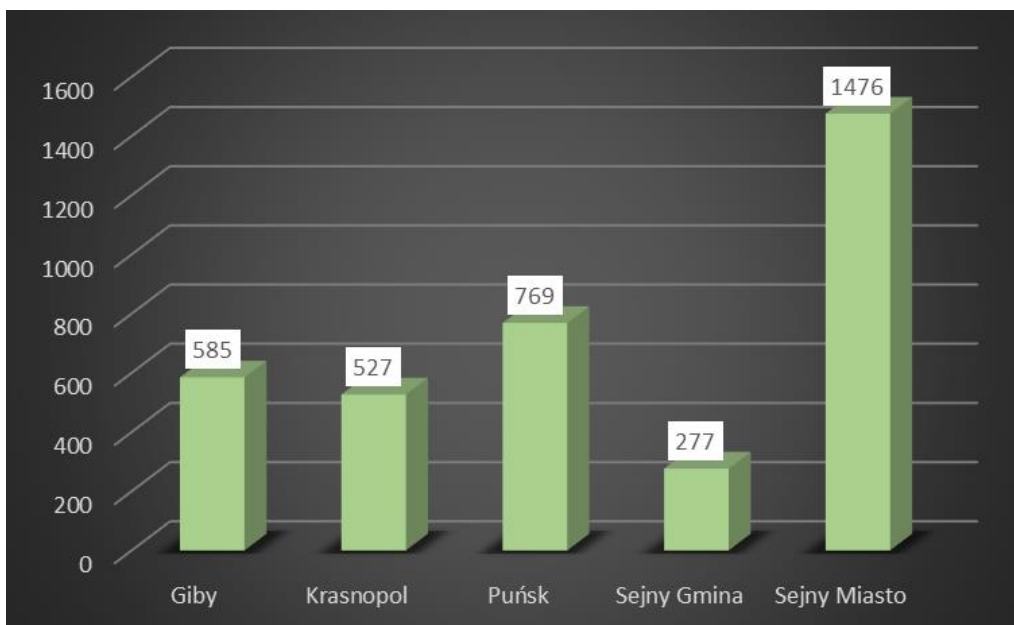
Wykres 50. Dzieci w placówkach wychowania przedszkolnego na 1 tys. dzieci w wieku 3-5 lat w Powiecie Sejneńskim, województwie podlaskim oraz kraju

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

W przypadku poszczególnych gmin Powiatu Sejneńskiego można zauważyć, że pod kątem wskaźnika dzieci w placówkach wychowania przedszkolnego na 1 tys. dzieci w wieku 3-5 lat zdecydowanie najkorzystniej prezentują się w Miasto Sejny oraz Gmina Puńsk.

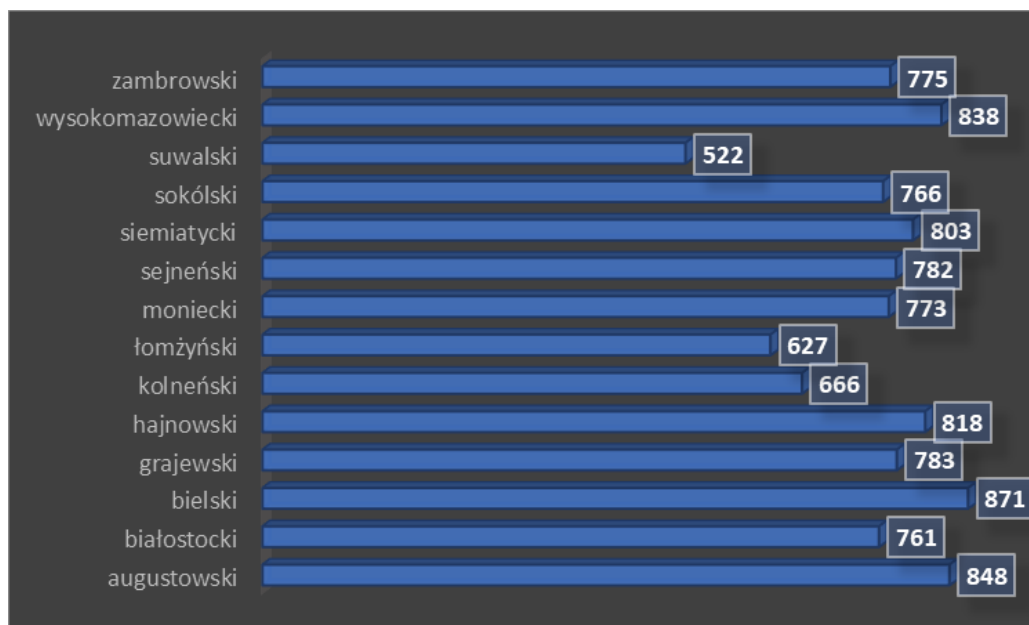
Wykres 51. Dzieci w placówkach wychowania przedszkolnego na 1 tys. dzieci w wieku 3-5 lat w poszczególnych gminach Powiatu Sejneńskiego

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS za 2020 r.

Z kolei porównując wskaźnik dzieci w placówkach wychowania przedszkolnego na 1 tys. dzieci w wieku 3-5 lat w poszczególnych powiatach województwa podlaskiego można zauważyć, że Powiat Sejneński zajmuje pod tym kątem 7 miejsce w województwie.

Wykres 52. Dzieci w placówkach wychowania przedszkolnego na 1 tys. dzieci w wieku 3-5 lat w poszczególnych powiatach województwa podlaskiego

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS za 2020 r.

2.5.2. INFRASTRUKTURA SPORTOWA I REKREACYJNA

Na terenie Powiatu Sejneńskiego funkcjonuje infrastruktura sportowa i rekreacyjna podległa samorządowi powiatowemu, do której możemy zaliczyć: salę gimnastyczną przy Zespole Szkół Ogólnokształcących w Sejnach, salę gimnastyczną przy Liceum Ogólnokształcącym z Litewskim Językiem Nauczania w Puńsku. W ostatnich latach – w ramach projektu: „Mała przestrzeń – duża aktywność, rewitalizacja placu przy Urzędzie Pracy w Sejnach” dofinansowanego ze środków Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Podlaskiego na lata 2014-2020 - przy Powiatowym Urzędzie Pracy w Sejnach powstał plac zabaw wraz z siłownią zewnętrzną. Planowana jest także budowa siłowni zewnętrznej przy powstającym Powiatowym Centrum Sportu w Sejnach.

Ponadto na terenie poszczególnych gmin funkcjonują obiekty sportowe zlokalizowane przy szkołach, a także inne otwarte obiekty, w tym siłownie zewnętrzne, zapewniające możliwość uprawiania sportu przez mieszkańców.

Na infrastrukturę rekreacyjną składają się ponadto przebiegające przez teren Powiatu Sejneńskiego szlaki turystyczne:

Szlaki turystyczne:

- 1) Trasą o charakterze międzyregionalnym jest 210-kilometrowy szlak czerwony (nr 1) z Jastrzębnej (przystanek PKP) przez Sejny do Rakówka koło Gołdapi. Na opisywane tereny szlak dochodzi z Gminy Lipsk i ma następujący przebieg: Bartniki (Gmina Lipsk) – Lubinowo – Gruszki – śluza Tartak – Rygol – Brożane – uroczysko Wielki Bór – Giby – rezerwat „Tobolinka” – Zelwa – rezerwat „Kukle” – Wigrańce – Berżniki – Półkoty – Sztabinki – Zaleskie – Sejny – Babańce – Klejwy – Żwikiele – Smolany – Sejwy – Szlinokiemie – Puńsk – Szofłany – Zaboryszki (Gmina Szypliszki). Krajobrazowo, przyrodniczo i kulturowo jest to najbardziej atrakcyjny szlak opisywanego obszaru. Prezentuje wszystkie typy krajobrazu i drzewostanu. Pozwala zapoznać się z różnymi typami miejscowego osadnictwa oraz rodzajem zabudowy i stylami w budownictwie wiejskim (wsie puszczzańskie, wsie okolic Berżnik i Puńska, pozostałości po dworach ziemiańskich – Klejwy, Szejpiszki, Sejwy). Ponadto można poznać najbardziej wartościowe zabytki kultury materialnej (Kanał Augustowski, Bazylika NNMP w Sejnach, ratusz i synagoga w Sejnach, kościoły (Giby, Berżniki, Smolany, Puńsk) i zbiory muzealne (Muzeum Ziemi Sejneńskiej w Sejnach, Muzeum Etnograficzne i skansen w Puńsku)).
- 2) W całości przez teren Powiatu Sejneńskiego biegnie niebieski szlak (nr 2), wiążący szlaki wigierskie z Pojezierzem Sejneńskim: uroczysko Węgżał (koło wsi Mikołajewo) – Maćkowa Ruda – Wysoki Most – Karolin – Wierśnie – Giby – Pomorze – Posejnele –

Grudziwuszczyna – Sejny (35 km). Trasa nosi nazwę „Szlaku Dziesięciu Jezior” albowiem przebiega przez jeziora zgrupowane w okolicach wsi Jeziorki oraz grupę jezior gibiańskich. Trasa atrakcyjna krajobrazowo – przykłady moren czołowych i dennych, pagórków kemowych, ozów, różnorodne typy drzewostanów – od olsów, po bory mieszane i sosnowe. Ponadto można spotykać ślady kultury materialnej dawnej mozaiki etnicznej tychże ziem: staroobrzędowcy, ewangelicy, starozakonni, katolicy, Żydzi, Rusini, Litwini, Rosjanie, Niemcy i Polacy.

- 3) Na terenie Gminy Sejny znajduje się szlak czarny (nr 5), prowadzący z Dworczyńska do przejścia granicznego w Ogrodnikach: Dworczyńska – Sztabinki – Krasnogruda – Dusznica – Hołny Mejera – przejście graniczne Ogrodniki (9,5 km). Jest to fragment w/w Europejskiego Dalekobieżnego Szlaku Pieszego E-11. Szlak jest krótki, z pięknymi widokami ze wzgórz morenowych na jeziora: Pierć, Sztabinki, Dubielnik, Hołny. Na wschodnim brzegu jeziora Sztabinki znajduje się cmentarz staroobrzędowców (czynny), zaś w Krasnogrudzie pozostałości dawnego drewnianego dworku rodziny Kunatów, spokrewnionej z rodziną poety Czesława Miłosza.
- 4) Dookoła jeziora Pomorze biegnie czarny szlak (nr 4): Aleksiejówka (koło Gib) – Posejnele – Kukle – Zelwa (12 km). Jest to typowy szlak łącznikowy wiążący na terenie Sejneńszczyzny szlaki suwalsko – wigierskie z augustowskimi (niebieski z czerwonym). Z trasy są piękne widoki na jezioro Pomorze i Kunis, w dolinie rzeki Kunisianki można obserwować bobrowe żeremia i miejsca lęgowe wodnego ptactwa, w sąsiedztwie znajdują się 2 rezerwaty przyrody. Warto zwrócić uwagę na zmiany w krajobrazie, gdyż jest to teren przejściowy pomiędzy pofałdowaniami morenowymi Pojezierza Sejneńskiego, a sandrem augustowsko – druskiennickim.
- 5) Na terenie Wigierskiego Parku Narodowego znajdują się także szlaki piesze.
- 6) Przez teren Sejneńszczyzny przebiega fragment „Europejskiego dalekobieżnego szlaku pieszego E-11”. Docelowo miał on przebiegać z Amsterdamu do Rygi. Na terenie Polski ta międzynarodowa trasa wykorzystuje istniejące szlaki piesze PTTK. W związku z powyższym szlak ten nie ma swoich własnych oznakowań i jednego koloru. Jeżeli dany szlak stanowi część trasy E-11, wtedy na grotach drogowskazów szlaków pojawia się symbol „E-11”. Przez omawiany teren trasa E-11 wykorzystuje szlak niebieski na odcinku Węgał – Giby, potem szlak czerwony na odcinku Giby – Dworczyńska i w końcu szlak

czarny Dworczyско – Ogrodniki. Trasa E-11 kończy się na polsko-litewskim przejściu granicznym w Ogrodnikach.

Szlaki piesze:

- 1) Szlak nr 1 Suwalski gigant. Znaki czerwone: Jastrzębna PKP, Sejny, Gołdap (217 km). Typ: szlak regionalny. Na odcinku Giby – Dworczyско (21,7 km) szlak międzynarodowy – fragment trasy E-11. Jest to najdłuższy pieszy szlak turystyczny na Suwalszczyźnie, stąd określany jest mianem „giganta”. Jego początek znajduje się w dolinie górnej Biebrzy, skąd biegnie przez Puszcę Augustowską po Sejny i dalej przez Pojezierze Wschodniosuwalskie, kierując się w stronę Puszczy Rominckiej aż do Gołdapi. Jest to szlak łatwy do przejścia i przejechania rowerem. Należy go podzielić na odcinki, nawet rowerem ciężko przejechać go w jeden dzień.

- 2) Szlak nr 2, pieszy, Szlak Dziesięciu Jezior. Znaki niebieskie: Uroczysko Węgżał, Maćkowa Ruda, Buda Ruska, Wysoki Most, Jeziorki, Karolin, Wierśnie, Giby, Sejny (35 km). Typ: Na odcinku Węgżał – Giby szlak międzynarodowy (25,5 km) – stanowi on fragment trasy E-11, na odcinku Giby – Sejny szlak lokalny (9,5 km). Szlak łączy trasy nadwigerskie z Sejneńszczyzną. Rozpoczyna się w Wigierskim Parku Narodowym, gdzie można podziwiać różne drzewostany, przechodzi przez wieś staroobrzędowców. Liczne pagórki urozmaicają podróż. Dalej znajdują się jeziora w Jeziorkach (ciąg jezior połączonych rzeczką wpadającą do Czarnej Hańczy). Po drodze przeplatają się jeziora i lasy i tak aż do samych Sejn. Szlak ten polecany jest szczególnie do uprawiania turystyki pieszej i rowerowej oraz zimą do narciarstwa biegowego. Dużo jezior po drodze daje możliwość schłodzenia się podczas upalnego lata.

- 3) Szlak nr 3, pieszy, Od doliny Blizny do Czarnej Hańczy i Kanału Augustowskiego. Znaki żółte: Augustów, Strękowizna, Danowskie, Tobołowo, Sarnetki, Głęboki Bród, Frącki, Okółek, Dworczyско, Rygól, Mikaszówka (61,9 km). Typ: szlak lokalny. Szlak prowadzi głównie przez Puszcę Augustowską, wynurzając się we wsiach letniskowych, aby dać odpocząć i zadumać się turyście nad pięknem przebitego krajobrazu. Bardzo ładny przejazd w słoneczny dzień przez młode lasy prowadzące od Rygola do Dworczyסקa. Trasa bardzo łatwa, zarówno dla turystyki pieszej, jak i rowerowej. Rowerem można przejechać cały odcinek w jeden dzień. Wędrówkę pieszą i narciarską należy podzielić na etapy.

- 4) Szlak nr 4, pieszy, Nad Pomorzem. Znaki czarne: Aleksiejówka, Kukle, Zelwa (10 km). Typ: szlak lokalny. Szlak jest krótki, ale uroczy, prowadzi brzegiem jeziora Pomorze. Rozpoczyna się przy wejściu rzeki Marychy do jeziora, a kończy przy wyjściu rzeki z tego jeziora. Szlak jest łatwy do przejścia, ale na niektórych odcinkach trudny do przejechania rowerem.

- 5) Szlak nr 5, pieszy, Do granicy z Litwą. Znaki czarne: Dworzysko, Sztabinki, Krasnogruda, Dusznica, Ogrodniki przejście graniczne (9 km). Typ: Szlak międzynarodowy – fragment Europejskiego dalekobieżnego szlaku pieszego E-11. Jest to szlak łącznikowy, który od granicy z Litwą stanowi część europejskiego dalekobieżnego szlaku pieszego E-11 i z tego powodu jest to szlak o znaczeniu międzynarodowym. Szlak turystyczny o dużym stopniu trudności. Wycieczki rowerowe po tym odcinku należą do najtrudniejszych technicznie (długie podjazdy i strome zjazdy). Zimą nadaje się na trasy narciarskie ze względu urozmaicony i zalesiony teren.

- 6) Szlak nr 6, pieszy, Nad Czarną Hańczą. Znaki czerwone: Wysoki Most, Sarnetki, Wysoki Most (14 km). Typ: szlak lokalny. Ten krótki szlak pozwala na urozmaicenie opisanego wyżej szlaku niebieskiego (nr 2) i poznanie najpiękniejszych fragmentów środkowego biegu Czarnej Hańczy. Łączy się także w Sarnetkach ze szlakiem żółtym, dążącym do szlaków augustowskich. Istnieje na nim możliwość poznania ludowego budownictwa drewnianego (są tu przykłady przedwojenne), niekiedy bogato zdobionego. Szlak jest łatwy do przejścia i przejechania rowerem. Nadaje się do turystyki narciarskiej.

- 7) Szlak nr 7, pieszy, Na Dziewiętnasty Kilometr. Znaki czarne: Wysoki Most, Dziewiętnasty Kilometr (2,7 km). Typ: szlak lokalny. Szlak łącznikowy między szlakami czerwonym i żółtym. Prowadzi po Puszczy Augustowskiej. Skraca dojście do szlaku czerwonego (Wysoki Most-Wysoki Most) i żółtego (Augustów-Mikaszówka). Szlak bardzo łatwy, „piknikowy”. Dobry na spacerzy rodzinne.

Ścieżki edukacyjne:

Odrębną kategorię szlaków pieszych stanowią ścieżki edukacyjne, zwane również ścieżkami dydaktycznymi, naukowymi lub poznawczymi. Są to oznakowane w terenie trasy, specjalnie przygotowane do celów edukacyjnych. Zazwyczaj są krótkie, ich optymalna długość wynosi od 2 do 6 km. Najlepiej, gdy zamykają się w pętli z początkiem i końcem w tym samym miejscu. Na trasach ścieżek są przystanki z tablicami i innymi urządzeniami służącymi edukacji. Pozwalają one odkrywać to, czego sami nie dostrzegamy, co dotychczas często wydawało się

nieciekawe i nieatrakcyjne. Ścieżki można tworzyć prawie wszędzie, niekoniecznie w miejscach najpiękniejszych. Są bardzo dobrym sposobem tworzenia nowych atrakcji turystycznych. Ten rodzaj szlaków jest szczególnie wykorzystywany w ruchu wycieczkowym dzieci i młodzieży szkolnej, przez turystów z tzw. segmentu „miłośników przyrody” oraz innych turystów zainteresowanych aktywnym poznawaniem przyrody i kultury regionu. Na omawianym terenie znajdują się dwie ścieżki edukacyjne: „Puszcza” w Wigierskim Parku Narodowym i „Tropem wilka” w nadleśnictwie Głęboki Bród. Ścieżki edukacyjne stanowią atrakcję przede wszystkim dla turystów pieszych. Zazwyczaj prowadzą na obszarach cennych przyrodniczo. Zatem szczególnie nadają się do udostępnienia na przykład rezerwatów przyrody.

- 1) Szlak nr 8, ścieżka edukacyjna Puszcza. Znaki żółte: Wysoki Most, Wysoki Most (3,8 m). Typ: szlak lokalny. Znajduje się w okolicy Wysokiego Mostu – Gmina Giby. Trasa ścieżki prowadzi przez osiem przystanków. Długość trasy to 3,8 km. Pokonać odcinek można pieszo albo rowerem. Część ścieżki prowadzi przez las, jest dobrze oznaczona. Nadaje się również do zimowych wędrówek na nartach.
- 2) Szlak nr 9, ścieżka edukacyjna Tropem Wilka. Znaki: wilczy trop w kolorze czerwonym. Przebieg: Głęboki Bród, jez. Chylinki, leśniczówka Chylinki, Głęboki Bród (7 km). Typ: szlak lokalny. Czas przejścia ścieżki – 4 godziny. W terenie oznaczona jest wizerunkiem wilczego tropu w kolorze czerwonym. Spacer zacząć można przy siedzibie nadleśnictwa w Głębokim Brodzie lub ze stacji wodnej po przejściu przez bród na Czarnej Hańczy. Na trasie jest osiem przystanków edukacyjnych omawiających zagadnienia dotyczące gospodarki leśnej, zwierząt i roślin występujących w lasach Nadleśnictwa Głęboki Bród. Ścieżka nadaje się doskonale na spacer i na przejazd rowerem, trudności sprawia jedynie przejazd przy brzegu Czarnej Hańczy. Zimą nadaje się na turystykę narciarską.

Szlaki rowerowe:

Turystyka rowerowa jest jedną z najbardziej popularnych form aktywnego wypoczynku. Rzesza rowerzystów na Sejneńszczyźnie powiększa się. Coraz więcej turystów przybywa specjalnie po to, by „piękną jak baśń” krainę poznawać przemieszczając się rowerem.

Aktualnie na terenie Powiatu Sejneńskiego istnieje 5 szlaków rowerowych o łącznej długości 218 km.

- 1) Szlak nr 10, rowerowy, Międzynarodowy szlak rowerowy R11, odcinek suwalski: Ruda, Augustów, Ogrodniki. Oznakowanie: zielony symbol R11. Przebieg: Ruda – Augustów – Ogrodniki (173,6 km). Typ: szlak międzynarodowy. Jest to jeden z węzła europejskich

szlaków rowerowych. Prowadzi z Aten w Grecji do Przylądka Północnego w Norwegii (5964 km). Fragment szlaku R11 biegnący przez Sejneńszczyznę prowadzi przez wyjątkowe miejsca tego regionu: Puszcę Augustowską, Wigierski Park Narodowy. Szlak łatwy, prowadzący głównie lokalnymi drogami asfaltowymi. Jest to typowy szlak rowerowy, mało przydatny dla turystyki pieszej czy narciarskiej.

- 2) Szlak nr 11, rowerowy, Pierścień rowerowy Suwalszczyzny – część północna. Znaki niebieskie: Żegary, Rutka-Tartak, Wiżajny, Rakówek, Legucie, Golubie, Maciejowięta, Stańczyki, Przerośl, Budy, Czarne, Raczki, Suwałki, Stary Folwark (173,4 km). Na potrzeby tego opracowania opisano odcinek: Żegary, Trakiszki, Puńsk (38,9 km). Typ: szlak regionalny. Jest to jeden z czterech głównych szlaków rowerowych na Suwalszczyźnie. Jadąc nim można zobaczyć przygraniczne tereny polsko – litewskie i dawne pogranicze polsko – pruskie. Szlak jest łatwy, prowadzący głównie lokalnymi drogami asfaltowymi. Typowy szlak rowerowy, mało przydatny dla turystyki pieszej czy narciarskiej.
- 3) Szlak nr 12, rowerowy, Pierścień rowerowy Suwalszczyzny – część południowa. Oznakowanie: zielony symbol R65. Przebieg: Dowspuda, Sztabin, Żegary (176,3 km). Na potrzeby tego opracowania opisano odcinek: Żabickie, Rubcowo, Giby, Berzniki, Żegary (64,2 km). Typ: szlak regionalny. Jest to jeden z czterech głównych szlaków rowerowych na Suwalszczyźnie. Jadąc nim można zobaczyć przygraniczne tereny polsko – litewskie i dawne pogranicze polsko – pruskie. Szlak o średnim stopniu trudności, prowadzący drogami żwirowymi i drugorzędnymi drogami asfaltowymi. Poza odcinkiem asfaltowym we wsi Stańczyki atrakcyjny również dla narciarzy i turystów konnych.
- 4) Szlak nr 13, rowerowy, Szlak bociani. Kolor czerwony: Jasionowo – Sztabin – Lipsk – Mikaszówka – Głęboki Bród – Stary Folwark – Gulbieniszki – Hańcza – Stańczyki (183,1 km). Na potrzeby tego opracowania opisano odcinek: Czerwony Folwark, Mikołajewo, Czerwony Krzyż, Serwetki, Gulbin, Głęboki Bród, Strzelcowizna, Mikaszówka, Lubinowo, Nowe Bohatery, Bartniki, Starożyńce, Żabickie, Skieblewo (59,3 km). Typ: szlak krajowy. Szlak ten stanowi przedłużenie podlaskiego szlaku bocianiego i prowadzi przez obszary o najwyższych walorach przyrodniczych – Puszcę Białowieską, Dolinę Górnej Narwi, Kotlinę Biebrzańską, Puszcę Augustowską i Pojezierze Suwalskie. Trasa łączy ze sobą 3 parki Narodowe – Białowieski, Narwiański i Biebrzański – oraz 2 parki krajobrazowe – Suwalski Park Krajobrazowy i Park Krajobrazowy Puszczy Rominckiej. Szlak o średnim stopniu trudności, prowadzący drogami żwirowymi i drugorzędnymi drogami asfaltowymi. Od Maciejowięt jest atrakcyjny również dla narciarzy i turystów konnych.

Szlaki kajakowe:

Na obszarze Powiatu Sejneńskiego spływy kajakowe są organizowane przede wszystkim szlakiem Czarnej Hańczy i Kanału Augustowskiego. Rzeka Czarna Hańcza poniżej jeziora Wigry i Kanał Augustowski na całej swej długości stanowią atrakcyjne, znane (markowe) ogólnopolskie szlaki kajakowe. Wraz z odbudową białoruskiego odcinka Kanału Augustowskiego oraz otwarciem wodnego przejścia granicznego w Kurzyńcu, szlak uzyskał rangę międzynarodową. Często organizowane są spływy jednodniowe na odcinkach: Frącki – Dworczyso lub Rygoł, Wysoki Most – Frącki, rzadziej Maćkowa Ruda – Wysoki Most lub Tartaczysko. Czarna Hańcza przyciąga swoją naturalnością meandrów, wypłyceń i zakoli oraz bogactwem przyrody całej swej doliny (łąki, olsy, bory, torfowiska, ptactwo wodne, bobry, wydry). Z kolei Kanał fascynuje harmonią połączenia poszczególnych odcinków, z leżącymi na jego trasie jeziorami, zadziwia pomysłowością i funkcjonalnością ówczesnej inżynierii wodnej.

- 1) Szlak nr 14, kajakowy, Czarną Hańczą i Kanałem Augustowskim (70 km). Ranga: szlak międzynarodowy. Płynąc szlakiem można podziwiać krajobraz Puszczy Augustowskiej wyciętej i eksploatowanej przez ludzi w formie pól uprawnych (głównie tytoń). W niektórych odcinkach pojawia się zagospodarowanie agroturystyczne (pola biwakowe, miejsca rekreacyjne, gastronomie, sauny, handel artykułami spożywczymi własnego przetwórstwa na kładkach rzecznych). Szlak łatwy.

2.5.3. INFRASTRUKTURA KULTURY, DZIAŁALNOŚĆ KULTURALNA

Na terenie Powiatu Sejneńskiego działa wiele jednostek kulturalnych, do których należą:

- Gminne Centrum Czytelnictwa i Kultury w Krasnopolu;
- Gminny Ośrodek Kultury w Gibach z filią w Pogorzelcu;
- Gminna Biblioteka Publiczna w Gibach z filią w Pogorzelcu;
- Dom Kultury Litewskiej w Puńsku;
- Biblioteka Publiczna Gminy Puńsk z filią w Smolanach;
- Biblioteka Publiczna Gminy Sejny w Berżnikach z filią w Krasnowie;
- Ośrodek Kultury w Sejnach;
- Dom Litewski w Sejnach;
- Muzeum Ziemi Sejneńskiej;
- Biblioteka Publiczna w Sejnach;
- Ośrodek „Pogranicze – sztuk, kultur, narodów”.

Ważną rolę w integracji mieszkańców i zapewnianiu zagospodarowania czasu wolnego pełnią także remizy OSP oraz świetlice wiejskie.

Placówki kulturalne prowadzą szeroką działalność mającą na celu integrację mieszkańców, a także propagowanie lokalnego dziedzictwa kulturowego. Trzeba bowiem pamiętać, że Powiat Sejneński to obszar wielokulturowy i wielonarodowy, który zamieszkują przedstawiciele wielu mniejszości, w tym litewska i białoruska, a także staroobrzędowcy.

Staroobrzędowcy przez dziesięciolecia stanowili ważną część społeczności zamieszkującej tereny Gminy Krasnopol. W większości pochodzili z Rosji, którą opuścili w wyniku konfliktów i prześladowań religijnych, znajdując bezpieczny azyl i tolerancję na obszarach Polski. W okolicach Krasnopola osiedlili się w takich miejscowościach jak Mikołajewo, Aleksandrowo, Buda Ruska, Wiatrołuża, ale też Żłobin i Romanowce. Zajmowali się przede wszystkim rolnictwem, a także drobnym rzemiosłem i handlem. Ich harmonijnemu współistnieniu ze społecznością Suwalszczyzny ostatecznie położyła II wojna światowa. Decyzją władz komunistycznych zostali wysiedleni na tereny dawnego Związku Radzieckiego. Niewielu z nich udało się powrócić. Obecnie na terenie Gminy Krasnopol zamieszkuje tylko kilka rodzin kultywujących tradycje staroobrzędowców, w przeważającej części w miejscowości Buda Ruska. W 2012 roku w ramach konkursu "Podlaska Mozaika - w poszukiwaniu wspólnoty pogranicza" uczniowie Zespołu Szkół Technicznych w Suwałkach nakręcili film „Stara wiara” na temat Igora Legenzowa, młodego staroobrzędowca pochodzącego właśnie z Budy Ruskiej.

Gmina Puńsk jest stolicą polskich Litwinów i słynie z działalności kulturalnej promującej kulturę litewską. W Puńsku działa też kilka organizacji litewskich: Stowarzyszenie Litwinów w Polsce, Wspólnota Litwinów w Polsce, Stowarzyszenie Litewskiej Kultury Etnicznej, Stowarzyszenie Nauczycieli Litwinów w Polsce, Stowarzyszenie Młodzieży Litewskiej w Polsce, Stowarzyszenie Na Rzecz Dzieci i Młodzieży „Nie jesteś sam”. Ważne jest też to, że mniejszość litewską w Polsce cechuje silne skoncentrowanie terytorialne. Zdecydowana większość (ok. 6 tys.) mieszka w północno-wschodniej części województwa podlaskiego, przy granicy z Litwą: w Gminach Puńsk (gdzie stanowią ok. 80% mieszkańców gminy), Sejny (stanowią 18,5% mieszkańców w gminie miejskiej i 8% w wiejskiej).

W Puńsku ma też swoją siedzibę litewskie wydawnictwo „Aušra”, utworzone 14 kwietnia 1993 roku przez Radę Stowarzyszenia Litwinów w Polsce. Wydawnictwo (dysponujące własną drukarnią), powstało dzięki pomocy emigracji litewskiej (m.in. Aloyzasa Pečiulisa z Los Angeles), Ministerstwa Kultury, przedstawicieli władz lokalnych (Zbigniewa Gołoszewskiego –

dyrektora domu kultury województwa suwalskiego), rodaków z Litwy (Vytautas Statulevičiusa) oraz wielu innych osób, wspierających litewską działalność wydawniczą. Od początku swojej działalności oficyna zajmowała się nie tylko wydawaniem periodyków i książek, folderów, pocztówek i materiałów reklamowych, lecz również aktywnie angażowała się w życie kulturalne lokalnej społeczności: organizowała imprezy kulturalne, spotkania literackie pod nazwą „Wiosna poezji”, przedstawiała czytelnikom nowe pozycje książkowe, organizowała wystawy sztuki malarskiej, rzeźbiarskiej. Wydawnictwo „Aušra” jest w Polsce jedynym wydawcą podręczników szkolnych w języku litewskim do nauki języka litewskiego, geografii, matematyki, muzyki.

Wydawnictwo jest głównym wydawcą czasopism litewskich, kierowanych do Litwinów zamieszkałych nie tylko na Suwalszczyźnie, ale w całej Polsce i za granicą. Od 1993 roku wydawnictwo „Aušra” wydaje pięć czasopism: dwutygodnik „Aušra” (Zorza) , miesięcznik dla dzieci „Aušrelė” (zdrobnienie od „Aušra”), kwartalnik „Suvalkietis” (Suwalczanin), kwartalnik „Šaltinis” (Źródło) oraz rocznik „Terra Jatwezenorum” (Kraina Jaćwingów).

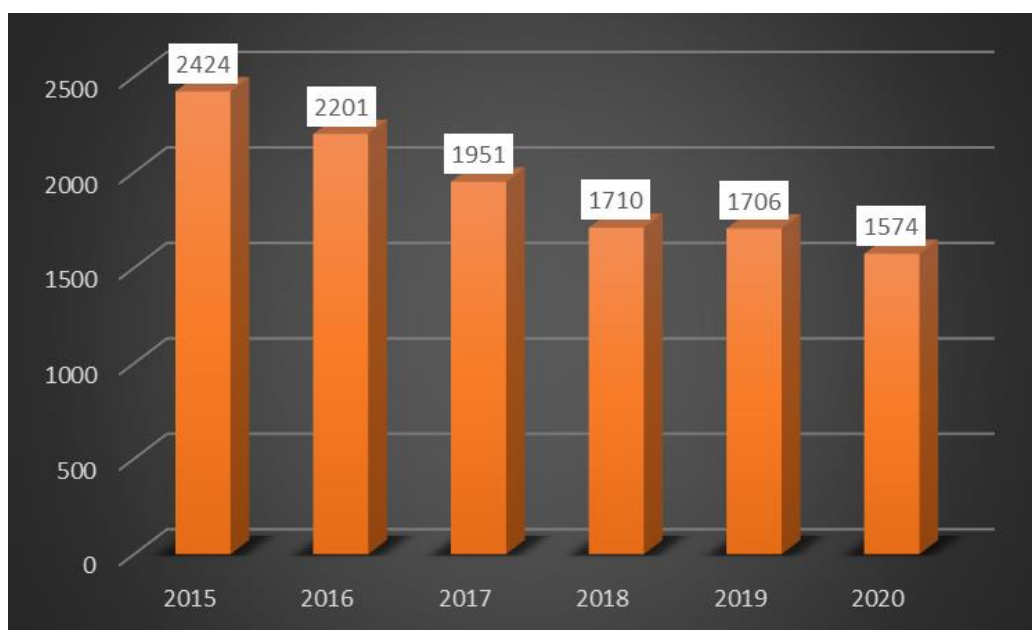
Czasopisma wydawnictwa „Aušra” nie przynoszą zysków. Jednakże ze względu na to, że litewskie czasopisma stanowią pomost między lokalną społecznością litewską a Litwinami zamieszkującymi inne regiony Polski i zagranicę, są wydawane. Wydawcom zależy bowiem, by słowo litewskie dotarło do jak najszerszego grona odbiorców, dlatego stwarzają oni optymalne warunki do nabycia litewskich czasopism. Część nakładu trafia bezpłatnie do litewskich szkół nie tylko w Polsce, ale również na Białorusi, Ukrainie, Litwie, w Kaliningradzie, w Estonii, Łotwie, Kanadzie. Często pisma te są przekazywane jako prezenty podczas imprez kulturalnych.

W Sejnach swoją działalność prowadzi także Fundacja im. bpa Antanasa Baranauskasa „Dom Litewski” w Sejnach, która działa od 2001 r. i pełni ważną rolę w tworzeniu, ochronie, utrzymywaniu i odtwarzaniu dziedzictwa mniejszości litewskiej na Sejneńszczyźnie. „Dom Litewski” w Sejnach, którego właścicielem jest Fundacja, służy jako dom kultury litewskiej. Stanowi on miejsce działań kulturowych mniejszości litewskiej, zaopatruje społeczność lokalną w poczucie tożsamości i ciągłości trwania, wzmacniające w ten sposób szacunek dla różnorodności kulturowej i rozwijając kreatywność. Litwini mieszkający w Sejnach i okolicach reprezentują jeden z pięciu regionów etnograficznych Litwy – Dzukija. Zgodnie z dawną tradycją obchodzą Zapusty, Wielkanoc, Zielną, Zaduszki, Wigilię i Boże Narodzenie oraz Nowy Rok. Nie ma święta bez pieśni. Litwini znają bardzo dużo pieśni ludowych. A tradycyjne wesela w rozśpiewanej Dzukii to prawdziwy spektakl muzyczny. Unikatowymi pieśniami są litewskie pieśni wielogłosowe zwane sutartinės oraz prastare pieśni o charakterze pożegnalnym – pieśni-płacze czyli raudy.

W ciągu ostatnich dwudziestu lat społeczność litewska wykonała istotną pracę na rzecz odkrywania i zachowania również kultury materialnej. W „Domu Litewskim” znajduje się stała ekspozycja „Historia ziemi sejneńskiej”, która pokazuje litewski dorobek kulturalny regionu.

Na terenie Powiatu Sejneńskiego, jak wskazano powyżej, działa także 8 placówek bibliotecznych, które w 2020 r. dysponowały księgozbiorem w liczbie 118 564 woluminów. Z oferty bibliotek skorzystały we wskazanym roku 1 574 osoby, które wypożyczyły na zewnątrz 21 260 pozycji. Zgodnie z danymi zaprezentowanymi na wykresie 53 można zauważyć, że - podobnie jak na terenie całego kraju – także na terenie Powiatu Sejneńskiego liczba czytelników systematycznie maleje. W celu przyciągnięcia do bibliotek nowych osób konieczne jest inwestowanie w nowoczesne technologie, ciekawe wydawnictwa.

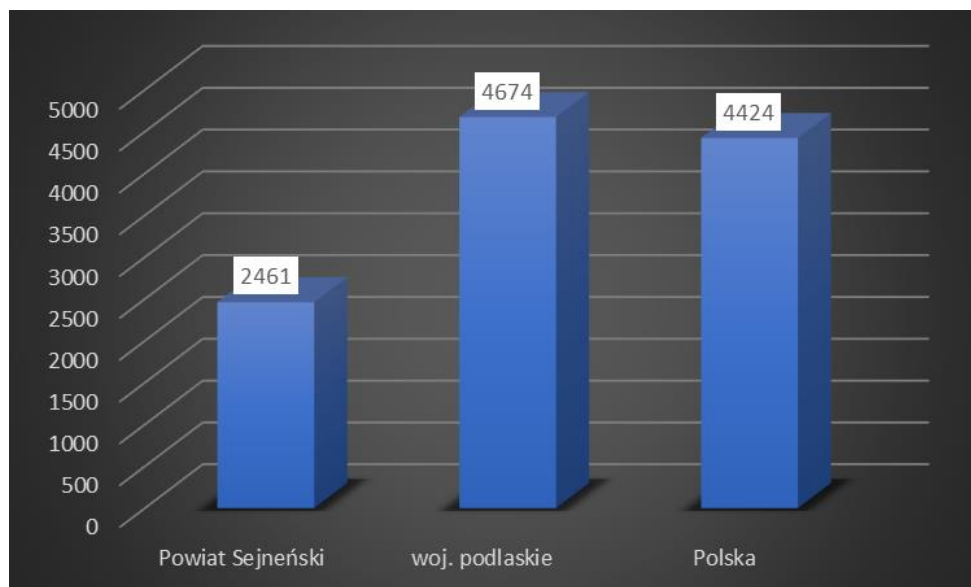
Wykres 53. Liczba czytelników korzystających z placówek bibliotecznych w Powiecie Sejneńskim

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Porównując liczbę osób przypadających na 1 placówkę biblioteczną można zauważyć, że w przypadku Powiatu Sejneńskiego sytuacja ta jest korzystna, bowiem w porównaniu z województwem podlaskim oraz krajem przypada tu najmniej osób na 1 placówkę, co stanowi znaczne ułatwienie w dostępie do literatury.

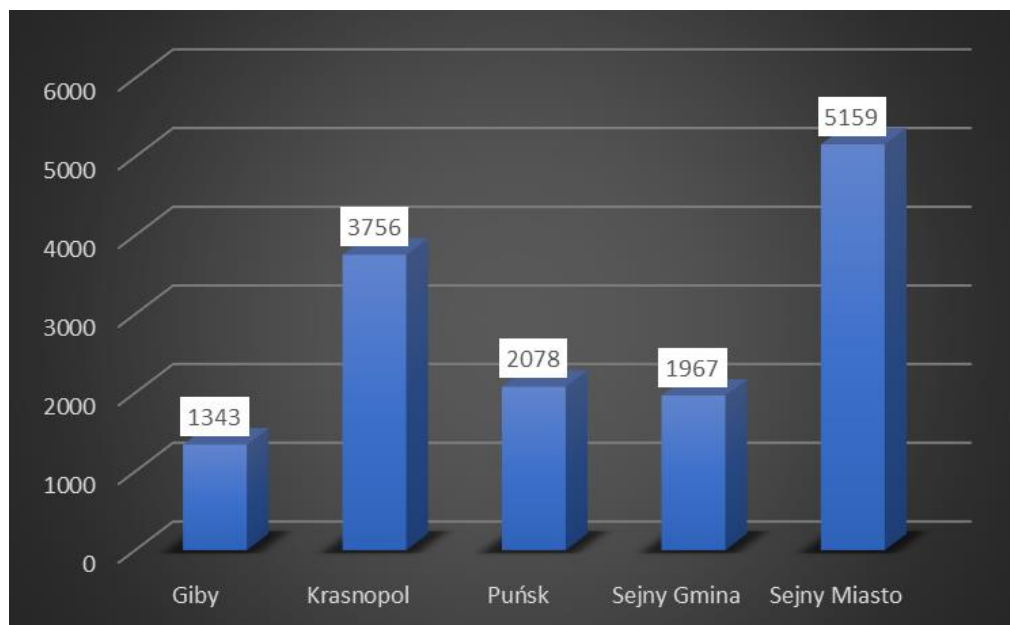
Wykres 54. Ludność na 1 placówkę biblioteczną w Powiecie Sejneńskim, województwie podlaskim oraz w kraju

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Porównując dane dla poszczególnych gmin Powiatu Sejneńskiego można zauważyć, że najkorzystniej sytuacja przedstawia się na terenie Gminy Giby, zaś najmniej korzystnie – w Mieście Sejny.

Wykres 55. Ludność na 1 placówkę biblioteczną w poszczególnych gminach Powiatu Sejneńskiego

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS za 2020 r.

2.5.4. INFRASTRUKTURA OCHRONY ZDROWIA I OPIEKI SPOŁECZNEJ, SYSTEM OPIEKI SPOŁECZNEJ

Na terenie Powiatu Sejneńskiego funkcjonuje Samodzielny Publiczny Zakład Opieki Zdrowotnej w Sejnach, w skład którego wchodzi:

- Szpital Powiatowy;
- Pogotowie Ratunkowe;
- Zakład Pielęgnacyjno – Opiekuńczy;
- Poradnia lekarzy podstawowej opieki zdrowotnej (POZ);

oraz poradnie specjalistyczne:

- Poradnia rehabilitacji leczniczej;
- Oddział dzienny rehabilitacji leczniczej;
- Poradnia otolaryngologii;
- Poradnia kardiologiczna;
- Poradnia neurologiczna;
- Poradnia gruźlicy i chorób płuc;
- Poradnia diabetologiczna;
- Poradnia chirurgiczna;
- Poradnia urazowo – ortopedyczna;
- Poradnia ginekologiczno – położnicza;
- Poradnia tomografii komputerowej;
- Gabinet endoskopii.

Przy Szpitalu Powiatowym funkcjonuje również Laboratorium.

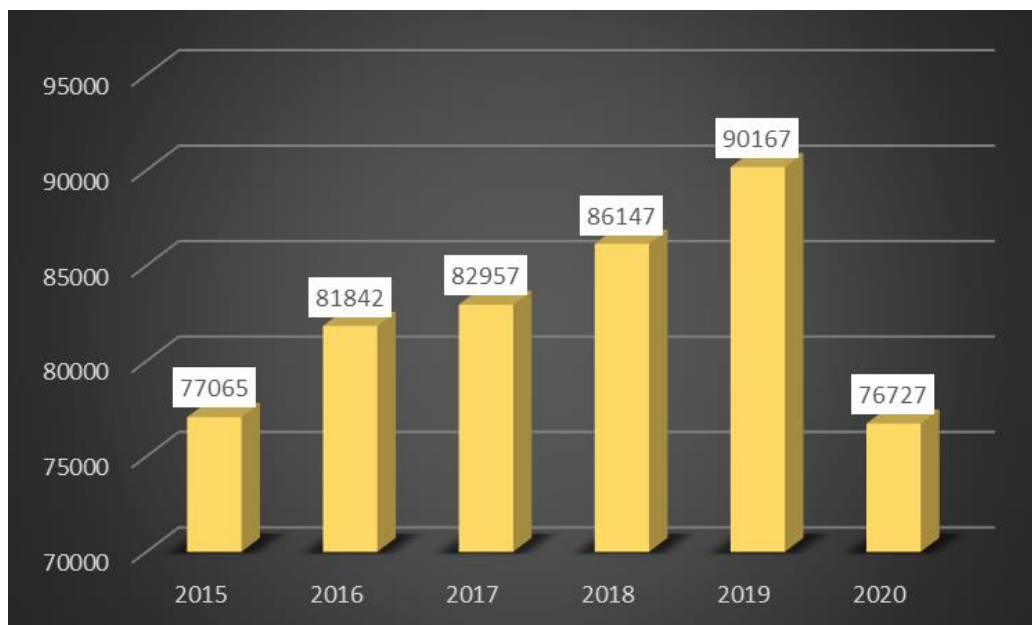
Ponadto w poszczególnych gminach funkcjonują jednostki zapewniające podstawową opiekę medyczną. W 2020 r. działały: NZOZ Przychodnia Rodzinna i Specjalistyczna „Falmed” w Sejnach oraz w Gibach, NZOZ „Medical” z Krasnopolu oraz Samodzielny Publiczny Gminny Ośrodek Zdrowia w Puńsku.

Opiekę stomatologiczną zapewniają: Gabinet Stomatologiczny w Puńsku, Gabinet Stomatologiczny w Krasnopolu oraz Prywatny Gabinet Stomatologiczny w Sejnach.

W powiecie dostępnych jest 5 aptek oraz 1 punkt apteczny. Niestety dostęp do aptek w przypadku dyżurów całodobowych jest ograniczony, ponieważ w godzinach nocnych funkcjonują jedynie apteki w Mieście Sejny.

Jednym z głównych aspektów w kwestii infrastruktury społecznej i jakości opieki zdrowotnej, który uwzględniono w analizie, jest dostęp pacjentów do świadczeń. Jest on bardzo istotny, zwłaszcza w kontekście najstarszych mieszkańców. Zgodnie z informacjami zaprezentowanymi na wykresie 56 liczba udzielonych porad w ostatnim okresie systematycznie rosła. Wyjątek stanowi to rok 2020, kiedy na skutek pandemii COVID-19 dostęp do ambulatoryjnej opieki zdrowotnej był bardzo utrudniony.

Wykres 56. Liczba porad zdrowotnych udzielonych na terenie Powiatu Sejneńskiego

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Zadania z zakresu pomocy społecznej na terenie Powiatu Sejneńskiego są realizowane przez Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie oraz 5 ośrodków pomocy społecznej zlokalizowanych w poszczególnych gminach. Infrastrukturę powiatową w zakresie pomocy społecznej uzupełniają: Dom Pomocy Społecznej oraz Warsztaty Terapii Zajęciowej w Sejnach, dwie

Stacje Opieki Caritasu, a także mieszkania komunalne, socjalne, kluby i miejsca spotkań dla seniorów, dzieci i młodzież prowadzone przez gminy.

Na terenie Powiatu Sejneńskiego realizowane są zadania mające na celu włączenie społeczne oraz aktywizację różnych grup, w które włączają się poszczególne samorządy czy instytucje pomocy społecznej.

Dbając o zaspokajanie potrzeb rodzin z dziećmi w powiecie zatrudniono dziennych opiekunów, uruchomiono pierwszy żłobek w Mieście Sejny czy utworzono Młodzieżową Radę Miasta. Na rzecz populacji osób starszych Miasto Sejny uruchomiło ośrodek dla seniorów oraz Miejską Radę Seniorów. W powiecie swoją działalność prowadzi także Uniwersytet Trzeciego Wieku w Sejnach z Filią w Puńsku działający przy Stowarzyszeniu na Rzecz Rozwoju Cywilizacji „Ściana Wschodnia”. Gmina Puńsk wzmocniła współpracę w zakresie wsparcia starzejącego się społeczeństwa i usług socjalnych w ramach projektu współfinansowanego z Programu Interreg Litwa – Polska 2014-2020. Wraz z partnerami: Samodzielnym Publicznym Zakładem Opieki Zdrowotnej w Sejnach, Administracją Samorządu Birštonas i Administracją Samorządu Pagėgiai utworzono dwa dokumenty: „Program promocji zdrowia osób starszych – zdrowego starzenia się” oraz „Plan działania Transgranicznej Sieci Współpracy na rzecz Zdrowego Starzenia”.

Na terenie powiatu realizowanych jest także wiele projektów mających na celu poprawę sytuacji zawodowej osób znajdujących się w trudnej sytuacji. W latach 2014-2020 Powiatowy Urząd Pracy w Sejnach wraz z partnerami społecznymi, instytucjami i organizacjami zrealizował 40 celowych programów i projektów społecznych, np. Program aktywizacji zawodowej bezrobotnych związanych z tworzeniem zielonych miejsc pracy, Program aktywizacji zawodowej bezrobotnych zamieszkujących na wsi, Program aktywizacji zawodowej osób długotrwale bezrobotnych i bez kwalifikacji zawodowych.

Analizując dane na temat liczby osób oraz gospodarstw domowych korzystających z pomocy społecznej, zaprezentowanych w tabeli 45, można zauważyć wyraźną tendencję malejącą. Spadek liczby osób oraz rodzin korzystających z pomocy społecznej jest związany nie tylko ze zmniejszeniem liczby ludności powiatu, ale przede wszystkim z liczbą rodzin z dziećmi, które korzystały z pomocy z tytułu ubóstwa czy ochrony macierzyństwa. Wpływ na to miało polepszenie sytuacji materialnej mieszkańców oraz wprowadzenie programu 500+ i innych osłonowych. Obecnie wśród korzystających z pomocy znaczącą grupę stanowią gospodarstwa jednoosobowe, w tym seniorzy i osoby z niepełnosprawnościami.

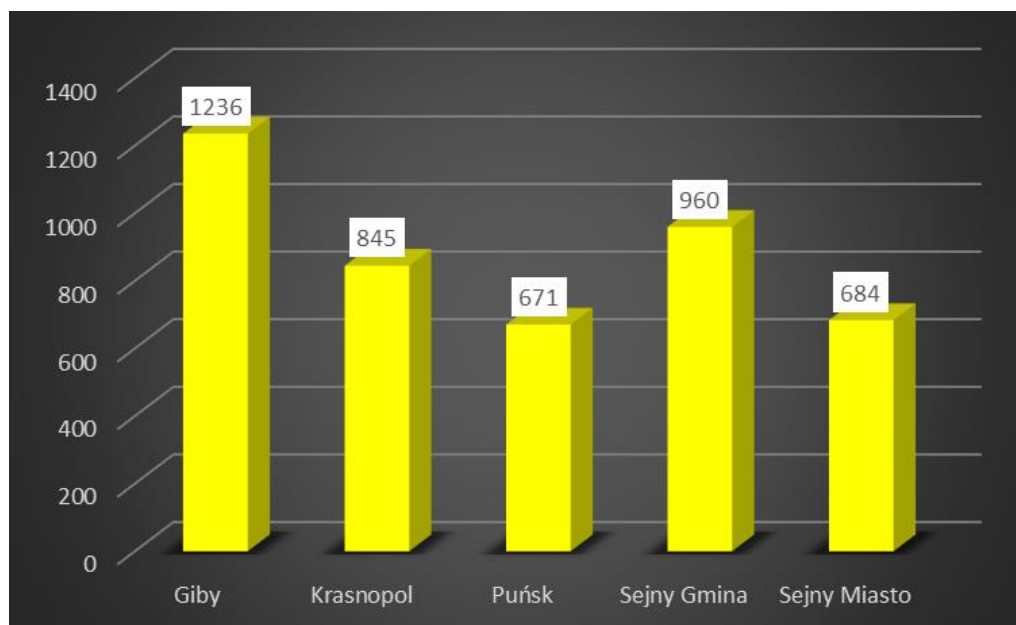
Tabela 45. Liczba osób i gospodarstw domowych korzystających z pomocy społecznej na terenie Powiatu Sejneńskiego

Wyszczególnienie	2015	2016	2017	2018	2019
liczba gospodarstw domowych korzystających z pomocy społecznej	1 028	916	882	832	770
liczba osób korzystających z pomocy społecznej	2 896	2 521	2 408	2 178	1 970

Źródło: Dane GUS

Porównując gminy zlokalizowane na terenie Powiatu Sejneńskiego można stwierdzić, że w 2020 r. najwięcej osób potrzebowało wsparcia w Gminie Giby, a najmniej – w Gminie Puńsk (zgodnie ze wskaźnikiem beneficjentów środowiskowej pomocy społecznej na 10 tys. mieszkańców zaprezentowanym na wykresie 57).

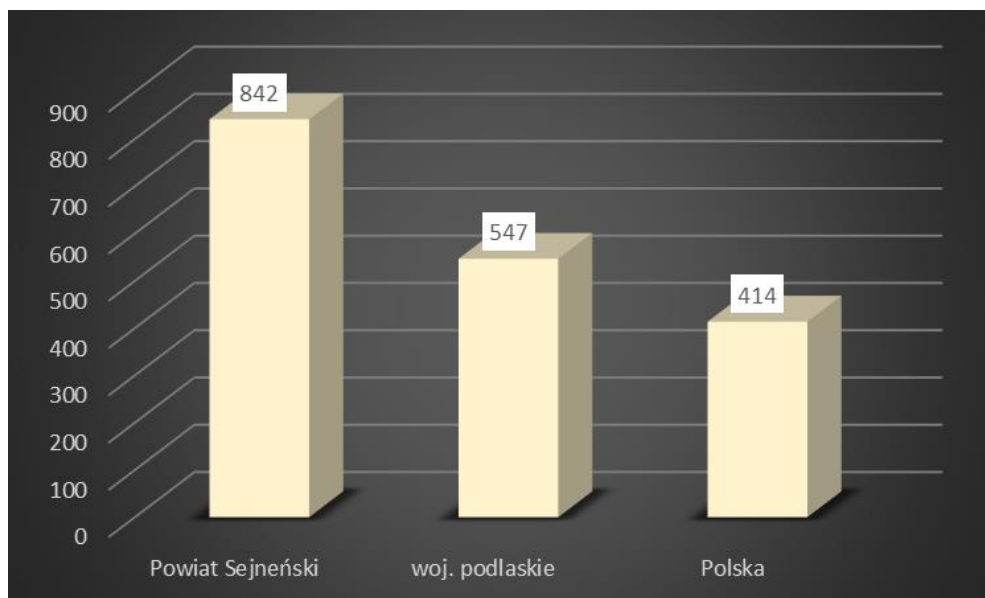
Wykres 57. Beneficjenci środowiskowej pomocy społecznej na 10 tys. mieszkańców poszczególnych gmin Powiatu Sejneńskiego

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS za 2020 r.

Analizując wartość wskaźnika beneficjentów środowiskowej pomocy społecznej na 10 tys. mieszkańców Powiatu Sejneńskiego w zestawieniu z adekwatnymi wskaźnikami na poziomie województwa podlaskiego oraz kraju można zauważyć, że największa liczba osób korzysta ze świadczeń na terenie powiatu.

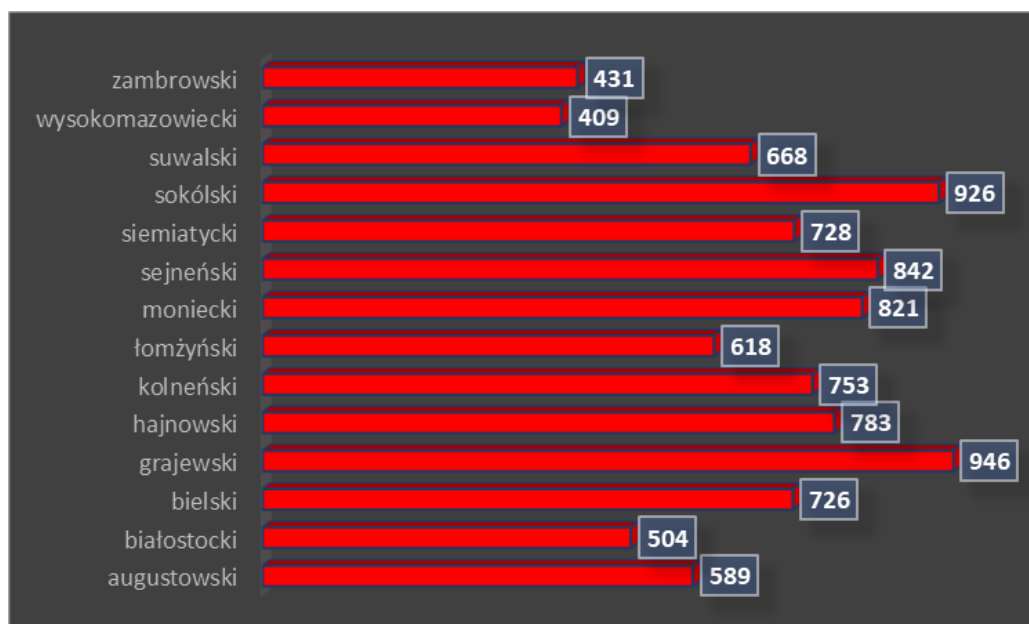
Wykres 58. Beneficjenci środowiskowej pomocy społecznej na 10 tys. mieszkańców Powiatu Sejneńskiego, województwa podlaskiego oraz kraju

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS za 2020 r.

Powiat Sejneński znajduje się na 12 miejscu w województwie pod kątem beneficjentów środowiskowej pomocy społecznej na 10 tys. mieszkańców. Wskazuje to na wciąż dużą liczbę mieszkańców dotkniętymi problemami społecznymi.

Wykres 59. Beneficjenci środowiskowej pomocy społecznej na 10 tys. mieszkańców poszczególnych powiatów województwa podlaskiego

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS za 2020 r.

Analizując dane na temat przyczyn udzielania świadczeń socjalnych rodzinom z terenu Powiatu Sejneńskiego, zaprezentowane w tabeli 46, można zauważyć, że wciąż dominuje ubóstwo, jednak liczba rodzin korzystających z pomocy z tego tytułu ulega stopniowemu zmniejszeniu i to zarówno biorąc pod uwagę wartości bezwzględne, jak i udział rodzin w ogóle mieszkańców korzystających ze świadczeń. Rośnie natomiast odsetek rodzin korzystających z pomocy z tytułu niepełnosprawności.

Tabela 46. Powody udzielania świadczeń socjalnych rodzinom z terenu Powiatu Sejneńskiego

Wyszczególnienie	2015	2016	2017	2018	2019	2020
ubóstwo	775	1012	632	579	526	471
sieroctwo	1	0	1	1	2	2
bezdomność	5	6	6	5	4	6
potrzeba ochrony macierzyństwa	121	295	108	99	80	75
bezrobocie	575	599	462	434	383	357
niepełnosprawność	184	398	186	201	204	183
długotrwała lub ciężka choroba	152	409	169	163	152	127
bezzadność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego	177	343	97	87	122	68
przemoc w rodzinie	3	13	2	3	4	3
alkoholizm	18	63	25	36	33	36
narkomania	0	0	0	3	3	3
trudności w przystosowaniu do życia po zwolnieniu z zakładu karnego	12	10	5	6	9	8
zdarzenie losowe	6	6	7	6	8	7
klęska żywiołowa lub ekologiczna	1	0	8	0	0	0

Źródło: Dane GUS

2.5.5. INFRASTRUKTURA BEZPIECZEŃSTWA PUBLICZNEGO

Nad bezpieczeństwem mieszkańców powiatu czuwają funkcjonariusze Komendy Powiatowej Policji w Sejnach, w tym 6 dzielnicowych.

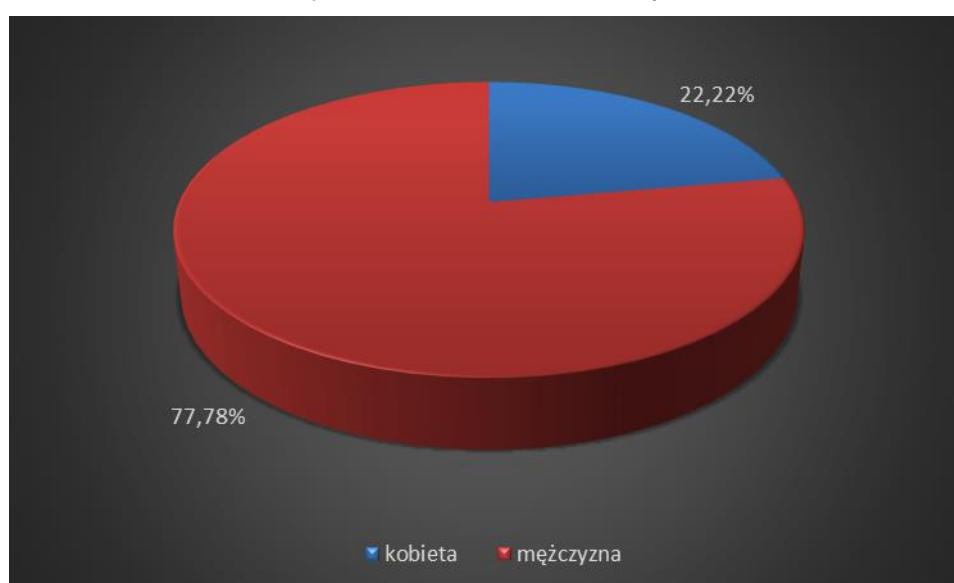
O sprawnie działający system ratowniczo-gaśniczy dbają: Komenda Powiatowej Straży Pożarnej w Sejnach oraz 17 jednostek Ochotniczej Straży Pożarnej – w Sejnach, Berzałowcach, Bubelach, Ogrodnikach, Berżnikach, Żegarach, Maćkowej Rudzie, Krasnopolu, Romanowcach, Gibach, Pogorzelcu, Sarnetkach, Puńsku, Smolanach, Krasnem, Głębokim Brodzie, Żłobinie.

2.6. PODSUMOWANIE ANALIZY I DIAGNOZY

2.6.1. PODSUMOWANIE WYNIKÓW BADANIA ANKIETOWEGO

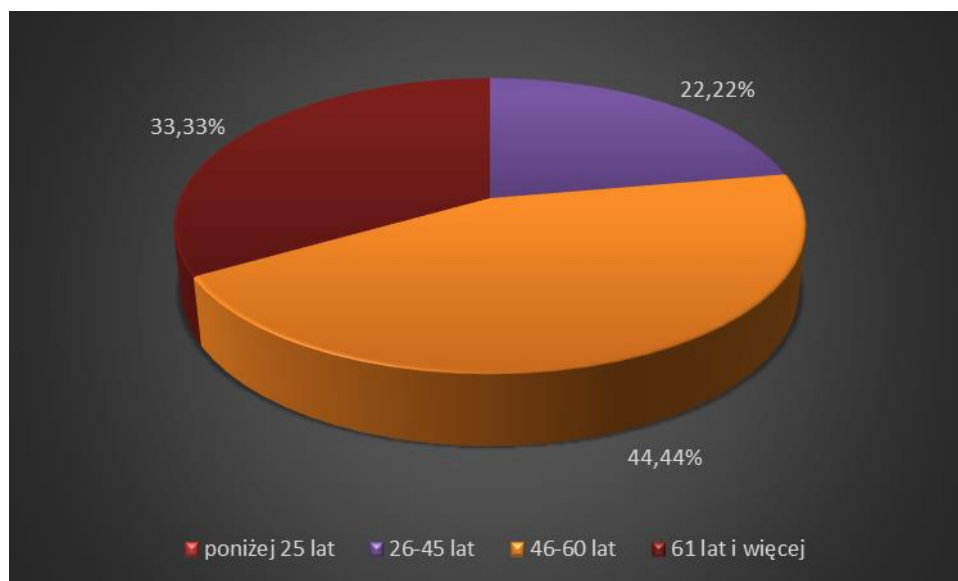
W ramach prac nad przygotowaniem Strategii Rozwoju Powiatu Sejneńskiego na lata 2021-2027 wśród mieszkańców analizowanej jednostki samorządu terytorialnego zostało przeprowadzone badanie ankietowe. Ankieta była dostępna w siedzibie Starostwa Powiatowego w Sejnach oraz na stronie internetowej Powiatu Sejneńskiego. W badaniu wzięło udział 31 osób, zebrano 11 ankiet od mieszkańców, dodatkowo 20 osób uzupełniły ankiety podczas organizowanych spotkań konsultacyjnych. Struktura ankietowanych z uwzględnieniem ich płci, wieku i statusu zawodowego została zaprezentowana na wykresach 60-62. Wynika z nich, że wśród osób biorących udział w badaniu przeważali mężczyźni, którzy stanowili 77,78% ankietowanych. Biorąc pod uwagę wiek - przeważały osoby w przedziale 46-60 lat (44,44%). Analizując dane dotyczące statusu zawodowego należy stwierdzić, że największa ilość ankietowanych posiadała status pracownika (66,67%).

Wykres 60. Płeć ankietowanych

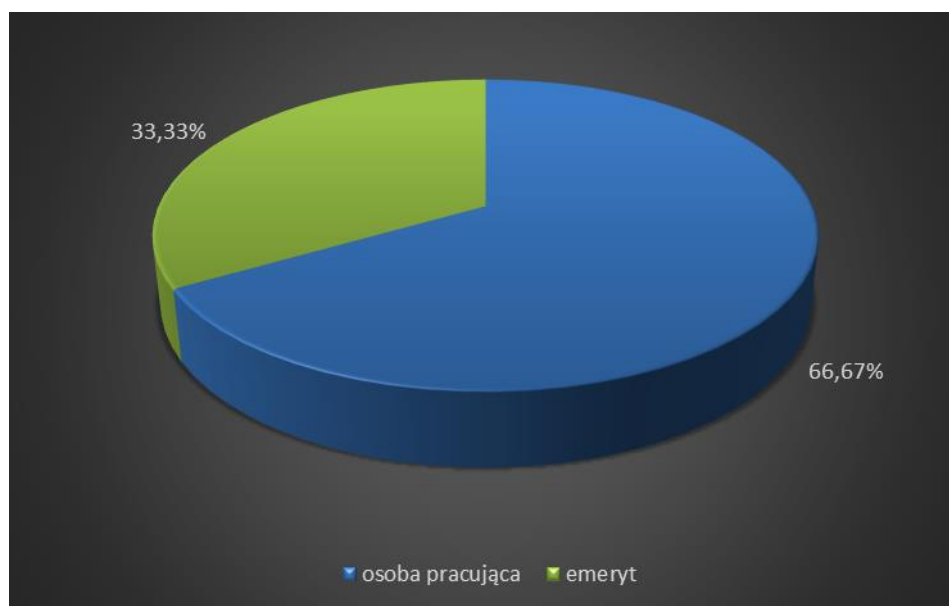
Źródło: Opracowanie własne na podstawie przeprowadzonego badania ankietowego

Wykres 61. Wiek ankietowanych

Źródło: Opracowanie własne na podstawie przeprowadzonego badania ankietowego

Wykres 62. Status zawodowy respondentów

Źródło: Opracowanie własne na podstawie przeprowadzonego badania ankietowego

Pytania sformułowane w ramach ankiety zostały podzielone na następujące obszary:

- społeczeństwo;
- gospodarka;
- środowisko i przestrzeń;
- infrastruktura techniczna;
- turystyka i rekreacja;

- kultura;
- edukacja.

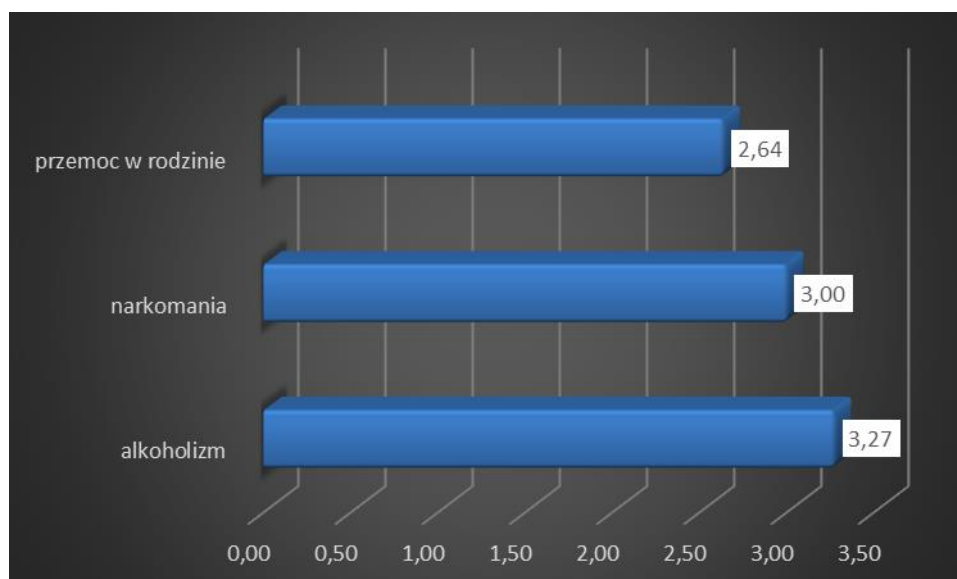
W ramach poszczególnych obszarów respondentów poproszono o dokonanie oceny według 5-ciostopniowej skali, gdzie 1 oznacza ocenę najniższą, a 5 - najwyższą. Na podstawie zebranych odpowiedzi obliczoną średnią ocenę dla każdego obszaru.

Ankietowanych poproszono także o wskazanie mocnych i słabych stron Powiatu Sejneńskiego, szans i zagrożeń dla jego rozwoju oraz najpilniejszych aspektów, które wymagają poprawy.

SPOŁECZEŃSTWO

Jako najbardziej istotny problem w obszarze: Społeczeństwo ankietowani wskazali alkoholizm (ocena średnia: 3,27 pkt), przemoc w rodzinie (2,64 pkt) oraz narkomanię (3,00 pkt).

Wykres 63. Skala występowania problemów społecznych na terenie Powiatu Sejneńskiego

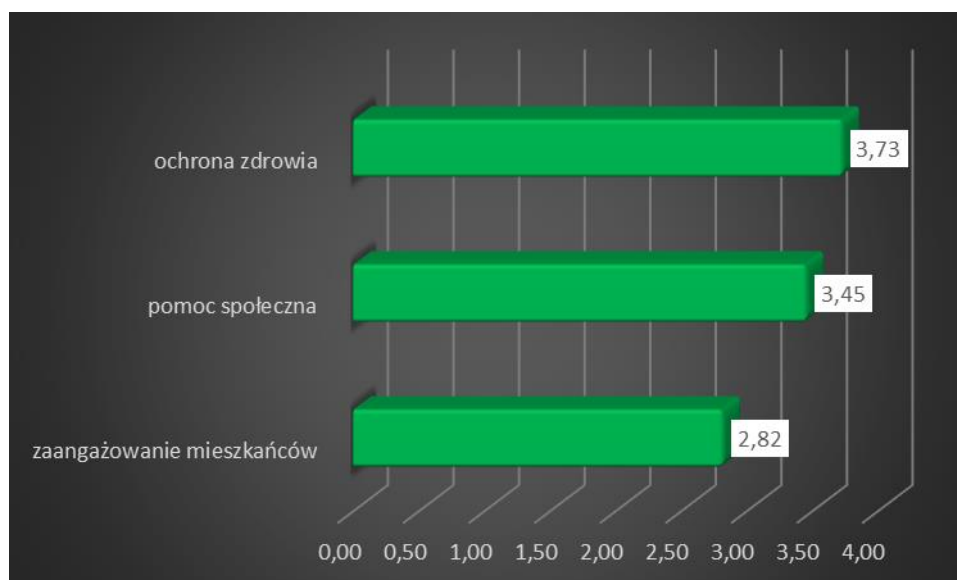
Źródło: Opracowanie własne na podstawie przeprowadzonego badania ankietowego

Ankietowani nisko ocenili poziom zaangażowania mieszkańców w sprawy społeczności lokalnej (średnia ocena 2,82 pkt). Krytycznie w tym aspekcie wypowiedziały się zwłaszcza kobiety biorące udział w ankiecie (100,00% z nich wskazało 3 pkt).

Poziom ochrony zdrowia na terenie powiatu został oceniony na 3,73 pkt. Najlepiej ten aspekt funkcjonowania analizowanej jednostki samorządu terytorialnego został oceniony przez najstarszych mieszkańców (powyżej 61 lat), spośród których 33,33% przyznało w ramach tego pytania 5 pkt.

Poziom pomocy społecznej w Powiecie Sejneńskim został oceniony na 3,45 pkt, co wskazuje na pozytywne postrzeganie tej sfery działalności przez mieszkańców. Ten aspekt funkcjonowania powiatu został najlepiej oceniony przez osoby w wieku 46-60 lat, spośród których 50,00% ankietowanych przyznało 4 pkt.

Wykres 64. Ocena poziomu zaangażowania mieszkańców oraz podstawowych usług Powiatu Sejneńskiego

Źródło: Opracowanie własne na podstawie przeprowadzonego badania ankietowego

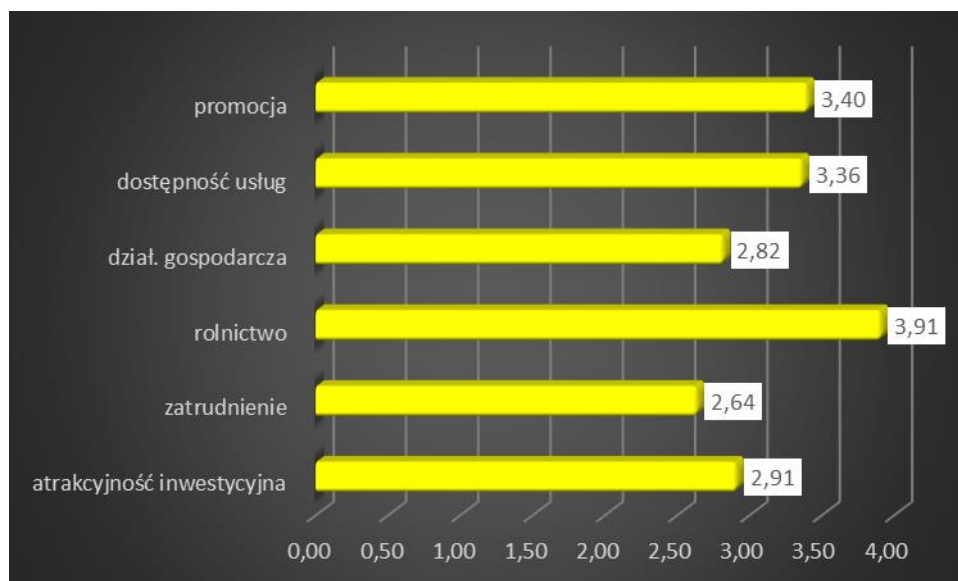
GOSPODARKA

W sferze gospodarczej ankietowani najlepiej ocenili rolę działalności rolniczej w perspektywie rozwoju powiatu (średnia ocena 3,91 pkt). Biorąc pod uwagę rolniczy charakter terenu, nie powinno dziwić takie ukierunkowanie wypowiedzi mieszkańców.

Respondenci nisko ocenili natomiast możliwość uzyskania zatrudnienia na terenie powiatu (2,64 pkt). Na brak możliwości zatrudnienia wskazało 25,00% osób w wieku 46-60 lat, 2 pkt w tym zakresie przyznało 50,00% ankietowanych w wieku 26-45 lat oraz 33,33% osób powyżej 61 roku życia.

Atrakcyjność inwestycyjna powiatu została oceniona na 2,91 pkt, czyli trochę powyżej średniej. Ankietowani dobrze ocenili za to dostępność usług na terenie powiatu (3,36 pkt) oraz w miarę dobrze – warunki prowadzenia działalności gospodarczej (2,82 pkt) i działania promocyjne powiatu mające na celu pozyskanie inwestorów tworzących miejsca pracy (3,40 pkt).

Wykres 65. Ocena warunków funkcjonowania Powiatu Sejneńskiego – gospodarka

Źródło: Opracowanie własne na podstawie przeprowadzonego badania ankietowego

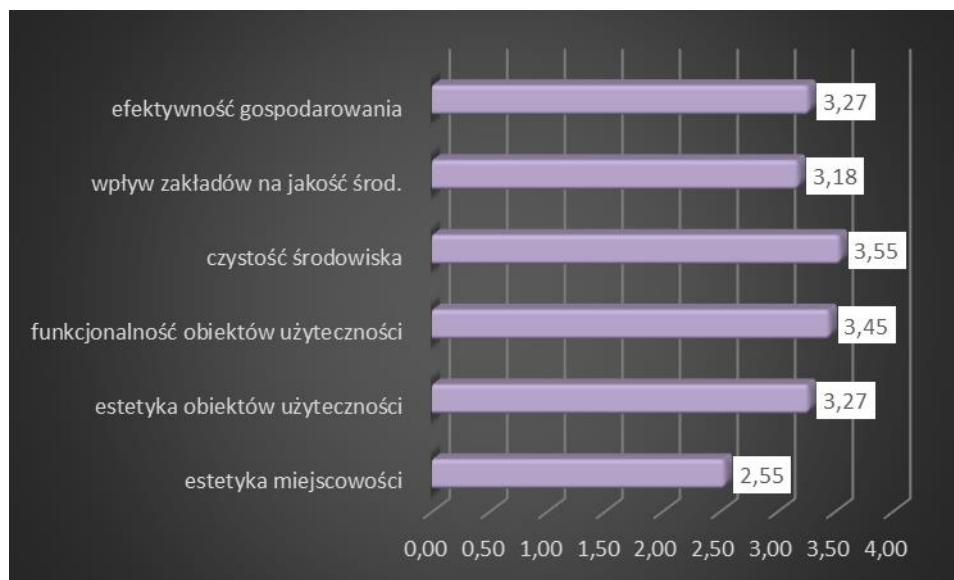
ŚRODOWISKO I PRZESTRZEŃ

Ankietowani bardzo wysoko ocenili estetykę oraz funkcjonalność obiektów użyteczności publicznej zlokalizowanych na terenie Powiatu Sejneńskiego (odpowiednio 3,27 i 3,45 pkt). Bardzo wysoko została także sklasyfikowana czystość środowiska na terenie analizowanej jednostki (3,55 pkt). Trochę słabiej mieszkańcy ocenili estetykę miejscowości, w której zamieszkują (2,55 pkt). Na małą estetykę wskazali zwłaszcza ankietowani w wieku 46-60 lat, spośród których 50,00% przyznało w ramach pytania 1 pkt.

Jako mało korzystną w analizowanym obszarze respondenci ocenili efektywność zagospodarowania przestrzeni (czyli optymalne wykorzystanie terenów). Średnia ocena w ramach tego pytania wyniosła 3,27 pkt, co wskazuje na niedobory w tym zakresie zauważalne przez osoby zamieszkujące Powiat Sejneński.

Wykres 66. Ocena warunków funkcjonowania Powiatu Sejneńskiego – środowisko i przestrzeń

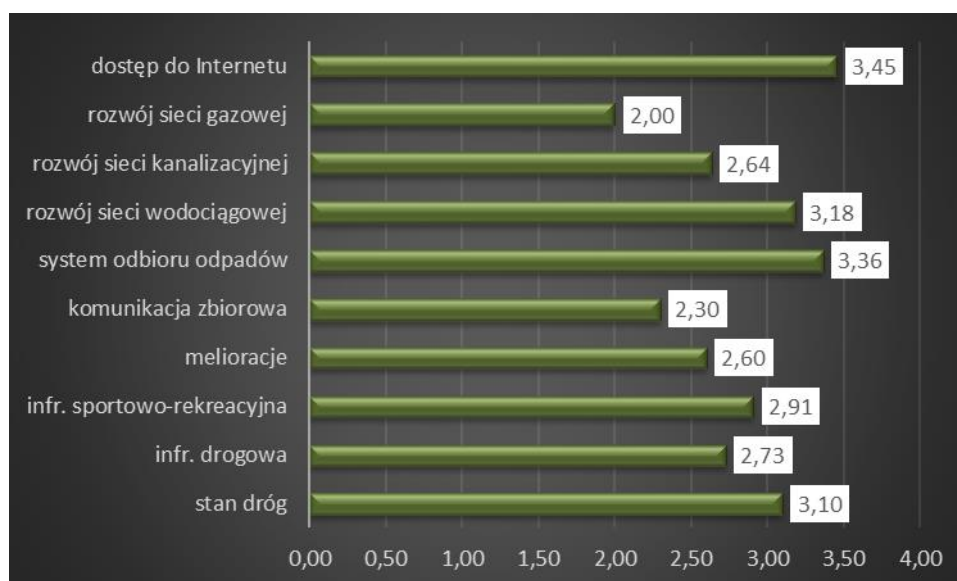
Źródło: Opracowanie własne na podstawie przeprowadzonego badania ankietowego

INFRASTRUKTURA TECHNICZNA

W obszarze: Infrastruktura techniczna ankietowani najlepiej ocenili dostęp do Internetu (3,45 pkt), system odbioru odpadów (3,36 pkt), poziom rozwoju sieci wodociągowej (3,18 pkt), co wskazuje, że mieszkańcy zauważają poprawę w jakości i dostępności infrastruktury oraz pozytywnie oceniają działania władz poszczególnych gmin oraz Powiatu Sejneńskiego mające na celu zapewnienie jak najszerzego dostępu do infrastruktury technicznej.

Z kolei jako największy problem powiatu w obszarze infrastruktury technicznej mieszkańcy Powiatu Sejneńskiego wskazali brak dostępu do sieci gazowej, co zmusza mieszkańców do korzystania z innych nośników energii lub ewentualnie posługiwania się gazem zgromadzonym w butlach. Kolejnymi problemami są: komunikacja zbiorowa (2,30 pkt) oraz melioracje (2,60 pkt).

Wykres 67. Ocena warunków funkcjonowania Powiatu Sejneńskiego – infrastruktura techniczna

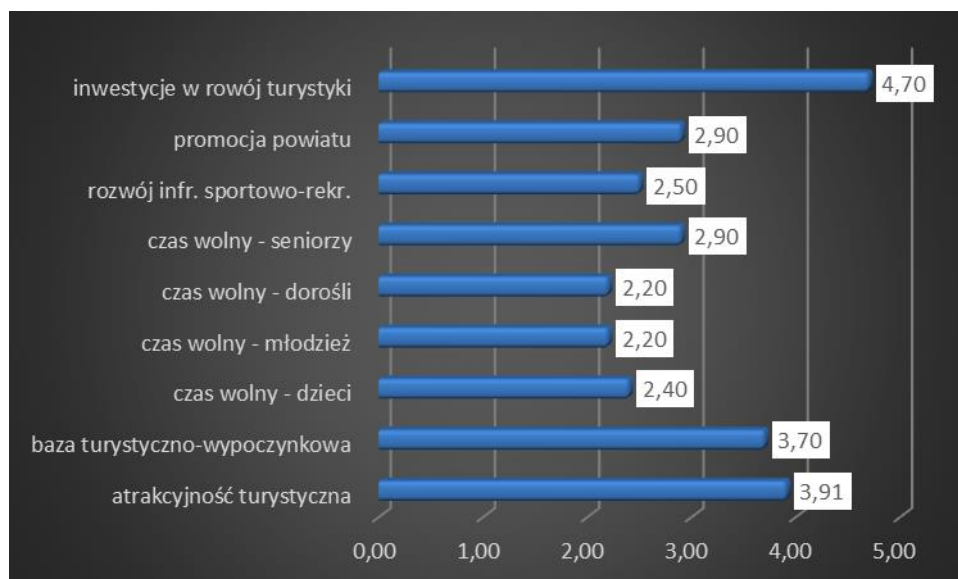
Źródło: Opracowanie własne na podstawie przeprowadzonego badania ankietowego

TURYSTYKA I REKREACJA

Respondenci wskazują na konieczność inwestowania w rozwój turystyki (4,70 pkt), co może przyczynić się także do wzrostu dochodów mieszkańców, którzy dzięki rozwojowi tej gałęzi gospodarki będą mogli znaleźć zatrudnienie na terenie powiatu. Mieszkańcy pozytywnie ocenili poziom bazy turystyczno-wypoczynkowej (3,70 pkt) oraz atrakcyjność turystyczną (3,91 pkt).

Mniej korzystnie respondenci ocenili za to ofertę spędzania wolnego czasu na terenie powiatu dla młodzieży i dorosłych (po 2,20 pkt), dzieci (2,40 pkt) i seniorów (2,90 pkt) oraz poziom rozwoju infrastruktury sportowo-rekreacyjnej (2,50 pkt).

Wykres 68. Ocena warunków funkcjonowania Powiatu Sejneńskiego – turystyka i rekreacja

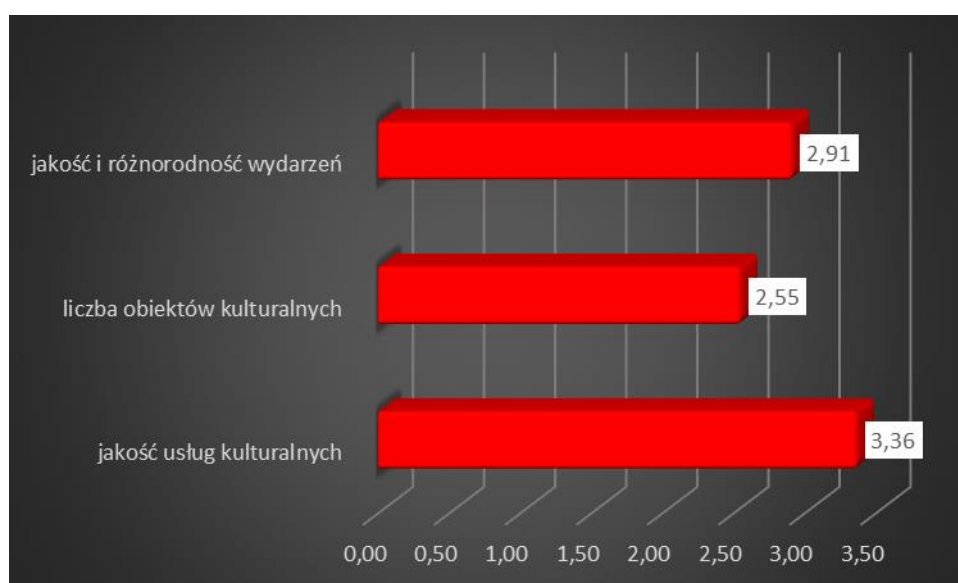

Źródło: Opracowanie własne na podstawie przeprowadzonego badania ankietowego

KULTURA

Mieszkańcy Powiatu Sejneńskiego dość pozytywnie oceniają jakość oraz różnorodność wydarzeń kulturalno – rozrywkowych odbywających się na terenie analizowanej jednostki samorządu terytorialnego (2,91 pkt). Najlepiej ten aspekt funkcjonowania powiatu postrzegają osoby w wieku 26-45 lat (50,00% przyznało 4 pkt, 50,00% - 3 pkt). Jakość usług świadczonych przez obiekty kulturalne także została oceniona pozytywnie (3,36 pkt), najmniej korzystnie ukształtowały się za to oceny dotyczące liczby obiektów kulturalnych (2,55 pkt).

Wykres 69. Ocena warunków funkcjonowania Powiatu Sejneńskiego – kultura

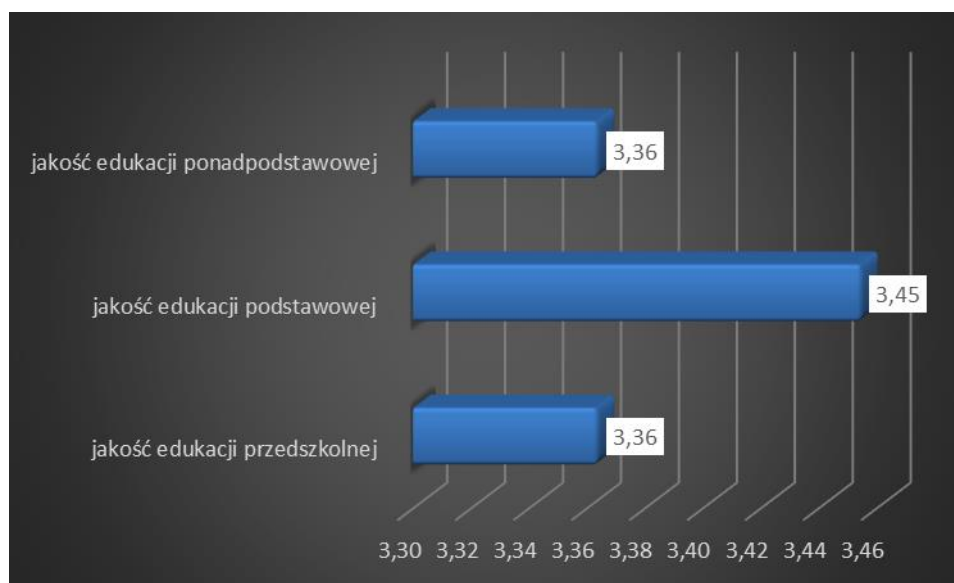

Źródło: Opracowanie własne na podstawie przeprowadzonego badania ankietowego

EDUKACJA

W zakresie działań edukacyjnych na terenie Powiatu Sejneńskiego ankietowani najlepiej ocenili jakość edukacji na poziomie szkoły podstawowej (3,45 pkt). Jakość edukacji przedszkolnej oraz ponadpodstawowej została oceniona na jednakowym poziomie 3,36 pkt, co wskazuje, że mieszkańcy są w większości zadowoleni z poziomu placówek edukacyjnych funkcjonujących w powiecie.

Wykres 70. Ocena warunków funkcjonowania Powiatu Sejneńskiego – edukacja

Źródło: Opracowanie własne na podstawie przeprowadzonego badania ankietowego

ASPEKTY WYMAGAJĄCE POPRAWY

W ramach ankiety mieszkańcy powiatu wskazali także sfery, które wymagają najpilniejszej poprawy. Jako najbardziej istotne wskazano:

- poprawę infrastruktury drogowej (chodników, dróg) – 7 wskazań;
- rozwój infrastruktury sportowej – 5 wskazań;
- rozwój turystyki oraz rozwój infrastruktury kulturalnej – po 4 wskazania.

MOCNE I SŁABE STRONY POWIATU, SZANSE I ZAGROŻENIA DLA JEGO ROZWOJU

Według respondentów mocne strony powiatu to przede wszystkim:

- czyste środowisko naturalne;
- wysokie walory środowiska naturalnego;
- korzystne położenie.

Z kolei słabymi stronami Powiatu Sejneńskiego są:

- niska inicjatywa społeczna;

- brak podmiotów gospodarczych o silnej pozycji w regionie;
- zbyt mała ilość obiektów kulturalnych (bibliotek, domów kultury).

Jako największe zagrożenia dla rozwoju powiatu respondenci wskazali:

- ucieczkę ludzi młodych z obszarów wiejskich do większych miast;
- malejącą inicjatywę społeczną;
- niską świadomość ekologiczną mieszkańców w celu ochrony i wykorzystania walorów środowiska przyrodniczego na terenie powiatu.

Szanse dla zwiększenia potencjału Powiatu Sejneńskiego to – według mieszkańców:

- dostęp do środków finansowych z Unii Europejskiej;
- wysokie walory środowiska naturalnego;
- agroturystyka i ekoturystyka.

PODSUMOWANIE

Przedstawiony materiał badawczy zawiera informacje odnośnie opinii mieszkańców Powiatu Sejneńskiego w wielu ważnych dla nich kwestiach. Głównym celem badania było zweryfikowanie poglądów mieszkańców na temat funkcjonowania kluczowych obszarów powiatu oraz poznanie oczekiwań co do jego przyszłości. Badanie dostarcza materiałów diagnostycznych, jak również inspiracji w kontekście definiowania kierunków rozwoju powiatu, które zostaną wykorzystane w ramach dalszych prac nad konstruowaniem Strategii Rozwoju Powiatu Sejneńskiego na lata 2021-2027.

2.6.2. ANALIZA SWOT

Analiza SWOT stanowi jedną z najpopularniejszych metod diagnozy sytuacji, w jakiej znajduje się wspólnota samorządowa. Służy porządkowaniu i segregacji informacji, dzięki czemu stanowi użyteczną pomoc przy dokonywaniu oceny zasobów i otoczenia danej jednostki samorządu terytorialnego, ułatwia też identyfikację problemów i określenie priorytetów rozwoju. Jej nazwa to skrót od pierwszych liter angielskich słów, stanowiących jednocześnie pola przyporządkowania czynników, mogących mieć wpływ na powodzenie planu strategicznego – silne strony (strenghts), słabe strony (weaknesses), szanse (opportunities) i zagrożenia (threats).

S -> STRENGHTS, czyli silne strony

W -> WEAKNESSES, czyli słabe strony

O -> OPPORTUNITIES, czyli okazje

T -> THREATS, czyli zagrożenia

Zgodnie z powyższym, czynniki rozwoju podzielić można na wewnętrzne, na które społeczność lokalna ma wpływ (silne i słabe strony), oraz na czynniki zewnętrzne – umiejscowione w bliższym i dalszym otoczeniu jednostki (szanse i zagrożenia). Podział ten można przeprowadzić również w inny sposób, mianowicie: czynniki pozytywne, czyli atuty i szanse, oraz czynniki negatywne, czyli wady i zagrożenia.

Analiza SWOT została przeprowadzona w oparciu o przedstawioną diagnozę sytuacji powiatu oraz z uwzględnieniem wyników przeprowadzonych badań ankietowych. Zgodnie z zakresem przeprowadzonej diagnozy oraz w oparciu o sfery najbardziej istotne dla rozwoju powiatu, analizę SWOT przeprowadzono w pięciu obszarach:

- sfera przestrzenno-środowiskowa;
- sfera społeczna;
- sfera gospodarcza;
- infrastruktura techniczna;
- infrastruktura społeczna, jakość życia mieszkańców.

Sfera przestrzenno-środowiskowa	
Silne strony	Słabe strony
<ul style="list-style-type: none"> - korzystne położenie geograficzne oraz komunikacyjne; - znaczne walory środowiska przyrodniczego; - występowanie terenów cennych pod kątem turystycznym; - wielokulturowość i wielonarodowość regionu, która przyczynia się do znacznej atrakcyjności obszaru; - działalność lokalnych twórców, zespołów kultywując tradycję; - korzystne położenie komunikacyjne przy trasach o zasięgu międzynarodowym; - lokalizacja na terenie powiatu dwóch przejść granicznych: drogowego oraz kolejowego; - odpowiedni zasięg i potencjał istniejących sieci i węzłów komunikacyjnych; - niski poziom urbanizacji i industrializacji obszaru ułatwiający rozbudowę infrastruktury transportowej; 	<ul style="list-style-type: none"> - niewystarczający stan techniczny dróg (większość dróg gminnych posiada nawierzchnię gruntową); - niedostateczna długość sieci kanalizacyjnej oraz niewystarczająca ilość przydomowych oczyszczalni ścieków oraz szczelnych szamb; - niewystarczający poziom izolacyjności budynków użyteczności publicznej; - niewystarczający poziom wykorzystania odnawialnych źródeł energii w budynkach użyteczności publicznej oraz w budynkach indywidualnych; - niewystarczający poziom efektywności energetycznej części budynków indywidualnych; - nieefektywne oświetlenie uliczne; - występowanie obszarów zdegradowanych wymagających interwencji; - położenie w terenie przygranicznym; - znaczne zanieczyszczenie wód powierzchniowych; - niewystarczająca ilość terenów inwestycyjnych; - duży stopień zużycia wielu elementów infrastruktury komunikacyjnej - liniowej i punktowej; - nierównomierność regionalnego rozmieszczenia i dostępności sieci transportowej; - słabe nasycenie siecią kolejową; - słaba integracja międzygałęziowa środków transportu; - słabe wykorzystanie transportu wodnego śródlądowego; - postępujące pogarszanie się jakości odcinków linii kolejowych; - niska jakość kolejowych i autobusowych przewozów pasażerskich; - duża liczba wypadków, zwłaszcza w ruchu drogowym, - relatywnie duży udział w obszarów cennych przyrodniczo – wysokie ryzyko kolizji przyrodniczo-przestrzennych, protestów społecznych opóźniających i utrudniających realizację przedsięwzięć infrastrukturalnych
Szanse	Zagrożenia
<ul style="list-style-type: none"> - racjonalna polityka przestrzenna, tworzenie planów miejscowych na terenach rozwojowych; - możliwość pozyskania funduszy w nowej perspektywie finansowej; - stworzenie sieci połączeń w państwach sąsiednich z krajową siecią transportową – 	<ul style="list-style-type: none"> - przewlekłość procedur lokalizacyjnych inwestycji oraz ograniczenia realizacji inwestycji ze względu na istniejące programy ochrony środowiska (np. Natura 2000); - duże koszty opracowania planów zagospodarowania przestrzennego; - małe wykorzystywanie alternatywnych (dla tradycyjnie stosowanych) źródeł energii;

<p>zwiększenie międzynarodowej dostępności transportowej;</p> <ul style="list-style-type: none"> - położenie na skrzyżowaniu europejskich korytarzy transportowych; - położenie geograficzne umożliwiające rozwój połączeń pasażerskich i towarowych w kierunkach wschód – zachód 	<ul style="list-style-type: none"> - niewystarczające zainteresowanie ofertą inwestycyjną poszczególnych gmin oraz powiatu; - niestabilność warunków ekonomiczno-prawnych dla działalności gospodarczej; - brak rozwiązań legislacyjnych umożliwiających relację instrumentów wspomagających zrównoważony rozwój transportu; - zmiany klimatu i nasilające się w ostatnim okresie zagrożenie występowania klęsk żywiołowych; - nietrwałość efektów modernizacyjnych sieci transportowej powodowana przedwczesnym jej niszczeniem
---	---

Sfera społeczna	
Silne strony	Słabe strony
<ul style="list-style-type: none"> - wzrastający poziom życia mieszkańców (coraz lepszy dostęp mieszkańców do infrastruktury); - podnoszenie poziomu wykształcenia przez mieszkańców powiatu; - duża świadomość społeczna lokalnego dziedzictwa kulturowego; - funkcjonowanie ośrodków kultury oraz świetlic wiejskich zapewniających zagospodarowanie czasu wolnego; - funkcjonujący Uniwersytet III wieku; - wzrastająca liczba mieszkań 	<ul style="list-style-type: none"> - niekorzystne zmiany demograficzne (ujemne saldo migracji oraz ujemny przyrost naturalny); - zmniejszanie odsetka osób w wieku przedprodukcyjnym w stosunku do osób w wieku poprodukcyjnym (starzenie się społeczeństwa); - niedostateczny poziom wykształcenia mieszkańców; - niski udział mieszkańców pracujących poza rolnictwem; - niski poziom aktywności społecznej; - niski poziom wiedzy mieszkańców w zakresie edukacji ekologicznej; - niewystarczający system aktywizacji osób starszych, trudności z utrzymaniu Uniwersytetu III wieku; - niewystarczająca oferta zajęć pozaszkolnych dla dzieci i młodzieży; - niewystarczająca oferta zajęć dla dorosłych
Szanse	Zagrożenia
<ul style="list-style-type: none"> - lokalizacja powiatu na terenach atrakcyjnych turystycznie; - rozwój rolnictwa ekologicznego; - wzrastające zapotrzebowanie na wypoczynek w gospodarstwach rolnych; - stworzenie spójnej oferty turystycznej oraz rozwój i rozbudowa zaplecza rekreacyjnego i okolicy turystycznego zapewniających dodatkowe dochody dla mieszkańców powiatu 	<ul style="list-style-type: none"> - niekorzystne ogólnopolskie zmiany demograficzne; - zbyt mała różnica między najniższym wynagrodzeniem, a wysokością świadczeń socjalnych; - rosnące koszty pracy; - ucieczka ludzi młodych z obszarów wiejskich do większych miast

Sfera gospodarcza	
Silne strony	Słabe strony
<ul style="list-style-type: none"> - dość dobra struktura obszarowa gospodarstw rolnych; - czyste środowisko naturalne; - wysokie walory środowiska naturalnego; - bliskość Suwalskiej Specjalnej Strefy Ekonomicznej 	<ul style="list-style-type: none"> - niski wskaźnik przedsiębiorczości mieszkańców; - przewaga osób zatrudnionych w rolnictwie; - występowanie trudnych warunków dla rozwoju rolnictwa; - niewystarczający stan infrastruktury oraz bazy turystycznej; - brak większych zakładów pracy
Szanse	Zagrożenia
<ul style="list-style-type: none"> - możliwość pozyskania funduszy w nowej perspektywie finansowej; - lokalizacja powiatu na terenach atrakcyjnych turystycznie; - wzrastające zapotrzebowanie na wypoczynek w gospodarstwach rolnych, - transfer nowych technologii do rolnictwa zmierzających do modernizacji zaplecza technicznego; - stworzenie spójnej oferty turystycznej oraz rozwój i rozbudowa zaplecza rekreacyjnego i okołoturystycznego; - tworzenie i rozbudowa istniejących tras turystycznych 	<ul style="list-style-type: none"> - niewystarczające zainteresowanie ofertą inwestycyjną powiatu, brak jednej oferty turystycznej; - niestabilność warunków ekonomiczno-prawnych dla działalności gospodarczej; - zbyt mała różnica między najniższym wynagrodzeniem, a wysokością świadczeń socjalnych; - rosnące koszty pracy

Infrastruktura techniczna	
Silne strony	Słabe strony
<ul style="list-style-type: none"> - efektywny system gospodarki odpadami; - funkcjonowanie PSZOK zapewniających zagospodarowanie odpadów z terenu całego powiatu; - wzrost liczby budynków korzystających z sieci wodociągowej; - wzrost długości odcinków utwardzonych na drogach przebiegających przez powiat 	<ul style="list-style-type: none"> - niedostateczna długość sieci kanalizacyjnej oraz niewystarczająca ilość przydomowych oczyszczalni ścieków oraz szczelnych szamb; - niewystarczający poziom izolacyjności budynków użyteczności publicznej; - niewystarczający poziom wykorzystania odnawialnych źródeł energii w budynkach użyteczności publicznej oraz w budynkach indywidualnych; - niewystarczający poziom efektywności energetycznej części budynków indywidualnych; - niedostateczny stan techniczny zabytków; - niedostateczny stan dróg oraz infrastruktury drogowej (chodniki, ścieżki rowerowe, oświetlenie); - brak sieci gazowej
Szanse	Zagrożenia
<ul style="list-style-type: none"> - racjonalna polityka przestrzenna, tworzenie planów miejscowych na terenach rozwojowych, - poprawa dostępności terenów i poprawa systemów komunikacji, - możliwość pozyskania funduszy w nowej perspektywie finansowej, - budowa interkonektora gazowego w/c Polska – Litwa, co stworzy szanse budowy systemu dystrybucyjnego gazu ziemnego dla gmin w północnej części województwa 	<ul style="list-style-type: none"> - przewlekłość procedur lokalizacyjnych inwestycji oraz ograniczenia realizacji inwestycji ze względu na istniejące programy ochrony środowiska (np. Natura 2000), - duże koszty opracowania planów zagospodarowania przestrzennego, - małe wykorzystywanie alternatywnych (dla tradycyjnie stosowanych) źródeł energii, - zmiany prawa powodujące zmniejszenie opłacalności wykorzystania odnawialnych źródeł energii

Infrastruktura społeczna, jakość życia mieszkańców	
Silne strony	Słabe strony
<ul style="list-style-type: none"> - funkcjonowanie tras turystycznych, punktów widokowych; - funkcjonowanie placówek wychowania przedszkolnego; - funkcjonowanie szkół podstawowych i ponadpodstawowych z dobrą bazą dydaktyczną; - funkcjonowanie jednostek kulturalnych zapewniającego zagospodarowanie czasu wolnego; - funkcjonowanie ośrodków zdrowia w każdej gminie oraz Samodzielnego Publicznego Zakładu Opieki Zdrowotnej w Sejnach; - funkcjonowanie Uniwersytetu III wieku; - funkcjonowanie Komendy Powiatowej Straży Pożarnej w Sejnach i Ochotniczych Straży Pożarnych zapewniających bezpieczeństwo przeciwpożarowe mieszkańców; - funkcjonowanie Komendy Powiatowej Policji w Sejnach oraz 6 dzielnicowych; - funkcjonowanie obiektów sportowych i rekreacyjnej w każdej gminie; - malejąca liczba osób korzystających ze świadczeń pomocy społecznej z powodu ubóstwa 	<ul style="list-style-type: none"> - niski poziom wiedzy mieszkańców w zakresie edukacji ekologicznej; - niewielki dostęp do specjalistycznych usług medycznych na terenie powiatu; - niewystarczająca jakość usług medycznych dostępnych na terenie powiatu; - niedostateczne wyposażenie jednostek OSP; - niewystarczający system aktywizacji osób starszych, trudności z utrzymaniu Uniwersytetu III wieku; - niewystarczająca oferta zajęć pozaszkolnych dla dzieci i młodzieży; - niewystarczająca oferta zagospodarowania czasu wolnego dorosłych; - osiągnięcie przez uczniów szkół zlokalizowanych z powiecie wyników z egzaminów zewnętrznych niższych niż średnia dla województwa
Szanse	Zagrożenia
<ul style="list-style-type: none"> - możliwość pozyskania funduszy w nowej perspektywie finansowej; - zwiększenie współpracy Powiatu Sejneńskiego z organizacjami pozarządowymi; - przeznaczenie dodatkowych środków finansowych na dofinansowanie inicjatyw organizacji pozarządowych 	<ul style="list-style-type: none"> - zmiany przepisów prawnych dotyczących polityki finansowej jednostek samorządu terytorialnego

3. ROZWÓJ STRATEGICZNY POWIATU SEJNEŃSKIEGO

3.1. WIZJA ROZWOJU

Wizja rozwoju Powiatu Sejneńskiego jest stanem docelowym, który zostanie osiągnięty z wykorzystaniem możliwości i zasobów powiatu w perspektywie do roku 2027. Zdefiniowana wizja stawia do realizacji cele i wyznacza kierunki działania, które wygenerują wzrost poziomu jakości życia obecnych mieszkańców, a także zachęci do osiedlania się nowych. Spowoduje tym samym wzrost atrakcyjności turystycznej, inwestycyjnej obszaru Powiatu Sejneńskiego.

Wizja rozwoju powiatu została zdefiniowana następująco:

Powiat Sejneński w pełni wykorzystuje swoje położenie przygraniczne zapewniając mieszkańcom wysoki standard i komfort życia.

Nowi oraz dotychczasowi mieszkańcy tworzą zintegrowaną społeczność, aktywnie włączającą się w sprawy lokalne. Mają oni możliwość rozwoju zawodowego dzięki istnieniu wielu miejsc pracy – w tym w innowacyjnych sektorach gospodarki. Potrzeby mieszkańców są zaspokajane także poprzez możliwość korzystania z dobrej jakości usług publicznych, w tym usług zdrowotnych, opiekuńczych, edukacyjnych i administracyjnych.

Na terenie powiatu promowane są postawy proekologiczne (m.in. gospodarka niskoemisyjna) pozwalające na zapewnienie bezpieczeństwa w warunkach zmieniającego się klimatu oraz niwelację zanieczyszczeń środowiska.

Istniejąca komunikacja publiczna pozwala na dogodne poruszanie się po terenie powiatu, a także na komfortowy dojazd do miejsc pracy powodując ograniczenie ruchu samochodowego.

Obszar rozwija się gospodarczo zgodnie z założeniami gospodarki niskoemisyjnej, a także dzięki zwiększeniu roli turystyki weekendowej, wykorzystując istniejące walory przyrodnicze i kulturowe. Zachowanie cennych wartości krajobrazowych powiatu jest możliwe dzięki wspólnym działaniom gmin w zakresie planowania przestrzeni.

3.2. MISJA ROZWOJU

Misja rozwoju Powiatu Sejneńskiego została zdefiniowana następująco:

Powiat Sejneński w 2027 roku to obszar rozwiniętej gospodarki i turystyki opartej na istniejących zasobach przyrodniczo-krajobrazowych i dziedzictwa kulturowego, gwarantujący swoim mieszkańcom wysoką jakość życia poprzez dostęp do infrastruktury i usług publicznych oraz pozbawione zanieczyszczeń środowisko.

Misja strategii warunkuje sformułowanie kierunków bezpośrednich i pośrednich działań – celów strategicznych i operacyjnych. Powiat Sejneński za pomocą wyznaczonych celów będzie dążyć do podwyższenia jakości życia mieszkańców w taki sposób, aby poszczególne dziedziny życia i gospodarki wzajemnie się uzupełniały i przenikały tak, aby stworzyć kompleksową poprawę warunków. Położenie geograficzne oraz bogate walory przyrodniczo – kulturowe powodują, iż powiat jest atrakcyjnym miejscem, zarówno pod względem turystycznym, jak i gospodarczym. Świadomość ekologiczna mieszkańców oraz czyste i zadbane środowisko będą sprzyjać naturalnej produkcji rolnej, a bogate walory krajobrazu zdeterminują możliwości rozwoju w kierunku turystyki, ekoturystyki i agroturystyki stanowiącej jeden ze składników rozwoju ekonomicznego.

Powiat Sejneński aspiruje do wysoko rozwiniętej turystyki i agroturystyki poprzez wykorzystanie walorów przyrodniczych, zachowując i rozbudowując ład ekologiczny. Ponadto, powiat będzie dążyć do stworzenia warunków rozwoju dla handlu i gastronomii, zwłaszcza w sektorze rolnictwa, a także do wykorzystania potencjału obszaru terytorialnego. Powiat Sejneński dążyć będzie do rozwiązywania problemów społecznych, stymulowania aktywności zawodowej sprzyjającej włączeniu społecznemu oraz podniesienia jakości życia mieszkańców. Powiat wspierać będzie także gminy w kompleksowej rewitalizacji obszarów zdegradowanych, co pozwoli na równomierny rozwój poszczególnych miejscowości i gmin.

Dotychczas przeprowadzone inwestycje w sposób znaczący podnoszą atrakcyjność inwestycyjną powiatu. Przeprowadzona analiza SWOT wskazuje jednak obszary wymagające dalszej pracy i interwencji, koniecznych do utrzymania właściwej polityki prorozwojowej. Diagnoza społeczno – gospodarcza w wielu sferach pokazuje bardzo pozytywne zjawiska zachodzące na terenie powiatu (np. intensywnie prowadzone inwestycje). Analiza wewnętrznych czynników warunkujących zrównoważony rozwój powiatu w wielu przypadkach pokazuje dynamiczne i prorozwojowe trendy. Jednak analiza czynników zewnętrznych

wskazuje na pojawiające się zagrożenia zahamowania procesów przyczyniających się do dalszej, zrównoważonej polityki prorozwojowej powiatu. Pogłębiający się od 2012 r. kryzys strefy euro, trwająca konsolidacja finansów publicznych oraz proces oddłużania sektora prywatnego, pandemia COVID-19, które były głównymi przyczynami spowolnienia gospodarczego w całej Europie, negatywnie wpływa na jednostki zarządzania administracją publiczną na wszystkich szczeblach. Wpływ ten odczuwają również mieszkańcy powiatu, czyli konsumenci oraz przedsiębiorcy, którzy napotykać liczne problemy, w szczególności z uwagi na znaczny spadek dynamiki udzielanych kredytów przez banki, wzrost cen oraz problemy na rynku pracy. Czynniki zewnętrznymi, które mogą utrzymać spowolnienie gospodarcze na rynkach Europy są pogarszające się perspektywy wzrostu dla krajów strefy euro, jak również ogólna niekorzystna sytuacja polityczna w niektórych krajach na świecie, która w sposób znaczący wpływa na wszystkie rynki finansowe. Wskazuje to na konieczność podjęcia działań prewencyjnych oraz rozważnego planowania przyszłości powiatu.

Diagnoza sytuacji społeczno-gospodarczej i przestrzennej Powiatu Sejneńskiego, wyniki przeprowadzonych badań ankietowych oraz analiza SWOT pozwoliły na wyznaczenie celów, które w znaczący sposób wpływają na jej przyszły rozwój gospodarczy, społeczny, ekologiczny i przestrzenny. Wokół wskazanych celów skoncentruje się działalność Powiatu Sejneńskiego przy współpracy z partnerami sektora publicznego, prywatnego, trzeciego sektora oraz społeczeństwem.

3.3. CELE STRATEGII

W ramach Strategii Rozwoju Powiatu Sejneńskiego zostały wyznaczone następujące cele strategiczne, cele operacyjne oraz kierunki działań:

- **Cel strategiczny I. Rozwój nowoczesnej infrastruktury komunikacyjnej i technicznej Powiatu Sejneńskiego oraz zapewnienie bezpieczeństwa jego mieszkańcom**
- Cel operacyjny I.1 Rozwój dróg i infrastruktury drogowej:
- Kierunki działań:
  - współpraca z innymi zarządami dróg powiatowych, wojewódzkich i krajowych przy ich przebudowie, rozbudowie i modernizacji,
  - modernizacja i poprawa stanu technicznego istniejącej gminnej i powiatowej infrastruktury drogowej – budowa, przebudowa, rozbudowa, zmiana nawierzchni i modernizacja dróg,

- działania w kierunku lepszego powiązania sieci dróg powiatowych z siecią dróg wyższej i niższej kategorii;
  - budowa i modernizacja infrastruktury towarzyszącej: chodników, oświetlenia ulicznego,
  - modernizacja i poprawa oznakowania istniejących oraz budowa nowych ścieżek pieszo-rowerowych;
  - poprawa bezpieczeństwa uczestników ruchu drogowego;
  - poprawa dostępności drogowej przejść granicznych;
  - poprawa bezpieczeństwa na skrzyżowaniach;
  - zwiększenie ilości miejsc parkingowych;
  - zapewnienie dostępności: przystanków i dworców komunikacji zbiorowej, terminali kontenerowych i centrów logistycznych, parkingów strategicznych.
- Cel operacyjny I.2. Poprawa efektywności, dostępności i atrakcyjności transportu zbiorowego:
- Kierunki działań:
- stworzenie spójnej sieci transportu publicznego;
  - współpraca w zakresie planowania i realizacji zrównoważonego publicznego transportu zbiorowego;
  - tworzenie centrów przesiadkowych;
  - ograniczenie emisji CO₂ poprzez zwiększenie udziału ekologicznych środków transportu.
- Cel operacyjny I.3 Rozwój gospodarki przestrzennej:
- Kierunki działań:
- współpraca z gminami w zakresie tworzenia i aktualizacji miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego w zakresie nowych terenów pod działalność gospodarczą,
  - uzbrajanie terenów stref potencjalnej aktywności gospodarczej,
  - współpraca z gminami w zakresie rozwoju terenów pod budownictwo mieszkaniowe oraz poprawa standardu istniejących zasobów mieszkaniowych,
  - współpraca z gminami w zakresie tworzenia planów zagospodarowania przestrzennego pod kątem infrastruktury turystycznej, wskazujących funkcje kluczowych dla powiatu obszarów, o wysokich walorach przyrodniczych z uwzględnieniem uwarunkowań ich ochrony, w celu odpowiedniego zorganizowania ruchu turystycznego i okołoturystycznego,
  - współpraca z gminami w zakresie rewitalizacji obszarów zdegradowanych.

- Cel operacyjny I.4 Rozwój infrastruktury i technologii informacyjno – komunikacyjnych:
- Kierunki działań:
  - wdrożenie działań mających na celu zapewnienie dostępu do szerokopasmowego Internetu na terenie Powiatu Sejneńskiego,
  - zapewnienie powszechnego dostępu do e-usług i e-administracji,
  - nawiązanie współpracy z partnerami świadczącymi nowoczesne usługi telekomunikacyjne.

- Cel operacyjny I.5 Rozbudowa systemów wodno-kanalizacyjnych:
- Kierunki działań:
  - budowa przydomowych oczyszczalni ścieków oraz szczelnych szamb na terenie poszczególnych gmin Powiatu Sejneńskiego;
  - rozbudowa i modernizacja sieci wodociągowej,
  - budowa sieci kanalizacyjnej.

- **Cel strategiczny II. Kształcenie i rozwój społeczeństwa obywatelskiego Powiatu Sejneńskiego**
- Cel operacyjny II.1 Rozwiązywanie problemów społecznych i stymulowanie aktywności zawodowej sprzyjającej włączeniu społecznemu:
- Kierunki działania:
  - tworzenie, udoskonalanie i realizacja programów pomocy rodzinie i pomocy społecznej przeciwdziałających wykluczeniu społecznemu,
  - współpraca przy wdrażaniu programów przeciwdziałania bezrobociu,
  - wprowadzenie działań mających na celu ograniczenie patologii społecznych poprzez profilaktykę, np. grupy wsparcia, profesjonalne doradztwo prawne, zawodowe, pomoc psychologiczną, poradnictwo, mediacje i inne,
  - wsparcie opieki nad osobami starszymi (formy instytucjonalne, rodzinne, pomoc sąsiedzka i inne),
  - wspieranie działań związanych z aktywizacją zawodową osób w wieku 25 – 34 lat oraz działań mających na celu zwiększenie adaptacji do nowych zawodów i mobilności mieszkańców,
  - podnoszenie kwalifikacji mieszkańców, w szczególności w zakresie obsługi ruchu turystycznego, handlu i rzemiosła oraz zawodów nierolniczych, kształtowanie postaw rynkowych i innowacyjnych,
  - budowanie przyjaznej polityki dla przedsiębiorców inwestujących w zawodowy rozwój zasobów ludzkich i system szkoleń,

- zwiększenie absorpcji środków z Unii Europejskiej na programy służące podnoszeniu kwalifikacji osób pozostających bez pracy.
- Cel operacyjny II.2. Podniesienie poziomu wykształcenia i kwalifikacji zawodowych społeczności:
- Kierunki działania:
  - stymulowanie powstania współpracy placówek oświatowych oraz wymiany doświadczeń w zakresie efektywnego przygotowania młodzieży do życia zawodowego,
  - organizacja zajęć pozalekcyjnych, szkoleniowych w obiektach placówek oświatowych i kulturalnych,
  - wspieranie i promocja innowacyjnych form kształcenia (np. e-edukacja).
- Cel operacyjny II.3. Zwiększenie dostępu do usług medycznych wysokiej jakości:
- Kierunki działania:
  - poprawa dostępu do poradni specjalistycznych,
  - poprawa jakości i dostępu do usług pielęgniarskich i stomatologicznych w szkołach,
  - poprawa jakości usług podstawowej opieki medycznej.
- Cel operacyjny II.4 Rozwój i poszerzenie funkcji obiektów dydaktycznych, kulturalnych, oraz sportowo-rekreacyjnych, stworzenie profesjonalnej oferty:
- Kierunki działania:
  - modernizacja i rozbudowa infrastruktury bazy oświatowej oraz doposażenie w sprzęt komputerowy, audiowizualny i pomoce dydaktyczne,
  - utrzymanie wysokiego poziomu usług edukacyjnych oraz stworzenie oferty edukacji pozaszkolnej (zajęcia pozalekcyjne, sportowe, kursy, zajęcia taneczne, aktorskie i inne) na bazie funkcjonujących placówek oświatowych i kulturalnych skierowane do dzieci, dorosłych, osób starszych, niepełnosprawnych,
  - wspieranie młodzieży najzdolniejszej (system nagród i stypendiów),
  - wsparcie młodzieży mniej uzdolnionej (dodatkowe zajęcia wyrównawcze),
  - budowa nowej i modernizacja istniejącej infrastruktury sportowo – rekreacyjnej (boisk szkolnych, placów zabaw, zagospodarowanie terenu wokół wymagających tego szkół),
  - wyznaczenie terenu pod utworzenie infrastruktury dla różnych form aktywności ruchowej,
  - wspieranie form aktywności ruchowej dla dzieci i młodzieży,

- wzmocnienie współpracy i przedsięwzięć społecznych lokalnie działających podmiotów sektora publicznego, prywatnego i pozarządowego,
  - poszukiwanie nowych, atrakcyjnych form spędzania czasu wolnego dla dzieci, młodzieży i dorosłych, osób starszych i niepełnosprawnych,
  - likwidacja barier architektonicznych dla osób niepełnosprawnych ruchowo,
  - poszerzenie istniejącej oferty dla mieszkańców powiatu (organizacja wystaw, koncertów, promocja czytelnictwa i uzupełnienie punktów bibliotecznych) z uwzględnieniem włączenia w przedsięwzięcia kulturalne osób niepełnosprawnych oraz starszych,
  - promocja sportu i aktywnego wypoczynku, wspieranie działalności klubów sportowych, zwiększenie ilości animatorów sportowych, trenerów,
  - zwiększenie aktywności organizacji pozarządowych w pozyskiwaniu zewnętrznych źródeł finansowania przedsięwzięć edukacyjnych, kulturalnych i sportowych,
  - zagospodarowanie terenów rekreacyjnych,
  - stworzenie spójnej oferty kulturalnej.
- Cel operacyjny II.5 Budowanie i upowszechnianie społeczeństwa informacyjnego:
- Kierunki działania:
- zapewnienie dostępu do szerokopasmowego Internetu na terenie powiatu,
  - współdziałanie w zakresie umożliwienia rozwoju e-administracji, e-edukacji, e-zdrowia, e-bezpieczeństwa.
- Cel operacyjny II.6 Rozwijanie tożsamości i integracji społeczności:
- Kierunki działania:
- współpraca w zakresie ochrony zabytków oraz miejsc pamięci,
  - integracja mieszkańców wokół działalności organizacji trzeciego sektora,
  - wspieranie inicjatyw oddolnych organizacji wydarzeń kulturalnych, sportowych i rekreacyjnych,
  - wdrożenie systemu działań aktywizujących osoby starsze oraz kultywowanie tradycji i tożsamości lokalnej społeczności,
  - promocja postaw prospołecznych i obywatelskich,
  - wdrożenie działań przeciwko dyskryminacji społeczeństwa, w tym kobiet, osób niepełnosprawnych, likwidowanie barier społecznych,
  - wdrożenie działań mających na celu integrację mieszkańców powiatu z nowo osiedlonymi.

- **Cel strategiczny III. Tworzenie i promowanie warunków dla rozwoju gospodarki Powiatu Sejneńskiego**
- Cel operacyjny III.1 Rozwój i wzrost konkurencyjności mikro, małych i średnich przedsiębiorstw:
- Kierunki działania:
  - wsparcie wykorzystania potencjału obszaru terytorialnego Powiatu Sejneńskiego,
  - wsparcie zróżnicowania działalności gospodarczej w kierunku działalności nierolniczej,
  - zapewnienie mikro, małym i średnim przedsiębiorcom wsparcia instytucjonalnego, pomoc i ułatwienie dostępu do informacji o możliwościach pozyskania środków na utworzenie lub rozwój firmy, w tym środków z Powiatowego Urzędu Pracy, środków przeznaczonych na rozwój obszarów wiejskich i innych funduszy Unii Europejskiej,
  - wsparcie i promocja postaw przedsiębiorczości, tworzenie miejsc pracy w szczególności dla osób w wieku 25 – 34 lat,
  - tworzenie nowych terenów inwestycyjnych.
- Cel operacyjny III.2 Wsparcie rozwoju sektora usług rolno – spożywczych, handlu i rzemiosła:
- Kierunki działania:
  - pomoc w zakresie pozyskania zewnętrznych źródeł finansowania dla przedsiębiorców, stworzenie profesjonalnego doradztwa,
  - wsparcie rozwoju usług rolno – spożywczych, handlu i rzemiosła wysokiej jakości poprzez promocję nowoczesnych technologii.
- Cel operacyjny III.3 Stworzenie atrakcyjnej oferty turystycznej, agroturystycznej i ekoturystycznej powiatu w oparciu o zasoby przyrodnicze, historyczne i kulturowe oraz innowacyjne ich wykorzystanie:
- Kierunki działania:
  - wspieranie rozwoju infrastruktury turystyczno - rekreacyjnej, bazy noclegowej oraz gastronomicznej,
  - budowa ścieżek rowerowych i pieszo-rowerowych w powiązaniu z istniejącymi, rozbudowa istniejących szlaków turystycznych,
  - wspieranie rozwoju oferty usługowej wzdłuż szlaków turystycznych,
  - budowa punktów widokowych, parkingów w pobliżu tras turystycznych w miejscach atrakcyjnych krajobrazowo,

- współpraca z partnerami w zakresie zagospodarowania terenu wokół zbiorników wodnych pod kątem turystyki i rekreacji (przystań, wiaty, miejsca integracji i rekreacji, miejsca na ogniska i inne),
  - wspieranie utworzenia wraz z innymi gminami, powiatami zintegrowanej informacji turystycznej i promocji powiatu,
  - poprawa oznakowania atrakcji turystycznych powiatu oraz dróg dojazdowych,
  - wykorzystanie potencjału lokalnych kapel, zespołów, ludowych, śpiewaczych, a także zdefiniowanych produktów turystycznych do promocji turystycznej powiatu,
  - stworzenie spójnej, kompleksowej oferty turystycznej z uwzględnieniem turystyki kulturowej, aktywnej, rekreacyjnej, specjalistycznej, jak również konferencyjnej,
  - organizacja rajdów pieszych, konnych, rowerowych i ich promocja,
  - zagospodarowanie plaż,
  - nawiązanie współpracy z podmiotami branży turystycznej, wojewódzkimi i centralnymi punktami informacji turystycznej w celu efektywnej dystrybucji oferty.
- **Cel strategiczny IV. Zapewnienie środowiska naturalnego wysokiej jakości, ochrona wartości przyrodniczych i historycznych**
- Cel operacyjny IV.1 Ochrona dziedzictwa przyrodniczego i racjonalna gospodarka zasobami:
- Kierunki działań:
- zachowanie ciągłości terenów otwartych, ciągów ekologicznych, istniejących na terenie powiatu cieków wodnych i użytków zielonych,
  - wspieranie działań mających na celu ochronę środowiska przyrodniczego i krajobrazu,
  - wspieranie racjonalnej gospodarki zasobami wodnymi,
  - promocja i wspieranie ekologicznych przedsięwzięć inwestycyjnych,
  - edukacja mieszkańców z zakresu naturalnych zasobów środowiska oraz ich ochrony,
  - wsparcie rolnictwa ekologicznego oraz wdrażania programów rolno – środowiskowych,
  - termomodernizacja obiektów użyteczności publicznej oraz obiektów indywidualnych i budynków wielorodzinnych;
  - zwiększenie racjonalnego wykorzystania odnawialnych źródeł energii;
  - monitorowanie oraz przeciwdziałanie tworzeniu dzikich wysypisk śmieci.

- Cel operacyjny IV.2 Renowacja i ochrona dziedzictwa historycznego i obiektów zabytkowych:
- Kierunki działań:
  - odnowa i konserwacja obiektów zabytkowych i historycznych przy współudziale partnerów prywatnych, publicznych oraz trzeciego sektora z wykorzystaniem środków Unii Europejskiej i innych dotacji,
  - ochrona dziedzictwa kulturowego oraz zwiększenie roli zabytków w ofercie turystycznej powiatu.

- Cel operacyjny IV.3 Zwiększenie wykorzystania odnawialnych źródeł energii:
- Kierunki działań:
  - zwiększenie udziału innowacyjnych technologii z wykorzystaniem odnawialnych źródeł energii,
  - promocja innowacyjnych technologii grzewczych jako naturalnego źródła energii cieplnej i jej pozytywnego wpływu na środowisko naturalne,
  - wspieranie przedsięwzięć budowy odnawialnych źródeł energii na terenie powiatu,
  - modernizacja infrastruktury oświetlenia ulicznego,
  - sprawne współdziałanie poszczególnych gmin oraz Powiatu Sejneńskiego w ramach Sejneńskiego Klastra Energii Odnawialnej.

- Cel operacyjny IV.4 Promocja ochrony środowiska, postaw proekologicznych i zdrowego trybu życia:
- Kierunki działań:
  - zwiększanie świadomości ekologicznej mieszkańców, w szczególności edukacji ekologicznej w placówkach oświatowych,
  - organizacja zajęć terenowych dla uczniów placówek oświatowych w ekologicznych gospodarstwach rolnych,
  - wdrożenie w placówkach oświatowych zajęć z zasad prawidłowego odżywiania i upowszechniania kultury sportu,
  - promocja ochrony środowiska i zdrowego trybu życia,
  - organizacja akcji sprzątania świata,
  - organizacja akcji informacyjnych,
  - organizacja konkursów o tematyce przyrodniczej i ekologicznej.

Sformułowane powyżej strategiczne kierunki rozwoju powiatu wynikają z założenia, że stabilna i długofalowa realizacja opracowanych celów strategicznych i operacyjnych przyniesie wymierne efekty poprawy jakości życia mieszkańców. Kształt merytoryczny strategii rozwoju

stanowi i opisuje kierunkowe działania powiatu, które docelowo zapewnią mu oczekiwany zrównoważony wieloaspektowy rozwój.

3.4. PLANOWANE PROJEKTY

W ramach prac nad przygotowaniem Strategii Rozwoju Powiatu Sejneńskiego zostały sformułowane zadania inwestycyjne przewidziane do realizacji do 2027 r., których wykaz zawarto w tabeli 47.

Tabela 47. Planowane projekty i zadania inwestycyjne

Lp.	Tytuł projektu	Planowany okres realizacji	Planowany koszt całkowity	Krótki opis planowanego projektu, szacowane efekty rzeczowe	Planowane źródła finansowania
1	Termomodernizacja budynków użyteczności publicznej - Liceum Ogólnokształcącego z LJJN w Puńsku	2022-2023	4 500 000,00	<p>W ramach realizacji projektu wykonana zostanie termomodernizacja budynku ZSO w Sejnach, w tym wymiana okien i drzwi w sali gimnastycznej, wymiana opraw oświetleniowych na ledowe, modernizacja systemu grzewczego, wykonanie instalacji fotowoltaicznej, wymiana wentylacji mechanicznej nawiewno-wywiewnej na wentylację z odzyskiem z sali gimnastycznej, ocieplenie stropodachu w sali gimnastycznej oraz modernizacja systemu c.w.u.</p> <p>Zaplanowano remont budynku internatu, kotłowni, stołówki oraz kuchni w LO z LJJN w Puńsku.</p>	środki unijne, środki krajowe
2	Przebudowa drogi powiatowej nr 1177B Berżniki - Bierzałowce - Giby	2022-2027	12 790 000,00	<p>Długość: 8,53 km.</p> <p>Przebudowa obejmuje: przebudowę nawierzchni jezdni wraz z jej poszerzeniem do min. 5,5 m, przebudowę/budowę chodników-ścieżki pieszo-rowerowej, przebudowę systemu odwadniającego obejmującą renowację/odtworzenie rowów przydrożnych, remont obiektu mostowego JN1 01024274, przebudowę przepustów drogowych, budowę/przebudowę zjazdów i skrzyżowań z drogami gminnymi, wymianę oznakowania pionowego i wykonanie oznakowania poziomego, ustawienie elementów bezpieczeństwa ruchu.</p>	środki krajowe
3	Przebudowa drogi powiatowej nr 1173B Krasnopol - Żłobin - Jeziorki	2022-2027	4 560 000,00	<p>Długość: 3,04 km.</p> <p>Przebudowa obejmuje: wykonanie nawierzchni z betonu asfaltowego na drodze o nawierzchni gruntowej, przebudowę przepustów drogowych, przebudowę systemu odwadniającego obejmującą renowację/odtworzenie rowów</p>	środki krajowe

Lp.	Tytuł projektu	Planowany okres realizacji	Planowany koszt całkowity	Krótki opis planowanego projektu, szacowane efekty rzeczowe	Planowane źródła finansowania
				przydrożnych, budowę/przebudowę zjazdów i skrzyżowań z drogami gminnymi, wymianę oznakowania pionowego, ustawienie elementów bezpieczeństwa ruchu.	
4	Przebudowa drogi nr 1163B Sejwy - Widugiery - Sankury, nr 1164B Sejny (ul. Wileńska) - Bubele - Krasnowo - Sankury i nr 2590B	2022-2027	13 500 000,00	Długość: 11,2 km. Przebudowa dróg powiatowych: nr 1163B, 1164B i 2590B obejmuje: przebudowę nawierzchni jezdni wraz z jej poszerzeniem do min. 5,5 m, przebudowę chodników, budowę zatok postojowych, przebudowę systemu odwadniającego obejmującą wykonanie rowów przydrożnych i systemu kanalizacji deszczowej, przebudowę oświetlenia ulicznego, przebudowę przepustów pod koroną drogi, przebudowę skrzyżowań i zjazdów z drogi, wymianę oznakowania pionowego i poziomego, ustawienie elementów bezpieczeństwa ruchu.	środki krajowe
5	Przebudowa drogi powiatowej nr 1202B Wysoki Most - Sarnetki - Frącki	2022	1 336 500,00	Długość: 0,990 km. Przebudowa obejmuje: wykonanie nawierzchni z betonu asfaltowego na drodze o nawierzchni gruntowej, przebudowę przepustów drogowych, przebudowę systemu odwadniającego obejmującą renowację/odtworzenie rowów przydrożnych, budowę/przebudowę zjazdów i skrzyżowań z drogami gminnymi, wymianę oznakowania pionowego, ustawienie elementów bezpieczeństwa ruchu.	środki krajowe
6	Przebudowa drogi powiatowej nr 1167B Sejny (ul. Mickiewicza) - Łumbie - Widugiery - Sankury	2022-2027	16 200 000,00	Długość: 10,8 km. Przebudowa obejmuje: przebudowę nawierzchni jezdni wraz z jej poszerzeniem do min. 5,5 m, budowę chodnika	środki unijne, środki krajowe

Lp.	Tytuł projektu	Planowany okres realizacji	Planowany koszt całkowity	Krótki opis planowanego projektu, szacowane efekty rzeczowe	Planowane źródła finansowania
				w m. Sejny, przebudowę przepustów drogowych, przebudowę systemu odwadniającego obejmującą renowację/odtworzenie rowów przydrożnych, budowę/przebudowę zjazdów i skrzyżowań z drogami gminnymi, wymianę oznakowania pionowego, ustawienie elementów bezpieczeństwa ruchu.	
7	Przebudowa drogi powiatowej nr 1174B Sejny (ul. Zawadzkiego) - Daniłowce - Karolin - Pogorzelec	2022-2027	18 000 000,00	Długość: 12,0 km. Przebudowa obejmuje: przebudowę nawierzchni jezdni wraz z jej poszerzeniem do min. 5,5 m, budowę chodnika w m. Pogorzelec, przebudowę przepustów drogowych, przebudowę systemu odwadniającego obejmującą renowację/odtworzenie rowów przydrożnych, budowę/przebudowę zjazdów i skrzyżowań z drogami gminnymi, wymianę oznakowania pionowego, ustawienie elementów bezpieczeństwa ruchu.	środki unijne, środki krajowe
8	Przebudowa drogi powiatowej nr 1166B Gryszkańce - Żegary - Dusznica	2022-2027	2 680 500,00	Długość: 1,79 km. Przebudowa obejmuje: przebudowę nawierzchni jezdni wraz z jej poszerzeniem do min. 5,5 m, przebudowę/budowę chodników-ścieżki pieszo-rowerowej, przebudowę systemu odwadniającego obejmującą renowację/odtworzenie rowów przydrożnych, przebudowę przepustów drogowych, budowę/przebudowę zjazdów i skrzyżowań z drogami gminnymi, wymianę oznakowania pionowego i wykonanie oznakowania poziomego, ustawienie elementów bezpieczeństwa ruchu.	środki unijne, środki krajowe
9	Przebudowa drogi powiatowej nr 1165B Krasnowo - Burbiszki - Żegary	2022-2027	5 250 000,00	Długość: 3,5 km nawierzchnia gruntowa. Przebudowa obejmuje: wykonanie nawierzchni z betonu asfaltowego na drodze o nawierzchni gruntowej, przebudowę przepustów	środki unijne, środki krajowe

Lp.	Tytuł projektu	Planowany okres realizacji	Planowany koszt całkowity	Krótki opis planowanego projektu, szacowane efekty rzeczowe	Planowane źródła finansowania
				drogowych, przebudowę systemu odwadniającego obejmującą renowację/odtworzenie rowów przydrożnych, budowę/przebudowę zjazdów i skrzyżowań z drogami gminnymi, wymianę oznakowania pionowego, ustawienie elementów bezpieczeństwa ruchu.	
10	Przebudowa drogi powiatowej nr 1159B od drogi 651 - Szol tanya - Puńsk - Wojtokiemie	2023-2027	7 125 000,00	Długość: 4,75 km. Przebudowa obejmuje: przebudowę nawierzchni jezdni wraz z jej poszerzeniem do min. 5,5 m, przebudowę systemu odwadniającego obejmującą renowację/odtworzenie rowów przydrożnych, przebudowę przepustów drogowych, budowę/przebudowę zjazdów i skrzyżowań z drogami gminnymi, wymianę oznakowania pionowego i wykonanie oznakowania poziomego, ustawienie elementów bezpieczeństwa ruchu.	środki unijne, środki krajowe
11	Przebudowa drogi powiatowej nr 1170B Żubrówka - Maćkowa Ruda - Wysoki Most - Pogorzelec - Giby	2022-2027	22 650 000,00	Długość: 15,1 km. Przebudowa obejmuje: przebudowę nawierzchni jezdni wraz z jej poszerzeniem do min. 5,5 m, budowę chodnika w m. Maćkowa Ruda i Pogorzelec, przebudowę przepustów drogowych, przebudowę systemu odwadniającego obejmującą renowację/odtworzenie rowów przydrożnych, budowę/przebudowę zjazdów i skrzyżowań z drogami gminnymi, wymianę oznakowania pionowego, ustawienie elementów bezpieczeństwa ruchu.	środki krajowe
12	Przebudowa drogi powiatowej nr 1158B Wiatrołuża - Wysoka Góra - Remieńkiń	2022-2027	6 300 000,00	Długość: 2,2 km gruntowa, 0,7 km żwirowa, 1,3 km asfalt szer. 3,5 m. Przebudowa obejmuje: wykonanie nawierzchni z betonu asfaltowego na drodze	środki unijne, środki krajowe

Lp.	Tytuł projektu	Planowany okres realizacji	Planowany koszt całkowity	Krótki opis planowanego projektu, szacowane efekty rzeczowe	Planowane źródła finansowania
				o nawierzchni gruntowej, przebudowę nawierzchni jezdni asfaltowej wraz z jej poszerzeniem do min. 5,5 m, przebudowę przepustów drogowych, przebudowę systemu odwadniającego obejmującą renowację/odtworzenie rowów przydrożnych, budowę/przebudowę zjazdów i skrzyżowań z drogami gminnymi, wymianę oznakowania pionowego, ustawienie elementów bezpieczeństwa ruchu.	
13	Przebudowa drogi powiatowej nr 1156B Kaletnik - Adamowizna - Orlinek - Gremzdel	2022-2027	6 000 000,00	Długość: 4,0 km. Przebudowa obejmuje: wykonanie nawierzchni z betonu asfaltowego na drodze o nawierzchni gruntowej, przebudowę przepustów drogowych, przebudowę systemu odwadniającego obejmującą renowację/odtworzenie rowów przydrożnych, budowę/przebudowę zjazdów i skrzyżowań z drogami gminnymi, wymianę oznakowania pionowego, ustawienie elementów bezpieczeństwa ruchu.	środki unijne, środki krajowe
14	Przebudowa drogi powiatowej nr 1168B Smolany - Wiłkopedzie - Skarkiszki	2022-2027	9 450 000,00	Długość: 6,3 km nawierzchnia gruntowa. Przebudowa obejmuje: wykonanie nawierzchni z betonu asfaltowego na drodze o nawierzchni gruntowej, przebudowę przepustów drogowych, przebudowę systemu odwadniającego obejmującą renowację/odtworzenie rowów przydrożnych, budowę/przebudowę zjazdów i skrzyżowań z drogami gminnymi, wymianę oznakowania pionowego, ustawienie elementów bezpieczeństwa ruchu.	środki unijne, środki krajowe
15	Przebudowa drogi powiatowej nr 1160B Puńsk - Wojciuliszki – Budzisko	2022-2027	4 710 000,00	Długość: 0,72 km żwirowa, 2,42 km asfalt szer. 3,5 m Przebudowa obejmuje: wykonanie nawierzchni z betonu asfaltowego na drodze o nawierzchni żwirowej, przebudowę nawierzchni jezdni	środki unijne, środki krajowe

Lp.	Tytuł projektu	Planowany okres realizacji	Planowany koszt całkowity	Krótki opis planowanego projektu, szacowane efekty rzeczowe	Planowane źródła finansowania
				asfaltowej wraz z jej poszerzeniem do min. 5,5 m, przebudowę przepustów drogowych, przebudowę systemu odwadniającego obejmującą renowację/odtworzenie rowów przydrożnych, budowę/przebudowę zjazdów i skrzyżowań z drogami gminnymi, wymianę oznakowania pionowego, ustawienie elementów bezpieczeństwa ruchu.	
16	Uzbrojenie terenów w Marynowie - 1,7150 ha	2022-2027	4 000 000,00	Projekt zakłada uzbrojenie działki rolnej o powierzchni 1,7150 ha pod inwestycje.	środki unijne
17	Montaż odnawialnych źródeł energii na obiektach użyteczności publicznej w Powiecie Sejneńskim	2022-2027	1 500 000,00	montaż paneli fotowoltaicznych na budynkach: Środowiskowego Domu Samopomocy w Sejnach, Powiatowym Centrum Sportu w Sejnach, Powiatowym Zarządzie Dróg w Sejnach	środki unijne
18	Przebudowa, rozbudowa, remont i wyposażenie kuchni przy Szpitalu Powiatowym SP ZOZ w Sejnach	2022-2027	5 724 866,00	Przebudowa, rozbudowa, remont i wyposażenie pomieszczeń kuchni działającej przy Szpitalu Powiatowym SP ZOZ w Sejnach.	środki unijne

Źródło: Dane Starostwa Powiatowego w Sejnach

4. SYSTEM ZARZĄDZANIA, WDRAŻANIA I MONITORINGU PROGRAMU STRATEGII

Powiat Sejneński prowadzi aktywną politykę inwestycji i wdrażania nowych rozwiązań i technologii. Przejawia się to w ilości zrealizowanych projektów i zadań inwestycyjnych. Bliskim powiatowi działaniem są również inwestycje w sferze społecznej – realizacja przedsięwzięć miękkich, skierowanych do lokalnej społeczności, dzieci i młodzieży szkolnej. Mimo dużej samodzielności powiatu i zrównoważonej gospodarki finansowej niezbędne jest wsparcie planowanych procesów rozwojowych środkami zewnętrznymi. Środki zabezpieczające realizację zadań zapisanych w poszczególnych celach operacyjnych pochodzić będą z następujących źródeł:

- a) z programów pomocowych UE,
- b) z programów rządowych,
- c) budżetu państwa,
- d) budżetu Powiatu Sejneńskiego,
- e) budżetu partnerów projektów,
- f) ze środków zaangażowanych przez krajowych i zagranicznych inwestorów prywatnych,
- g) krajowych i zagranicznych organizacji pozarządowych,
- h) instytucji finansowych i funduszy inwestycyjnych.

Gwarancją prawidłowego wdrażania i monitorowania realizacji Strategii Rozwoju Powiatu Sejneńskiego jest ścisła współpraca wielu instytucji sektora publicznego, prywatnego, pozarządowego, a także mieszkańców powiatu.

Sformułowana strategia rozwoju powiatu w rozdziale na cele strategiczne i podległe im cele operacyjne jest wyzwaniem dla wszystkich podmiotów związanych z powiatem, bowiem równie ważne co posiadanie planu rozwoju powiatu jest kontrola jego właściwego wdrażania.

Strategia rozwoju powiatu jest dokumentem żywym i dynamicznie reagującym na zmiany. W celu zapewnienia sprawnej realizacji i oceny jej postępów, ale również aktualizacji i dostosowania do zmieniających się warunków społeczno – gospodarczych, będzie ona weryfikowana w oparciu o opracowane wskaźniki dostępne w statystyce publicznej i wewnętrznej powiatu. Szczegółowa, systematyczna analiza powinna opierać się na sporządzaniu rocznych sprawozdań z oceny stopnia realizacji i oddziaływania (oceny wpływu na poprawę komfortu i jakości życia mieszkańców). W przypadku stwierdzenia zmian warunków i bieżącej sytuacji powiatu konieczna jest aktualizacja dokumentu. Ważnym

elementem tego sprawozdania powinna być również analiza zagrożeń utrudniających jej realizację oraz opracowanie systemu działań naprawczych.

Poniżej przedstawiona lista rekomendowanych mierników realizacji strategii stanowi propozycję oraz może podlegać modyfikacjom.

Rekomendowane mierniki realizacji Strategii Rozwoju Powiatu Sejneńskiego na lata 2021-2027:

Cel strategiczny I. Rozwój nowoczesnej infrastruktury komunikacyjnej i technicznej Powiatu Sejneńskiego oraz zapewnienie bezpieczeństwa jego mieszkańcom

- długość wyremontowanych i zmodernizowanych dróg gminnych, wojewódzkich, powiatowych, krajowych;
- długość nowo wybudowanych ścieżek rowerowych i pieszo-rowerowych,
- powierzchnia terenów przeznaczonych na rozwój funkcji turystycznej,
- powierzchnia terenów zdegradowanych poddanych zabiegom rewitalizacyjnym,
- powierzchnia uzbrojonych terenów pod inwestycje,
- liczba wdrożonych nowoczesnych systemów informatycznych,
- liczba wybudowanych przydomowych oczyszczalni ścieków oraz szczelnych szamb,
- długość rozbudowanej lub zmodernizowanej sieci wodociągowej,
- długość wybudowanej sieci kanalizacyjnej.

Cel strategiczny II. Kształcenie i rozwój społeczeństwa obywatelskiego Powiatu Sejneńskiego

- liczba osób (rodzin) korzystających z pomocy społecznej,
- wartość inwestycji infrastrukturalnych w zakresie wyposażania placówek edukacyjnych (w tym sprzętu technologii teleinformatycznych),
- liczba organizacji pozarządowych zarejestrowanych w rejestrze REGON,
- liczba zorganizowanych imprez kulturalnych w oparciu o kompleksową ofertę.

Cel strategiczny III. Tworzenie i promowanie warunków dla rozwoju gospodarki Powiatu Sejneńskiego

- liczba podmiotów gospodarki narodowej zarejestrowanych w rejestrze REGON,
- liczba gospodarstw rolnych zrzeszonych w grupach producenckich i kooperacyjnych,
- liczba zakładów przetwórstwa rolno - spożywczego i rzemiosła,
- liczba przeprowadzonych przedsięwzięć o charakterze edukacyjnym – szkoleń, warsztatów, konferencji,

- liczba obiektów prowadzących obsługę ruchu turystycznego, w tym gospodarstw agroturystycznych,
- wartość inwestycji przeznaczonych na budowę i modernizację infrastruktury turystycznej,
- liczba instytucji i podmiotów zaangażowanych w tworzenie i funkcjonowanie systemu promocji inwestycyjnej i gospodarczej powiatu.

Cel strategiczny IV. Zapewnienie środowiska naturalnego wysokiej jakości, ochrona wartości przyrodniczych i historycznych

- liczba obiektów użyteczności publicznej, w których przeprowadzono termomodernizację,
- liczba obiektów indywidualnych objętych działaniami termomodernizacyjnymi,
- liczba odnowionych obiektów zabytkowych i historycznych,
- liczba gospodarstw domowych korzystających z innowacyjnych technologii grzewczych,
- liczba powstałych na terenie powiatu źródeł energii odnawialnych,
- powierzchnia zrekultywowanych terenów przyrodniczo zdegradowanych,
- długość wybudowanego oraz zmodernizowanego oświetlenia.

5. POWIĄZANIE STRATEGII Z INNYMI DOKUMENTAMI STRATEGICZNYMI

Strategia Rozwoju Powiatu Sejneńskiego jest dokumentem spójnym z koncepcją rozwoju województwa podlaskiego określoną w Strategii Rozwoju Województwa Podlaskiego 2030. Strategia, będąc dokumentem spójnym z dokumentami regionu, jest jednocześnie zbieżna z polityką i zamierzeniami rozwoju kraju oraz Unii Europejskiej w zakresie rozwoju terytorialnego. Wykazuje także zbieżność z innymi dokumentami obowiązującymi na terenie Powiatu Sejneńskiego. Zapisy dokonane w strategii wpisują się w wytyczne o charakterze strategicznym, sformułowane w ramach następujących dokumentów:

1. Długookresowa Strategia Rozwoju Kraju – Polska 2030. Trzecia fala nowoczesności. (Przyjęta Uchwałą Nr 16 Rady Ministrów z dnia 5 lutego 2013 r.)
2. Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego (KSRR) przyjęta Uchwałą Rady Ministrów z dnia 13 lipca 2010 r.
3. Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030 (KPZK) przyjęta Uchwałą Nr 239 Rady Ministrów z dnia 13 grudnia 2011 r.
4. Strategia na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2020 (z perspektywą do 2030 r.) przyjęta Uchwałą nr 8 Rady Ministrów z dnia 14 lutego 2017 r.
5. Polityka ekologiczna państwa 2030 – strategia rozwoju w obszarze środowiska i gospodarki wodnej przyjęta Uchwałą Rady Ministrów z dnia 16 lipca 2019 r.
6. Strategia Zrównoważonego Rozwoju Transportu do 2030 roku przyjęta Uchwałą Rady Ministrów z dnia 24 września 2019 r.
7. Strategia zrównoważonego rozwoju wsi, rolnictwa i rybactwa 2030 przyjęta Uchwałą Rady Ministrów z dnia 15 października 2019 r.
8. Polityka energetyczna Polski do 2040 r. zatwierdzona przez Radę Ministrów w dniu 2 lutego 2021 r.
9. Krajowy Plan na Rzecz Energii i Klimatu na lata 2021-2030 przyjęty przez Komitet do Spraw Europejskich na posiedzeniu w dniu 18 grudnia 2019 r.
10. Krajowy Plan Działania w zakresie energii ze źródeł odnawialnych do 2020 roku przyjęty przez Radę Ministrów w dniu 7 grudnia 2010 r.
11. Krajowy Plan Działań dotyczący efektywności energetycznej dla Polski 2014 uchwalony przez Radę Ministrów w dniu 20 października 2014 r.
12. Narodowy Program Rozwoju Gospodarki Niskoemisyjnej (NPRGN), którego założenia zostały przyjęte przez Radę Ministrów dnia 16 sierpnia 2011 r.

13. Strategiczny Plan Adaptacji dla sektorów i obszarów wrażliwych na zmiany klimatu do roku 2020 z perspektywą do roku 2030 przyjęty uchwałą Rady Ministrów w dniu 29 października 2014 r.
14. Plan gospodarowania wodami na obszarze dorzecza Niemna przyjęty rozporządzeniem Rady Ministrów z dnia 18 października 2016 r.
15. Krajowy Program Renaturyzacji Wód Powierzchniowych.
16. Plan Przeciwdziałania Skutkom Suszy.
17. Strategia Rozwoju Województwa Podlaskiego 2030 przyjęta uchwałą Nr XVIII/213/2020 Sejmiku Województwa Podlaskiego z dnia 27 kwietnia 2020 r.
18. Program ochrony powietrza dla strefy podlaskiej przyjęty uchwałą nr XXXIV/414/13 Sejmiku Województwa Podlaskiego z dnia 20.12.2013 r. Jego aktualizację przyjęto Uchwałą Sejmiku Województwa Podlaskiego Nr XIX/236/19 z dnia 8 czerwca 2020 r.
19. Program Ochrony Środowiska Województwa Podlaskiego do 2030 r. przyjęty uchwałą Nr XXXVI/474/2021 z dnia 29 listopada 2021 r. przez Sejmik Województwa Podlaskiego.
20. Projekt Strategii rozwoju Sejneńskiego Klastra Energii Odnawialnej.
21. Zintegrowana Strategia Rozwoju Transgranicznego Systemu Transportowego opracowana w ramach Projektu PBU1/0320/16 „Improvement of road infrastructure in Powiat Sejny and Grodno District”, realizowanego dzięki pomocy finansowej Unii Europejskiej w ramach Programu Współpracy Transgranicznej Polska – Białoruś – Ukraina 2014-2020.
22. Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych w Powiecie Sejneńskim na lata 2021-2030 przyjęta uchwałą Nr 174/2021 Zarządu Powiatu Sejneńskiego z dnia 15 listopada 2021 r.

6. PROCES TWORZENIA STRATEGII

W ramach prac nad opracowaniem Strategia Rozwoju Powiatu Sejneńskiego na lata 2021-2027 przeprowadzono badanie ankietowe. Ankieta była dostępna w siedzibie Starostwa Powiatowego w Sejnach oraz na stronie internetowej Powiatu Sejneńskiego. W badaniu wzięło udział 31 osób, zebrano 11 ankiet od mieszkańców, dodatkowo 20 osób uzupełniły ankiety podczas organizowanych spotkań konsultacyjnych. Szczegółowe wyniki ankiet zaprezentowano w rozdziale 2.6.1.

Następnie zostały zorganizowane 3 spotkania konsultacyjne z przedstawicielami lokalnej społeczności.

Spotkanie z przedstawicielami samorządów gminnych zostało zorganizowane w dniu 27 lipca 2021 r. na sali konferencyjnej Starostwa Powiatowego w Sejnach. Główne problemy/ wnioski/ postulaty zgłoszone podczas spotkania przedstawiają się następująco:

- zrzuty – odpady z produkcji zwierzęcej, w szczególności w Powiecie Sejneńskim z produkcji mleczarskiej, nie mogą być łączone z odpadami komunalnymi (oczyszczalnią ścieków). Obecnie są rozrzucone po polach należących do każdego rolnika, co w przypadku dużej produkcji powoduje zanieczyszczenia wód gruntowych i rzek;
- niski poziom wód gruntowych – w szczególności w sezonie letnim w niektórych miejscowościach jest odczuwalny brak wody, dlatego też konieczne jest stworzenie wspólnej infrastruktury wodno-kanalizacyjnej;
- niezbędne jest stworzenie bazy samowystarczalności energetycznej samorządów;
- rozwój gospodarczy powiatu – postulowane jest stworzenie nowych miejsc pracy np. w produkcji drewna. Obecnie przedsiębiorcy pośredniczą tylko w pozyskiwaniu drewna, zamiast jego przetwórstwa na miejscu i stworzenia w tym celu zakładu.

06 sierpnia 2021 r. odbyło się spotkanie z przedstawicielami jednostek organizacyjnych powiatu. W spotkaniu uczestniczył Inspektor Sanitarny Pani Agnieszka Moroz, Kierownik Powiatowego Centrum Pomocy Rodzinie Pan Bogdan Fidrych, Z-ca Naczelnika Podlaskiego Urzędu Celno-Skarbowego w Białymstoku Pan Andrzej Zieliński, Komendant Powiatowy Państwowej Straży Pożarnej w Sejnach Pan Artur Przeborowski, Pan Andrzej Radzewicz Komenda Powiatowej Policji w Sejnach oraz Pani Krystyna Koneszko z Powiatowego Urzędu Pracy w Sejnach. Główne wnioski/ postulaty zgłoszone podczas spotkania:

- uwzględnienie planu remont drogi Ogrodniki – Augustów i zabezpieczenie tzw. rękawów – miejsc do kontroli tirów (Inspekcja Celno-Skarbowa),
- dostosowanie infrastruktury lokalowej do obsługi osób niepełnosprawnych, zwiększenie kadry pracowników (Inspekcja Sanitarna),
- włączanie oświetlenia w miejscowościach gminnych oraz w samym Mieście Sejny, zamontowanie monitoringu w miejscach niebezpiecznych skrzyżowań oraz konieczność wymiany starych samochodów policyjnych na nowe (Policja Sejny),
- zachęcenie nowych grup osób do powstania spółdzielni socjalnych, gdyż spółdzielnie korzystają z wielu przywilejów, w tym ze zwolnień składowych (PUP).

Ostatnie spotkanie - z przedstawicielami organizacji pozarządowych, zostało zorganizowane w dniu 02 sierpnia 2021 r. na sali konferencyjnej Starostwa Powiatowego w Sejnach. Główne problemy/ wnioski/ postulaty zgłoszone podczas spotkania przedstawiają się następująco:

- Reprezentant Stowarzyszenia Prywatnych Przedsiębiorców z Sejn:
  - należy tworzyć tereny inwestycyjne, które przyciągną przedsiębiorców,
  - należy stworzyć wspólny kalendarz działań kulturalnych, aby móc w okresie wakacyjnym przekazywać go turystom. Obecnie informacje są porzucane na różnych stronach, przedsiębiorcy i mieszkańcy często dowiadują się o wydarzeniu po jego zakończeniu,
  - należy stworzyć warunki do zakładania działalności gospodarczej – szczególnie małych zakładów gastronomicznych,
  - należy podjąć działania w obszarze technologii zielonych, promując tym samym m.in. energię odnawialną,
  - należy wspomóc rolników wytwarzających lokalne produkty w zakładaniu małej przetwórczości przy gospodarstwach domowych,
  - konieczne jest dostosowanie kierunków kształcenia w szkołach ponadpodstawowych do lokalnego rynku pracy i zapotrzebowania przedsiębiorców na pracownika, większy nacisk położyć na sposób przekazywania wiedzy, aby młodzież chciała zagłębiać się w dane tematy.

- Reprezentant Stowarzyszenia Pszczelarzy Sejn i Puńska:
  - należy zwrócić szczególną uwagę na pogarszający się stan środowiska naturalnego, spowodowane to jest rozwojem gospodarstw, opryskami, przez co pszczoły giną,
  - należy przeciwdziałać niekontrolowanej wycince drzew, często zbędnej, w szczególności drzew miododajnych.

- Przedsiębiorca z Sejn:
  - na terenie powiatu brakuje wykwalifikowanych rąk do pracy, pomimo bezrobocia,
  - występuje sztuczny podział na gminę Sejny miejską i wiejską. Niekorzystne jest usytuowanie ośrodka kultury Gminy Sejny w Berżnikach, w sytuacji, gdy siedziba gminy znajduje się w Mieście Sejny,
  - niezbędne jest doprowadzenie nitki gazu do Sejn,
  - powinno nastąpić oczyszczenie brzegów rzeki Marycha.

- Reprezentant Stowarzyszenia na Rzecz Rozwoju Cywilizacyjnego „Ściana Wschodnia” w Sejnach:
  - powinna być jedna jednostka kulturalna (a nie w każdej z gmin) prowadzona np. przez Powiat, skupiająca wszystkie działania kulturalne,
  - niezbędne jest dalsze podjęcie działań mających na celu powstanie inkubatora przedsiębiorczości w Sejnach,
  - coraz trudniej jest zdobyć dofinansowanie na rozwój permanentny seniorów, jeżeli nie znajdzie się lider, który poprowadzi działania skierowane do seniorów. Obecnie utrzymanie Uniwersytetu III wieku jest coraz trudniejsze, coraz trudniej pozyskać jest na to fundusze.

- Reprezentant Stowarzyszenia Pasja z Sejn:
  - wskazane byłoby stworzenie doradztwa księgowego dla organizacji pozarządowych, gdyż nie zawsze Stowarzyszenie ma na ten cel środki finansowe.

- Reprezentant Stowarzyszenia „Aktywna Ziemia Smolańska”:
  - konieczne jest doprowadzenie wodociągu do każdej wsi, wody jest coraz mniej i jest coraz gorszej jakości,
  - niezbędna jest poprawa jakości infrastruktury drogowej,
  - konieczne jest równe traktowanie Stowarzyszeń w sferze finansowania działań, łatwiejszy dostęp do funduszy europejskich.

W ramach prac nad Strategią, biorąc pod uwagę uwarunkowania zewnętrzne oraz m.in. możliwe źródła realizacji zadań, starano się uwzględnić zgłoszone podczas spotkań konsultacyjnych postulaty mieszkańców.

7. SPIS TABEL, WYKRESÓW I RYSUNKÓW

TABELA 1. PODZIAŁ SPOSOBU ZAGOSPODAROWANIA GRUNTÓW W GRANICACH POWIATU SEJNEŃSKIEGO	9
TABELA 2. ZESTAWIENIE ZASOBNOŚCI GLEB NA TERENIE POWIATU SEJNEŃSKIEGO W LATACH 2011-2014	15
TABELA 3. ZŁOŻA ZASOBÓW GEOLOGICZNYCH NA TERENIE POWIATU SEJNEŃSKIEGO	19
TABELA 4. DROGI PUBLICZNE NA TERENIE POWIATU (GMINNE I POWIATOWE)	21
TABELA 5. WYKAZ POMNIKÓW PRZYRODY ZLOKALIZOWANYCH W GRANICACH POWIATU SEJNEŃSKIEGO	24
TABELA 6. ZADANIA OCHRONNE, WIGIERSKI PARK NARODOWY	27
TABELA 7. CELE DZIAŁAŃ OCHRONNYCH DLA OBSZARU NATURA 2000 „OSTOJA AUGUSTOWSKA”	45
TABELA 8. CELE DZIAŁAŃ OCHRONNYCH DLA OBSZARU NATURA 2000 „POJEZIERZE SEJNEŃSKIE”	49
TABELA 9. JEDNOLITE CZĘŚCI WÓD POWIERZCHNIOWYCH NA TERENIE POWIATU	60
TABELA 10. OCENA JEDNOLITYCH CZĘŚCI WÓD JEZIOR – KLASA ELEMENTÓW BIOLOGICZNYCH I ODCZYN PH	62
TABELA 11. OCENA JEDNOLITYCH CZĘŚCI WÓD JEZIOR – ELEMENTY FIZYKOCHEMICZNE, STAN EKOLOGICZNY, CHEMICZNY I JCWP	63
TABELA 12. JAKOŚĆ WÓD POWIERZCHNIOWYCH PRZEPLYWAJĄCYCH PRZEZ POWIAT SEJNEŃSKI – ELEMENTY BIOLOGICZNE I FIZYKOCHEMICZNE	66
TABELA 13. JAKOŚĆ WÓD POWIERZCHNIOWYCH PRZEPLYWAJĄCYCH PRZEZ POWIAT SEJNEŃSKI – STAN EKOLOGICZNY, CHEMICZNY I OCENA STANU JCWP	68
TABELA 14. JEDNOLITE CZĘŚCI WÓD PODZIEMNYCH (JCWPd) NA TERENIE POWIATU SEJNEŃSKIEGO	72
TABELA 15. WYKAZ OBIEKTÓW ZABYTKOWYCH ZLOKALIZOWANYCH NA TERENIE POWIATU SEJNEŃSKIEGO	73
TABELA 16. STAN LUDNOŚCI FAKTYCZNIE ZAMIESZKUJĄCEJ TEREN POWIATU SEJNEŃSKIEGO	94
TABELA 17. LUDNOŚĆ NA TERENIE POWIATU SEJNEŃSKIEGO W LATACH 2015-2020	97
TABELA 18. RUCH NATURALNY NA TERENIE POWIATU SEJNEŃSKIEGO W LATACH 2015-2020	100
TABELA 19. MIGRACJE WEWNĘTRZNE I ZAGRANICZNE W LATACH 2015-2020	102
TABELA 20. GRUPY WIEKOWE LUDNOŚCI W LATACH 2015-2020 NA TERENIE POWIATU SEJNEŃSKIEGO	104
TABELA 21. STRUKTURA WYKSZTAŁCENIA MIESZKAŃCÓW POWIATU SEJNEŃSKIEGO	110

TABELA 22. ZASOBY MIESZKANIOWE POWIATU SEJNEŃSKIEGO W LATACH 2015-2020.....	112
TABELA 23. WYPOSAŻENIE BUDYNKÓW W INSTALACJE TECHNICZNO – SANITARNE NA TERENIE POWIATU SEJNEŃSKIEGO W LATACH 2015-2020.....	113
TABELA 24. LICZBA OSÓB PRACUJĄCYCH NA TERENIE POWIATU SEJNEŃSKIEGO	117
TABELA 25. GŁÓWNE ŹRÓDŁO UTRZYMANIA MIESZKAŃCÓW POWIATU SEJNEŃSKIEGO	120
TABELA 26. LICZBA OSÓB BEZROBOTNYCH NA TERENIE POWIATU SEJNEŃSKIEGO W LATACH 2015-2020.....	121
TABELA 27. GOSPODARSTWA ROLNE OGÓŁEM NA TERENIE POWIATU SEJNEŃSKIEGO.....	125
TABELA 28. GOSPODARSTWA ROLNE Z UPRAWĄ NA TERENIE POWIATU SEJNEŃSKIEGO	125
TABELA 29. GOSPODARSTWA STOSUJĄCE NAWOZY MINERALNE I WAPNIOWE NA TERENIE POWIATU SEJNEŃSKIEGO	126
TABELA 30. PODMIOTY GOSPODARKI NARODOWEJ WPISANE DO REJESTRU REGON NA TERENIE POWIATU SEJNEŃSKIEGO WEDŁUG SEKTORÓW WŁASNOŚCIOWYCH W LATACH 2015-2020.	128
TABELA 31. PODMIOTY GOSPODARKI NARODOWEJ WPISANE DO REJESTRU REGON NA TERENIE POWIATU SEJNEŃSKIEGO WEDŁUG GRUP RODZAJÓW DZIAŁALNOŚCI PKD 2007	129
TABELA 32. PODMIOTY GOSPODARKI NARODOWEJ WG KLAS WIELKOŚCI NA TERENIE POWIATU SEJNEŃSKIEGO	130
TABELA 33. DROGI PUBLICZNE NA TERENIE POWIATU (GMINNE I POWIATOWE)	136
TABELA 34. URZĄDZENIA SIECIOWE NA TERENIE POWIATU SEJNEŃSKIEGO W LATACH 2015-2020	139
TABELA 35. LUDNOŚĆ KORZYSTAJĄCA Z OCZYSZCZALNI NA TERENIE POWIATU SEJNEŃSKIEGO.	144
TABELA 36. LICZBA ZBIORNIKÓW BEZODPŁYWOWYCH ORAZ OCZYSZCZALNI PRZYDOMOWYCH NA TERENIE POWIATU SEJNEŃSKIEGO	144
TABELA 37. ODPADY KOMUNALNE Z TERENU POWIATU SEJNEŃSKIEGO.....	147
TABELA 38. KOTŁOWNIE I SIĘĆ CIEPLNA NA TERENIE POWIATU SEJNEŃSKIEGO	148
TABELA 39. ZUŻYCIE ENERGII ELEKTRYCZNEJ NA TERENIE POWIATU SEJNEŃSKIEGO.....	148
TABELA 40. SZKOLNICTWO PONADPODSTAWOWE NA TERENIE POWIATU SEJNEŃSKIEGO	151
TABELA 41. WYNIKI EGZAMINU ZEWNĘTRZNEGO PISEMNEGO - LICEUM OGÓLNOKSZTAŁCĄCE Z LITEWSKIM JĘZYKIEM NAUCZANIA IM. 11 MARCA W PUŃSKU.....	152
TABELA 42. WYNIKI EGZAMINU ZEWNĘTRZNEGO PISEMNEGO - LICEUM OGÓLNOKSZTAŁCĄCE IM. SZYMONA KONARSKIEGO W SEJNACH	153
TABELA 43. WYNIKI EGZAMINU ZEWNĘTRZNEGO PISEMNEGO – TECHNIKUM W SEJNACH.....	153
TABELA 44. EDUKACJA PRZEDSZKOLNA NA TERENIE POWIATU SEJNEŃSKIEGO.....	158
TABELA 45. LICZBA OSÓB I GOSPODARSTW DOMOWYCH KORZYSTAJĄCYCH Z POMOCY SPOŁECZNEJ NA TERENIE POWIATU SEJNEŃSKIEGO	176

TABELA 46. POWODY UDZIELANIA ŚWIADCZEŃ SOCJALNYCH RODZINOM Z TERENU POWIATU SEJNEŃSKIEGO	178
TABELA 47. PLANOWANE PROJEKTY I ZADANIA INWESTYCYJNE	206
WYKRES 1. SPOSOBY ZAGOSPODAROWANIA GRUNTÓW NA TERENIE POWIATU SEJNEŃSKIEGO ...	10
WYKRES 2. POWIERZCHNIA GMIN W POWIECIE SEJNEŃSKIM (W KM ²)	10
WYKRES 3. SOŁECTWA I MIEJSCOWOŚCI W GMINACH POWIATU SEJNEŃSKIEGO	11
WYKRES 4. LUDNOŚĆ ZAMIESZKUJĄCA TEREN POWIATU SEJNEŃSKIEGO WEDŁUG PŁCI, STAN NA 31.XII.....	95
WYKRES 5. LUDNOŚĆ ZAMIESZKUJĄCA TERENY MIEJSKIE POWIATU SEJNEŃSKIEGO WEDŁUG PŁCI, STAN NA 31.XII.	96
WYKRES 6. LUDNOŚĆ ZAMIESZKUJĄCA TERENY WIEJSKIE POWIATU SEJNEŃSKIEGO WEDŁUG PŁCI, STAN NA 31.XII.	96
WYKRES 7. LICZBA MIESZKAŃCÓW W POSZCZEGÓLNYCH GMINACH POWIATU SEJNEŃSKIEGO, 2020 R.....	98
WYKRES 8. GĘSTOŚĆ ZALUDNIENIA W POSZCZEGÓLNYCH GMINACH POWIATU SEJNEŃSKIEGO, 2020 R.....	98
WYKRES 9. LICZBA LUDNOŚCI W POSZCZEGÓLNYCH POWIATACH WOJEWÓDZTWA PODLASKIEGO.	99
WYKRES 10. GĘSTOŚĆ ZALUDNIENIA W POSZCZEGÓLNYCH POWIATACH WOJEWÓDZTWA PODLASKIEGO	99
WYKRES 11. PRZYROST NATURALNY WEDŁUG PŁCI W LATACH 2015-2020.....	100
WYKRES 12. URODZENIA ŻYWE NA 1000 MIESZKAŃCÓW W POSZCZEGÓLNYCH POWIATACH WOJEWÓDZTWA PODLASKIEGO.....	101
WYKRES 13. ZGONY NA 1000 MIESZKAŃCÓW W POSZCZEGÓLNYCH POWIATACH WOJEWÓDZTWA PODLASKIEGO	101
WYKRES 14. PRZYROST NATURALNY NA 1000 MIESZKAŃCÓW W POSZCZEGÓLNYCH POWIATACH WOJEWÓDZTWA PODLASKIEGO.....	102
WYKRES 15. SALDO MIGRACJI OGÓŁEM NA 1000 MIESZKAŃCÓW W POSZCZEGÓLNYCH POWIATACH WOJEWÓDZTWA PODLASKIEGO.....	103
WYKRES 16. GRUPY WIEKOWE LUDNOŚCI NA TERENIE POWIATU SEJNEŃSKIEGO	105
WYKRES 17. STRUKTURA LUDNOŚCI W PODZIALE NA GŁÓWNE GRUPY WIEKOWE W POWIECIE SEJNEŃSKIM, WOJEWÓDZTWIE PODLASKIM ORAZ W KRAJU.....	106
WYKRES 18. LUDNOŚĆ W WIEKU PRZEDPRODUKCYJNYM W GMINACH POWIATU SEJNEŃSKIEGO	106
WYKRES 19. LUDNOŚĆ W WIEKU PRODUKCYJNYM W GMINACH POWIATU SEJNEŃSKIEGO.....	107
WYKRES 20. LUDNOŚĆ W WIEKU POPRODUKCYJNYM W GMINACH POWIATU SEJNEŃSKIEGO.....	108

WYKRES 21. STRUKTURA LUDNOŚCI W POSZCZEGÓLNYCH POWIATACH WOJEWÓDZTWA PODLASKIEGO	109
WYKRES 22. POZIOM WYKSZTAŁCENIA MIESZKAŃCÓW W POWIECIE SEJNEŃSKIM, WOJEWÓDZTWIE PODLASKIM ORAZ W KRAJU	111
WYKRES 23. LICZBA MIESZKAŃ NA TERENIE POWIATU SEJNEŃSKIEGO W LATACH 2015-2020 ...	112
WYKRES 24. BUDYNKI OGÓŁEM WYPOSAŻONE W INSTALACJE TECHNICZNO – SANITARNE NA TERENIE POWIATU SEJNEŃSKIEGO	114
WYKRES 25. BUDYNKI WYPOSAŻONE W INSTALACJE TECHNICZNO – SANITARNE – TERENY WIEJSKIE POWIATU SEJNEŃSKIEGO	115
WYKRES 26. BUDYNKI WYPOSAŻONE W INSTALACJE TECHNICZNO – SANITARNE – TERENY MIEJSKIE POWIATU SEJNEŃSKIEGO	115
WYKRES 27. WYPOSAŻENIE SANITARNE MIESZKAŃ W POWIECIE SEJNEŃSKIM, WOJEWÓDZTWIE PODLASKIM ORAZ W KRAJU	116
WYKRES 28. WYPOSAŻENIE SANITARNE MIESZKAŃ W GMINACH POWIATU SEJNEŃSKIEGO	117
WYKRES 29. LICZBA OSÓB PRACUJĄCYCH Z UWZGLĘDNIENIEM PŁCI NA TERENIE POWIATU SEJNEŃSKIEGO	118
WYKRES 30. WSKAŹNIK PRACUJĄCYCH NA 1000 MIESZKAŃCÓW POWIATU SEJNEŃSKIEGO, WOJEWÓDZTWA PODLASKIEGO ORAZ W KRAJU	118
WYKRES 31. WSKAŹNIK PRACUJĄCYCH NA 1000 MIESZKAŃCÓW POSZCZEGÓLNYCH GMIN POWIATU SEJNEŃSKIEGO	119
WYKRES 32. WSKAŹNIK PRACUJĄCYCH NA 1000 MIESZKAŃCÓW POSZCZEGÓLNYCH POWIATÓW WOJEWÓDZTWA PODLASKIEGO.....	119
WYKRES 33. LICZBA OSÓB BEZROBOTNYCH NA TERENIE POWIATU SEJNEŃSKIEGO W LATACH 2015-2020	123
WYKRES 34. UDZIAŁ BEZROBOTNYCH ZAREJESTROWANYCH W LICZBIE LUDNOŚCI W WIEKU PRODUKCYJNYM WEDŁUG PŁCI W POSZCZEGÓLNYCH GMINACH POWIATU SEJNEŃSKIEGO ..	124
WYKRES 35. STRUKTURA GOSPODARSTW W POWIECIE SEJNEŃSKIM, WOJEWÓDZTWIE PODLASKIM ORAZ W KRAJU	127
WYKRES 36. PODMIOTY WEDŁUG GRUP RODZAJÓW DZIAŁALNOŚCI PKD 2007 W LATACH 2015-2020	129
WYKRES 37. PODMIOTY WPISANE DO REJESTRU REGON NA 10 TYS. MIESZKAŃCÓW POWIATU SEJNEŃSKIEGO, WOJEWÓDZTWA PODLASKIEGO ORAZ KRAJU	130
WYKRES 38. WSKAŹNIK PODMIOTÓW WPISANYCH DO REJESTRU REGON NA 10 TYS. MIESZKAŃCÓW POSZCZEGÓLNYCH POWIATÓW WOJEWÓDZTWA PODLASKIEGO.....	131
WYKRES 39. PODMIOTY WPISANE DO REJESTRU REGON NA 10 TYS. LUDNOŚCI W POSZCZEGÓLNYCH GMINACH POWIATU SEJNEŃSKIEGO.....	132

WYKRES 40. KORZYSTAJĄCY Z WODOCIĄGU W % OGÓŁU LUDNOŚCI NA TERENIE GMIN POWIATU SEJNEŃSKIEGO	141
WYKRES 41. KORZYSTAJĄCY Z KANALIZACJI W GMINACH POWIATU SEJNEŃSKIEGO	142
WYKRES 42. ODSETEK OSÓB KORZYSTAJĄCYCH Z SIECI WODOCIĄGOWEJ NA TERENIE POWIATU SEJNEŃSKIEGO, WOJEWÓDZTWA PODLASKIEGO ORAZ KRAJU	145
WYKRES 43. ODSETEK OSÓB KORZYSTAJĄCYCH Z SIECI KANALIZACYJNEJ NA TERENIE POWIATU SEJNEŃSKIEGO, WOJEWÓDZTWA PODLASKIEGO ORAZ KRAJU	146
WYKRES 44. ODBIORCY ENERGII ELEKTRYCZNEJ NA TERENIE POWIATU SEJNEŃSKIEGO	149
WYKRES 45. WYNIKI EGZAMINÓW ÓSMOKLASISTY W POSZCZEGÓLNYCH GMINACH POWIATU SEJNEŃSKIEGO – JĘZYK POLSKI	156
WYKRES 46. WYNIKI EGZAMINÓW ÓSMOKLASISTY W POSZCZEGÓLNYCH GMINACH POWIATU SEJNEŃSKIEGO – JĘZYK ANGIELSKI	156
WYKRES 47. WYNIKI EGZAMINÓW ÓSMOKLASISTY W POSZCZEGÓLNYCH GMINACH POWIATU SEJNEŃSKIEGO – MATEMATYKA	157
WYKRES 48. WYNIKI EGZAMINÓW ÓSMOKLASISTY NA TERENIE POWIATU SEJNEŃSKIEGO ORAZ WOJEWÓDZTWA PODLASKIEGO.....	158
WYKRES 49. LICZBA DZIECI OBJĘTYCH NAUCZANIEM PRZEDSZKOLNYM	159
WYKRES 50. DZIECI W PLACÓWKACH WYCHOWANIA PRZEDSZKOLNEGO NA 1 TYS. DZIECI W WIEKU 3-5 LAT W POWIECIE SEJNEŃSKIM, WOJEWÓDZTWIE PODLASKIM ORAZ KRAJU	160
WYKRES 51. DZIECI W PLACÓWKACH WYCHOWANIA PRZEDSZKOLNEGO NA 1 TYS. DZIECI W WIEKU 3-5 LAT W POSZCZEGÓLNYCH GMINACH POWIATU SEJNEŃSKIEGO.....	160
WYKRES 52. DZIECI W PLACÓWKACH WYCHOWANIA PRZEDSZKOLNEGO NA 1 TYS. DZIECI W WIEKU 3-5 LAT W POSZCZEGÓLNYCH POWIATACH WOJEWÓDZTWA PODLASKIEGO	161
WYKRES 53. LICZBA CZYTELNIKÓW KORZYSTAJĄCYCH Z PLACÓWEK BIBLIOTECZNYCH W POWIECIE SEJNEŃSKIM.....	171
WYKRES 54. LUDNOŚĆ NA 1 PLACÓWKĘ BIBLIOTECZNĄ W POWIECIE SEJNEŃSKIM, WOJEWÓDZTWIE PODLASKIM ORAZ W KRAJU	172
WYKRES 55. LUDNOŚĆ NA 1 PLACÓWKĘ BIBLIOTECZNĄ W POSZCZEGÓLNYCH GMINACH POWIATU SEJNEŃSKIEGO	172
WYKRES 56. LICZBA PORAD ZDROWOTNYCH UDZIELONYCH NA TERENIE POWIATU SEJNEŃSKIEGO	174
WYKRES 57. BENEFICJENCI ŚRODOWISKOWEJ POMOCY SPOŁECZNEJ NA 10 TYS. MIESZKAŃCÓW POSZCZEGÓLNYCH GMIN POWIATU SEJNEŃSKIEGO	176
WYKRES 58. BENEFICJENCI ŚRODOWISKOWEJ POMOCY SPOŁECZNEJ NA 10 TYS. MIESZKAŃCÓW POWIATU SEJNEŃSKIEGO, WOJEWÓDZTWA PODLASKIEGO ORAZ KRAJU	177

WYKRES 59. BENEFICJENCI ŚRODOWISKOWEJ POMOCY SPOŁECZNEJ NA 10 TYS. MIESZKAŃCÓW POSZCZEGÓLNYCH POWIATÓW WOJEWÓDZTWA PODLASKIEGO.....	177
WYKRES 60. PŁEĆ ANKIETOWANYCH	179
WYKRES 61. WIEK ANKIETOWANYCH	180
WYKRES 62. STATUS ZAWODOWY RESPONDENTÓW	180
WYKRES 63. SKALA WYSTĘPOWANIA PROBLEMÓW SPOŁECZNYCH NA TERENIE POWIATU SEJNEŃSKIEGO	181
WYKRES 64. OCENA POZIOMU ZAANGAŻOWANIA MIESZKAŃCÓW ORAZ PODSTAWOWYCH USŁUG POWIATU SEJNEŃSKIEGO	182
WYKRES 65. OCENA WARUNKÓW FUNKCJONOWANIA POWIATU SEJNEŃSKIEGO – GOSPODARKA	183
WYKRES 66. OCENA WARUNKÓW FUNKCJONOWANIA POWIATU SEJNEŃSKIEGO – ŚRODOWISKO I PRZESTRZEŃ	184
WYKRES 67. OCENA WARUNKÓW FUNKCJONOWANIA POWIATU SEJNEŃSKIEGO – INFRASTRUKTURA TECHNICZNA	185
WYKRES 68. OCENA WARUNKÓW FUNKCJONOWANIA POWIATU SEJNEŃSKIEGO – TURYSTYKA I REKREACJA.....	186
WYKRES 69. OCENA WARUNKÓW FUNKCJONOWANIA POWIATU SEJNEŃSKIEGO – KULTURA	186
WYKRES 70. OCENA WARUNKÓW FUNKCJONOWANIA POWIATU SEJNEŃSKIEGO – EDUKACJA	187
RYSUNEK 1. POŁOŻENIE POWIATU SEJNEŃSKIEGO NA TERENIE WOJEWÓDZTWA PODLASKIEGO ...	7
RYSUNEK 2. GMINY WCHODZĄCE W SKŁAD POWIATU SEJNEŃSKIEGO	8
RYSUNEK 3. POŁOŻENIE POWIATU SEJNEŃSKIEGO NA TLE REGIONÓW FIZYCZNOGEOGRAFICZNYCH	12
RYSUNEK 4. GLEBY W POLSCE	15
RYSUNEK 5. POŁOŻENIE WIGIERSKIEGO PARKU NARODOWEGO I JEGO OTULINY NA TERENIE POWIATU SEJNEŃSKIEGO	29
RYSUNEK 6. POŁOŻENIE REZERWATÓW PRZYRODY NA TERENIE POWIATU SEJNEŃSKIEGO.....	36
RYSUNEK 7. POŁOŻENIE STANOWISKA DOKUMENTACYJNEGO NA TERENIE POWIATU SEJNEŃSKIEGO	37
RYSUNEK 8. POŁOŻENIE OBSZARÓW CHRONIONEGO KRAJOBRAZU NA TERENIE POWIATU SEJNEŃSKIEGO CZ. 1	43
RYSUNEK 9. POŁOŻENIE OBSZARÓW CHRONIONEGO KRAJOBRAZU NA TERENIE POWIATU SEJNEŃSKIEGO CZ. 2	44
RYSUNEK 10. NATURA 2000 – OBSZARY PTASIE NA TERENIE POWIATU SEJNEŃSKIEGO.....	52
RYSUNEK 11. NATURA 2000 – OBSZARY SIEDLISKOWE NA TERENIE POWIATU SEJNEŃSKIEGO ..	53

RYSUNEK 12. UŻYTEK EKOLOGICZNY	54
RYSUNEK 13. POŁOŻENIE KORYTARZY EKOLOGICZNYCH NA TERENIE POWIATU SEJNEŃSKIEGO ..	55
RYSUNEK 14. RZEKA MARYCHA	56
RYSUNEK 15. RZEKA CZARNA HAŃCZA.....	57
RYSUNEK 16. WODY POWIERZCHNIOWE NA TERENIE POWIATU SEJNEŃSKIEGO.....	57
RYSUNEK 17. OBSZAR DORZECZA NIEMNA	58
RYSUNEK 18. TERENY INWESTYCYJNE NA TERENIE MIASTA SEJNY	133
RYSUNEK 19. LOKALIZACJA TERENÓW INWESTYCYJNYCH W GRANICACH MIASTA SEJNY	134
RYSUNEK 20. INFRASTRUKTURA ENERGETYCZNA WOJEWÓDZTWA PODLASKIEGO	150